

AGYAGÁSI KLÁRA

A XVIII. sz.-i CSUVAS FONÉKRENDSZER REKONSTRUKCIÓJA
A CSUVAS ELSŐ GRAMMATIKA ALAPJÁN

SZEGED
1980

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
A csuvas írásbeliség kezdetei	16
Az Első Grammatika írásrendszere	19
A XVIII. sz.-i csuvas fonémarendszer re- konstrukciója az Első Grammatika alap- ján	21
Az Első Grammatika sajátosságai	60
Köszönetnyilvánítás	69
Jegyzetek	72
Ótörök-óbolgártörök szómutató	77
Bibliográfiai rövidítések	96
Melléklet: Szójegyzék (Mutatvány)	104

Bevezetés

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Keleti gyűjteményében a Reguly-hagyaték részeként őrzik azt a kis papirkötésű könyvecskét, melynek címét kissé nehézkes formában fogalmazták meg oroszul: Sočinenija prinadležasčija k grammatike čuvasskogo jazyka (A csuvas nyelv nyelvtanára vonatkozó írások). A művet Reguly Antal hozta magával a Moszkvai Akadémia könyvtárából, oroszországi gyűjtőútjának befejeztével. Ez a könyv, amely mindössze 68 oldalból áll, Strahlenberg néhányszavas csuvas anyaga¹ az 1737-ben kelt kéziratos leksikon sočinenij², a Tatiščev kezdeményezésére készült szótárak³ Miller gyűjtése,⁴ Fischer szójegyzéke⁵ valamint a II. Katalin Kazányban tett látogatása alkalmából írt vers⁶ után az első terjedelmesebb csuvas nyelvemlék, és mint ilyen, felbecsülhetetlen értéket képvisel a csuvas nyelvtörténet számára. Levesque rövidített francia fordításában már 1825-ben ismertté vált Európában.⁷ Az ebben a változatban előforduló sok elírás és téves olvasat miatt a nyelvi anyag tudományos kutatás céljára nem felelt meg, ill. felesleges vitákat provokált és mint legutóbb Hovdhangen is szóvá tette (1975 p. 275), a csuvas Első Grammatika mindmáig hozzáférhetetlen maradt a Szovjetunión kívül élő turkológusok számára. Magyarországon Budenz József ismertette először Csuvas közlések és tanulmányok c. sorozatában (1862, 1863). Ez az ismertetés rendhagyó,

minthogy ugyan Budenz az Első Grammatikában szereplő fejtegetések nagy részét közli, de állandóan szembesíti Višnevskij (1836) megállapításaival és Reguly kéziratoss hagyatékának vonatkozó részeivel. Budenz összehasonlító kritikai módszerével egy teljesebb csuvas nyelvtant alkotott újra, mely korának magas tudományos színvonalán állt. Csak sajnálni lehet, hogy magyarul jelent meg, és ezáltal szintén nem vált a nemzetközi tudomány kincsévé. Budenzet követően Munkácsi adott hirt a műről, amikor felsorolta a csuvas nyelv általa ismert írott forrásait (1887-90, p. 28.).

Ami az Első Grammatikát illeti, egy oroszok számára összeállított gyakorlati célú csuvas nyelvkönyvvel állunk szemben, mely az alapfoku nyelvtani ismereteken túl a hétköznapi szókincs legfontosabb elemeit tartalmazza. 26 oldalon nyelvtani fejtegetések és táblázatok, 42 oldalon szófajok szerint csoportosított szójegyzékek találhatók. Hogy megértsük a nyelvkönyv ily sajátos szerkesztésben való kiadásának szükségességét, át kell tekintenünk vázlatosan azokat a történelmi körülményeket, melyek a könyv megjelenését megelőzték.

A csuvasok a kazányi kánság eleste után (1552) csatlakoztak az orosz államhoz. Az oroszok a Közép-Volgavidéken is megszervezték adminisztrációjukat, melynek központja Kazány lett. Hogy megerősítsék pozíciójukat, az orosz uralkodók a volt káni földet az orosz földesurak és főleg az egyház kezébe juttatták. A hivatali pontokat megbízható oroszokkal töltötték be. A volt kazányi kánság nemzetiségi lakossága ismét alávetetté vált. A XVI-XVIII. sz. folyamán a főleg parasztokból álló csuvas lakosságot nemcsak a súlyos gazdasági elnyomás sújtotta, hanem egyre erősö-

dött az erőszakos oroszítás is, a gyorsabb beolvasztás érdekében. Ennek egyik módszere az volt, hogy a zömében pogány csuvasokat minden áron keresztény pravoszláv hitre akarták téríteni. 1740-től kiterjedt hálózata jött létre a térítéssel foglalkozó hivataloknak, azonban hiába alkalmazták bennük a legváltozatosabb módszereket, nem érték el céljukat. Ha a lakosság meg is keresztelkedett azokért az előnyökért, amit a keresztségért ígértek (3 évig adómentesség, katonaság alóli felmentés, pénzjutalom stb.), kereszténysége formális volt, megőrizte korábbi hitét és nyelvét.⁸

A XVIII. sz. közepére az oroszok viszonya a kis népekhez megváltozott. Nem tiltották azok anyanyelvének használatát, nem törekedtek radikálisan beolvasztani őket, sőt igyekeztek megismerni nyelvüket és szokásaikat. E változásnak két oka volt. Az egyik, hogy az Orosz Tudományos Akadémia megalakulása után (1725) felnőtt orosz értelmiség tudományos érdeklődése az Oroszországban élő nem orosz népek felé irányult. Az új szellem ihletője M. V. Lomonoszov volt, akinek a hatására expedíciók indultak az ország természeti kincseinek feltárására csakugy, mint Kelet-Oroszország népei nyelvének, szokásainak kutatására (Kononov 1972, p. 70.). A másik ok az, hogy az egyház vezetői felismerték: sokkal könnyebben tudják megnyerni a pogány vagy muzulmán népeket a kereszténység számára úgy, ha anyanyelvükön prédikálnak nekik. Hogy ez megvalósítható legyen, Kazányban és Niznij Novgorodban papi szemináriumokat létesítettek csuvas, cseremis, votják, mordvin, tatár nemzetiségű, pravoszláv hitű papok képzésére.⁹

A csuvas Első Grammatika tartalmánál, felépítésénél fogva mind a csuvas nyelv iránt tájékozódni kívánó orosz értelmiség-

ek számára megfelelt, mind pedig betölthette a tankönyv szerepét a papi szemináriumban. Az előszó - melynek teljes szövegét közöljük fordításban - az első funkciót hangsúlyozza, anonim szerzőjét pedig az orosz demokratikus értelmiségiek egyik képviselőjének tartjuk. Ime, az előszó:

"Amikor sokak különböző okokból nemcsak közeli, hanem távoli nyelveket kívánnak megismerni, nemcsak mai, hanem régen élt népeket, akkor mennyivel inkább tartozunk törekedni mi, hogy megismerjük azon népek nyelvét, mely népek közöttünk, birodalmunk határain belül élnek és a mi társadalmunk részét alkotják. De ebben nemcsak egyedül a kíváncsiság kell, hogy hajtson, hanem az a haszon is, mely nyilvánvaló mindenki számára, aki velük [ezekkel a népekkel] érintkezik. E könyv szerzője annál is inkább dicséretet érdemel, mert elsőként mutat példát. Semmi kétség, hogy mások is fogják követni őt. Azok előtt pedig, akik ezt a feladatot magukra vállalják, senki által fel nem tört tágas mező nyílik. De ha ebből semmi más hasznót nem várhatunk is, nem elégszünk-e meg azzal az eggyel, hogy megmutatjuk nekik [a népeknek], ráébresztjük őket arra a gondolatra, hogy ők is a mi testünk részei, hogy polgártársaink, és hogy nem is tekintjük őket másképp. A kezdet mindig hiányosságokkal terhes, de nincs meg az a veszélye, hogy idővel ki ne javítsák, anélkül, hogy veszítene [jelentőségéből]. Mi csak azt kívánjuk, hogy ebben [a munkában] elérjük azt a szintet, amely minden más értelmes embertől elvárando, ha valami ujba kezd."

A könyv borítója félkemény sötétbordó árnyalatu papir, felirat nélkül. Belül a címen kívül sem a szerző neve, sem a kiadás helye és éve nem szerepel, valaki azonban ceruzával kézír[á]ssal a

borítólap belső oldalára ráírta: С. П. бургъ въ типографіи

Акад. Наукъ 1775 года.

A Magyarországra került példányon kívül még kilencről van tudomásunk, valamennyi a Szovjetunióban található. A SZUTUA Könyvtárában lévő négy kötetre szintén rá van írva ceruzával: 1775 2. Mielőtt még tovább boncolgatnánk a keltezés helyének, idejének, a szerző kilétének kérdéseit, néhány idetartozó tényre kell felhívni a figyelmet. Az első ilyen, hogy két másik hasonló című, de más nyelvekről írt munka is létezik: Sočinenija prinadležaščija k grammatike čeremiskago jazyka és Sočinenija prinadležaščija k grammatike votskago jazyka. E két másik könyv célja és felépítése hasonló, mint a csuvasé, szerzőjük szintén ismeretlen, azonban előszavuk nincs és a belső címlapjuk aljára rá van nyomtatva: Въ

Санктпетербургѣ при Императорской Академіи наукъ 1775 года.

/Mindkét munkának megjelent a tudományos igényű ujra kiadása: The First Cheremis Grammar (1775) - A Facsimile Edition with Introduction and Analysis by Thomas A. Sebeok and Alo Raun, Chicago, 1956, valamint Pervaja naučnaja grammatika udmurtskogo jazyka - Vvedenie i primečanija V. I. Alatyreva, Izhevsk, 1975./ A csere-misz nyelvtan eredeti kiadásából is van egy példány Magyarországon, melyet Budenz József ismertetett /NYK 6(1867) pp. 191-213./ Megjelenésének 200 éves évfordulója alkalmából Ivanov I. méltatta (K 200-letiju vyhoda v svet pervoj marijskoj grammatiki, SFU 1975, pp. 287-89.) Az amerikai kiadásról Erdődi József írt recenziót /NYK 60(1958) pp. 243-250./

Látjuk tehát, hogy a csuvas nyelvtannal párhuzamos munkák biztosan 1775-ben jelentek meg, Szentpétervárott a Tudományos Akadémia nyomdájában. A csuvas nyelvtan néhány fennmaradt kötetén

is ez az évszám szerepel, mint ismeretes, kézírással. Ezzel szemben áll az a két hiteles ujsághirdetés, amely mindkettő a csuvas nyelvtan 1769-es megjelenéséről ad számot. A S.-Peterburgskie Vedomosti c. lap 1769. máj. 22-i száma elmondja, hogy "az Akadémiai könyvesboltban ujonnan nyomtatott orosz nyelvű könyveket árulnak: csuvas és orosz nyelvtant 20 kopejkáért." A Göttingische Anzeigen von gelehrten Sachen (1770, I. p. 419.) hirt ad róla, hogy csuvas nyelvtan jelent meg 1769-ben, valószínűleg Moszkvában.

A csuvas nyelvtan megjelenésének helyére és idejére vonatkozó hiányos és némileg ellentmondásos tényanyag különböző álláspontokra vezette a kutatókat. S. K. Bulić, aki először fejtette ki véleményét ebben a kérdésben, a S.-Peterburgskie Vedomosti hirdetésére alapozva 1769-et tartja a megjelenés évének (1904, p. 431.) Azt, hogy néhány kötetre ceruzával 1775-öt irtak, a másik két nyelvtan megjelenési idejével való felületes, téves azonosításnak itéli. A csuvas tudósok közül V. G. Egorov ismertette a művet először (1949, pp. 115-119). Egorov arra az álláspontra helyezkedett, hogy a csuvas nyelvtan két kiadásban jelent meg: először 1769-ben Moszkvában (a Göttingische Anzeigen szerint), másodszor 1775-ben Szentpétervárott az Akadémia nyomdájában, párhuzamosan a cseremisiz és votják nyelvtannal. Ezt követően ugyanő annyival egészítette ki a fentieket, hogy a csuvas nyelvtant először Moszkvában a Szinódusi nyomdában nyomták (1951, p. 86.) Információjának forrását nem jelölte meg. Egorov kifejtette véleményét a szerzőt illetően is. Megállapítja, hogy a három nyelvtan nem lehet egy szerző műve. Legfőbb bizonyítéka erre, hogy a cseremisiz és votják nyelvtanban részletesen magyarázzák a birtokos

személyragokat, míg a csuvasban meg sem említik. Valószínűnek tartja, hogy a nyelvtanokat Veniamin kazányi érsek javaslata alapján kazányi egyházi személyek állították össze. A csuvas nyelvtan szerzőjéről elmondja, hogy az jól ismerhette a latint, ami a szófajok rendszerének megállapításából, a nyelvtani esetek számából és főleg az eredethatározó eset 'Otnositel'nyj padež' módon való fordításából (=Cusus Ablativus) tűnik ki. A szerzőség kapcsán felmerül Egorovnál Taliev neve is, minthogy Alexandra Fuchs 1840-es kiadású könyvében elmondja, hogy a csuvas Első Grammatika kézírata megvan Taliev esperesnek Kazányban (p. 136). Talievről annyit tudunk, hogy csuvas fordításban 1920-ban Kazányban kiadta a négy evangéliumot (Svjatoj Evangel Matfej ran, Mark ran, Luka ran, Ioann ran da čuvaš čilge sine sjavyrza hony.) Veniamin kazányi érsekről pedig, ki világi nevén Vasilij Grigor'evič Pucek-Grigorovič) Kononov (1974, p. 240) elmondja, hogy 1706-1782-ig élt, az ukrajnai Sokvicban született. A kijevi Teológiai Akadémián végzett, majd az 1737-ben megnyílt Kazányi szeminárium első tanítója, 1744-től pedig rektora volt. A kazányi érsekség nem orosz nyelvű, nem pravoszláv hitű népei körében széles körű misszionáriusi tevékenységet folytatott. Minthogy megvolt a lehetősége a Volga-vidéki nyelvek tanulmányozására, néhányan őt tartják a három nyelvtan szerzőjének. Erről még ld. lentebb.

D. D. Šamraj 1955-ben a SZUTUA Archivumában (fond 3, op. 1., d. 540., p. 21.) értékes feljegyzést talált az Orosz Tudományos Akadémia nyomdájának ügyviteli naplójában. Ez a feljegyzés arról szól, hogy 1769 jan. 12-én 608 példányt rendeltek a nyomdától abból a könyvből, amelyet a kazányi és szvijazsszki érsek, Veniamin küldött, és amely adalékokat tartalmaz a csuvas nyelv nyelvtanára.

hoz. Ez az értesülés újabb bizonyíték az 1769-i kiadás mellett, de itt a kiadás helye Pétervár. 1769 októberében Veniamin még egy kéziratot küldött a nyomdába, amelyet a Duhovnaja ceremonija folytatásának szánt. A kéziratnak önálló címe is volt: Brak dusi bla-
gocestiv^vnya. Az újonnan előkerült dokumentumok alapján Samraj arra a következtetésre jutott, hogy a csuvas, cseremis és vot-
ják nyelvtanok sorozatot alkottak, mely sorozat első tagjaként a csuvas jelent meg először, összevont címlappal (faux titre). Az összevont címlapot az indokolta Samraj szerint, hogy nyilván tervezve volt valamiféle folytatása is a műnek (mint ahogy a Duhovnaja ceremonija folytatása is külön jelent meg), melyre aztán rányomták volna az első rész adatait is, utólag. Sajnos, a folytatásról semmit nem tudunk. Azt, hogy a cseremis és votják nyelvtan csak 1775-ben jelent meg, noha már 1770-ben megrendel-
ték, Samraj úgy magyarázza, hogy a kazányi érseknek tisztáznia kellett közben magát a Pugacsov felkelés idején tanúsított magatartása miatt.

N. N. Mel'nikova ugyancsak 1955-ben Izdanija Moskovskogo universiteta 1756-1779 (Moskva, 1955) c. munkájában - melyről sajnos csak V. D. Dmitriev 1967-es cikkéből van tudomásunk - elmondja, hogy az első csuvas nyelvtant nem látta, de Damaskin híradása alapján a moszkvai egyetem kiadványának tartja. (Damaskin, Bibliografija rossijskaja I. p. 934. Állami Lenin Könyvtár, Kéziratosztály). Könyvének átdolgozott kiadásában (N. N. Mel'nikova, Izdanija, napecatannye v tipografii Moskovskogo Universiteta XVIII vek. Moskva, 1966, p. 79.) már másképp van informálva (valószínűleg Egorov hatására): a csuvas nyelvtant 1769-ben a Moszkvai egyetem adta ki először, 1775-ben pedig az Akadémia másodszor.

A következő véleményt S. P. Gorskij írta le 1959-ben. Szerinte az első csuvas nyelvtannak egy kiadása van, az 1775-ös, de a nyelvtan kéziratát 1769-ben készítették el. Véleményét osztja N. A. Andreev (p. 134). Terent'ev ezek után összegezte a három nyelvtan, valamint az addig feltárt archiv dokumentumok tényeit. Cikke végén számára nem kétséges, hogy a csuvas nyelvtant 1769-ben nyomtatták az Orosz Tudományos Akadémia nyomdájában Pétervárott, és mindhárom nyelvtan szerzője Veniamin Pucek-Grigorovics. Ezzel a vita néhány évre lezárult, mignem 1967-ben ismét új tények kerültek napvilágra.

V. D. Dimitriev 1767-ben a SZUTCA Archivumában megtalálta és publikálta annak a dokumentumnak a folytatásait, amelyet Samraj ismertetett 1955-ben. Az első 1769 május 6-i keltezésű (fond 3, op. 1., g. 319, p. 238). Az Akadémiai Nyomda művezetői, Artemej Lykov és Pjotr Sidorov az akadémiai bizottságnak jelentik, hogy elkészült a 608 példány Csuvas nyelvtan, amit 1769 febr. 12-én rendeltek. Nyomdai önköltsége darabonként tizenöt és fél kopejka. A következő dokumentum az Akadémiai bizottság utasítása 1769 máj. 11-én, melyet I. Stelin, S. Kotelnikov és I. Albreht Ejler irt alá (fond 3, op. 1., d. 540., p. 159). A bizottság utasítja a nyomdát, hogy a csuvas nyelvtan elkészült példányait szállítsák a könyvesboltba és adják el husz kopejkáért darabját. Végül egy feljegyzés az Akadémiai bizottság naplójában, mely szerint a csuvas nyelvtanokhoz tartozó utalványt átadták Zboromirskijnek, valamint két diszkötéses példányt elküldtek a kazányi érseknek és Stefanović prefektusnak 1769 június 5-én (fond 3., op. 1., d. 319., p. 237).

A fenti tények fényében Dimitriev elveti a lehetőségét, hogy

a csuvas nyelvtan csak 1775-ben, vagy 1769-ben és 1775-ben (1775-ben a cseremiszi és votják nyelvtannal együtt) jelent volna meg. Bizonyítja, hogy a csuvas Első Grammatika csak egyszer, 1769-ben jelent meg. Érvelését, melyet itt ismertetünk, teljesen elfogadjuk.

A külső dokumentumok - a két ujsághirdetés, a tőlük teljesen független akadémiai nyomdai feljegyzések és az Akadémiai Bizottság utasításai valamennyi egyöntetűen 1769-ben jelzi a csuvas nyelvtan megjelenését. Ezzel szemben semmilyen külső bizonyíték nincs rá, hogy 1775-ben is megjelent volna: az 1776-os Sankt-Peterburgskie Vedomosti aug. 19-i és 23-i száma, melyen votják és cseremiszi nyelvtanok megjelenését hirdeti, semmit nem szól a csuvasról. Ugyanezen nyelvtanok nyomdai megrendeléséről pedig 1770-ből van írás és szintén nem szerepel köztük a csuvas.

Vannak belső bizonyítékok is, melyek a három nyelvtan összehasonlításából adódnak. A csuvas nyelvtanhoz irtak előszót, a másik kettőhöz nem. Ez annyit jelent, hogy a csuvas volt az első a megjelenés sorrendjében. A csuvas nyelvtan címlapján a cím apróbb betűkkel van szedve, mint a másik kettőn - amazok egyformán nagyobbak és címük alatt egyforma rajz található. Ha mindhárom nyelvtan egyidőben jelent volna meg, címlapjuk szedése is megegyezett volna (amint ahogy megegyezik kettő közülük).

A megjelenés helyét illetően az akadémiai nyomdai feljegyzések kétséget kizáróan bizonyítják, hogy a csuvas nyelvtant is Pétervárott nyomtatták, hisz mind az Orosz Tudományos Akadémia, mind az Akadémiai Nyomda Pétervárott volt.

Ugy véljük, a fentiek alapján megnyugtatóan tisztázódott a csuvas Első Grammatika megjelenésének időpontja és helye. Vitás

és megválaszolatlan kérdés maradt, hogy ki, vagy kik a szerzői. Amikor a különböző kutatók megnevezték vagy javaslatot tettek a szerző személyére, többnyire a történelem által adott lehetőségekből indultak ki; keresték azt a valós személyt, vagy személyeket, aki vagy akik abban a korban alkalmasak és képesek voltak egy nyelvten megírására. Mi célravezetőbbnek tartjuk azt a módszert, amelyet Egorov kezdett alkalmazni (1951), ti. hogy a szöveg elemzéséből kell kiindulni. Egorov azonban csak néhány sajátosságát vette tekintetbe a szövegnek, ezeket kiemelte és nem végezte el a minden szóra kiterjedő vizsgálatot. Mi ezt a hiányt pótolva a helyesírási és fonológiai vizsgálódások elvégzése után térünk vissza a szerző kérdésére.

Előbb azonban e helyütt kell foglalkoznunk egy másik csuvas nyelvemlékkel, mely szintén a MTA Keleti gyűjteményében, Reguly hagyatékában található. Ez F. A. Volegov 1835-ből származó ötnyelvű szójegyzékének kézírata, címe Svod nekotoryh slov Russkih, Permjackih, Zyrjanskih, Votjackih i Čuvasskih.¹⁰ A kézirat 16 22x18 cm-es lapból áll, a lapok jobb felső sarkán számozással. A címlap a szerző kézírásával csak a címet és a jegyzék összeállításának dátumát tartalmazza, a jobb alsó sarokban lévő latin betűs bejegyzés "Volegov hat Sie zusammengesetzt" idegen kéztől származik.

Néhány évvel ezelőtt e rövidebb terjedelmű csuvas nyelvemlék kritikai kiadására vállalkoztunk. A szójegyzék csuvas részét hallás utáni bejegyzésnek ítéltük, minthogy ezt Volegov maga is állítja a jegyzékhez csatolt, Regulyhoz intézett levelében.¹¹ Azonban Volegov csuvas szójegyzékének az Első Grammatikával való első, részleges egybevetésekor nyilvánvalóvá vált, hogy a két

forrás nem független egymástól.¹² Megkérdőjeleződött Volegov csuvas szójegyzékének önálló forrásértéke, szükségessé vált a két emlék összehasonlító elemzése. Az elemzésből kiderült, hogy Volegov 143 csuvas szava közül 70 teljesen megegyzik az Első Grammatika megfelelő szavaival, 39 esetben Volegov jegyzékének szavai csak annyiban különböznek az Első Grammatikáétól, hogy Volegovnál a hangsúly nem szerepel, míg a másokban igen. 5 olyan esetben, ahol Volegov jegyzékében szerepel a hangsúlyjel, az Első Grammatika megfelelő szavaiban nem, egy helyen pedig a hangsúlyjel a két emléknek ugyanazon szavában, eltérő helyeken található. Rendszeres eltérés még, hogy az Első Grammatika szavaiban előforduló latin g betű helyén Volegov megfelelő szavaiban cirill г áll, az Első Grammatika szavaiban előforduló б helyén Volegov megfelelő szavaiban pedig е. Négy helyen különbözik a helyesírás összetett szavak lejegyzésében, két esetben Volegov jegyzékének szavai többes számban állnak, míg az Első Grammatika ugyanazon szavai egyes számban. További hat esetben nem rendszerszerű helyesírási eltérés áll fenn. A szemantikai eltéréseknek három típusa van: ugyanazon csuvas szó jelentését más-más rokonértelmű szó fejezi ki a két emlékben (2 esetben); az Első Grammatika szavainak jelentése megegyezik a szavak mai jelentésével, Volegov megfelelő szavainak jelentése eltér (4 esetben); egy helyen pedig ugyanazon csuvas szó jelentése eltér a két emlékben egymástól és mindkét esetben különbözik a szó mai jelentésétől.

A fentiekből kitűnik, hogy noha a két emlék adatainak a fele teljesen megegyezik, Volegovnak közel harminc adata más vagy több információt nyújt, mint az Első Grammatika. Ennek alapján azt feltételeztük, hogy Volegov önálló gyűjtésének megközelítő-

leg a felét ellenőrizte az Első Grammatika alapján, és saját lejegyzését hozzáigazította annak írásmódjához.¹³ A gyűjtés második felénél az ellenőrzés elmaradt - valószínűleg a saját lejegyzése és az Első Grammatika írása között addig megmutatkozott nem számottevő különbség miatt. Annyi minden esetre világossá vált számunkra, hogy a két forrás kritikai kiadását egymással párhuzamosan kell elvégezni, minthogy Volegov csuvas anyagának a felét az Első Grammatika egy része 66 évvel későbbi másolatának tekinthetjük. Így került sor a két emlék összekapcsolására munkánkban. (E munka "Szójegyzék" c. fejezetében Volegov adatai SRPZVC^v jelzet - az ötnyelvű szójegyzék címének rövidítése - alatt szerepelnek. Volegov szójegyzékében az orosz jelentés abc rendjében következnek a szavak a többi négy nyelven, mi a könnyebb kezelhetőség érdekében megszámoztuk a csuvas alakokat és így idézzük adataink között.)

Volegovról el kell mondanunk, hogy 1790-ben született a permi kormányzóságban, Sztaryj Posad faluban. Nemzetiségét tekintve fél orosz, fél permjak volt. 1805-ig Karagaj faluban élt, és tanult, majd két évig az il'inskoei iskolába járt. 1807-ben Pétervárra ment, ahol 1828-ig a Sztroganov grófi család hivatalában dolgozott. 1828-ban visszatért Il'inskoeba, itt főkönyvelőként működött a Sztroganov család birtokán. 1836-tól Novoe Usol'eban tevékenykedett ugyanebben a minőségében 1856-ban bekövetkezett haláláig.¹⁴

Volegov megtanulta a permi nyelvet és intenzíven tanulmányozta a permi kormányzóság történelmét és néprajzát. 1833-ban közel 4000 szót tartalmazó permi szójegyzéket állított össze saját gyűjtéséből, melynek kéziratát átadta Regulynak.¹⁵ Nem sok-

kal követhette ezt az ötnyelvű szójegyzék megküldése. Az ötnyelvű szójegyzékben 195 permjak, 168 zürjén és 142 votják szó van a csuvas és orosz anyagon kívül. A permjak és zürjén anyag hitelességéhez nem fér kétség, hisz permjakul Volegov is tudott, a két nyelv között pedig csak nyelvjárási különbség van. Votják szójegyzékét összehasonlítottuk a votják Első Grammatikával, és azt állapítottuk meg, hogy a két emlék azonos szavainak írásában gyakori, időnként lényeges különbség van. Megítélésünk szerint Volegov votják anyaga forrásértékű, feldolgozása, kiadása egy votják-kutatóra váró feladat.

A csuvas írásbeliség kezdetei

A csuvas írásbeliség kezdetei távoli múltba nyulnak vissza. Ha fenntartással élünk is a szórványok teljes értékű szövege emlékként való kezelésével szemben, ha nem is tudunk még állást foglalni a volgai bolgár feliratok nyelvjárási és a csuvas nyelv pontos viszonyának kérdésében, feltétlenül a csuvas írásbeliség emlékei között kell számon tartanunk a volgai bolgár sírfeliratokat, mint zömében egy - r - török nyelv emlékeit.¹⁶

A volgai bolgárok arab nyelvű, arab írásos, de bolgártörök szintaxis szerint szerkesztett és bolgártörök glosszákat tartalmazó felirataiban a bolgártörök szavak helyesírásának következtessége alapján Róna-Tas A. feltételezte, hogy létezett közép-bolgár arab írásos írásbeliség (Róna-Tas 1976, p. 158). Feltételezése találkozott Fraehn álláspontjával (1830), aki arab törté-

neti források utalásai alapján jutott ugyanerre a következtetésre. Az 1307-es Tjazberdinói sirkő középsuvas kori mondata az első rövid összefüggő emléke ennek az írásbeliségnek (Róna-Tas 1976) és minden reményünk megvan rá, hogy ujak is előkerülnek.

V. F. Kahovskij vetette fel először, hogy a csuvasok ősei használhatták a török rovásírás egy változatát (1972, p. 30). Bizonyítékul párhuzamba állította az orhoni-jenyiszeji, novocserkasszki, majaki, pliszakai rovásjeleket, azokkal a tangákkal, amelyeket csuvasoknak tartott. Sajnos a tangák származásának helyét nem adta meg. Kahovskijjal párhuzamosan A. A. Trofimov kísérelt meg rovásjegyeket fellelni a csuvas nemzetiségi himzésmintákban, Trofimov különböző hangjelentéseket rendelt a jelekhez, ez azonban nem volt kellően megalapozott.

Azt a hipotézist, hogy a csuvasok elődei ismerték és használták a rovásírást, erősen alátámasztotta egy 1973-ban G. F. Yumarttól származó feljegyzés. Ez a feljegyzése A. I. Mikeevának (szül. 1911) a mikuskinói kőről elmondott értesüléseit tartalmazza. Ezek szerint Bol'soe Mikuskinó falu határában a Kartlā tu nevű hegyen állt egy 4-5 m hosszú, 3 m széles, 1,5 m magas kő. Rajta két sorban betűk voltak, a betűk nagysága 1 arsin. Közülük hétre emlékezett Mikeeva, ezek rajzát átadta Yumartnak. Mikeeva emlékezete szerint a II. világháború után összezúzták a követ, darabjait építkezésekhez használták fel. Yumart feljegyzését átadta 1973-ban Róna-Tas Andrásnak, aki a másodkézből kapott információval szemben támasztható fenntartások ellenére nagy valószínűséggel hitelesnek tartotta az adatokat és kiadta a feljegyzést és a rajzot (1976/b).¹² Noha a mikuskinói kő feliratának megfejtése akadályba ütközik a jelek kis száma miatt, ez a kő alapot

szolgáltat arra, hogy a korai csuvas írásbeliség történetében rovásírásos korszakot is számon tartsunk.

A csuvasok elődeinek arab- és rovásírásos írásbelisége valamikor megszakadt. E tény részleteinek kutatása még előttünk álló feladat. A csuvas írásbeliség további emlékei a XVIII. sz. elejétől datálódnak. Kisebb részük latin, többségük cirill írással készült. Az Első Grammatika előtt keletkezett csuvas emlékekre egy kivétellel jellemző, hogy nem anyanyelvi beszélők jegezték le többnyire hallás után őket (ld. 1-3. jegyzet). A másolás gyanúja csak egy helyen, Fischer esetében merült fel, ahol úgy tűnik, hogy a csuvas anyag nem független Müller gyűjtésétől. (Részletesebben erről Sergeev 1969, p. 234). Ezeket a szójegyzékeket a pétervári akadémia kezdeményezésére eleinte idegen ajkú tudósok vagy hivatalnokok állították össze. A csuvas hangrendszer rögzítésének módját, esetükben megszabták saját anyanyelvük leírására használt ábécéjük adta lehetőségei.

Az ujcsuvas írásbeliség emlékeiről először Munkácsi készített listát (1887-90, pp. 29-35). Egorov (1949), Dimitriev (1960), Sergeev (1969) ismertetett néhány csuvas nyelvemléket, anélkül azonban, hogy törekedtek volna valamennyi nyelvemlék összegyűjtésére. Ezt a hiányt pótolta Róna-Tas A. 1978-ban írott cikkében. A legutolsó listát az általunk ismert csuvas nyelvemlékekről ld. közlés alatt álló cikkemben Chuvash Studies.

Az Első Grammatika írásrendszere

Az ujcsuvas korszak emlékei között időrendi sorrendben az Első Grammatika az ötödik cirill írásos (ld. 2., 3., 6. jegyzet). Betükészletét először N. P. Petrov állapította meg (1967, pp. 100-101.): а, б, в, г, д, е, ж, з, и, ^і к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, х, ч, ш, ъ, ы, ѳ, ^ѵ ѵ, Ѷ, ѷ, Ѹ, ѹ, Ѻ, ѻ, Ѽ, ѽ. Nem vette fel ábécéjébe az ^ъ ѵ jelét, amely pedig szintén szerepel a műben, és az a fajta betűalkotás, mint az ^ъ ѵ. Sergeev (1972, p. 53) szintén foglalkozik az Első Grammatika írásával. Furcsa módon ahelyett, hogy javította volna Petrov következetlenségét az ^ъ ѵ-n kívül még a дч betűkapcsolatot is elhagyta.

Mi az Első Grammatika írásjegyeinek rendszerébe azokat a betűket vagy betűkapcsolatokat vettük fel, amelyek az Első Grammatika által tükrözött fonémiákat és allofonjaikat rögzítik. Eszerint az Első Grammatika ábécéje a következő: а, б, в, г, ^ѵ д, дч, е, ж, з, и, ^і і, ^ѵ ѵ, ^ъ ѵ, Ѷ, ѷ, Ѹ, ѹ, Ѻ, ѻ, Ѽ, ѽ, сь, т, у, х, ч, ш, ъ, ѳ, ѵ, Ѷ, ѷ, Ѹ, ѹ, Ѻ, ѻ, Ѽ, ѽ.

A cseremiszi Első Grammatikában hasonló ábécét állapított meg Sebeok és Raun; a különbség csak annyi, hogy ott még szerepel három betű: ц, щ, нѵ. Az udmurt Első Grammatika a csuvashoz viszonyítva Alatyrev ábécéje szerint hat betűvel többet (^ъ ѵ, ^ѵ ѵ, ^ѵ ѵ, ^ъ ѵ, дж, дз) tartalmaz, nincs viszont benne дч. Volegov csuvas jegyzékének betükészlete három betűvel kevesebb a csuvas Első Grammatikánál (ezek а, ^ѵ ѵ, ^ѵ ѵ, és ^ъ ѵ), a többi betű azonos vele.

Felmerült a kérdés, honnan származik ez a sajátos rendszer,

melynek zöme cirill írásjegyekből áll, de van benne latin g és i, és néhány vegyes betűkapcsolat. A latin g problematikáját néhányan elválasztották az írás rendszerének kérdésétől és a szerző ukrán mivoltának bizonyítékaként kezelték. (Bulić 1904, p. 431, Dimitriev, p. 158. Bulić megállapítását a szerző ukrán nemzetiségét illetően kritika nélkül átvette Sebeok és Raun a cseremis nyelvten ujrakiadásában). Alatyrev az udmurt Első Grammatikához írt bevezetőjében éppen e hipotézis cáfolására vetette fel Lomonoszov Rossijskaja grammatikájának (mely először 1957-ben jelent meg Pétervárott) az Első Grammatikák helyesírására gyakorolt hatását. Sajnos ilyen hatásról aligha beszélhetünk. Lomonoszov az Alatyrev által idézett helyen¹⁸ valóban elmondja, hogy a cirill

[betűnek négy hangértéke lehet, ezek közül egy megfelel az idegen szavakban ejtett g hangértékének. Azonban még ugyanott hangsúlyozza, hogy erre a megkülönböztetésre nincs szükség. (A latin g létezéséről a cirill ábécében a szintén Lomonoszov által írt Materialy k Rossijskoj grammatike c. művéből tudunk. Polnoe sobr. p. 597.) Ugyanő az orosz ábécéről írott fejezetben¹⁹ nyomtatékosan elhagyta épp a számunkra érdekes betűket: i, iō, (uy)

Az Első Grammatikák betűkészletének egybevetése Lomonoszov ábécéjével ennek ellenére nem járt haszon nélkül. Igaz, hogy nem állapíthattuk meg, hogy az Első Grammatikák ábécéje a lomonoszovi ábécére megy vissza, de közvetett módon megtudtuk, hogy grammatikáink betűkészlete mint rendszer használatban volt a Lomonoszov előtti írásos gyakorlatban. E feltételezésünk helyessége igazolódott, mikor rábukkantunk B. V. Uspenskij monográfiájára, melyben ismertette az általa 1739-re datált anonim kéziratot orosz nyelv-
tant.²⁰ Kiderítette róla, hogy szerzője V. E. Adodurov lehetett

és hogy ezt a kéziratot vagy ennek egy változatát fordította Groening svédre,²¹ ami aztán nyomtatásban megjelent 1750-ben Stockholmban. Uspenskij párhuzamos szövegrészeket adott ki a kézirat orosz és nyomtatott svéd munkákból kritikai megjegyzésekkel ellátva. E szövegrészekben előfordul az ï és î (I.m. p. 106, 151-52, 162), valamint kétféle g betűt (г és г') említ (I.m. p. 94, 5 §).

Az Első Grammatikák írásrendszerére vonatkozóan azt állapíthatjuk meg, hogy az egy nálánál majd félszázaddal korábban már kimutatható régebbi írásrendszeren alapul. Azok a jegyei, amelyek az Adodurov-Groening-féle orosz nyelvtanban nincsenek benne, ha innovációk is, a korábbi rendszerből szervesen nőttek ki: a у¹ б¹ kapcsolat az î mintájára, a у pedig két önálló cirill írásjegy összevonása.

A XVIII. sz.-i csuvas fonémarendszer rekonstrukciója az Első Grammatika alapján

A XVIII. sz.-i csuvas fonémarendszer rekonstrukciójának gondolata már a múlt század második felében felmerült. A fonémarendszer megállapításának szükségességét kezdetben a gyakorlat vetette fel, minthogy a csuvas szövegek lejegyzésének módját a fonémarendszer felismerése nagyban befolyásolta. Budenz (1862, 1863, 1863/a, 1880) a Reguly által gyűjtött csuvas szövegekben gyakran fonetikus írásmódot használ, - különösen áll ez az intervokális helyzetben ejtett mássalhangzókra - de minthogy helyesírása következetes, alkalmas fonematikus elemzésre. Paavoneu rendszere pon-

tosabb Budenzénál, de még nála is keveredik a fonetikus és fonematikus írásmód. Mészáros írása alig különbözik Paasonenétől (1909, 1912), csak annyiban, hogy jelzi a hangsúlyt. (Nem szerencsés megoldás, hogy hosszúságjelet használ a hangsúly jelölésére, mert azt a látszatot kelti, hogy a csuvasban hosszú:rövid:redukált oppozíciója van a magánhangzóknak. Sergeevet (1972) már nem ez említett praktikus ok, hanem az a cél vezette vizsgálódásaiban, hogy a cirill írásu csuvas nyelvelmékek helyesírási sajátosságaiból rekonstruálja a csuvas nyelvnek az orosztól eltérő fonemiáit. Kilenc nyelvelmékből idézi a $\check{a}$, $\check{e}$, $\ddot{u}$, $\acute{s}$, $\check{c}$, $\times$, κ fonémák rögzítésére szolgáló betűket, ill. betűkapcsolatokat. Hovdhangen (1975) Müller és Fischer latin írásu anyagának kiragadott példái alapján rekonstruálja a XVIII. sz.-i csuvas fonémarendszert. Legutóbb Sergeev (1977) a XVIII. sz.-i cirill írásu csuvas nyelvelmékek fonémáit a történeti nyelvjárástan szempontjából vette vizsgálat alá.

A korai ujcsuvas fonémarendszer rekonstruálására tett kísérletek nem oldották meg a XVIII. sz.-i csuvas fonémarendszer-rekonstrukció kérdését, hanem épp felhívták a figyelmet arra, hogy a feladat megoldása csak az összes emlék összes adatának fonetikai elemzése révén lehetséges.

E nagy cél megvalósításának első lépéseként az Első Grammatika lexikális anyagát vizsgáltuk. A nyelvtani magyarázatokban és a szójegyzékekben előforduló szavakat és szószerkezeteket (az indulatszavak kivételével) az emlékekben előforduló helyesírás szerint ábécé rendbe szedtük, majd megállapítottuk a szavak eredetét (ld. a Szójegyzék c. fejezetben). Óbolgár eredetű belső keletkezésű szavak esetében az óbolgár korszak legkésőbbi szakaszá-

nak megfelelő hangalakokat rekonstruáltunk, jövevénytiszavaknál az átadó alakot. Etimológiai vizsgálódásaink eredményeképp megtudtuk, hogy az Első Grammatikában 462 óbolgár eredetű belső keletkezésű szó, két óbolgár eredetű középbolgár kölcsönzés, 76 ótörökre visszavezethető kipcsak jövevénytiszó,²¹ 7 mongol, 4 arab, 2 perzsa, 1 protopermi, 37 orosz, 6 cseremis, 1 tatár közvetítésű óbolgár, 1 tatár közvetítésű középbolgár, 6 tatár közvetítésű mongol, 12 tatár közvetítésű arab, 7 tatár közvetítésű perzsa, 1 tatár közvetítésű orosz jövevénytiszó van. 28 esetben a szó a csuvasban tatár eredetű, de a tatárban nincs etimológiája, 8 szó hangutánzó eredetű, 5 csuvas belső keletkezésű, 1 gyermeknyelvi. 141 ismeretlen eredetű,²² 43 esetben pedig nem sikerült a szót azonosítani a mai alakkal. Számításaink szerint 851 tőszó van rögzítve benne. A Szójegyzék c. fejezetben szereplő 1424 tételből fennmaradó 573 eset a tőszavak ismétlődései, alakváltozatok vagy derivátumai.

A szavak eredetének megállapítása után megvizsgáltuk, hogy az egyes óbolgár fonémáknak (kölcsönzés esetén az átadó alak fonémáinak) milyen betű vagy betűkapcsolat felel meg az Első Grammatika szavaiban. Minthogy az Első Grammatika írása fonetikus rendszerű, az óbolgár fonémákat (ill. az átadó alakok fonémáit) különböző fonetikai helyzetekben követtük nyomon. E fonémastatisztikai felmérésben figyelembe vettük a belső keletkezésű szavak és jövevénytiszavak valamennyi alakváltozatának, derivátumának valamennyi előfordulását. Eredményeinket az alábbi táblázatban^{ok} közöljük.

Óbolgár eredetű belső keletkezésű szavak mássalhangzófonémáinak
tükröződése

ÓB	Anlaut		Inlaut			Auslaut	
	C+V-	C+V'-	VCV- vagy rlmn+CV-	V'CV' vagy rlmn+CV'	Egyéb -VCC- -CCV	-VC	-V'C
b	П : 60 б : 4 Пб : 1 П(V) : 4 М : 12	П(V) : 37 б : 8 Пб : 1 М : 2	П : 3 б : 8	П(V) : 3 б(V) : 5 В : 3 .		Пб : 1 бб : 1	
t	Т : 59 тт : 1 Т(V) : 4 Ш(V) : 4	Т(V) : 27 Т : 16 Тб : 1	Д : 25 Т : 16	Д(V) : 12 Д : 7 Т : 7	Т : 5 - : 1	Тб : 11 ТШ : 1 ТМ : 1 Тб : 5 Т : 1 Тб : 1 Тб : 1	Тб : 6 ТТб : 1 ТТб : 1 Тб : 1
t+ i/ i	Ч : 1 Че : 1 ЧМ : 4	Ч(V) : 6 Ч : 2		Дб : 2	Vti/ti Cti/ti Дб : 1 Дб : 2 Д : 4 Д : 3 Тб : 3 Дб : 3 Т : 2 Тб : 2 Те : 1 Тб : 1 ТТб : 2 Т : 1 ЧЧе : 2 ТМ : 1 Тб : 1 Тб : 1 Чб : 1 ДЧ : 1	Т+ : 1 Те : 1	
k		К : 106 КК : 1 Кб : 1 Кб : 2		К : 25 КК : 2 Кб : 2 З : 13 Г : 8 К(V) : 1 К : 1 К : 1	VCC CCV К : 2 КК : 1 К : 3		К : 3 Кб : 23 Тб : 1 Кб : 2 - : 5

ÓB	Anlaut		Inlaut			Auslaut	
	C+V-	C+V'	VCV- vagy rlmn +CV-	V'CV' vagy rlmn+CV'	Egyéb -VCC- -CCV	-VC	-V'C
q	x : 65 x(V): 2 xb : 1		x : 9 r : 13 g : 4		x : 3	x : 5 xb : 5 rb : 3 rb : 2	
q + i/i	x : 1 xx : 1 xy : 1 xi : 6 xe : 1 xb : 5 xa : 1 xy : 4	io : 3					
q + ia							
č~s	сб : 4 с(V): 3	с(V): 12	с : 1 с(V): 5 з(V): 6 ж(V): 2	с : 7 з(V): 17 ж : 1	VCC CCV сб : 1 с : 4	сб : 14 ссб : 1 сбсб : 1 з : 1	сб : 1
j~s	сб : 35 с(V): 43 с : 7 з(V): 2	сб : 3 с(V): 35 с : 2					
s	с : 32 с(V): 2 сб : 1	с : 3 с(V): 16 сб : 1	з : 1 с : 6	з : 3 с : 2 сб : 1	сб : 2 с : 1	сб : 1	
s + i/i	шк : 4 ша : 1 шб : 1 сб : 1	ли : 9 ша : 1 ш : 1 шу : 2 шо : 8 сб : 1 си : 1 ся : 2 зе : 1 зи : 1	ж : 1 се : 1	ж : 1 жу : 2 шу : 1		шб : 2 шб : 2	
s + ia							
r			р : 126 рб : 4 рр : 1 рб : 2	р : 60 рб : 2 р(V): 42 рб : 2 - : 2	rch r+zárh. r+m, n, l рб : 25 рб : 4 сб : 9 рз : 6 рб : 1 - : 9 р : 3 рр : 1 рб : 1	рб : 6 рб : 23	
l			л : 36 л(V): 9 лб : 1 лл : 1 р : 3	л : 40 л(V): 15 лл : 11	Vlg lč л : 2 с : 13 з : 3 вз : 1	Vlc лб : 15 ла : 1 лб : 1 -V'C lč лб : 3 сб : 11 лб : 10	

		Anlaut		Inlaut			Auslaut	
ÓB		C+V-	C+V'-	VCV- vagy rlmn+CV-	V'CV' vagy rlmn+CV'	Egyéb -VCC-, -CCV-	-VC	-V'C
m				M : 22 H : 2 H(V') : 3	M : 24 MM : 1 MB : 1 MB : 1	VCC M : 5	MB : 2 HB : 1	MB : 6
n				H : 23 HHA : 2 HNB : 1 HB : 2 H(V') : 1 M : 4	H : 18 HH : 1 HB : 1 M : 1	nc MB : 1	HB : 15 HNB : 1 HB : 1 HHA : 1 MB : 4	HB : 10 HB : 7 MB : 1
η				H : 1 H(V') : 4 M : 4	H : 5 H(V') : 4 HH : 1 M : 3	M : 1 H(V') : 2	HB : 4 MB : 3	HB : 2 HB : 2 HNB : 1
η					-: 2			
y				ŷyŷ/c ŷyŷ/c ŷyŷ'/c ŷyŷ'			-ŷyŷy ŷy ŷy и : 1 и : 2 и : 1 ВЯ: Т	
ŷ				p : 12	p(V') : 2 p : 1 pB : 1	Vŷr VŷC p : 2 p : 5 и : 2		
p				б : 6 пБ : 1 т : 1	б : 3 б(V') : 1 п : 1	VCC, CCV п : 2		пБ : 1
v				в : 5	в : 4			
x						х : 1		
g g						VCC CCV - : 5 - : 10 в : 5 г : 1		- : 40
eg(V) äg(V) ägi ägü igi			æB : 1		в : 2 BRH : 2 и : 2			якБ : 1 иBBB : 1

		Anlaut		Inlaut				Auslaut	
ÓB		C+V-, VCV-	C+V'-	-VCV- vagy rlmn+CV-	-V'CV' vagy rlmn+CV'	Egyéb -VCC- -CCV-		-VC	-V'C
f	f					-:10	-:8	-:69	
	a _f (V)			B: 16					
	u _f (V)								
	a _f i	иба :1 иба :1 юво :1 яво :1 иба :1 иери :1 ба :1		иБ :6 и :2 у :1 ю :1					
	a _f u	иба :1 ири :1 ири :2 иери :1 во :1 уу :1 у :1		ю :3 уБ :1					
	u _f a			уБа :1					
i	o _f a			и :3					
	i _f u			и :2 об :1					

Az ÓB magánhangzófonémák tükröződése az Első Grammatikában

ÓB	Anlaut		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	nem abszolút		
a	о : 20 у : 4 и : 3 и : 1	о : 98 о : 12 е : 1 у : 9 у : 4 ю : 10 и : 12 и : 1 и : 37 и : 4	а : 32 а : 25 и : 2 и : 4 е : 2 е : 2 и : 1 и : 2 :	а : 10 а : 24 и : 4 и : 13 и : 4 i(3.sz.b.sz.r.)előtt

ÓB	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
ä	a :21 a :14	a :53 a :7 ao :1 o :3 o :3 я :15	a :20 a :8 я :2	a :1 a :11 я :2 - :4 i(3.sz.b.sz.r.)előtt
e	и :10 и :3 и :3	и :51 и :14 и :2 т :1 я :1 - :2	и :1 е :10 е :1 т :1 а :1 а :1 а :1 я :7 я :3 о :1 о :1 - :1	и :2 е :1 я :2 я :8 - :1 i(3.sz.b.sz.r.)előtt
i	и :13 и :3 е :1 о :1 у :3	и :13 и :3 е :9 т :1 а :2 я :2 и :1 - :12	и :23 и :9 е :13 е :1 т :7 т :5 а :12 я :1 и :6 и :1 о :1 о :1 у :2	и :1 и :1 о :3 т :1 т :1 а :3 а :1 и :1 и :7 и :1
í	и :3	и :14 и :2 е :1 т :2 а :1 и :3 и :8	и :3 и :3 е :1 т :1 т :1 и :3 и :3 а :18 а :1 а :1 о :1 о :2	и :1 е :2 и :1 и :6 и :2 i(3.sz.b.sz.r.)előtt а :1

ÓB	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
0	во : 1 ву : 6 въу : 1 вы : 6 въ : 1 - : 3	о : 3 у : 8 у : 3 ю : 6 ю : 1 и : 1 ъ : 2 ы : 2 - : 4	о : 1	
ö	в : 3 ви : 8 въ : 3 вы : 3	у : 6 у : 1 ю : 2 - : 2	о : 1 - : 1	
u	в : 1 вы : 1 въы : 1 ву : 3	а : 1 у : 29 у : 4 о : 5 о : 2 ю : 8 ю : 3 - : 11	а : 4 у : 5 о : 1 ы : 4 ъ : 1 - : 5 :	а : 1 ъ : 1 - : 3
ü	в : 4 вѣ : 2 ви : 2 вѣ : 1 вы : 1 вю : 1	у : 7 ю : 26 ю : 2 и : 1 ы : 1 ъо : 1 - : 8	у : 8 ю : 2 ю : 2 о : 3 о : 2 - : 1 - : 2 (i előtt)	у : 1 у : 2 е : 1 ъ : 1 а : 1 я : 1 ъ : 1 - : 3
ia ^	ивы : 3 ивы : 1 ивы : 1 ива : 2 ъо : 4 ъо : 1 ю : 3	о : 14 ъ : 1		
iä ^	я : 1 я : 1			
ie ^		и : 3 и : 2		

ÓB	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
iu ^		и : 1	ив : 5	ивъ : 1 ивъ : 1
ai ^				ь : 1 й : 2
äi ^				ав : 1 ай : 3 а : 1
äü ^	y : 1			
üö ^		ва : 10		
ua ^		ва : 2		
o ^	во : 8	о : 7 о : 4 ю : 2		
ö ^	ва : 9	о : 5 о : 5		
u ^	ви : 3	о : 2		
ü ^		о : 11 о : 2		
i ^	и : 3			
ï ^				

Az óbolgár eredetű, középbolgár kölcsönzésekben (ld a Szójegyzék 1293 és 1294 számú szócikkét), két szókezdő ÓB* *ŷ* -nek két *ѣ* betű, két szóközépi *r-nek két *ѣ*, egy szóvégi **ŷ* -nek nullgraféma, egy első szótagbeli **ŷ* -nek nullgraféma, egy elsőszótagbeli **ü* -nek nullgraféma, és egy szóközépi *e -nek *ѣ* betű felel meg az Első Grammatikában.

Ótörök eredetű kölcsönzések mássalhangzófonémáinak
tükröződése az Első Grammatikában

ÓT	Anlaut		Inlaut			Auslaut	
	C+V-	C+V'	VCV- vagy rlmn+CV-	V'CV' vagy rlmn+CV'	Egyéb -VCC- -CCV	-VC	-V'C
b	м :1 п :7	п :1 п(V):1		б(V'): 2	п : 1		б' :1
t	т :2 ш :2	т(V):5	д : 4 тт : 1		т : 1	тб :1	тб' :1
t+ i/i	то :1		ты :1				
k		к :2 к(V): 5		- : 1 з : 1	к : 1		- :1 кб :4
q	х :1 к :2		к :3 х :4		к :1	кб :5 кб' :1	
qa	хо :2 ху :1 ха :2 хэ :2 кэ :1					кб :1	
y	-(у):5 -(у):1 с :1		- :2 й :1			й :2	
ya	у :3 ю :2 й :1 я :2						
č	ч :5 ч(V):1		дч :1 чб :1		ч :2		
s	с :4 ш :3 х :1	с(V):1	з :8	з(V') :3 с :1		сб :1	
r			p:10	p(V') :5	r+zárhang рд :1	рб :2	рб' :2

ÓT	Anlaut		I n l a u t				Auslaut	
	C+V-	C+V'	VCV- vagy rlmn+CV-	V'CV' vagy rlmn+CV'	Egyéb -VCC- -CCV		-VC	-V'C
l			л :5 л(V'):1	л :1 л(V'):1 лб :1	лч	CCV л :1	лб :6	лб:1 л :1
m			м :4					
n			н :1	н(V'):1	н :2		нб :4	нб:1
η			η :2	η :1				
ξ			й :2		и :1			
p			б :2		п :3			
v s			ш :8 щ :1 ш(V'):1 рш :1	ш(V'):6	ш :3 шб:1		шб :6 ше :1	
z			ц :1 з :2	ц :1 з :1	ц :1			цб:2
g eži üge				чгб:1 чзб:1			-:1	
γ					х:2 г:1 г:1 -:1		-:4	
a ja a ju o ju			а :1 я :1 ога:1 уга:1					

Ótörök eredetű kölcsönzések magánhangzófonémáinak
tükröződése az Első Grammatikában

ÓT	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
a	a :9 ā :1 o :5 y :1 u :3	a :4 ā :2 o :6 y :1 u :1	a :3 ā :3 u :1	ā :1
ä		ā :1 u :1		
e	u :2	u :6 ā :1 ac :1	a :2 ā :1 u :2	ā :1 u :1
ï		u :1 o :1 - :1	u :2 ā :1 u :1 ā :2 u :1 u :2 - :7	
o	o :3 y :7	o :1 y :2 u :1		
ö	ay :2 ay :1 ay :1 j :1	ay :1 ay :5 ay :1		
u	üy :1 y :1 u :1 u :1	y :1	u :1 u :1 u :2 u :2	a :1
ü		u :3	u :2 u :1 u :1 u :2 - :1	
ā		a :1	u :3 u :4	
ō	o :2	o :1 y :1		
ö		u :3		
ï	- :1	u :2 - :1	u :1 - :2	

Tatár vagy volgai kipcak (a tatárban vagy a volgai kipcakban óbolgár, középbolgár, arab, perzsa, mongol, orosz vagy ismeretlen) eredetű szavak mássalhangzófonémáinak tükröződése az Első Grammatikában

tatár, VK	Anlaut		I n l a u t			Auslaut	
	C+V	C+V'	VCV vagy rlmn+CV	V'CV' vagy rlmn+CV'	VCC, CCV	VC	V'C
b	п :3		б : 1	б (V'):2			
t		т:3		д (V'):4 д :2 ч :1	т:4	тб:5	
k		к :5			к :5 - :2		кб:5
q	х :4 к :1		г :4 г :1		х :1 к :6	хб:6	
qa	қа:2 қа:1		к :1				
y	ю:3 ю:3	(й):3 (ё):1	я :1 я :2	ÿyV в:1	ÿyV я :1 я :1	й :2	й :2
ya	ю:1 ю:1	:1					
č	ч:8	ч:10			ч:6		
s s+i/i	с:1 ш:1			э(V'):1	с:2		
r			р :5	р:1	р:4 r+ zárh. рч :3 рб:2	рб:1 рб:1	
l	л:3		л:7	л :6	л:4 l+ zárh. лд:1 р :1	л:1 лб:1	
l'						л:1	
m	м:1	м(ъ):1	м :4		м:2		
n	н:1		н :1	н :1 л :1	н:2	нб:5	нб:1 нб:1

tatár VK	Anlaut		I n l a u t			Auslaut	
	C+V	C+V'	VCV vagy rlmn+CV	V'CV' vagy rlmn+CV'	VCC, CCV	VC	V'C
η			нr :1	н :1	н :1	нл1	
p	п :1	п (V'):2			п :2	пл1	
š		ш :1	ш :1 шл :1 ж :4	ж(V'):1	ш :4 -:1	шл1	
z	з :1				сб :1	зб1 с:1	
v	в :3		в :2	в :2			
x	x:2	x:3	г :1				
h			х :1				
g				г(V):1	к :1 -:1		
ǵ	x:1					-:1	

Tatár vagy volgai kipcsak (a tatárban vagy volgai kipcsakban óbolgár, középbolgár, arab, perzsa, mongol, orosz vagy ismeretlen) eredetű szavak magánhangzófonémáinak tükröződése az Első Grammatikában

tatár, V K	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
a	a:7 o:3 -:3	a:8 á:2 o:1 ó:1 ы:3	a:6 á:6 я:2	á:4
au				ав:1
ä		a:4 e:2 т:1 y:1	a:2 я:2 я:4 e:4	a:5 я:1 я:2
äu	ав:2			

tatár, V K	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
e		и :1	е :3 е :1 и :1 я :1	а :1 - :1 (i előtt)
i	и : 1	и :8 и :1 i :2		е :1
i		и :7 и :1 и :1 и :1 ю :1 - :1	и :8 а :3 ь :1 у :1 - :1	и :1 а :2
o		о :4 ю :2		
ö		и :1 и :1	- :1	
u	- : 2	о :1 ó :1		
ü		ю :3 у :1 - :1		- :1 (i előtt)

Ószláv eredetű jövevénytörzsek mássalhangzófonémáinak tükröződése az Első Grammatikában

Ószláv, óorosz	Anlaut		I n l a u t		Auslaut	
	CV	CCV	VCV	CCV, VCC	VC	CCV
b			б :2			
k						- :3
g	к :2					
s						сб :2 с :1
s'					сб :2	

Ószláv, óorosz	A n l a u t		I n l a u t		Auslaut	
	CV	CCV	VCV	CCV, VCC	VC	CCV
r	выр:1 ыр:1		p : 4			
v	в :4 ыв :1 йв :1 йыв:1					

A csuvasban ószláv vagy óorosz eredetű jövevényszavak magánhangzófonémáinak tükröződése az Első Grammatikában

Ószláv, óorosz	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
a				а :2
o		ы :3		
		ум :2		
u		у :1 ы :1		
				- :3
e			е :2 е :1 я :1	
		и :3 - :1		

A csuvas nyelv orosz jövevéyszavai mássalhangzófonémáinak
tükröződése az Első Grammatikában

orosz	Anlaut		I n l a u t		Auslaut	
	CV	CCV	VCC	VCC, CCV	VC	CCV
b	м :3 п :2	бъ :1 п :2 пу :1	б :3	п :1	пъ :1	
p	н :1 т :1	б :2		п :1		
d	т :2			т :1 - :1	тъ :3 тъ :2	
t		т :1	д : I			- :1
(V)ti			т : I			
k	к :3	к :1		к :7 :1	къ :2 я :1	
g				х :1	къ :1	
c			дч :1	ч :1	чъ :2	
č	c(V):1					
z	с :1					
ž				ш :1		
s	с :7			съ :2	съ :2	- :1
š			ж :1	ш :2		
šc			ш :1			
y					- :1	

orosz	Anlaut		Inlaut		Auslaut	
	CV	CCV	VCC	VCC, CCV	VC	CCV
r	p:3	p:3 pъ:1	p:1	p:1		
ri/r'			йр:1 ръ:1			
l			л:3 лъл:1		лт:1	
m	м:4		м:2	м:3		
n	н:4		н:4 л:2 лъ:1	н:3 л:1	нт:3	
nk ng				-:1 н:1 н:1		
x			:1			
v	в:2 м:3 п:2		в:1	въ:1		

A csuvas nyelv orosz jövevényszavai magánhangzófonémái-
nak tükröződése az Első Grammatikában

orosz	A n l a u t		I n l a u t	A u s l a u t
	Abszolút	Nem abszolút		
a		a:4 o:3 y:1	a:2 a:1	a:8 :1
av				-(i előtt)
o	a:4	a:2 o:4 y:2 ю:1	a:4 o:1	a:1 -:1
u	sz:1	a:1 o:2 y:4		

orosz	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
i		и :1		
i		и :2 -:1	и :2 -:2 а:1	é:1 :1
e		e:4 и:2 и:3 а:3 я:2	и:2 а:2 а:3 я:2	я:3
ya		я :1 и :1		яа:2 ча:1 дча:1 тча:1

Középmongol jövevényszavak mássalhangzófonémáinak tükröződése az Első Grammatikában

K. mongol	Auslaut		I n l a u t			Auslaut	
	CV	CV'	VCV	V'CV'	VCC, CCV	VC	V'C
b		п :1			б :2		
t	т :1						
d		т (V') :2		д:1			
	хо:4		к:1 г:2				
c					ч :1		
r			р:3		rc r+ zárh. рч:1 р :1		
l					ль:2 л :1	л:3	
m	м :3						

K. mongol	Anlaut		I n l a u t			Auslaut	
	CV	CV'	VCV	V'CV'	VCC, CCV	VC	V'C
n				нъ :1		нъ :1	
g				:1	:1		
- - -	- - -	- - -	- - -	-г- :1	- - -	- - -	- - -
			к:1 -:1		-:1		

Középmongol jövevényszavak magánhangzófonémáinak tükröződése az Első Grammatikában

K. mongol	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
a		o:4	a:3 a:1	á:1 a:3
o		o:3 -:1		
u			y:1 -:3	
e	a:1	u:2	é:1 e:2	-:1 я:2
ö		o:1		
i			-:1	a:1

Cseremisz jövevénytiszavak mássalhangzófonémáinak tükrözödése
az Első Grammatikában

csere- misz	Anlaut		Inlaut			Auslaut	
	CV	CV'	VCV	V'CV'	VCC, CCV	VC	V'C
t	т :1				т :1		
k	к :4				к :1		
l		л(V') :1					
			н :1	н :1			
s						рши :1 сь :1	
g					-: I		
y			я :1				
c			чч :1				

Cseremisz jövevénytiszavak magánhangzófonémáinak tükrözödése
az Első Grammatikában

csere- misz	Anlaut		Inlaut	Auslaut
	Abszolut	Nem abszolut		
a		а :3		
o	о :1	ы :1		а :1 у :1
u		у :1		
e		я :1	а :1	ь :2

Arab jövevénytyszavak mássalhangzófonémáinak tükrözödése

arab	I n l a u t					Auslaut	
	CV	CV'	VCV	V'CV'	VCC, CCV	VC	V'C
b	б:3						
tt						тб :1	
	x:1						
l					л :1		
z			лз :1 рб :2				
x	x:1						
c					-:1		

Arab jövevénytyszavak magánhangzófonémáinak tükrözödése

arab	A n l a u t		Inlaut	Auslaut
	Abszolút	Nem abszolút		
a		o:1 ó:1		a:1
e		м:3		-:1 (i előtt) -:2

A csuvas perzsa jövevénytiszavaiban a perzsa szókezdő $\frac{v}{j}$ -nek c, з ч felel meg (ez utóbbi esetben - ld. 1288-as szócikk - a másik középbolgár nyelvjárás közvetítésére lehet gondolni); két szóközépi $\frac{s}{c}$ -nek két p, két szóközépi n-nek két н, három szóvégi n-nek három нб felel meg. Két abszolút szókezdő helyzetben álló perzsa a-nak a, két szóközépi i-nek nullgra-féma, 3 első szótagbeli a-nak 2 н és egy о, valamint két szó-

végi a-nak két я felel meg.

A csuvas protopermi jövevényszavai közül egy van jelen emlékünkből (ld. 571-es szócikk). Egy $\mathcal{P}\mathcal{P}$ szókezdő p-nek я, egy szóközépi l-nek я, egy szóvégi $\overset{v}{\mathcal{A}}$ -nek я felel meg; egy első szótagbeli e-nek я, egy szóközépi i-nek я.

Az 1179 szó fonémáinak értékelése után kapott eredményekből összeállítottuk az alábbi táblázatot, mely felvilágosítást nyújt arról, hogy az egyes óbolgár fonémákat (jövevényszavakban az átadó alakok fonémáit) hány féle betű milyen szám szerinti megoszlásban rögzíti a vizsgált anyagban. Az egyes betűk előfordulásának összeszámlálásakor már nem különböztettük meg az összes fonetikai helyzetet; mássalhangzók esetében csak az eredetileg magas vagy eredetileg mély magánhangzók környezetében előforduló mássalhangzófonémák betűjeleit kezeltük külön, a magánhangzóknál pedig az első szótagban és nem első szótagban előforduló eseteket.²³ Eredményeink egyben fonémagyakorisági statisztika eredményeiként is kezelhetők, minthogy ezer szavas anyagon tükrözik, hogy az Első Grammatika által rögzített nyelvéllapot idején mely fonémák milyen mértékben vettek részt a szavak hangtestének felépítésében.

eredeti fonéma	ÓB		ÓT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisiz		PP		összesen	
	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CCV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'
b	п:64 δ:13 м:12 п':5	п':40 δ:8 δ':5 в:3 м:2 п:1	п:8 м:1	δ':3 п':1 п:1	п:3 δ:1	δ':2	δ:2	п:1	δ:5 п:3 м:3	п:4 δ:1	п:3	-	-	-	-	-	-	-	п:78 δ:22 м:16 п':5	п':41 δ:8 δ':7 п:7 в:3 м:2
t	т:99 Δ:38 т':12 ч':6 ш':4 ч:2 чч:2 -:1	т':35 т:24 Δ:16 ч':7 Δ:7 ч:3 т:2 Δч:1	т:6 Δ:4 ш:2 тт:1	т':5 т:1	т:9	Δ':4 т:3 Δ:2 ч:1	т:1	-	т:1	т:1 Δ:1 -:1	-	-	-	-	т:2	-	-	-	т:119 Δ:43 т':12 ч':6 ш:4 ч:2 тт:2 ч:2 ш:2 -:2	т':40 т:28 Δ':20 Δ:11 ч':7 ч:4 тт':2 Δч:1
k	-	к:167 г:13 г:8 к':5 кк:4 х:1 й:1 т'б:1	-	к:7 к':5 -:2 г:1	-	к:15 -:2	-	-	г:1	к:5 -:3 г:1	-	-	-	-	-	-	к:5	-	-	к:198 г:16 к':10 г:8 кк:4 х:1 й:1 т'б:1
q	х:93 г:15 х':15 г:4 к:3 л:3 хх:1	-	к:15 х:11	-	х:11 к:11 г:4 г:1	-	х:4 г:2 к:1	-	-	-	х:1	-	-	-	-	-	-	-	х:120 к:30 г:21 х':15 г:5 л:3 хх:1	-

eredeti for- néma	ÓB		ÓT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisz		PP		összesen	
	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CCV'	CV	CV'	CV	CV	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'
ч	cb:20 c(v):8 3(v):6 c:5 ж(v):2 cc:1 3:1	3(v):17 c(v):12 c:11 cb:1 ж:1	ч:7 чб:1 Ач:1 c(v):1		ч:14 ч:10	ч:1			c(v):1		ч:1				чч:2				ч:23 cb:20 c(v):10 3(v):6 c:5 ж(v):2 cc:1 3:1 Ач:1 чч:1	3(v):17 c(v):12 c:14 ч:10 cb:1 ж:1
у	c(v):43 cb:35 c:7 3(v):2 ч:1	c(v):35 cb:3 c:2 ч:1											c(v):1 3(v):1 ч:1				ш:1	c(v):44 cb:35 c:7 3(v):3 ч:2	c(v):35 cb:3 c:2 ч:1 ш:1	
у	я:14 й:14 -:8 в:6 ю:2 и:1 А(v):1	й:1 (и):6 і:5 й:3 я:2 -:2 ю:1 в:1 с:1			ю:6 і:4 я:3 й:2	(и):3 я:2 й:2 (б):1 в:1			-:1						я:1				я:20 й:19 -:11 і:9 ю:9 в:7 и:1 А(v):1 с:1	й:3 (и):3 я:2 (б):1 в:1
с	с:41 с:6 ш:5 ж:3 з:1 ш:1	с':22 ш:14 ш:9 с:5 ж:3 з:3 з:2	з:8 с:5 ш:3 х:1	з':3 с':1 с:1	с:3 ш:1		-	-	с:11 с:5 -:1		-	-	-	-	-	-	-	-	с:60 з:9 с:6 ш:5 ш:5 ж:3 х:1 -:1	с':23 ш:15 ш:9 с:6 з':5 з:3 ж:3

eredeti fonéma	ÓB		ÓT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisz		PP		összesen	
	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CCV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'
r	p:165 p': 7 -: 9	p:68 p':68 -: 5	p:13	p':7	p:12 p': 1	p:4	-	-	p:13 выр: 2 p': 1	p:1	-	-	-	-	-	-	-	-	p:203 p': 9 -: 9 выр: 2	p':75 p:72
l	л:63 л':11 -: 8 р: 3 лл: 1	л:43 л':36	л:13 л': 1	л':3 л:2	л:16 р: 1	л:8	л:4 л':2	-	л:1	-	л:1	-	-	-	-	л':1	-	л':1	л:102 л': 15 р: 4 лл: 1	л:53 л':41
м	м:29 н: 3 н': 3	м:31 м': 1 мм: 1	м: 4	-	м:7	м':1	м:3	-	м:9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	м: 72 н: 3 н': 3	м:31 м': 2 мм: 1
н	н:44 м: 9 н': 2	н:28 н': 8 м: 2 нн: 1	н: 7	н':2	н:9	н:4 н':1 л:1	н:1	н:1	н:14 л: 3 л': 1	-	-	-	н:3 н':2	-	-	-	-	-	н: 78 м: 9 н': 4 л: 3 л': 1	н:33 н':11 м: 2 нн: 1
η	н:10 м: 8 н': 6	н:7 н':6 м:3 нн:2	н:2	н:1	н:2 нн:1	н:1	-	-	нн:1 нн:1 -:1	-	-	-	-	-	нн:1	нн:1	-	-	н:14 м: 8 н': 6 нн: 1 нн: 1	н: 9 н': 6 м: 3 нн: 2 нн: 2 нн: 1 -: 1
џ	р:17 џ: 2 ю: 2	р':2 р:2	џ:2 н:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	р:2	-	-	-	-	-	р:19 н: 4 ю: 2 н: 1	р': 2 р: 2

eredeti fo- néma	ÓB		ÓT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisz		PP		összesen	
	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CCV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'
p	δ:6 π:3 л:1	δ:3 δ':1 π:1 π':1	π:3 δ:2	-	π:4 π':2	-	-	-	н:1 т:1	δ:2 π:1	-	-	-	-	-	-	-	π':1	π:14 δ:10 л:1 н:1 т:1	π':4 δ:3 π:1 δ':1
v	В:5	В:4	-	-	В:5 В:2	-	-	-	В:6 М:3 П:2 ЫВ:1 ЙЫВ:1 ЙВ:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	В:16 М:3 П:2 ЫВ:1 ЙЫВ:1 ЙВ:1	В:6
x	к:1	-	-	-	х:2 г:1	х:3	-	-	-	х:1	-	-	-	-	-	-	-	-	х:2 к:1 г:1	х:1
g	-	-:56 В:10 н:2 ВВ:1 к:1	-	г:1 В:1 -:1	-	г:1 к:1 -:1	-	г:2 г:1	к:3 х:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-:58 В:11 к:5 г:2 г:2 г:1 ВВ:1 н:1 х:1	-
δ	-:10 В:36	-	-:7 г:3 х:2 г:1	-	х:1 -:1	-	-:2 к:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-:10 В:36 г:3 х:2 г:1 к:1	-
š	-	-	ш:18 ж:2 ж:1 рз:1	ж':6	ш:7 ж:4 -:1	ш:1 ж':1	-	-	ж:1	ш:1	-	-	-	-	рши:1 сб:1	-	-	-	ш:26 ж:5 ж':2 рз:1 рши:1 сб:1	ж':7 ш:1

eredeti for- néma	ÓB		ÓT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisz		PP		összesen	
	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CCV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'	CV	CV'
z	-	-	c:2 3:2	c':2 c:1 3:1	3:2 c':1 c:1	-	-	-	c:1	-	p ^b :2 л3:1	-	-	-	-	-	-	-	c:4 3:4 p ^b :2 c':1 л3:1	c':2 3:1 c:1
h	-	-	-	-	x:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x:1	-
ž	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ш:1	-	-	-	-	-	-	-	-	ш:1	-
šč									ш:1										ш:1	-
d	-	-	-	-	-	-	-	т':2 Δ:1	т:6 тб:2 -:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	т:6 т':2 -:1	т':2 Δ:1
c									чб:2 Δч:1 ч:1										ч':2 Δч:1 ч:1	
č											тб:1								тб:1	
(gain)											-:1								-:1	

Az Első Grammatika mássalhangzót jelölő betűi a mássalhangzók alábbi fonetikus rendszerét adják:

п, б, п', б'
т, тт, д, т', тт', д'
к, кк, г, (г') к', г' (г')
х, хх, х'
с, з, с' з'
с" з"
ш, ж, ш', ж'
ч, чч, дч, ч'
й
в, вв
р, р'
л, лл, л'
м, мм, м'
н, нн, н'

A rendszerre jellemző, hogy a zöngétlen mássalhangzók nagyobb számban szókezdő és szóvégi helyzetben valamint VCC, CCV hangkapcsolatban fordulnak elő, zöngés változataik intervokális helyzetben vagy nazális és szonor mássalhangzók környezetében. Palatalizált mássalhangzók az esetek többségében eredeti palatális magánhangzók környezetében szerepelnek, de kb. egyharmad az aránya azoknak az eseteknek, amikor eredetileg mélyhangu magánhangzók környezetében álló mássalhangzót palatalizált ejtésűnek jelez az Első Grammatika.²⁴ Jelentős a száma azoknak az eseteknek is, amikor eredeti magas hangrendű szavak mássalhangzóit veláris ejtésűnek írja az Első Grammatika. Ezek nagyobb részét magyarázza a *ä és

szókezdő*ö hangrendi átcsapása.

A fentiekből kitűnik, hogy az Első Grammatika mássalhangzórendszerében rendszeresen jelentkező zöngés-zöngétlen- palatális-veláris megkülönböztetés nem megannyi mássalhangzófonémát jelent, hanem csak egy-egy fonémának pozicionális változatait. Ily módon az Első Grammatika mássalhangzófonémáinak rendszere a következő:

[p], [t], [k], [x], [s], [s̺], [š̺], [č̺], [y], [v], [r], [l],
[m], [n].

eredeti fonéma	OB		OT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisz		PP		Összesen	
	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.
	s z ó t a g																			
a	o:10 b:38 u:15 y:13 ö:12 ü:10 ý:4 ö:4 u:1	á:49 a:42 ä:17 ä:6 -:4 e:2 ë:2 t:2 t:1	á:13 o:11 b:3 ä:3 y:2 ü:1	ä:4 a:3 ä:1 -:3 ä:2 ö:1	á:15 o:4 b:3 -:3 ä:2 ö:1	á:10 a:7 ä:2	o:4	a:6 ä:2	a:4 o:3 y:1	ä:9 a:2 t:1 -:1	o:1 ö:1	a:1	a:2 u:2 o:1	ä:2	a:3	-	-	-	o:128 b:44 a:37 u:17 y:16 ö:14 ü:11 ý:4 ö:4 u:1	á:74 a:64 ä:19 ä:9 -:5 e:2 ë:2 t:2 t:2
ä	á:74 ä:21 ä:15 o:3 ö:3 ao:1	á:21 ä:19 ä:4 -:4	t:1 u:1	-	á:6 e:2 t:1 y:1	á:7 ä:6 ë:4 ä:3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	á:80 ä:21 ä:15 o:3 ö:3 e:2 t:2 ao:1 u:1 y:1	á:28 ä:19 ä:7 ë:4 -:4
e	u:61 ü:17 b:3 ü:2 -:2 t:1 ä:1	e:11 ä:11 ä:10 ü:2 -:2 e:1 t:1 a:1 ä:1 ö:1	u:6 ü:1 ac:1	ä:3 a:2 ä:1	u:1 e:3 ë:1 ü:1 ä:1 -:1	e:3 ë:1 ü:1 ä:1 -:1	u:2 a:1	e:2 ä:2 ë:1 -:1	e:4 ü:3 a:3 u:2 ä:2	ä:6 a:3 ä:2 u:2 e:2 e:1	:3	-:3	-	-	ä:1	t:2 a:1	u:1	-	u:76 ü:21 a:5 b:3 ü:2 -:2 t:1 ä:1 ac:1	ä:20 e:18 ä:12 ä:7 -:7 a:4 ü:3 ë:3 t:2 t:1 ö:1

ere- deti fo- néma	OB	OT	tatár/VK	mongol	orosz/ószl.	arab	perzsa	cseremisz	PP	Összesen	
	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	
	s z ó t a g										
i	и:26 -:12 е:9 ы:6 у:3 а:2 я:2 т:1 э:1 о:1 б:1	-	и:2 -:2 б:1	и:9 -:2 ы:1	т:1 - а:1 -:1	и: б:1 ы:1 -:1	и:2 -:2 а:1 е:1 т:1	- - - - - - - -	- - - - - - - -	и:39 -:15 е:9 ы:7 у:3 а:2 я:2 т:2 и:1 э:1 о:1 б:1 г:1	-:4 т:2 б:1 а:1 я:1 е:1 я:1
u	и:17 -:9 б:3 ы:2 т:2 е:1 а:1	а:18 -:8 и:4 ы:3 е:3 б:3 а:3 о:2 я:2 т:1 т:1 я:1 о:1	и:1 о:1 -:1	и:7 б:1 ы:1 а:2 я:1 т:1 ы:1	б:9 а:3 я:2 ы:1 т:1 и:1	- - - и:1 -	- - - - - - - -	- - - - - - - -	- - - - - - - -	и:25 -:11 б:4 т:2 ы:2 е:1 а:1 о:1 я:1 т:1 ы:1 г:1	а:23 -:16 б:12 и:5 ы:5 б:5 а:3 о:3 т:2 т:2 т:1 т:1 я:1 я:1

eredeti fo- néma	ÓB		ÓT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisz		PP		Összesen	
	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.
	s z ó t a g																			
o	By:6 Bbl:6 -:3 Bo:1 Bby:1 Bbl:1	y:8 b:6 -:4 o:4 y:3 b:2 b:2 h:1 b:1	y:7 o:3	o:2 o:1 b:1	-	o:4 b:2	-	o:3 -:1	a:4	o:8 a:7 y:2 b:1 -:1	-	-	-	-	o:1	b:1	-	-	y:7 By:6 Bbl:6 a:4 o:3 -:3 Bo:1 Bbl:1 Bby:1	o:20 y:10 b:9 a:7 -:6 y:3 o:2 b:2 b:2 h:1 b:1
ö	Bu:8 Bü:3 Bbl:3 B:3	y:6 -:3 b:2 y:1 o:1	y:2 y:1 y:1	b:5 b:1 y:1	-	o:4 b:2	-	o:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bu:8 Bü:3 Bbl:3 B:3 y:2 y:1 y:1	b:9 y:6 o:6 -:3 b:1 y:1 y:1
u	By:3 Bbl:1 Bbl:1 B:1	y:34 -:19 b:8 o:6 b:5 a:4 a:4 o:2 a:2 t:1	y:1 y:1 b:1 b:1	a:2 -:2 y:1 b:1 b:1 a:1	-:2	o:1 ó:1	-	-:3 y:1	B:1	o:5 y:4 a:1	-	-	-	-	y:1	-	-	By:3 Bü:2 -:2 Bbl:1 Bbl:1 y:1 y:1 b:1 b:1	y:40 -:21 o:12 b:8 a:6 b:6 y:4 a:4 b:3 o:2 b:1 b:1	

eredeti fonéma	OB		OT		tatár/VK		mongol		orosz/ószl.		arab		perzsa		cseremisz		PP		Összesen	
	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.	1.	nem 1.
	s z ó t a g																			
ü	B:4 Ba:2 Bü:2 Bu:1 Bv:1 Bw:1	ü:28 y:16 ü:14 ü:4 o:3 ü:2 ü:2 ü:1 ü:1 ü:1 ü:1	-	ü:3 ü:2 ü:2 e:1 ü:1 ü:1	-	ü:3 ü:2 y:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	B:4 Ba:2 Bü:2 Bu:1 Bv:1 Bw:1	ü:33 y:17 ü:17 ü:4 ü:4 ü:3 ü:2 ü:2 ü:2 ü:2 ü:2 ü:1 ü:1 ü:1 ü:1
üa	o:14 ü:4 ü:3 üBü:3 üBa:3 üBü:1 üBü:1 üo:1 ü:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	o:14 ü:4 ü:3 üBü:3 üBa:2 üBü:1 üBü:1 üo:1 ü:1	-
ya	-	-	-	-	ü	-	-	-	ü:1 ü:1	üa:2 üa:1 üa:1 üa:1	-	-	-	-	-	-	-	ü:1 ü:1	üa:2 üa:1 üa:1 üa:1	
üa	ü:1 ü:1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ü:1 ü:1	-	
üe	ü:3 ü:2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ü:3 ü:2	-	

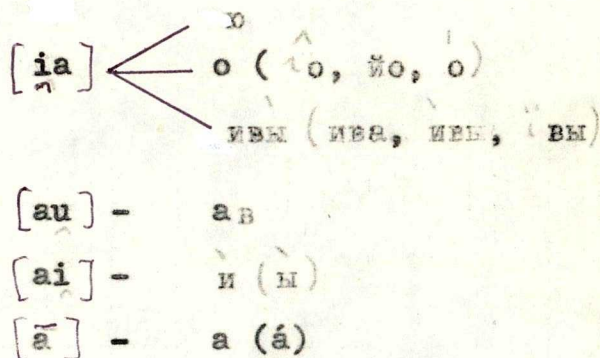
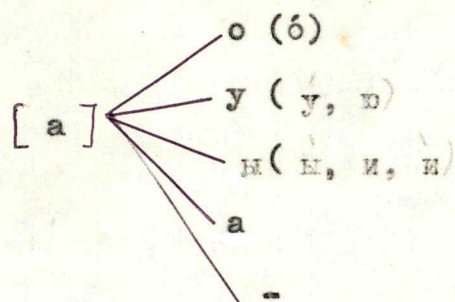
ere- deti fo- néma	UB	UI	tatar/vn	mongol	orosz/oszi.	arab	perzsa	cseremisiz	FF	Osszesen
	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.	1. nem 1.
	s z ó t a g									
ü	u:1 hB:6 hB:1	-	-	-	-	-	-	-	-	u:1 hB:6 hB:1
ai	- i:2 bi:1	-	-	-	-	-	-	-	-	- i:2 bi:1
äi	- aü:3 aB:1 a:1	-	-	-	-	-	-	-	-	- aü:3 aB:1 a:1
äü	y:1	-	-	-	aB:2	-	-	-	-	y:1 aB:2
au	-	-	-	-	aB:1	-	-	-	-	- aB:1
üö	-	Ba:10	-	-	-	-	-	-	-	- Ba:10
ua	-	Ba:2	-	-	-	-	-	-	-	- Ba:2
o	ö:8 o:7 ö:4 u:2	o:2	c:1 y:1	<	-	-	-	-	-	Bö:8 o:2 ö:4 u:2 y:1
ö	Bö:8 o:5 ö:5	-	u:3	-	-	-	-	-	-	Bö:8 o:5 ö:5 u:3
ü	Bu:3	o:2	-	-	-	-	-	-	-	Bu:3 o:2
ü	-	o:11 ö:2	-	-	-	-	-	-	-	- o:11 ö:2
ā	-	-	a:1 a:4 a:3	-	-	-	-	a:2	-	a:3 a:4 a:3
ī	u:3	-	-	-	-	-	-	-	-:2	u:3 -:2
q	-	-	-	-	-	ym:2	-	-	-	- ym:2
b	-	-	-	-	-	u:3 -:1	-	-	-	- u:3 -:1
z	-	-	-	-	-	-:3	-	-	-	- -:3

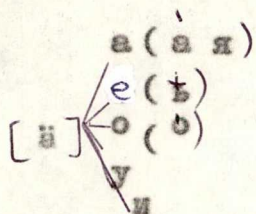
Az óbolgár, ótörök, mongol, orosz, arab, perzsa, cseremis és proto-permi eredetű magánhangzófonémák tükröződése az Első Grammatikában igen tarka képet mutat. Lényegesen leegyszerűsödik a helyzet, ha figyelembe vesszük a következő tényezőket:

1. Amióta a csuvas hangtörténetben lejátszódott az $*\bar{a} > a$, $*\bar{o} > va$ hangfejlődési tendencia, valamint az i és $\bar{i}$ fonémák hangrendje labilissá vált, az ilyen magánhangzókat tartalmazó szavak többi magánhangzófonémájának hangrendje másodlagosan megváltozott.

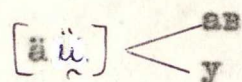
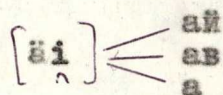
2. A török nyelvekben a hangsulynak nincs értelemmegkülönböztető szerepe (mint pl. az oroszban), így a hangsúlyjel alatt álló és a nem hangsúlyjellel jelölt, egyébként azonos betűk megkülönböztetése a magánhangzófonémarendszer-rekonstrukció szempontjából nem szükséges.

Ezek után az egyes eredeti fonémák tükröződése az Első Grammatikában az alábbi képet nyújtja.²⁵

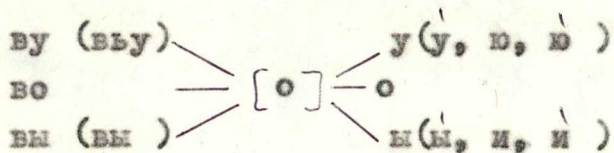
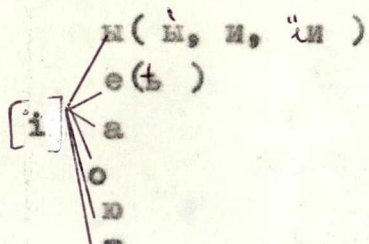
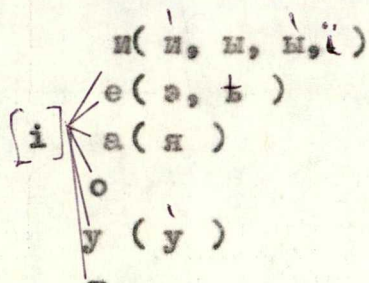
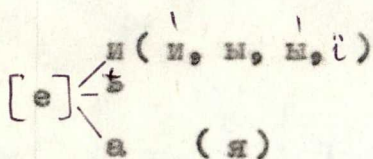

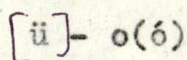
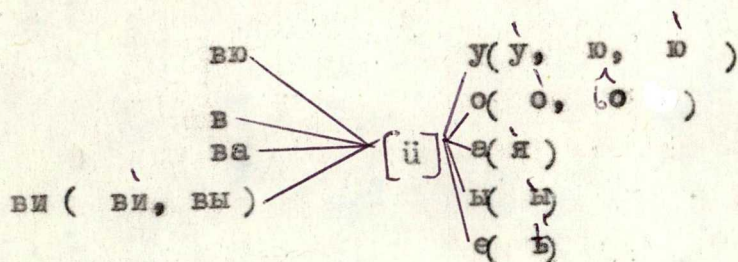
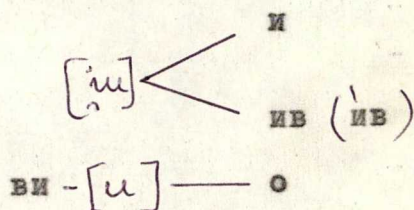
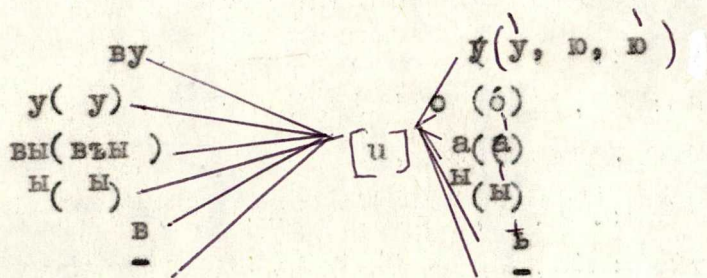
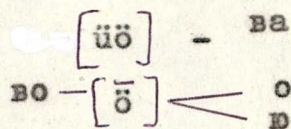
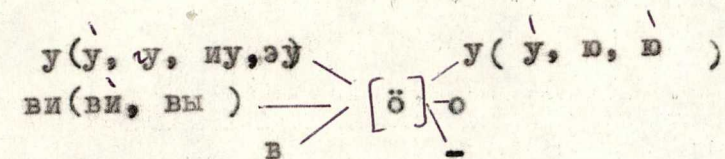

$[i\ddot{a}] - \text{я}(\text{я})$

$[ie] - \text{и}(\text{и})$

A fonémaegyebeesések eseteinek kiküszöbölése után azt állapíthatjuk meg, hogy eredeti nyílt és középső illabiális magánhangzófonémák képviselője [a], [o], [ö], [u], [ü], [i], [i], [e] fonéma az Első Grammatikában. Az eredeti labiális középső és felső nyelvállású fonémák abszolút szókezdő helyzetben y protézist mutatnak. Szóközépi helyzetben négyféle képviselőjük van jelen az Első Grammatikában [ö], [ë], [ö], [ä]. Az eredeti i és i képviselője [ä], [ë], és [ö], mely majdnem azonos a libiálisokéval.

Elemzésünk során a csuvas Első Grammatika alábbi fonémarendszerét állapítottuk meg:

[a], [o], [ö], [u], [ü], [i], [i], [ä], [ö], [ë], [ö], [p], [t], [k], [x],
[s], [s], [š], [č], [y], [v], [r], [l], [m], [n],

Ez a fonémarendszer a mai csuvas irodalmi nyelv formarendszerénél négy fonémával többet (o, ö, o, ö) tartalmaz és a mai nyelvjárások közül a virjal nyelvjárásban őrződött meg.

Az Első Grammatika sajátosságai

Helyesírási sajátosságok

Az Első Grammatika mássalhangzófonémái négyféle fonetikai helyzetben négyféleképp vannak lejegyezve: veláris zöngétlen fortisok cirill zöngétlen kemény mássalhangzók írásjegyeivel, palatalizált zöngétlen fortisok cirill lágyított zöngétlen mássalhangzók írásjegyeivel, veláris zöngétlen mediák cirill kemény zöngés mássalhangzók betűivel, palatalizált zöngétlen mediák cirill lágyított zöngés mássalhangzók betűivel.

Az [^{*}i] előtti ѣ protézist (mely az ujcsuvas korszakban gyakran jelentkezik), az írás nem jelöli. Minthogy az [^{*}i] és [^{*}ï] fejleményei az Első Grammatikában leggyakrabban ѣ betűvel vannak leírva, a protézises alaknak ѣѣ írott formában kellene szerepelni. Az orosz helyesírási gyakorlatban - ahonnan az írást a szerzők átvették - ilyen betűkapcsolat nincs. Nyilván ez hatott a szerzőkre, amikor egységesen nem jelezték a protetikus ѣ-t.

A [ⁱs] fonéma rögzítésére az írásrendszer nem rendelkezik önálló betűvel, ѣ vagy ѥ + palatizált magánhangzó kapcsolata utal a mássalhangzó palatalizált jellegére. Ez a jelzés az írásban semmivel nem különbözteti meg az [ⁱs] fonémát az [s] palatalizált magánhangzók környezetében előforduló allofonjától.

A redukált magánhangzófonémák [ǎ, ǒ, ǝ, Ǔ] jelzésére az írásrendszernek nincsenek következetesen egyértelmű jelek. A redukáltakat leíró, egyébként más magánhangzófonémák írásbeli rögz-

zítésére használt betűk csak a redukáltak labiális vagy illabiális mivoltát juttatják kifejezésre a hangrendi hovatartozást már nem fejezik ki következetesen. (Különösen gyakori a "következetlenség" $\overset{^}{s} + \overset{^}{a}$ fonémák kapcsolatának lejegyzésében. Ilyen esetben az $\overset{^}{s}$ fonéma palatalizált jellegét az $\overset{^}{s}$ után álló magas hangrendű magánhangzóbetű fejezi ki - ez $\overset{^}{s} + \overset{^}{a}$ kapcsolatában leggyakrabban $\underset{~}{u}$.²⁶ Az $\underset{~}{u}$ betűnek két ellentétes funkciója van: jelezni az $\overset{^}{s}$ palatalizáltságát és az $\overset{^}{a}$ veláris hangrendjére utalni. Minthogy az $\underset{~}{u}$ betű a "felső nyelvállású, palatalizált" illabiális magánhangzó írásjegye" információt hordozza. Tulajdonosságai megoszlanak a két funkció között: a "palatalizált" jegyet az $\overset{^}{s}$ -nek kölcsönzi, a "felső nyelvállású illabiális magánhangzó" jelentést az $\overset{^}{a}$ -nak.)

A redukált hangokat zárt vagy hangsúlytalan szótagban az írás gyakran nem jelöli. Ennek lehet oka, hogy a redukáltak zárt szótagban kiestek, de úgy is értelmezhetjük a redukáltakra utaló betűk hiányát (hangsúlytalan helyzetben), hogy a hangképzés időtartamának nagyfokú redukálódása ment végbe ebben a fonetikai helyzetben. A szerző - aki a beszélt nyelvet jegyezte le és akinek idejében még nem volt normalizált helyesírás - nem értékelte a nagyon rövid redukált hang jelenlétét hangsúlytalan helyzetben, ezért nem is jelölte az írásban.

Az $\underset{~}{u}$ fonéma jelölése abszolút szókezdő helyzetben $\hat{u}$, $\underset{~}{u}$ $\underset{~}{u}$ betűkapcsolattal történik. (jövevényszavakban).

Ez a három betűkapcsolat csak ezt a funkciót látja el, az ü fonéma következésképp szókezdő helyzetben írásban elkülönül a többi labiálistól. Szóközépi helyzetben betű jelöli, mely több fonémát is képvisel.

A latin g-nek nincsen a cirill г-től eltérő funkciója. Mind a két írásjel egyformán használatos intervokális helyzetű [k] és [x] jelölésére, akár ÓB k > csuv. k, idegen g → csuv. k, ÓB *q > csuv. x, akár pedig idegen г → csuv. x folyamatok eredménye is a két fonéma.

Fonológiai sajátosságok

A mai csuvas nyelv két nyelvjárása (a virjal = V és anatri = A) magánhangzó-fonémakészletében eltér egymástól.²⁸ Ez az eltérés abban nyilvánul meg, hogy az ÓB a és ia fonémák a virjalban o -vá fejlődtek, az anatriban a zártabbá válás egy fokkal tovább ment és *a > u fejlődés zajlott le. A virjalban az ÓB *o, *u, *ö, *ü fonéma zártabbá válás és redukálódás után o és ö fonémákká fejlődött, míg az anatriban az a zártabbá válást és redukálódást delabializáció is követte, így az ÓB *o, *u, *ö, *ü fejlődése egybeesett az ÓB *i és *i fejlődésével, melynek eredménye anatri ä és ë lett.

A nyelvjárások fent ismertetett különbségei alapján az Első Grammatika szókészlete fonémarendszerének megállapítása egyben megadja az egyes szavak nyelvjárasi hovatartozását is. Az Első Grammatikában tükröződő nyelvjárasi különbségek (köztük a fonológiai jellegűeket) Sergeev ismertette 1969-es cikkében. Mi az esetek tételes idézése helyett az egyes fonológiai jellegű nyelvjárasi sajátossá-

pontos mennyiségi előfordulására hívjuk fel a figyelmet.

Fonémagyakorisági összesítő táblázatunk adatai szerint az eredeti /ÓB, Ót vagy jövevényszavak átadó alakjában lévő/ a, ia fonémáknak első szótagban 165 esetben felelt meg hangsúlyos vagy hangsúlytalan o az írásban, 20 esetben hangsúlyos vagy hangsúlytalan y. Eredeti, első szótagban és abszolút vagy nem abszolút szókezdő helyzetben előforduló labiális fonémák / o, u, ö, ü/ jelzése az írásban 223 esetben hangsúlyos vagy nem hangsúlyos palatalizált vagy nem palatalizált labiális magánhangzók betűivel történt, 73 esetben hangsúlyos vagy nem hangsúlyos palatalizált vagy nem palatalizált illabiális magánhangzókat jelentő betűkkel. Ez annyit jelent, hogy a fonémarendszer alapján 388 szóról tudtuk kimutatni, hogy virjal anyanyelvű közlőtől származik, 93 szóról pedig, hogy anatri nyelvjárást rögzít.

Hangsúlyviszonyok az Első Grammatikában

A csuvas hangsúlyviszonyok alakulásának történetét eddig senki nem vizsgálta; a hangsúlyozás szabályait is viszonylag későn, a XIX. század végén Jakovlev állapította meg³⁰, és mindazok, akik utána a csuvas nyelv jelenségeinek leírása közben érintették a hangsúly kérdését, a hangsúlyt csak saját korukban az irodalmi nyelvben vagy a nyelvjárásokban vizsgálták³¹.

A mai csuvas nyelvben a hangsúly az utolsó szótag magánhangzóján van, ha az teljes képzésű. Ha az utolsó szótag magánhangzója redukált, a hangsúly a nátról számított első teljes képzésű magánhangzón van. Ha a szóban csak redukált magánhangzók fordulnak elő, a hangsúly a szó első szótagjának redukáltjára kerül.

E hangsúlyviszonyokat nem tudjuk az ótörökből megnagyarázni, mert biztos adatok hiányában ott is csak feltevésekre hagyatkozhatunk. Gabain /p. 42/ és Poppe /1960, p. 144/ a hangsúly helyét a szó első szótagjára rekonstruálják, hivatkozva a török és altaji alliterációra. Az alliteráció olyan nyelvek sajátja, ahol a hangsúly az első szótagra esik /Világirodalmi Lexikon I. p. 221./. Räsänen a török hangsúly irodalmának részletes összefoglalását adja /1955, pp. 33-43/, anélkül, hogy a kérdésben állást foglalna. Kononov /1980, p. 74./ a rovásírásos feliratok nyelvében kéttagu

szavakban szóvégi expiratorikus hangsúlyt állapít meg, valószínűleg az által befolyásoltatva, hogy a mai török nyelvek többségében a hangsúly az utolsó szótagon van.

A hangsúly története a mai helyzettől eltérő, más hangsúlyviszonyokat rögzítő nyelvelmékek alapján rekonstruálható. A csuvas esetében a rekonstrukció céljaira jól használható az Első Grammatika.

Az Első Grammatikában a hangsúly helyének vizsgálatát az összes azonosított szón végeztük. Vizsgálatunk során az alábbi adatokhoz jutottunk: nem volt jelölve a hangsúly 278 esetben. 290 olyan egytagu szó szerepelt anyagunkban, amelyeknek vagy nem voltak ragoz alakjaik, vagy a hangsúly az egytagu tövön volt jelezve. 452 esetben a hangsúly a szó fő utolsó szótagjának teljes képzésű magánhangzóján szerepelt, 427 pedig azoknak a száma, ahol a hangsúly a főhöz kapcsolódó ragon, teljes képzésű magánhangzón volt. 103 esetben a szó fő utolsó szótagjára esett, ahol az utolsó szótagban redukált volt a magánhangzó. 72 olyan szó szerepelt anyagunkban, amelyek szótagjait csak redukáltak alkották, és ezek közül az utolsó szótag redukáltja volt hangsúlyos. 21 volt azoknak az eseteknek a száma, ahol a hangsúly a főhöz kapcsolódó, redukált magánhangzót tartalmazó ragra esett. 113 szó esetében a hangsúly a szó fő utolsó szótagjától számított első teljes képzésű magánhangzóján volt jelölve. 16 esetben a szót csak redukált magánhangzót tartalmazó szótagok alkották, amelyek közül az első szótag volt hangsúlyos. 5 olyan eset fordult elő, ahol ugyan a szó fő utolsó tagjában teljes képzésű a magánhangzó, a hangsúly mégis a szó első szótagján volt jelölve. Végül, 3 szóban két hangsúly volt kitéve, az első és az utolsó szótagon.

A fenti adatok közül a vizsgálat szempontjából nem hasznosítható az a 278 szó, amelyen a hangsúly nem szerepel, és az a 290 eset, amely mind egytagu szó. A fennmaradó esetek négy nagy csoportot alkotnak:

1. Szó fő- és raghangsúlyos szavak:

-CV	-VC ³²	452 tf
		: 427 rag
VCCV		: 103 tf
VCVC		: 72 tf
-CV	-VC	: 21 rag

2. A hangsúly a fő utolsó szótagjától számított első teljes képzésű magánhangzóján van; ha a fő csak redukáltakból áll, a hangsúly az első redukáltra esik:

...VCVC	: 113 tf
VCVC	: 16 tf

3. A hangsúly az első szótagon van:

VCVC : 5

4. Két hangsúly van jelezve /fő hangsúly a szóton, mellékhangsúly a ragon:

cvevcev: 3

Ezek szerint 1075 esetben van a hangsúly a szóvégen vagy a ragon, függetlenül attól, hogy az ott lévő magánhangzó redukált vagy teljes képzésű, és 129 esetben a hangsúly nem a szóvégen van -- ezekben a szavakban az utolsó magánhangzó redukált. Az adatok az alábbi megoldást kínálják: az ujcsuvast megelőző nyelvi állapotban /mely legalábbis középbolgár/ a hangsúly egységesen a fő utolsó szótagjának magánhangzójában volt. Akkor a magánhangzók rövidek, hosszúak vagy diftongusok voltak és akármelyik lehetett közülük hangsúlyos. Ezt a kort a magánhangzórendszer gyökeres átalakulása követte a csuvasban. A nyílt magánhangzók zártakká, a zártak redukálttá váltak, a diftongusok monoftongizálódtak, a hosszú magánhangzók lerövidültek -- a csuvas magánhangzórendszerben teljes képzésű és redukált szembenállása jött létre. Az új rendszerben egy darabig még megmaradtak hangsúly a régi helyén, akármilyen magánhangzó alkotta is az utolsó szótagot. Később szokban az esetekben, amikor az utolsó szótagban redukált volt, a hangsúly előre mozdult addig, amíg teljes képzésű magánhangzón nem állapodhatott meg. Ha ilyen nem volt a szóban, akkor az első szótagra helyeződött át.

Az Első Grammatika a hangsúlyviszonyok átmeneti állapotát rögzítette. Létrejöttének idejére már lezajlott a magánhangzórendszer nagy átalakulása, kialakultak a redukáltak. A hangsúlyozás még főleg a régi hagyomány szerint történt /erre utal az adatok nagyobb része, 1075 eset/, de már léteztek az új hangsúlyviszonyok /melyeket 129 szó tükröz/. A két típus egymás mellett élése jól látszódik a többször előforduló szavakban, ahol a hangsúly hol a hagyományos, hol az új rendszer szerint van jelölve. /ld. 213, 247, 248, 458, 459, 947, 1056, 1149 számú szócikkeket./ A szóvégi hangsúlyozást csak redukáltakból álló szavak esetében az irodalmi nyelvben csak e század közepére váltotta fel normaként a szó eleji, Asmarin 1911-ben /Mat. p. 19./ ezekben az esetekben még szó végén jelzi a hangsúlyt.

Az Első Grammatikában előfordul hét olyan szó, amelyek OB ill. VK előzményeit csak labiális zárt magánhangzók alkotják, viszont az emlék helyesírása egy labiális és egy illabiális redukáltat jelez. Itt a labiális redukált fonémák anatri nyelvjárásban lezajlott delabializáló-

dásának az eseteivel állunk szemben. Ezt a folyamatot már előző cikkünkben is a hangsúlyviszonyok változásával hoztuk összefüggésbe és két szó alapján megkíséreltük a folyamat menetének rekonstruálását. Akkor arra az eredményre jutottunk, hogy a delabializálódás először a nem hangsúlyos szótag redukáltjával történt meg, amikor pedig az eredetileg hangsúlyos szótagban is végbement, a hangsúly előretolódott az első szótagra. /v^hót^hor > v^hót^hor > v^hat^hor. /Mostani hét szavunk a hangsúly változása és a delabializálódás összefüggését tükrözi ugyan, de négy lehetséges módon:

1. вѣгъръ (< ób^hok^hur)
2. вѣтуръ (< ób^hot^hur)
3. кѣпчєкъ (< vk^hk^höpc^huk)
4. кѣмѣлѣ (< ób^hk^hüm^hil)
- пукъ (< ób^hb^huk^hu)
- пудъ (< ób^hbot^hu^hɟ)
- сѣмѣръ (< ób^hj^hum^hru^hɟ)

A fenti esetek valószínűleg arra utalnak, hogy az egyes anatri nyelvjáráásokban ez a folyamat másképpen zajlott. /A négy alnyelvjárás képviselője egyben legalább négy anatri adatközlőt is feltételez. /Ahhoz, hogy ebben a kérdésben továbbléphessünk, szükséges a többi XVIII. századi osztrai nyelvemlék megfelelő adatainak az értékelése.

Fonetikai sajátosságok

A virjal nyelvjárás alnyelvjárásai fonetikai sajátosságainak ismeretésekor Asmarin felsorolja az -l kiesését zárhangok és affrikáták előtt (Mat. p. 367), az l-nek r-rel való felcserélését (uo. pp. 368), az r kiesését mássalhangzó előtt, valamint másodlagos, "anorganikus" -r megjelenését (-s előtt). Ezek a jelenségek már az Első Grammatikában is tükröződnek, ld. a táblázatokban.

Hét esetben az Első Grammatikában a -la, -le, ellátottságképzős alakok -y végződéssel szerepelnek. /мамыкый, сыонатый, пирый, вилимый, кашкырый, тилый, сюлий/

Egorov (1951 p. 88) ezt az jelenséget az orosz melléknevek himnemű teljes alakjának (-мый) a hatásaként értékeli. Véleményünk szerint itt nem az történt, hogy csuvas főnevek -мый orosz melléknévképzőt vettek fel (ilyen csak -l tövű névszók -мый képzős alakjában realizálódhat az oroszban, mint pl. алый 'vörös'). Kézenfekvőbb magyarázat, hogy ezekben az esetekben a csuvas -la, -le, képző tatáros ejtésével állunk szemben, ld. erről bővebben a 98. szócikkben.

A magánhangzók körében a zárt szótagban előforduló redukáltak kiesése jellemző.

Levitskaja (1967/a p. 140) (hívta fel a figyelmet az ^{*}i, ^{*}i eredetű illabiális redukáltak másodlagos labializálódására y környezetében. Emlékünkben 12 esetben (ожу, ужу, ушу, ушад-, ужола-, ужолан-, ужи, пюварь, сюлень, толмачла-, тююль, чибурка) a y környezetétől függetlenül jelentkezik a másodlagos labializáció. Asmarin szótárában is vannak rá példák: kəske, köske, rövid', kəskar-,

köskör- 'kiabál-', em-, öm-'szopik-', packa, pocko, fűrész'stb.

A jelenség további kutatásra vár.

Morfológiai sajátosságok

Az Első Grammatika morfológiai elemzését elvégezte Budenz József már említett tanulmányában (1862, 1863).

Mindössze két fontos ténnyel kívánjuk Budenz elemzését kiegészíteni: az egyik, hogy az Első Grammatikában tatár nyelvtani forma is előfordul. A tárgy- és részeshatározó eset végződése a csuvasban -a, -e, birtokos személyragos paradigmában -na, -ne. Ezzel szemben a 'kifelé' jelentésű szó az Első Grammatikában ТОЛЕА, amely a V tol 'külső oldal' iránydativusi formája. Ebben az esetben a csuvas tőhöz a dativus tatár típusu ragja járult (1015-ös szócikk).

A másik morfológiai sajátosság, hogy tulajdonságot kifejező melléknevek és anyagnevek -la, -le ellátottságképzős alakban szerepelnek az Első Grammatikában/пирьлй, сюдлй, сюмуллй, хумаллй, нвмслй/.

Andreev N. A. ³² felhívja a figyelmet, hogy a mai csuvasban a -la, -le képző a tulajdon kifejezésének egyik formája, a vele képzett melléknevek pedig nem hordozzák az orosz főnévből képzett melléknevek anyag-jelentését. Valóban ezek a szavak egy mai csuvas szótárban sem találhatók meg ilyen képzett formában. Szójegyzékünkben ezeket az eseteket mesterséges képzésnek ítéltük.

Lexikai sajátosságok

Az Első Grammatika lexikai sajátosságait jól felkérték a csuvas kutatók. Egorov összegyűjtötte a ma már kihalt, de az Első Grammatikában még élő csuvas szavakat (1951 p. 91). Sergeev felsorolta

a ma csak az anatri nyelvjárásban ismert lexémákat és utalt arra, hogy néhány tatár jövevényszó csak a határterületek csuvas nyelvjárásaiból került a nyelvenlékbe. Mindössze annyival egészítjük ki a fentieket, hogy egy tatár jövevényszó esetében csuvas nyelvjárási alakokat nem tudtunk kimutatni (ЧИЛЯКЪ), ami azt jelenti, hogy ez a szó nem honosodott meg a csuvasban. Az adat valóban minden tatárt is beszélő adatközlőtől származik.

Összegezve a Csuvas Első Grammatikáról megállapítottakat végül a szerző kérdésére térünk rá:

A Csuvas Első Grammatikát kollektív munkának tekintjük (ebben megegyezik véleményünk Dimitriev, Sergeev, Egorov, Sebeok és Raun véleményével). A végső nyelvi anyag három elkülönülő munkafázist tesz bizonyossá. Az első ezek között az adatszolgáltatás. Ebben a munkában legalább egy virjál, egy anatri és egy kétnyelvű (tatárt, csuvaszt közel azonos szinten beszélő) adatközlő vett részt, de a virjál adatok tulsúlyából ítélve több virjál adatközlőt is feltételezhetünk. A nyelvi (nyelvtani és lexikális) anyag összegyűjtését a szerkesztés követte. A szerkesztőről elfogadjuk Egorov megállapításait, hogy ti. ismerte a klasszikus nyelveket és a latin leíró nyelvtan mintájára próbálta megszerkeszteni a csuvas anyagot. Ugyanekkor orosz anyanyelvűnek gondoljuk. Az ő utólagos, minden bizonnyal jószándéku kiegészítésének tartjuk az un. mesterséges képzésű alakokat a nyelvtanban. A harmadik fázisát a munkának a nyomdász végezte, aki szintén ott hagyta keze nyomát a nyomtatványon. Két típusu hibát követett el: egyik esetben a kéziratot rosszul olvasta el és a téves olvasat miatt rossz betűt szedett: ^{pl. i)} a helyett o-t, ll helyett g-t és g helyett ll -t. A másik eset az egyszerű sajtóhiba.

Annak eldöntésére nem vállalkozhatunk, hogy Pucek-Grigovics, Stefanovic prefektus vagy más volt-e a szerkesztő, egyben a munkák eszmei irányítója, minthogy a rendelkezésre álló dokumentumok ehhez nem elégségesek. Az azonban meggyőződésünk, hogy a csuvas, votják és cseremisz grammatikák megalkotása a XVIII. sz. közepén eléggé nagyszabásu művelet volt ahhoz, hogy akár a résztvevő személyekről, akár a munka módszeréről és menetéről maradjon írásos feljegyzés. Következő feladatként a kazanyi, niznij-novgorodi és moszkvai levéltárak ujkeresztény iskolái dokumentumainak felkutatását kell kitűznünk.

Köszönetnyilvánítások

Megköszönöm professzoromnak, dr. Róna-Tas András tanszékvezető egyetemi tanárnak, hogy mind a téma kiválasztásában, mind a dolgozat szerkesztésében hasznos tanácsokkal látott el, munkám szakmai irányítását magára vállalta.

Hálás vagyok dr. Papp Ferenc akadémikusnak, a KLTE tanszékvezető egyetemi tanárának és dr. Ferincz István adjunktusnak, a JATE Orosz nyelvi Intézete tanárának, hogy Lomonoszov munkáit, ill. a rá vonatkozó irodalmat hozzáférhetővé tették számomra és ezzel elősegítették kutatásaimat.

Végül megköszönöm szüleimnek és férjemnek, hogy áldozatuk révén módomban nyilhatott a disszertáció megírására.

- 9 A kazányi kormányzóság nem orosz népeinek pravoszláv hitre való térítéséről jó összefoglalást ad Muhametsin 1977 pp. 15-18. ld. még Istoria Cuvasskoj ASSR pp. 146-148.
- 10 Könyvtári jelzete M. Nyelvtud. 4/14/III.
Először Róna-Tas professzor ur adott róla hirt (1978) és egyben a csuvas szójegyzék néhány szavának elemzésén keresztül bemutatott pár, a jegyzék által rögzített csuvas archaizmust. Nyomdatás alatt álló cikkemben (in: Chuvash Studies) Volegov csuvas szójegyzékének néhány szava kapcsán pedig Jakovlev előtti cirill írásu csuvas nyelvenlékek helyesírásának értelmezéséről szoltunk.
- 11 "A permjákokról ígért kivonatot az Ön által gyűjtött adatokkal küldöm. A kivonat rövid, nem hiszem, hogy alkalmas lenne kinyomtatásra. Most nincs időm arra, hogy folytassam feljegyzéseimet, sem arra, hogy kibővitsem azokat, de ezt az Ön rendelkezésére bocsátom. Csak az Isten szerelmére, ne nyomtassa ki a nevemet.
A permí szótáram 4000 szóra rug. A zürjén nyelvből nincs 600-nál több szavam.
Utazásom során a vjatszki és kazányi országot mentén, miközben lovakat váltottam az állomáson, kb. 400 votják és csuvas szót gyűjtöttem, azzal a szándékkal, hogy összehasonlítsam őket a permjákokkal és zürjénekkel, és hogy ebből az összesítésből levonjam a következtetést: igaz-e, hogy ezek és amazok a nyelvek hasonlóak, és egyazon finn eredetűek, mint ahogy majdnem minden orosz történész állítja mostanáig. Ez a kis összesítés afelől győz meg, hogy a csuvast aligha lehet egyneműnek tartani a permjákokkal, zürjénekkel és votjákokkal, abból az okból kifolyólag, hogy 200 szava közül szinte egy sem egyezik meg az utóbbi nyelvekével. A csuvas nyelv még különbözik tőlük a betű gyakori használatában is, mely betű a permjákok, votjákok és zürjének nyelvében egyáltalán nincs."
- 12 A két forrás írásának egyezéseit - miután kérésére megküldtem neki Volegov ötnyelvű szójegyzékének xeroxmásolatát - A. A. Alekseev is észrevette és közölte 1977 VI. 18-án kelt magánlevelében.

- 13 Volegov minden valószínűség szerint nem tudott csuvasul, egyébként nem lett volna szüksége, hogy ellenőrizze anyagát, mielőtt elküldi Regulynak. Levelének az a részlete, amelyben megírja, hogy csuvas anyagát csak a nyelvhasonlítás miatt gyűjtötte, szintén erről árulkodik és e kijelentésének igazában nincs okunk kételkedni.
- 14 Volegov életrajzának forrásai: A. A. Dmitriev: F. A. Volegov, kak istorik Stroganovyh, Perm, 1884; A. A. Dmitriev, Fedot Alekseevic Volegov (1790--1856), Permskij kraj, v. 3. Perm, 1885. pp. 120-122.
- 15 Volegov permi szójegyzékét Rédei Károly adta ki Budapesten Permjakisches Wörterverzeichnis aus dem Jahre 1833 auf Grund der Aufzeichnungen F. A. Wolegows, Bp. 1968. Rédei munkájáról Anu-Reet Hanzenberg irt recenziót (SFU 1969 p. 309.)
- 16 Kiadásukat ld. G. J. Jusupov, Vvedenie v bulgaro-tatarskiju epigrafiku, Moskva - Leningrad, 1960. - Róna-Tas A. - Podor S. Epigraphica Bulgarica in Studie Uralo-Altaica 1., Szeged, 1973, ujabban F. S. Hakimzjanov, Jazyk epitafij volzskih bulgar, Moskva, 1978. Kazimzjanov 43 felirat facsimile kiadása mellett tanulmányban elemzi a feliratok bolgár-török anyagának nyelvjárási hovatartozását, írásrendszerét, fonetikáját, morfológiáját és lexikáját.
- 17 A rovásírásra vonatkozó legfrisebb irodalmat ld. a cikkben.
- 18 Lomonoszov, M. V., Polnoe sobranie sočinenij t. 7. Moszkva, 1952 pp. 426-427.
- 19 Uo. pp. 421-422.
- 20 Uspenskij, B. A., Pervaja russkaja grammatika na rodnom jazyke, Moskva, 1975.
- 21 Michael Groening, Rossijskaja grammatika. The är Grammatica Russica, eller Grundelig Handledning til Rybka Språket. Stockholm, 1750. Facsimile kiadása Drei russische Grammatiken des 18. Jahrhunderts. Nachdruck der Ausgaben von 1706, 1731 und 1750 mit einer Einleitung von B. O. Unbegaun. München, 1969. (Slavische Propyläen, Bd. 55.)

- 22 Ezek felsorolását ld. az Ötörök-öbolgártörök szómutatóban.
- 23 Ismeretlen eredetűnek minősült az összes kétes, bizonytalan, vitatott de meg nem oldott etimológia, továbbá azok az esetek, amikor a kölcsönzés forrására van ugyan utalás, de a kölcsönzés iránya nem dönthető el.
- 24 Labiális magánhangzóknál az "első szótag" rovatba az abszolút szókezdő helyzetű, "nem első szótag" rovatba az összes többi esetet vettük fel.
- 25 Az ilyen esetek két okra vezethetők vissza: egyik, hogy a szó hangrendje benne lévő i és i hangrendi átcsapása következtében megváltozik (pl. ÓB qirq csuv. xerex negyven') a mássalhangzók palatalizált ejtésűek lesznek. A másik esetben a palatizált ejtés látszólagos, valójában - palatelizáltságot jelző magas magánhangzó (legtöbbször u betű) veláris fonémát tükröz.
- 26 Az első szótagban előforduló eseteket vizsgáltuk.
- 27 A sa fonémakapcsolatot az adott cirill betűkészlettel C661 módon pontosabban le lehetett volna írni, de ez a betűkapcsolat az orosz írásos gyakorlatban szintén nem lehetséges és ez befolyásolta a szerzőt.
- 28 Két esetben intervokális helyzetben veláris, ill. palatalizált dupla zöngétlen mássalhangzó fordul elő.
- 29 A csuvas nyelvjárások fonológiai és fonetikai sajátosságait Asmarin (Materialy) és Matveev (1960) ismertette. Ugyanők és még Sergeev (1974) írták le a virjal nyelvjárás morfológiai sajátosságait, Sergeev pedig (1975, 1976) tematikus rendbe gyűjtötte a virjal lexikai sajátosságait. A csuvas nyelvjárások egyéb kérdéseire ld. Materialy po cuvasskoj dialektologii I-II-III-IV, Ceboksary, 1960-1963-1969-1971.

- 30 I. Ja Jakovlev, Predvedomlenie in: Bukvar' dlja čuvas' s prisoedineniem ruskoj azbuki, Kazan' 1880.
- 31 A csuvas hangsúlykutatásának történetét ld. P. Ja Jakovlev K istorii izučenija udarenija v čuvasskom jazyke in UZČ 74 /1977/ pp. 84-97. A hangsúlyt legutóbb Kotleev eszköz-fonetikai módszerekkel vizsgálta /pp. 93-103/.
- 32 Andreev, Na A., Inja prilagatel'noe in: Materialy po grammatike sovremennogo čuvasskogo jazyka, Čeboksary, 1957.
- 33 Azokban az esetekben, ahol a kópián valamely betű nem látszódik, de a Szójegyzék c. fejezet megfelelő szócikkében ki van írva, az eredeti nyomtatványban a betű lenyomata biztosan kivethető és azonosítható, csak nincs rajta nyomdafesték.

ÓTÖRÖK - ÓBOLGÁRTÖRÖK SZÓMUTATÓ

- ÓT *abuŝqa* ~ *avičya* 'öregember' 531
 ÓT *ačiy* ~ ÓB **iaciy* 'keserű' 1396
 ÓT *ačuq* 'nyitva' ~ ÓB **aciy* 'kulcs' 718
 ÓT *aŝaq* ~ ÓB **aŝaq* 'láb' 533, 538, 539, 1421
 ÓT *aŝyir* 'csődör' 1371
 ÓT *aŝir-* 'elkülönít-' 1098
 ÓT *aŝrıl-* 'elkülönítve lenni' 1099
 ÓT *a:y-* ~ ÓB **aq-* 'felmegy-' 506
 ÓT *aŷir* ~ ÓB **aŷir* 'nehéz' 193, 1362, 1393, 1404
 ÓT *aŷit-* ~ ÓB **aŷit-* 'dob -,hajit-' 195, 1366
 ÓB **aŷu* 'tapló' 174, 1085, 1114
 ÓT *aŷsa:q* ~ ÓB **aŷsaq* 'sánta' 514
 ÓT *a:y* ~ ÓB **aŷiq* 'hold, hónap' 513
 ÓT *aŷit-* ~ ÓB **aŷit-* 'kérdez -' 203
 ÓT *aq* 'fehér' 24, 25
 ÓT *a:q-* ~ ÓB **iaq-* 'folyik-' 226
 ÓT *al-* ~ ÓB **al-* 'vesz -' 212
 ÓT *a:la:* ~ ÓB **ala* 'tarka' 516
 ÓT *aliŝ-* 'vesz -' 524
 ÓT *alma* ~ ÓB **alma* 'alma' 522
 ÓT *alpa:yut* ~ ÓB **alpayut* 'birtokos' 31, 520
 ÓT *alta:y* ~ ÓB **altay* 'csalás' 521
 ÓT *altı:* ~ ÓB **altı* 'hat' 523
 ÓT *altmıŝ* ~ ÓB **altmıl* 'hatvan' 543
 ÓT *altun* ~ ÓB **altın* 'arany' 1373, 1375
 ÓT *amtı* ~ ÓB **imti* 'most' 217
 ÓT *an* ~ ÓB **an* 'az ol személynévmás ragozási töve' 527, 529, 530

- ÓT *ana* ~ ÓB **änä* 'anya' 45
 ÓT *ančaq* - 'csak' 46
 ÓT *apa* ~ ÓB **apa* 'medve' 505
 ÓT **araba* ~ ÓB **araba* 'szekér' 534, 535, 536, 1104
 ÓT **arča* 'ládikó' 55, 1379
 ÓB *arata* 'gerenda' 537, 688
 ÓT *arpa:* ~ ÓB **arpa* 'árpa' 540
 ÓT *a:š* 'étel' 64, 66
 ÓT *a:s* ~ ÓB **ias* 'hermelin' 241
 ÓT *at* ~ ÓB **at* 'ló' 1110, 1111
 ÓT *a:t* ~ ÓB **iät* 'név' 1416
 ÓT *awut* ~ ÓB **avuč* 'marék' 1364, 1365

 ÓT *ba:γ* 'kert' 558
 ÓT *baya:tu:r* 'vitéz' 556
 ÓT *bayır* ~ ÓB **bayır* 'máj' 653, 668
 ÓB **bayırsıγ* 'bél' 664
 ÓT *ba:y* ~ ÓB **bay* 'gazdag' 76
 ÓB **byan* 'gazdag' 79, 628
 ÓT *baq-* ~ ÓB **bıq-* 'néz-' 562
 ÓT *baqır* ~ ÓB **bıqır* 'vörösróz' 650
 ÓT *ba:l* ~ ÓB **bal* 'méz' 66
 ÓT *balčiq* 'sár' 659, 660
 ÓT *balıq* ~ ÓB **balıγ* 'hal' 117, 601, 602, 603, 604
 ÓT *baltu* ~ ÓB **baltu* 'fejsze' 605, 606, 612, 994, 1349
 ÓT *ba:r* ~ ÓB **bar* 'van' 75, 607, 610, 614, 615
 ÓT *bar-* ~ ÓB **bar-* 'megy-' 663
 ÓT *barmaq* ~ ÓB **barmaγ* 'ujj' 38, 611, 674, 675
 ÓT *baš* ~ ÓB **balč* 'fej' 107, 133, 617, 619, 622, 623, 624
 ÓT *bas-* ~ ÓB **bas-* 'nyom-' 597, 616, 620, 1162, 1182
 ÓT *bat-* ~ ÓB **bat-* 'elmerül -' 594
 ÓT *batur-* ~ ÓB **batar-* 'eldug-' 662

- ÓB *beð 'vászon'
- ÓT bé:l ~ ÓB *belik 'derék' 569
- ÓT belgü ~ ÓB *bālig 'jel' 72, 548, 549
- ÓT ben ~ ÓB *bi 'én' 2, 455, 457, 458, 459
- ÓT beñi: ~ mene ~ ÓB *meñi 'velő' 464
- ÓT be:r- ~ ÓB *bār- 'ad-' 551, 552, 553, 554, 555
- ÓT bé:š ~ ÓB *bēlik 'öt' 570
- ÓB *bāt 'oldal'
- ÓB *bičik 'kicsi' 652, 677
- ÓT bil- ~ ÓB *bil- 'tud-' 564, 590
- ÓT bile:- 'élesít-' 592
- ÓT bin ~ ÓB *ben'ezer' 572
- ÓT bi:r ~ ÓB *bir 'egy' 566, 573, 576, 637, 764
- ÓT birle ~ ÓB *birle 'együtt' 565, 574
- ÓT bit ~ ÓB *biyt 'tetű' 657
- ÓT biz ~ ÓB *bir 'mi' 3
- ÓT bīcyu 'fűrész' 651
- ÓT bīraq- ~ ÓB *bīraq- 'dob-'
- ÓT bišur- ~ ÓB *biščer- 'süt-' 638
- ÓT boγuz ~ ÓB *boγar 'torok' 665, 666
- ÓT boyin ~ boyun ~ ÓB *moy 'nyak' 487
- ÓT bol- ~ ÓB *bol- 'lesz-' 74, 550, 600, 1205
- ÓT boš 'üres' 599
- ÓB *botuγ 'kása' 642
- ÓT böl- 'oszt-' 672
- ÓT bulan ~ ÓB *būlen ~ *bulan 'bölény' 77
- ÓT bulit ~ ÓB *bulit 'felhő' 591, 673
- ÓT bun ~ ÓB *bun 'alap' 480, 481, 482
- ÓT burč ~ murč ~ mirč ~ ÓB *burč 'bors' 634
- ÓB *burča 'bolha' 646
- ÓT burčaq ~ ÓB *burčaq 'borsó' 632, 636, 645
- ÓB *burliqan 'szeder' 655

- ÓT bu:z ~ ÓB *bur 'jég' 635, 647
 ÓT buz- 'ront-' 649
 ÓT buza:yu: ~ ÓB *bíray 'borju' 633
 ÓT buk- ~ ÓB *buk- 'hajlit' 588, 669
 ÓB *bukü 'dugasz' 644, 667
 ÓT bũüz ~ ÓB *mũür 'szarv' 468
 ÓT бүтүн ~ ÓB *bütүн 'egész' 670
 ÓT бүтүр- ~ ÓB *biter- 'befejez-' 639, 1068

 ÓB *ča 'ij' 515, 841
 ÓT čaq ~ ča:γ 'idő' 1292
 ÓT čaqır- 'kiált -' ~ ÓB *čaqım ~ *sакım 'verszta' 846
 ÓT čana ~ ÓB *čana ~ *sana 'szán' 830
 ÓT čap- ~ ÓB *čap- ~ *sap- 'üt-'
 ÓT čap- 'fut-' 584, 1284
 ÓB *čapčay ~ *sapsay 'fakád'
 ÓB *čarlay ~ *sarlay 'sarló' 842
 ÓT *čeček ~ ÓB *čeček ~ *sešek 'virág' 715
 ÓT ček- ~ ÓB *čäk- ~ *säk- 'akaszt-' 939, 943
 ÓT čerig ~ ÓB *čärig ~ *särig 'sereg' 954
 ÓT *četän ~ ÓB *čätän ~ *sätän 'fonott kerítés' 937
 ÓT čevür- ~ ÓB *cävır- ~ *sävir- 'fordít -' 928, 931
 ÓB čäbäg ~ *säbäg 'kasza' 925
 ÓT *čär 'betegség' 728, 1311
 ÓT *čärän ~ ÓB *čärän ~ *särän 'rét' 956
 ÓT čiz- ~ ÓB *čir- ~ *sir- 'rajzol -' 1293
 ÓT čom- 'alámerül -' 1303
 ÓT čortan ~ ÓB *čortan ~ *sортan 'csuka' 905
 ÓT čö:b 'üledék' 872

 ÓT esgü: ~ ÓB *esgü 'jó' 585, 1380
 ÓT eg- 'hajlit-' 11

- ÓT *egir-* ~ *eñir-* ~ ÓB **ägir-* 'fon-' 9
 ÓT *ek-* ~ ÓB **äk-* 'vet' 17
 ÓT *ekki* ~ *iki:* ~ *ikki:* ~ ÓB **eki* 'kettő' 208, 209, 210, 211
 ÓT *é:l* ~ ÓB **iäl* 'független politikai egység' 1406
 ÓT *élge-* ~ ÓB **älgä-* 'vet-' 28
 ÓT *élgek* ~ ÓB **älgäk* 'szita' 26, 116
 ÓT *elig* ~ ÓB **älig* 'kéz' 33, 34, 36, 38
 ÓT *ellig* ~ ÓB **älig* 'ötven' 35, 37
 ÓT *em-* ~ ÓB **im-* 'szopik-' 1386
 ÓT **emen* ~ ÓB **āman* 'tölgý' 230, 231
 ÓT *én-* ~ ÓB **än-* 'leereszkedik-' 44, 1136
 ÓT **er* ~ ÓB **er* 'reggel' 246, 252, 253, 254
 ÓT *erk* ~ ÓB **erk* 'szabadság' 247, 248, 249, 250
 ÓT *erlen* ~ ÓB **ärlän* 'vakondok' 56
 ÓB **ermär* 'nem' 460
 ÓT *é:s* 'társ' 206
 ÓT *eš-* ~ ÓB **äl-* 'ás -' 207
 ÓT *ešik* ~ ÓB **älik* 'ajtó' 32, 39, 40, 41
 ÓT *et* ~ ÓB **ät* 'hus' 1113
 ÓT *etil* ~ ÓB **ätil* 'folyó[Volga]' 18
 ÓT *etük* ~ ÓB **ätig* 'cipő' 16, 62

- ÓB **ábilt-* 'énekel-, dörög-' 8
 ÓB **áčäsi* 'himje' 65
 ÓB **ägir* 'nyél'
 ÓB **äyägü* 'oldal' 69
 ÓB **amá* 'nőstény' 42, 1034, 1180
 ÓB **ärim* 'üröm' 57
 ÓB **äti* 'apa' 60, 63, 868

- ÓT *ič-* ~ ÓB **ič-* 'iszik-' 256, 259
 ÓT *ičgü* ~ ÓB **ički* 'ivás' 262

- ÓT *i:k* ~ ÓB **īke* 'orsó' 200, 202
 ÓB **ile-* 'vezet-'
 ÓT *ilk* ~ ÓB **ilk* 'első' 213, 214
 ÓT *i:n* ~ ÓB **īn* 'barlang' 216, 763
 ÓT *ingek* ~ ÓB **inēg* 'tehén' 220
 ÓB **iner* 'nyereg' 221, 223
 ÓT *inir* ~ ÓB **iner* 'szürkület' 222
 ÓT *i:š* ~ ÓB **ilč* 'dolog' 13, 257, 260
 ÓT *išen-* 'hisz-' 4345
 ÓT *isig* ~ ÓB **isig* 'meleg' 508, 1083, 1083, 1090, 1091, 1092, 1115, 1116, 111
 ÓT *i:z* ~ ÓB **ir* 'nyom' 251
- ÓT *īyač* ~ ÓB **īač* 'fa' 196, 300, 494, 838, 1283
 ÓT *īt* ~ ÓB **īyt* 'kutya' 204
- ÓT *yada:γ* ~ ÓB **jaḍayin* ~ **saḍayin* 'gyalog' 837
 ÓT *ya:γ* ~ ÓB **jaγ* ~ **saγ* 'vaj' 876, 1352
 ÓT *yaγmur* ~ ÓB **jaγmur* ~ **saγmur* 'eső' 823, 824
 ÓT *yaγrīn* ~ *yarīn* ~ ÓB **jaγrīn* ~ **saγrīn* 'hát' 836
 ÓT *yaγu:q* ~ ÓB **jaγuq* ~ **saγuq* 'közelség' 729
 ÓT *yay* ~ ÓB **ja* ~ **sa* 'nyár' 885
 ÓT *yaq-* ~ ÓB **jaq-* ~ **saq-* 'közelit-' 731
 ÓT *yaqa:* ~ ÓB **jaqa* ~ **saqa* 'gallér' 813
 ÓT **yaqtī* ~ ÓB **jaqtī* ~ **saqtī* 'világos' 878, 880, 816, 920
 ÓT *ya:l* ~ ÓB **jalqai* ~ **salqai* 'sörény' 741
 ÓT *yalγa:-* ~ ÓB **jalγa-* ~ **salγa-* 'nyel-' 886
 ÓT *ya:n* ~ ÓB **jan* ~ **san* 'oldal' 787, 821, 822, 1407
 ÓT *yan-* ~ ÓB **jan-* ~ **san-* 'ég-' 827
 ÓT *yaṇa:q* 'állkapocs' 1408
 ÓT *yaṇīl-* 'hibázik-' 1400
 ÓT *yar-* ~ ÓB **jar-* ~ **sar-* 'hasit -', **jarma* 'folyó' 766, 833
 ÓT *yarat-* 'megfelelőnek tart-' 236
 ÓT *yarliγ* 'szegény' 237

- ÓT *yaru:-* 'fénylik', ~ ÓB **ǵarta* ~ **ǵarta* 'gyertya' 839
- ÓT *yaruq* ~ ÓB **ǵarīq* ~ **ǵarīq* 'rés, hasadék' 835
- ÓT *ya:š* ~ ÓB **ǵal* ~ **ǵal* 'év'
- ÓT *ya:š* 'friss' 818, 1417
- ÓT *yašin* ~ ÓB **ǵalčin* ~ **ǵalčin* 'villám' 737
- ÓT *yasa-* 'igazit-' 227
- ÓT *ya:t* 'idegen' 242
- ÓT *yat-* 'lefekszik -', ~ ÓB **ǵatar* ~ **ǵatar* 'párna' 733
- ÓT *ya:z* ~ ÓB **ǵar* ~ **ǵar* 'tavasz; nyár' 840, 841
- ÓT *yaz-* ~ ÓB **ǵar-* ~ **ǵar-* ~ **ar-* 'ir-' 756, 761, 768, 841
- ÓT *yé:-* ~ ÓB **ǵe-* ~ **ǵe-* 'eszik-' 305, 717, 736, 774
- ÓT *yegirmi* ~ ÓB **ǵigirmi* ~ **ǵigirmi* 'husz' 763, 764
- ÓT *yé:l* ~ ÓB **ǵēl* ~ **ǵēl* 'szél' 746
- ÓT *yelim* ~ ÓB **ǵelim* ~ **ǵelim* 'enyv' 743
- ÓT *yémiš* ~ ÓB **ǵemilč* ~ **ǵemilč* 'gyümölcs' 749
- ÓT *yén* ~ ÓB **ǵän* ~ **ǵän* 'ruhaujj' 803, 948
- ÓT *yen-* ~ ÓB **ǵin-* ~ **ǵin-* 'legyőz -' 751
- ÓT *yénil* ~ ÓB **ǵünül* ~ **ǵünül* 'könnyű' 835, 836
- ÓT *yé:r* ~ ÓB **ǵir* ~ **ǵir* 'föld' 767, 769, 958
- ÓT **yerik* ~ ÓB **ǵerik* ~ **ǵerik* 'égerfa' 762
- ÓT *yét-* ~ ÓB **ǵet-* ~ **ǵet-* 'elér -' 732, 735, 930
- ÓT *yétmiš* ~ ÓB **ǵetmil* ~ **ǵetmil* 'hetven' 771
- ÓT *yétti:* ~ *yeti* ~ ÓB **ǵeti* ~ **ǵeti* 'hét' 773
- ÓT *yez* 'sárgarézt' 261
- ÓT *yezne* 'vő' 258
- ÓT *yigi* ~ ÓB **ǵigi* ~ **ǵigi* 'sebhely' 721
- ÓT *yikit* 'fiatalember' 199
- ÓT *yiläk* ~ ÓB **ǵesläg* ~ **ǵesläg* 'bogyó' 765, 767, 1174, 1235
- ÓT *yitig* ~ ÓB **ǵegtig* ~ **ǵegtig* 'éles, hegyes' 722
- ÓT *yila:n* ~ ÓB **ǵilan* ~ **ǵilan* 'kigyó' 889
- ÓT *yilim* ~ ÓB **ǵelim* ~ **ǵelim* 'háló' 744
- ÓT *yip* ~ ÓB **ǵep* ~ **ǵep* 'cérna' 755
- ÓT *yir* ~ *ir* ~ ÓB **ǵar* 'ének' 238

- ÓT *yirt-* 'elszakad -' ÓB **ǵirtik* ~ **sirtik* 'rongyos' 734, 753
 ÓT *yo:q* ~ ÓB **ǵōq* ~ **šōq* 'nincs' 816
 ÓT *yo:l* ~ ÓB **ǵōl* ~ **šōl* 'ut' 302, 819
 ÓT *yo:lič* ~ *yowlač* ~ ÓB **ǵulč* ~ **šuls* 'haj' 913, 914
 ÓT *yökä* ~ ÓB **ǵökä* ~ **šökä* 'hársfa' 857
 ÓT *yul* ~ ÓB **ǵul* ~ **šul* 'kut' 820, 892
 ÓT *yultuz* ~ ÓB **ǵultur* ~ **šultur* 'csillag' 814
 ÓT *yumruq* ~ *yīδruq* ~ ÓB **ǵumruy* ~ **šumruy* 'ököl' 852
 ÓT *yumšaq* ~ ÓB **ǵimčäg* ~ **šimsäg* 'puha' 714, 945
 ÓT *yumurtʔa:* ~ ÓB **ǵimartay* ~ **šimartay* 'tojás' 748, 775
 ÓT *yun* ~ ÓB **ǵun* ~ **šun* 'gyapju' 853, 894, 897
 ÓT *yurt* ~ ÓB **ǵürt* ~ **šurt* 'lakóhely' 844, 845
 ÓT *yut-* ~ ÓB **ǵut-* ~ **šut-* 'nyel-' 879
 ÓT **yūtqan* ~ ÓB **ǵutqan* ~ **šutqan* 'varju' 921
 ÓT **yuvar* 'gömb' 192
 ÓT *yuzaq* ~ ÓB **ǵuray* ~ **šuray* 'zár' 834, 837
 ÓT *yübük* 'nedvesség' 190, 191
 ÓT *yügen* ~ *yügün* 'kantár' 197
 ÓT **yük* ~ ÓB **ǵeg* ~ **šeg* 'felület' 185, 716
 ÓT *yük* ~ ÓB **ǵükič* ~ **šükiš* 'teher' 849
 ÓT *yükle:* - ~ ÓB **ǵükle-* ~ **šükle-* 'felelmelel-' 713, 883
 ÓT *yürek* ~ ÓB **ǵüreg* ~ **šüreg* 'sziv' 1294
 ÓT *yü:z* ~ ÓB **ǵür* ~ **šür* 'száz' 907, 908
 ÓT *yüzük* ~ ÓB **ǵürüg* ~ **šürüg* 'gyűrű' 856

- ÓB **ǵayır-* ~ **šayır-* 'elalszik-' 726
 ÓB **ǵayurī* ~ **šayurī* 'fiatal állat' 869, 906, 1327
 ÓB **ǵarǵın* ~ **šarǵın* 'hajnal' 843
 ÓB **ǵarlıq* ~ **šarlıq* 'bün' 864
 ÓB **ǵasnay* ~ **šasnay* 'disznó' 867, 868, 869
 ÓB **ǵäbirt-* ~ **šäbirt-* 'vezet-' 929, 930
 ÓB **ǵämrik* ~ **šämrik* 'fiatal' 946
 ÓB **ǵilik* ~ **šilik* 'sapka' 747

- ÓB **ǰumirt* ~ **sumirt* 'zelnicemeggy, Prunus padus' 854, 898
- ÓB **ǰulčüg* ~ **sulšüg* 'kés' 915
-
- ÓT **ké:* ~ ÓB **käi* 'hátsó rész' 274, 284, 289, 314
- ÓT *kebi-* 'szárad-' ~ ÓB **tebi-* 'id.', **tebig* 'száraz' 580, 935, 986, 1001, 1060
- ÓT *ké:c* ~ ÓB **käč* 'késő' 279, 295, 305, 306, 307, 308
- ÓT *keče* ~ ÓB **kiče* 'nemez' 392
- ÓT *keči* ~ *ečkü* ~ ÓB **käčä* 'kecske' 276
- ÓT *kečür-* ~ ÓB **käčär-* 'bocsát-' 281
- ÓB *kel* 'ház' 326, 327, 328, 330, 332
- ÓT *kel-* ~ ÓB **kel-* 'megy-' 333, 774
- ÓB **kelčen* ~ **külčen* 'kölcson' 323
- ÓB **kelig* ~ **telig* 'mozsár' 336, 992
- ÓT *kelin* ~ ÓB **kelin* 'meny' 340
- ÓT *kelis-* 'együtt megy vkivel' 329, 331
- ÓT *kelür-* ~ ÓB **kilär-* 'kihuz -' 347
- ÓT *kemi* ~ ÓB **kemi* 'hajó' 337, 338, 339
- ÓT *kentir* ~ ÓB **käntir* 'kender' 293
- ÓT *kentireg* ~ ÓB **käntiräg* 'zsineg' 294
- ÓT *kéneš* 'tanács' 304
- ÓT *ker-* ~ ÓB **kär-* 'elkerit -' 1419
- ÓT *kergek* ~ ÓB **kergek* 'kell' 342, 343
- ÓT *kes-* ~ ÓB **käs-* 'vág -' 278
- ÓB **käbän* 'asztag'
- ÓB **kälä-* 'beszél -' 285, 286, 287
- ÓB **kän-* 'pihen-' 292
- ÓB **kärtä* 'sövény' 298, 299
- ÓT *kičig* ~ ÓB **kičün* 'kicsi' 302, 391
- ÓT *kim* ~ ÓB **käm* 'ki' 291
- ÓT *kir-* ~ ÓB **kir-* 'bemegy-' 386, 430
- ÓT *kiriš-* 'beáll-' 341
- ÓT *köc-* ~ ÓB **küč-* 'költözik -' 357, 376
- ÓT *kögürčgü:n* ~ ÓB **kökärčün* 'galamb' 317
- ÓT *kö:k* ~ ÓB **kök* 'kék' 318, 319

- ÓT *kök* ~ ÓB **kük* 'gyökér, eredet' 354, 355, 359
- ÓT *kö:ker-* ~ ÓB **köker-* 'kékül -' 316
- ÓT *kökäl* ~ ÓB **kökäl* 'kacsa' 315
- ÓB **kökär-* 'hozzáköt-' 397
- ÓT *köküz* ~ ÓB **kökür* 'mell' 398
- ÓT *kö:l* 'tó' 399, 422
- ÓB **köletke* 'árnyék' 351
- ÓT *kömür* ~ ÓB **kömrük* 'szén' 404
- ÓT *köpčük* 'nyeregpárna' 429
- ÓT *köprüg* ~ ÓB **köper* 'hid' 420
- ÓT *köpük* ~ ÓB **köpük* 'hab' 405
- ÓT *kör-* ~ ÓB **kör-* 'lát-' 368, 393
- ÓT *körüş-* 'látja egymást' 2
- ÓT *köt-* ~ ÓB **küt* 'ülep' 385
- ÓT *kö:z* ~ ÓB **körč* 'szem' 374, 375, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383
- ÓT *kü:δ-* ~ ÓB **küt-* 'vár-' 421
- ÓB **kükir* 'görbe'
- ÓT *kül* ~ ÓB **kül* 'hamu' 346, 424, 425
- ÓT *kül-* ~ ÓB **kül-* 'nevet-' 362
- ÓT *kümüş* ~ ÓB **kümül* 'ezüst' 426, 427
- ÓT *kün* ~ ÓB **kün* 'nap' 367
- ÓT *küntüz* ~ ÓB **küntür* 'dél' 366
- ÓT *küpe:* ~ ÓB **küpe* 'fémgyűrű' 419
- ÓB **küre-* 'lapátol-' 387, 388
- ÓT *küres-* 'harcol-' 390
- ÓT *kürge:k* ~ ÓB **kürgeg* 'merítőkanál' 372
- ÓT *kürk* ~ ÓB **kürk* 'bunda' 389
- ÓT *kürt* ~ ÓB **kürt* 'fafajta' 433
- ÓB **küsmen* 'evező' 413
- ÓT *küz* ~ ÓB **kür* 'ősz' 431
- ÓT *qačan* ~ ÓB **qočan* ~ **qučan* 'mikor?' 4195, 4205, 4206
- ÓT *qaδγur-* 'szomorkodik -' 4159

- ÓB *qasī 'erdei fenyő' 1226, 1227
- ÓT qasīn ~ ÓB *qasīn 'nyirfa' 1174, 1179, 1184
- ÓT qasraq ~ ÓB *qasray 'fenőkő' 934, 1221
- ÓB *qay- 'letesz-' 1213
- ÓT qayīr ~ ÓB *qayīr 'homok' 1222
- ÓT *qayusi, qayu ~ ÓB *qusī 'melyik' 1197
- ÓT qal- ~ ÓB *qīal- 'marad -' 228
- ÓT qalaq 'lapát' 290
- ÓB *qaltač 'zacskó' 1157
- ÓT qamīs 'nád' 1202
- ÓT qa:n ~ ÓB *qīan 'vér' 234
- ÓT qanat ~ ÓB *janat ~ *sanat 'szárny' 828, 829
- ÓT qaṇaq ~ qaymaq ~ ÓB *qaymay 'tejföl' 1219, 1220
- ÓT qap- ~ ÓB *qap- 'bezár-' 375, 1155
- ÓT qapaq ~ ÓB *qapīy 'fedő' 401, 1165
- ÓT qapya: 'kapu' 1125, 1126
- ÓT qa:r ~ ÓB *qīar 'hó' 240
- ÓT qara: ~ ÓB *qara 'fekete' 1167, 1171, 1175
- ÓT qaraq ~ ÓB *qaraq 'rabló' 1168, 1177
- ÓB *qarama 'szilfa' 1173
- ÓT qarīn 'has' 297, 1228
- ÓB *qarlīqan 'ribizli' 1186
- ÓT qaršī: ~ ÓB *qarīlč 'ellen' 1149
- ÓT quart 'fekély'
- ÓT qa:š 'szemöldök' 1128
- ÓT qašī- ~ ÓB *qalč- 'vakar-' 1216
- ÓT qašuq 'kanál' 277
- ÓT qat ~ ÓB *qat 'szint' 1207
- ÓT qatīy ~ ÓB *qatīy 'kemény' 1214
- ÓT qatīs- 'keveredik-' 1133
- ÓT qa:z ~ ÓB *qar 'lud' 1178, 1185
- ÓT qaz- ~ ÓB *qar- 'ás-', 'gereblyéz-' 1225
- ÓB *qiy- 'mer-' 1232, 1234

- ÓT *qïyyaq* ~ ÓB **qïyyaq* 'sás' 1212
 ÓB **qïyïy* 'világító fáklya' 1223, 1231
 ÓT *qïllïc* ~ ÓB **qïllö* 'kard' 1243
 ÓT *qïna:-* ~ ÓB **qïna-* 'üt-' 1208
 ÓT *qïrq* ~ ÓB **qïriq* 'negyven' 1240
 ÓT *qïs* ~ ÓB **qïl* 'tél' 1145
 ÓT *qïsya* ~ ÓB **kiske* 'rövid' 344, 417
 ÓT *qïsiy* ~ ÓB **qïsiq* 'szük' 1229
 ÓT *qïsra:q* ~ ÓB **kisreg* 'kanca' 414
 ÓT *qï:z* ~ ÓB **qïr* 'lány' 1147, 1242
 ÓT *qïzyan-* ~ ÓB **qïrqan-* 'sajnál-' 1146
 ÓT *qïzil* ~ ÓB **qïrlï* 'vörös' 1133, 1140, 1150, 1151, 1154, 1193, 1244
 ÓT *qo:ö-* ~ ÓB **qöö-* 'letesz-' 1166
 ÓB **qoï* ~ *qoyun* 'kebel' 1237
 ÓT *qo:l* ~ ÓB **qöl* 'kar' 1161
 ÓT *qo:m* ~ ÓB **qöm* 'hullám' 1164
 ÓB **qona* 'deszka'
 ÓT *qorq-* ~ ÓB **qoray-* 'fél-' 1168, 1203, 1204
 ÓT *qoš-* 'hozzátesz-' 761, 1158,
 ÓT *qov-* ~ ÓT **qov-* 'üz-' 1131
 ÓB **qovay* 'fűzfa' 1132
 ÓT *quöruq* ~ ÓB **quöruy* 'farok' 1239
 ÓT *quya:š* ~ ÓB **quyal* 'nap' 1133, 1135, 1136, 1137
 ÓB *quyma* 'deszka' 1238
 ÓT *qulqaq* ~ *qulaq* ~ ÓB **qulqay* 'fül' 1198
 ÓT *qumla:q* ~ ÓB **qumlay* 'komló' 1201, 1235
 ÓT *quš* 'madár' 24, 25, 311

 ÓT *mamuq* ~ *bamuq* 'gyapot' 454
 ÓB **maqta-* 'dicsér-' 477
 ÓB **moyur* 'mogyoró' 493

- ÓT *oyrı* ~ ÓB **orī* 'tolvaj' 151, 176
 ÓT *oyul* ~ ÓB **ayul* 'fiu' 1361
 ÓT *oyurla:-* ~ ÓB **orīla-* 'lop-' 145
 ÓT *o:y* 'völgy'
 ÓT *o:y-* 'kiváj-' 269
 ÓT *oyna-* ~ ÓB **oyla-* 'játszik-' 165
 ÓT *oq* 'ij' 515
 ÓT *ol* ~ ÓB **ol* 'ő' 121, 143, 161, 163
 ÓT *oluq* ~ ÓB **ōlāk* 'teknő' 123
 ÓT *o:n* ~ ÓB **ōn* 'tiz' 126, 127, 128, 129
 ÓB **orman* 'erdő' 147, 148, 155
 ÓB **ort-* 'fekszik-' 168
 ÓB **ortīn* 'titokban' 150
 ÓT *ortu* ~ ÓB **orta* 'közép' 142
 ÓT *orun* ~ ÓB **orun* 'hely' 170
 ÓB **orus* 'orosz' 169
 ÓT *osa:l* 'hanyag, tunya' 509, 510, 1093, 1094
 ÓT *o:t* ~ ÓB **ōt* 'tűz' 130, 131, 133, 134, 154
 ÓT *ot* 'fü' 57, 1087
 ÓT *ottuz* ~ ÓB **otur* 'harminc' 172
 ÓT *otun* ~ ÓB **otūy* 'tüzifa' 132

 ÓB **ōdīn* 'füzfa' 105
 ÓT *ögren-* ~ ÓB **ögren-* 'tanul -' 104, 139
 ÓT *öküz* ~ ÓB **ökür* 'ökör' 157
 ÓT *öl-* ~ ÓB **öl-* 'meghal -' 98
 ÓT *ölč-* 'mér-' , ÓB **ölčeg* 'mérleg' 97
 ÓT *ölür-* ~ ÓB **öler-* 'megöl-' 120, 167
 ÓT *öpke* 'tüdő' 1388
 ÓT *örgen* ~ ÓB **örgen* 'kötél' 140
 ÓT *ört-* ~ ÓB **öt-* 'betakar-' 94
 ÓT *ős-* 'növekedik-' 264, 1097
 ÓT *ősür-* 'részegedik-' 265, 267

- ÓB *sār- 'terit-' 706
 ÓT sigil ~ sögöl ~ ÓB *sāgil 'ék' 684
 ÓT sil- ~ ÓB *sil- 'seper-' 1341
 ÓT sinek ~ ÓB *sināk 'légy' 1331, 1343, 1344
 ÓT sinir ~ ÓB *sinir 'in' 1316, 1358
 ÓB *sīr 'ti' 21, 768
 ÓT sirke ~ ÓB *sirkā 'serké' 1334
 ÓT si:z 'ti' ~ ÓB *sī 'te' 20, 61
 ÓT sīcya:n ~ ÓB *sīcyaī 'egér' 1326, 1327
 ÓB *sīyīy 'folyékony' 1320
 ÓB *sīra 'sör' 865
 ÓT sīrča ~ sīričya ~ ÓB *sīrča 'üveggyöngy' 1317, 1335, 1356
 ÓT soyīq ~ ÓB *saīyīy 'hideg' 720, 724, 728, 730
 ÓT so:yun 'vöröshagyma' 773, 800
 ÓT soy- ~ ÓB *soy- 'lehuz -' 874
 ÓT sovur- ~ ÓB *savur- 'szór-'
 ÓT sōkme:n 'katonai cím'
 ÓT su:v ~ ÓB *šiu 'viz' 445, 935, 1319, 1321, 1322, 1323, 1324
 ÓT sūñū: ~ ÓB *sūñū 'lándzsa' 806
 ÓT sūñük ~ ÓB *sinük 'csont' 1178, 1354
 ÓT sür- ~ ÓB *sūr- 'huz -' 797
 ÓT sūt ~ ÓB *sūt 'tej' 919

 ÓT taban ~ ÓB *taban 'talp' 1005, 1365
 ÓT ta:γ ~ ÓB *taγ 'hegy' 1037
 ÓB *taq- 'kijön-' 181, 1007, 1137
 ÓT taqī:yu: ~ ÓB *tīyūq 'tyuk' 1262
 ÓB *tam 'csepp' 1020, 1043
 ÓT tamar ~ tamir ~ ÓB *tamar 'gyökér' 1063
 ÓT tamya ~ ÓB *tamya 'bélyeg' 1017
 ÓT tara:- ~ ÓB *tara- 'fésül -' 1027
 ÓT *taray ~ ÓB *tarīq 'aludttej' 1029
 ÓT taryaq ~ ÓB *taray 'fésü' 1025

- ÓB *ötég 'istálló' 95
 ÓB *ötig 'öreg' 81, 83, 84, 92, 93
 ÓT ötrü ~ ötürü ~ ÓB *ötür 'keresztül' 113, 114
 ÓT ö:z ~ ÓB *ör 'has' 88, 89

 ÓT sa:~ ÓB *sa- 'számol -' 799
 ÓB *sabini 'szappan' 776
 ÓT sa:γ ~ ÓB *saγ 'épség' 859, 860, 862
 ÓT saγ- ~ ÓB *saγ- 'fej-' 712
 ÓT *saya- ~ ÓB *saya- 'kitalál-' 808
 ÓT *sayiq ~ ÓB *sayay 'kitalálás' 792, 793, 794, 795, 796
 ÓT *sayla- ~ ÓB *sayla- 'választ -' 783
 ÓT saqal ~ ÓB *saqal 'szakáll' 778
 ÓT saqis 'gondolkodás' 1191, 1345, 1353
 ÓT saqla- ~ ÓB *saqla- 'őriz -' 870
 ÓT sa:l ~ ÓB *sal 'tutaj' 785
 ÓT sal- ~ ÓB *sal- 'mozgat-' 784
 ÓT sapiy ~ ÓB *sapiy 'izület' 863
 ÓT sarīy 'sárga' ~ ÓB *sarīy 'fehér' 707, 708, 1347, 1348,
 ÓB *sarīq 'juh' 1422 1349, 1350, 1351, 1352
 ÓT sat- ~ ÓB *sat- 'elad -' 782
 ÓT satiy ~ ÓB *satiy 'eladás' 791
 ÓT seōrāk 'ritka' 691
 ÓT säkkiz ~ ÓB *säkir 'nyolc'
 ÓT sekri:- ~ ÓB *sek- 'ugrik -' 738, 739
 ÓT sekü ~ ÓB *säki 'pad' 688
 ÓT semiz ~ ÓB *sämir 'kövér' 700
 ÓT sen ~ ÓB *sän 2.személyű személyes névmás
 ragozási töve 701, 702, 703, 704
 ÓT *sep - ~ ÓB *säp- 'szétszór -' 682
 ÓT *serp- 'szétszór -' 758
 ÓT *ses ~ ÓB *säš 'hang' 690, 711
 ÓT séz- 'érez-' 770

- ÓT *tarîy* ~ ÓB **tarîy* 'gabona' 1065
 ÓT *tart-* ~ ÓB **tart-* 'huz-' 1030
 ÓT *ta:š* ~ ÓB **tāl* 'kő' 1285, 1286
 ÓT *taš* ~ ÓB **tal* 'kint' 1015
 ÓT *tatlîy* ~ *tatiylîy* ~ ÓB **tatlîy* 'jóizü' 1054, 1055
 ÓT *té:-* ~ ÓB **te-* 'mond-' 180
 ÓT *teg-* ~ ÓB **teg-* 'érint-' 987
 ÓT **tegir-* ~ ÓB **tägir-* 'visszatér -' 960, 963
 ÓT **tegiz* 'sima' 988
 ÓT *tegre:* ~ ÓB **tägrä* 'környék' 959, 961, 962
 ÓT *teke* ~ ÓB **täkä* 'kecskebak' 964
 ÓT *tekne* ~ ÓB **täkänä* 'teknő' 966
 ÓT *temir* ~ ÓB **temir* 'vas' 780, 993, 994, 996, 997, 998, 999
 ÓT *temirči* ~ ÓB **temirči* 'kovács' 995
 ÓT *ten* ~ ÓB **tän* 'egyenlő' 971
 ÓB **tenil* 'tengely' 1000, 1074
 ÓT *tenri* ~ ÓB **tägrî* 'isten' 1026, 1033, 1034
 ÓT *teri:* ~ ÓB **teri* 'bőr' 1003, 1018, 1019
 ÓB **terik* 'fatál' 1002
 ÓT *tešük* 'lyukas' 826, 1325
 ÓT *täz-* ~ ÓB **tär-* 'fut-' 973
 ÓT *tik-* ~ ÓB **tiek-* 'beledug-' 1263
 ÓT **tilenči* ~ ÓB **kilinči* 'kéregető' 348
 ÓT *tilkü* ~ ÓB **telik* 'róka' 989, 991
 ÓT *ti:n* ~ ÓB **tin* 'nyersbőr' 1269
 ÓT *tirig* ~ ÓB **tirig* 'élő' 1272, 1295
 ÓT *ti:z* ~ ÓB **tir* 'térd' 1271
 ÓT *tîl* ~ ÓB **tîlqa* 'nyelv' 1265
 ÓT *tîlmač* 'tolmács' 1016
 ÓT *tîrnaq* ~ ÓB **tîrnaq* 'köröm' 436, 1255, 1278
 ÓT *tî:š* ~ ÓB **tîl* 'fog' 1329, 1330
 ÓT *to:b* ~ ÓB **tob* 'labda ; ágyu' 1006, 1024
 ÓT *toγru:* ~ *toγuru* ~ ÓB **toγrî* 'egyenest' 1076, 1077, 1078

- ÓT *toy* 'lakoma' 1013
 ÓT *toquz* ~ ÓB **toqur* 'kilenc' 1056, 1057
 ÓT *tolaq* ~ ÓB **tolay* 'vászon' 1036
 ÓT *to:n* ~ ÓB **tōn* 'öltözők' 1018, 1019
 ÓT *ton* ~ ÓB **ton* 'fagy' 1044
 ÓT *topra:q* ~ ÓB **topray* 'talaj' 1064
 ÓB **tōt* 'teli' 1009
 ÓT *to:z* 'por' 1011, 1012
 ÓT *tök-* ~ ÓB **tök-* 'kiönt-' 1041
 ÓT *tö:n* 'visszafordul-' 1073
 ÓT *tört* ~ ÓB **tüöt* 'négy' 978, 979
 ÓT *törül:* 'iratlan törvény' 1079, 1080
 ÓT *töse:k* 'matrac' 1070
 ÓT *tö:z-* 'tűr-' 1071
 ÓT *tuγ-* ~ ÓB **tuγ-* 'szül' 334, 503, 310, 549
 ÓT *tur-* ~ ÓB **tur-* 'áll-' 328, 574, 843, 974, 1040, 1046, 1047
 ÓB **turuy* 'tető' 179, 1049, 1051
 ÓT *tut-* ~ ÓB **tat-* 'tart-' 1062
 ÓT *tu:z* ~ ÓB **tuar* 'só' 975, 976
 ÓT *tü:b* ~ ÓB **tüb* 'alj, fenék' 1061, 1075, 1423
 ÓT *tüg* ~ *tü* ~ ÓB **tük* 'szőr' 1072
 ÓT *tügük* 'hurkolt' ~ ÓB **tükig* 'retesz' 1063
 ÓT *tün* ~ ÓB **tün* 'éjszaka' 1081
 ÓT **tür* ~ ÓB **tür* 'forma' 1050

 ÓT *u:-* ~ ÓB **u-* 'képesnek lenni' 160
 ÓT *u:č* ~ ÓB **uč* 'vég' 96, 112
 ÓT *uč-* ~ ÓB **uč-* 'repül-' 141
 ÓT *uyqu* ~ *uδiq* ~ ÓB **ayq'i* 'álom' 1370
 ÓT *ula:γ* 'fogat' 1102
 ÓT *u:n* ~ ÓB **junaq* 'liszt' 832
 ÓT *ur-* ~ ÓB **ur-* 'üt-' 144
 ÓT *uruγ* ~ ÓB **uruγ* 'mag' 146, 156
 ÓT *uruš* ~ ÓB **urulč* 'verekedés' 149

- ÓT *us* 'intelligencia' 1105, 1106, 1109
ÓT *uzun* ~ ÓB **urun* 'hosszu' 152
- ÓT *üç* ~ ÓB **üç* 'három' 108, 109, 110, 111
ÓT *üle:-* ~ ÓB **üle-* 'oszt-' 85, 86, 119
ÓT *üm* ~ ÓB **im* 'nadrág' 215
ÓT *ür* ~ ÓB **ör* 'köles' 106
ÓT *ür-* ~ ÓB **ür-* 'fuj -' 136
ÓT *üste:-* 'hozzátesz-' 810
ÓT *üt-* 'éget-', ÓB **ütiren* 'csalán' 171, 177

Pótlás

- ÓT * aran 'alig' 53
ÓT bét ÓB * bet 'arc' 582
ÓB * cákil 'akasztó' 942
ÓB cávräg 'kerek' 932, 934, 935
ÓT ciz - ÓB cir - 'rajzol' 1293
ÓB curag 'sűrű' 855, 900
ÓB äy 'alj' 23, 68
ÓT yu: - ~ ÓB * ju- 'mos-' 809, 824, 873
ÓB * jükürüg 'kenyér' 884
ÓT * keben ~ ÓB * kábän 'asztag' 275
ÓT keyik ÓB * käyik 'vad, madár' 282, 283, 904, 1153
ÓT olur- ÓB * olar- 'ül' 327, 438
ÓT ozat- 'hosszabbít-' 1096
ÓT öhüm ~ ÓB * ölim 'halál' 100
ÓT savur- 'szór' 725
ÓB sirce 'veréb' 957
ÓB suli 'zab' 851
ÓT tor_{ay} ~ ÓB * tor_{ai} 'pacsirta' 1052
ÓT ür- ~ ÓB * ür- 'ingat' 135

Bibliográfiai rövidítések

- ANDREEV -- ANDREEV, N. A.: Čuvaš čelxin leksikologijě. Šupaškar, 1961.
- ASM. Mat. -- ASMARIN, N. I.: Materialy dlja izsledovanija čuvašskago jazyka. Kazan', 1898.
- ASM. --- ASMARIN, N. I.: Thesaurus linguae Tschuvaschorum I-XVII, Kazan - Čeboksary, 1928-1950.
- BÁLINT -- BÁLINT Gábor: Kazáni-tatár nyelvtanulmányok. Budapest, 1875-76.
- BENZING -- BENZING, J.: Das Tschuwaschische. PHTF I. pp. 695-753.
- BUDENZ 1862 -- BUDENZ József: Csuvas közlések és tanulmányok, NYK 1(1862) pp. 200-268, 353-433.
- BUDENZ 1863 -- BUDENZ József: Csuvas közlések és tanulmányok, NYK 2(1863) pp. 15-68.
- BUDENZ 1863/a -- BUDENZ J.: Reguly csuvas példamondatai, NYK II(1863) pp. 189-284.
- BUDENZ 1864 -- BUDENZ J.: Cseremisiz tanulmányok, NYK 3(1864) pp. 397-470.
- BUDENZ 1867 -- BUDENZ, J.: A magyar és finn-ugor nyelvekbeli szógyezések, NYK 6(1867) pp. 374-478.
- BTLw -- GOMBOCZ, Z.: Die bulgarisch-türkischen Lehrwörter in der ungarischen Sprache, MSFOu XXX(1912).
- BULIČ 1904 -- BULIČ, S. K.: Ocerk istorii jazykoznaniija v Rossii I., S. Peterburg, 1904.
- CLAUSON -- CLAUSON, Sir G.: An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish, Oxford, 1972.
- DAL' -- Tolkovyj slovar' živogo velikoruszkago jazyka Vladimira Dalja, c. Peterburg - Moskva, 1912.

- DIMITRIEV 1960 -- DIMITRIEV, V. D.: Dva opisanija čuvašej i i čuvašskie slovari vtoroj četverti XVIII veka vtoroj UZČ XIX (1960) pp. 270-298.
- DIMITRIEV -- DIMITRIEV, V. D.: Dokumenty ob izdanii knigi "Sočinenija, prinadležaščie k grammatike čuvašskogo jazyka. UZČ XXXIV(1967) pp. 153-162.
- DOERFER -- DOERFER, G.: Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen, I-IV. Wiesbaden, 1963-67.
- EG. -- EGOROV, V. G.: Etimologičeskij slovar' čuvašskogo jazyka, Čeboksary, 1964.
- EGOROV 1957 -- EGOROV, V. G.: Glagol in: Materialy po grammatike sovremennogo čuvašskogo jazyka, I. Čeboksary, 1957.
- FASMER -- FASMER, Maks: Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka I-IV. Moskva, 1964.
- FEDOTOV 1962 -- FEDOTOV, M. R.: O nazvanijah dnej u čuvašej, UZČ XXI(1962) pp. 245-257.
- FEDOTOV -- FEDOTOV, M. R.: Ob arabskih i persidskih zaimstvovanijah v čuvašskom jazyke, UZČ XXVI(1963) pp. 89-125.
- FEDOTOV 1965 -- FEDOTOV, M. R.: Istoričeskie svjazi čuvašskogo jazyka s jazykami ugro-finnov Povolz'ja u Permi, Čeboksary, 1965.
- FRAEHN 1830 -- FRAEHN, Ch. M.: Drei Münzen der Wolga-Bulgharen aus dem X. Jahrhundert n. Chr.: Memoires de l'Académie Impr. des Sc., 1832, sér. VI. tome I. pp. 180-181.
- FUCHS A. -- Zapiski Alexandry Fuks o čuvašah i čeremisah Kazanskoj guber. ni, Kazan', 1840.
- GABAIN -- GABAIN, A. von: Alttürkische Grammatik, Leipzig, 1950.
- GOMBOCZ 1906 -- GOMBOCZ Z.: Csuvas szójegyzék, NYK 36(1906) pp. 141-164.
- HOVDHANGEN 1975 -- HOVDHANGEN, Even: The Phonemic System of Early 18th Century Chuvash, CAJ 1975 pp. 274-286.

- KAHOVSKIJ 1972 -- KAHOVSKIJ, V. F.: O runičeskoj pis'mennosti drevnih čuvašej, in: 100 let novoj čuvašskoj pis'mennosti, Čeboksary 1972 pp. 23-34.
- KONONOV 1972 -- KONONOV, A. N.: Istorija izučenija tjurkskih jazykov v Rossii, Leningrad, 1972.
- KONONOV 1974 -- KONONOV, A. N.: Biobibliografičeskij slovar' otečestvennyh tjurkologov, Moskva, 1974.
- KONONOV 1980 -- KONONOV, A. N.: Grammatika jazyka tjurkskih runičeskih pamjatnikov, Leningrad, 1980.
- KOTLEEV -- KOTLEEV, V. I.: Fonetika, UZČ 83(1978) pp. 3-115.
- KURBATOV 1969 -- KURBATOV, H. R.: Orfoepija, in: Sovremennyj tatarskij literaturnyj jazyk. Leksikologija, fonetika, morfologija. Moskva, 1969.
- LEVITSKAJA -- LEVITSKAJA, L. S.: Istoričeskaja morfologija čuvašskogo jazyka, Moskva, 1976.
- LEVITSKAJA 1967/a -- LEVITSKAJA, L. S.: Zametki o čuvašsko-tatarskih jazykovyh svjazjah, UZČ XXXIV(1967) pp. 140-144.
- LEVITSKAJA 1967/b -- LEVITSKAJA, L. S.: Obščetjurkskie l i r v čuvašskom jazyke, UZČ XXXIV(1967) pp. 135-139.
- LEVITSKAJA 1974 -- LEVITSKAJA, L. S.: Čuvašskie etimologii ST 1974:2 p. 80-84.
- LIGETI 1933 -- LIGETI, L.: Régibb török jövevényszavaink magyarázatához, MNy XXIX(1933) pp. 275-279.
- LIGETI 1934 -- LIGETI L.: Régibb török jövevényszavaink magyarázatához, MNy XXX (1934) pp. 200-208.
- LIGETI 1935 -- LIGETI L.: Régibb török jövevényszavaink magyarázatához, MNy XXXI(1935) pp. 35-41.
- LIGETI 1935/a -- LIGETI L.: Régibb török jövevényszavaink magyarázatához, MNy XXXI(1935) pp. 218-222.
- LIGETI 1935/b -- LIGETI, L.: Szunyog, NyK XLIX(1935) p. 271.

- LIGETI 1935/c -- LIGETI, L.: Mongolos jövevényszavaink kérdése, NYK XLIX(1935) pp. 190-271.
- LIGETI 1938 -- LIGETI, L.: A török hosszú magánhangzók, MNy (1938) pp. 65-76.
- LIGETI 1963 -- LIGETI, L.: Uráli török jövevényszavaink kérdéséhez, MNy LIX(1963) pp. 381-393.
- LIGETI 1966 -- LIGETI, L.: Az idő és társai, MNy LXII(1966) pp. 385-398.
- LIGETI 1967 -- LIGETI, L.: Turkológiai megjegyzések szláv jövevényszavainkhoz, MNy LXIII(1967) pp. 427-441.
- LIGETI 1970 -- LIGETI, L.: Orsó szavunk török háttere, MNy LXVI(1970) pp. 412-421.
- MATVEEV -- MATVEEV, T. M.: Kratkij obzor čuvašskih dialektov in: Materialy po čuvašskoj dialektologii, Čeboksary, 1960 pp. 8-65.
- MÉSZÁROS 1909 -- MÉSZÁROS Gy.: A csuvas ősvallás emlékei. Bp. 1909.
- MÉSZÁROS 1912 -- MÉSZÁROS Gy.: Csuvas népköltési gyűjtemény, Bp. 1912.
- MUHAMETSIN 1977 -- MUHAMETSIN, Ju. G.: Tatary-krjašeny, Moskva, 1977.
- MUNKÁCSI 1884/a -- MUNKÁCSI, B.: Idegen elemek a votják nyelvben, NYK 18(1884) pp. 55-155.
- MUNKÁCSI 1884/b -- MUNKÁCSI, B.: Votják nyelv tanulmányok I. NYK 18(1884) pp. 428-447.
- MUNKÁCSI 1887-90. -- MUNKÁCSI, B.: Ujabb adalékok a magyar nyelv török elemeihez II. NYK 21(1887-90) pp. 115-129.
- NÉMETH J-- NÉMETH, J.: Zur Kenntnis des geschlossenen e im Türkischen, KCSA I. Kieg. (1939) pp. 515-531.
- PAASONEN 1902 -- PAASONEN, H.: Votják-török szóegyeztetések, NYK 32(1902) pp. 257-270.

- PAASONEN 1908 -- PAASONEN, H.: Adalék a finnugor hangtörténetéhez; Mogyoró NYK 38(1908) pp. 271-72.
- PAASONEN -- PAASONEN, H.: Csuvas szójegyzék, Budapest, 1908.
- PETROV -- PETROV, N. P.: Istorija čuvašskoj grafiki, UZČ XXXIV (1967) pp. 100-117.
- POPPE 1927 -- POPPE, N.: Die türkischen Lehnwörter im Tschuwassischen, UJb VII(1927)
- POPPE 1926-32 -- POPPE, N.: Die tschuwassische Sprache in ihrem Verhältnis zu den Türksprachen KCSA II. (1926-1932) pp. 65-83.
- POPPE 1960 -- POPPE, N.: Vergleichende Grammatik der altaischen Sprachen, Wiesbaden, 1960.
- POPPE 1974 -- POPPE, N.: Zur Stellung des Tschuwaschischen CAJ XVIII(1974) pp. 135-147.
- RADL. -- RADLOV, V. V.: Opyt slovarja tjurkskich narečij, Sanktpeterburg, 1893, Reprint Leningrad, 1964.
- RAMSTEDT -- RAMSTEDT, G. J.: Zur frage nach der stellung des tschuwassischen, JSFOn XXXVIII(1922-23)
- RAMSTEDT 1914/15 -- RAMSTEDT, G. J.: Zur mongolisch-türkischen Lautgeschichte, KSZ XV(1914/15) pp. 134-150.
- RCS -- Russko-čuvašskij slovar'. (Pod. redakciej I. A. Andreeva i N. P. Petrova). Moszkva, 1971.
- RÄS. 1920 -- RÄSÄNEN, M.: Die tschuwassischen Lehnwörter im Tscheremissischen, Helsinki, 1920.
- RÄS. 1949 -- RÄSÄNEN, M.: Materialien zur Lautgeschichte der türkischen Sprachen, Studia Orientalia XV, Helsinki, 1949.
- RÄS. -- RÄSÄNEN, M.: Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen, Helsinki, 1969.
- RÓNA-TAS -- RÓNA-TAS András: Az altáji nyelvrokonság vizsgálatainak alapjai. Doktori értekezés. Budapest, 1970. (Kiadatlan).

- RÓNA-TAS 1967 -- RÓNA-TAS András: A magyar nyelv régi török elemei és a csuvas nyelvtörténet néhány kérdése. Nyelvtudományi Értekezések (Nyelvtud. Ért) 58(1967) pp. 172-177.
- RÓNA-TAS 1971 -- RÓNA-TAS A.: On the Chuvash Guttural Stops in the Final Position, *Studia Turcica*, Budapest, 1971. pp. 389-399.
- RÓNA-TAS 1971-72 -- RÓNA-TAS A.: Középmongol eredetű jövevény-szavak a csuvasban, *Néprajz és Nyelvtud.* 1971-72, pp. 77-88.
- RÓNA-TAS 1973-74 -- RÓNA-TAS A.: Középmongol eredetű jövevény-szavak a csuvasban II. *Néprajz és Nyelvtud.* 1973-74. pp. 125-141.
- RÉDEI - RÓNA-TAS 1973 -- RÉDEI Károly - RÓNA-TAS András: A permi nyelvek ősspermi bolgár-török jövevényiszavai, *NYK* XXIV (1973) pp. 281-298.
- RÉDEI - RÓNA-TAS 1975 -- RÉDEI Károly - RÓNA-TASA András: A bolgár-török - permi érintkezések néhány kérdése, *NYK* 77(1975) pp. 31-44.
- RÓNA-TAS 1976 -- RÓNA-TAS A.: A Volga Bulgarian Inscription from 1307, *AOH* XXX(1976) pp. 153-186.
- RÓNA-TAS 1976/a -- RÓNA-TAS A.: Some Volga Bulgarian Words in the Volga Kipchak Languages, *Hungaro-Turcica Studies in Honour of Julius Németh*, Budapest, 1976 pp. 169-175.
- RÓNA-TAS 1976/b -- RÓNA-TAS A.: A Runic Inscription in the Kujbysev Region, *AOH* XXX(1976) pp. 267-271.
- RÓNA-TAS 1978 -- RÓNA-TAS A.: An Unpublished Chuvash Wordlist in the Library of the Hungarian Academy of Sciences, *Jubilee Volume of the Oriental Collection 1951-1976*, Budapest, 1978.
- RÓNA-TAS 1980 -- RÓNA-TAS A.: Three Volga Kipchak Etymologies, in: *püfnt.*

- SABIROV -- SABIROV, K. S.: Imja sušcestvitel'noe, in: Sovremennyyj tatarskij literaturnyj jazyk. Leksikologija, fonetika, morfologija. Moskva, 1969.
- SCHERNER -- SCHERNER, Bernd: Arabische und neupersische Lehnwörter im Tschuwaschischen, Wiesbaden, 1977.
- SERGEEV 1972 -- SERGEEV, L. P.: O dojakovlevskom periode čuvašskoj pis'mennosti, in: 100 let novoj čuvašskoj pis'mennosti, Čeboksary, 1972. pp. 47-76.
- SERGEEV 1974 -- SERGEEV, L. P.: Grammatičeskie osobennosti verhovogo dialekta, in: Čuvasskij jazyk, literatura i fol'klor, Čeboksary, 1974 pp. 21-112.
- SERGEEV 1975 -- SERGEEV, L. P.: Leksika verhovogo dialekta čuvašskogo jazyka, in: Čuvasskij jazyk i literatura UZČ 59(1975) pp. 12-39.
- SERGEEV 1976 -- SERGEEV, L. P.: Leksika verhovogo dialekta čuvašskogo jazyka, UZČ 66(1976) pp. 124-133.
- SERGEEV 1977 -- SERGEEV, L. P.: Ob odnom istočnike istoričeskoj dialektologii. UZČ 74(1977) pp. 117-129.
- SIROTKIN -- SIROTKIN, M.: Očerki dorevoljucionnoj čuvašskoj literatury, 2. izdanie, Čeboksary, 1967.
- SKES -- Suomen Kielen Etimologinen Sanakirja II. Helsinki, 1958.
- SKVORCOV -- SKVORCOV, M. I.: Ešče raz ob arabsko-persidskom vklade v čuvašskuju leksiku UZČ. XXXIX(1969) pp. 139-155.
- SAMRAJ -- SAMRAJ, D. D.: K istorii pojavlenija pervoj grammatiki čuvašskogo jazyka, UZČ XII(1955) pp. 226-230.
- TERENT'EV -- TERENT'EV, V. T.: Ešče raz o pervoj grammatike čuvašskogo jazyka, V. Ja. 1959 No 3, pp. 139-140.
- TESZ -- A magyar nyelv történeti etimológiai szótára. (Szerk. Benkő Loránd). 1-3. Budapest, 1967-1976.
- TROFIMOV, -- TROFIMOV, A. A.: Nesělsen tereri širulaxě sīncen in: 100 let novoj čuvašskoj pis'mennosti, Čeboksary, 1972.

- VISNEVSKIJ 1836 -- VISNEVSKIJ, V. P.: Načertanie pravil Čuvaš-
skago jazyka, i Slovar', sostavlenyja dlja duhovnyh
učilišč Kazanskoj Eparhii
- VINOGRADOV -- VINOGRADOV, Ju. M.: Grafikāpa orfografi, UZČ
83(1978) pp. 116-150.
- ZOL. -- ZOLOTNICKIJ, N. I.: Kornevoj čuvašsko-russkij slovar',
Kazan', 1875.

Szójegyzék

1. аѣтѣ [aBát] 'ebéd' (22. o.) | A, V apat 'ebéd, étel'
← or. obed 'ebéd' (Eg.)
2. аѣ [áBě], аѣ [aB'], анѣ [ap'ɛ] 'én' (41., 49., 50. o.
etc.) | A, V епѣ, еп 'id' < a+пѣ. a ismeretlen eredetű
deiktikus elem; пѣ < об *bi 'én' ~ от бен (< bi+n) 'id'
(Clauson p. 346). ld. még Levitskaja p. 29.
3. абирѣ [aBir'], аберѣ [aBēr] 'mi' (41., 43., 48. o.
etc.) | A, V епир 'id' < a+пир. a ld. аѣ, пир < об *bir
'mi' ~ от биз 'id.' (Clauson p. 388.) ld. még Róna-Tas I.
p. 343, Levitskaja pp. 29-30.
4. аѣ [aB'] 'én' ld. аѣ
5. аваахъ [avalax] 'régén, kezdetben' (64. o.) | A avalax
'réges-rég' < aval + ax. aval ld. аванъ 'rég'; -ax erősítő
particula. ld. Asm. I. p. 39., Levitskaja p. 124.
6. авалъ [avál] 'rég' (64. o.) | A aval 'id.'. ← tat.
äüvāl 'id.' ← ar. awal 'id.'. Asmarin (I. p. 38) és Egorov
(p. 19.) korai arab jövevényt szónak tartják. Ez esetben a szó-
kezdő a helyén i-t vagy u-t várnánk. ld. még Räs. p. 32.,
Schermer pp. 13., 28.
7. аван in: авансипаданъ [avān] 'gabonaszárító pajta' |
A, V avān 'id.' ← or. ovín 'id.' (Eg.); A, V avān сип- 'csép-
hadaróval csépel-'; сипаданъ ld. сип- 'üt-'.
8. авданъ [avDán] 'kakas' (25. o., SRPZVC No. 115) |
A avtan, avāltan altan atan 'id.' < avāt- 'énekel-' + an
(jel. i. mn. in.) (Eg.) avāt- < об *ābilt- ld. még Räs. p. 52.
9. аврла- [avārla-] 'fon-' (56. o.) | A avārla- V arla-
'id.' < об ägir- 'id.' ~ от egir-, егир- 'to spin' (Clauson
pp. 113., 189.) A csuvas igehez a -la/-le képző járult,
melynek általában névszóból igét képző funkcióját ismerjük
ld. Levitskaja p. 165. A 'fon' jelentésű ige -la képző

- нмннѣ (uo.) E. sz. Birt.e.

változata csak a tatárban és barabában van meg, tat. erlä-, bar. irlä- (< *igirlä-). Egorov felvetette, hogy az *igir- 'fon' az ig 'orsó' származéka. Ha így lenne is, ez nem magyarázza a -la/-le képző jelenlétét szavunkban, a kérdés további vizsgálatot igényel. ld. még Doerfer II. p. 192, Räs. p.37.

- дань (uo.) Jt.m., jel.i., e.sz. 1. sz. á.

10. аврумь 'feleség' (15.o., SRPZVC No. 90/b.)

- мынь (15.o.) E.sz. Birt.e.

11. авр in: пордавры [avr] 'nyél' (31.o.) | A,V avar 'id.' < óv *ägir vö. ót eg- 'to bend' (Clauson p. 99.) ld. még Paasonen p.9., Eg.

- и (uo.) 3. sz. birt. sz.r.

12. агаль [aGal'] 'alkalomszerű' (66.o.) | A,V axal 'haszontalan, hiábavaló'

- рань (uo.) E.sz. Erh.e.

13. агаль исъсьрь [aGal' èsser] 'hiába' (63.o.) ld. агаль 'alkalomszerű', исъ 'dolog'

14. агахъ соя [aGáx soyá] 'hiábavaló' (65.o.) | A süya axax 'hamis'; axax, akak 'karneolkö' < ar. agiq 'id.' ld. Asm. I. p. 86., Räs. p. 9. Ha a csuvas szó közvetlen kölcsönzés lenne az arabból, első szótagban i-t vagy u-t várnánk. soyá ld. соя 'kitalálás'

15. агъ [aGär-] 'busul-' (59.o.) | A,V axär- 'kiált-, üvölt-, sir-, zokog-' < tat. akär 'id.' A szó a tatárban hangutánzó eredetű.

- адань (uo.) Jt.m., jel.i., e.sz. 1. sz. á.

16. ада [ádä] 'csizma' (30.o.) | A,V atä 'id.' < óv *ätig ~ ót etük 'boot, slipper' (Clauson p. 50.) Räs. (p. 52.) *aty rekonstrukciója téves, az *aty utä vagy itä alakot adna a csuvasban. ld. még Róna-Tas 1971 p. 390.

- данынь (uo.) E.sz. Birt.e.

17. од- [aG] — a cirill д latin g' helyett áll — 'vet-'

(55.o.) | A, V ak- 'id.' < ób *āk- ~ ót ek- 'to sow' (Clauson p. 100.) ld. még BTLw, TESZ I. p. 733

- адапъ (uo.) Jt. m., jel.i., e.sz. l. sz. á.

18. Адапъ in: Адапъ итѣ [ádǎl] 'Volga' (25.o.) | A, V Atál 'id.' < ób *ātil ~ ót etil 'id.' (DTS.); Адыл йытѣ 'rogболов (птица), волжѣя собака' (Zol. p. 2.), итѣ ld. ugá 'kutya'.

- тынынъ (uo.) 3. sz. birt. sz.ragos forma e. sz. Birt. e.

19. адча [adžá] 'gyerek, legény' (15.o.) ача [ača] 'unoka' (16.o.) | A, V ача 'id.' A csuv. szó egyeztetése az ót áčā 'idősebb férfirokon' alakkkal jelentéstani és hangtani okokból nem elfogadható. (Eg.)

- чаннынъ (uo.) E. sz. Birt. e.

20. азе [ázē], асъ [as'] 'te' (42., 43., 50.o. etc.) | A, V esē, es 'id.' < a+sē, Levitskaja p. 30. a ld. абе, сē < ób *si 'te' ~ ót si:z (< si+z) '2nd Pers. Plur. Pron. you' (Clauson p. 860.) ld. még Eg.

21. азиръ [azir'] 'ti' (42.o.) A, V esir 'id.' < a+sir. a ld. абе, sir < ób *sir ~ ót si:z 'you' (Clauson p. 860.) ld. még Levitskaja p. 31.

22. азя in: азявдѣть [aža] 'nagyapa' (57.o.) | A, V аса 'him, apa, nagyapa'; аса авѣтатъ 'dörög'; -вдѣть [avād-] 'énekel-' ld. авданъ 'kakas'.

23. ай [áy] 'alatt' (68.o.) | A, V ay 'alj' < ób *äy 'id.' ld. még Räs. p. 38.

- ыннъ (28.o.) E. sz. Birt. e.

- нъ (68.o.) 'alá' 3. sz. birt. sz.ragos alak E. sz: T-R.e.

24. аканъ [akās]] 'hattyu' (25.o.) | A akās 'id.' ← tat. akkoš 'id.' < ak+koš. tat. ak 'fehér' < ót aq 'white' (Clauson p. 75), koš ld. канъ 'hattyu'. ld. Doerfer II. p. 84., Scherner p. 16.

- жънынъ (жр-) E. sz. Birt. e.

25. акынь - жуми [^vak^vas ^vžom^ui] 'hattyútoll' (17.o.) vö. A xur sammu 'ludtoll (író toll)'; ld. акань 'hattyu', мумо 'csont'.

- ыннь (uo.) 3. sz. birt. sz.ragos forma e. sz. Birt. e.

26. ала [ála] 'szitá' (29.o.) | A, V ala 'id.' < óv *algāk 'id.' ~ ót *élgek 'sieve' (Clauson p. 143.) ld. még Doerfer II. p. 118., Räs. p. 40.

- ланиь (uo.) E. sz. Birt. e.

27. алац- [alaD-] 'figyel-' (58. o.)

- адапъ (uo.) Jt. m., jel. i., e. sz. 1. sz. á.

28. ала- [alá-] 'vet-' (55. o.) | A ала-, алла- 'id.' < óv *algā- ~ ót élge- 'to sift, pass through a sieve' (Clauson p. 143.).

- дапъ (uo.) Jt. m., jel. i., e. sz. 1. sz. á.

29. алай [aláy] 'igen' (63.o.) A alay 'igy, igen' ← tat. alay 'ügy' < a+lay vö. bolay, sulay 'igy'.

30. алай чинь [alay+?] 'teljesen' (63.o.) ld. алай 'igen'

31. албутъ [alBut] 'úr, úrnő' (16.o.) ← tat. nyj. albut 'földesúr' — ót alpa ut 'householder, property owner' (Clauson p. 128. Paasonen p. 192, Ligeti 1935/a.

- будыниь (uo.) E. sz. Birt. e.

32. алакъ ай [alák ay] 'küszöb' (28. o.) | A alák ay, алак ау 'id.' алакъ ld. алыкъ 'ajtó', ай ld. ай 'alatt'.

33. алд- [alD-] 'ás-' (54.o.) | A alt-, al- 'id.' < óv *al- ~ ót es- 'to dig' (Clauson p. 255.) ld. még Poppe 1960, pp. 78., 126., Róna-Tas I. pp. 436-438.

- адапъ (uo.) Jt. m., jel. i., e. sz. 1. sz. á.

33. алза [alzá] 'ruhaujj' (30.o.) | A, V alsa 'id.' < alá+sa Asm. I. p. 168. alá ld. алла 'kéz', -sa?

- заныниь (uo.) E. sz. B. e.

34. алзажи [alzázé] 'kesztyű' (30.o.) | A alsa ^uasé, alsasé,

A, V alsas^v, V alsia^v 'id.'; Eg. alsa ld. alsa 'ruhaujj', ase^{uvu} ld. xi 'id.'

35. alla [állá^u] 'ötven' (41.o., SRPZVC No. 132.) | A, V alla^u, A al 'id.' < ób *alig - öt ellig 'fifty' (Clauson p. 141.), ld. még Róna-Tas 1971 p. 391., Levitskaja p. 43., Scherner pp. 86-87.

36. alla [állá^u] 'kéz' (18.o.) | A, V alá^v, al 'id.' < ób *alig - öt elig (?élig) 'kard, forearm' (Clauson p. 140.) ld. még Eg.

- ланиъ (uo.) E. sz. Birt. e.

- ры 'kézi' (35. o.) < -ra helyh.e. + i 3. sz. birt. sz.r.

37. alla bus (20.o.), alla-bus (SRPZVC No. 141.) [állá^u Bus] 'félrubel', ld. alla 'ötven', bus 'koperjka'.

38. allanorniaszk [allā^u porneskō] 'gyűszű' (30.o.) ld. alla 'kéz', orniaszk 'id.'

39. alak^u, alut^u [álák], alak^u [alák] 'ajtó' (27.o., SRPZVC No. 87., 28.o.) | A alák 'id.' < ób *alik - öt asik 'threshold, door' (Clauson p. 260.) ld. Eg., Doerfer II. pp. 183-184., Räs. p. 51., Róna-Tas I. p. 441-442., Scherner p. 115.

- гыннъ (27.o.) E. sz. Birt. e.

40. alak sall [álák solli] 'szárfa, ajtófélfa' (27.o.) | A alák sulli, V alák solli 'id.' alák ld. alak 'ajtó', solli ld. sall 'id.'

41. alut [álák] - a szövegi -t valószínűleg félrehallás eredménye - 'ajtó' (SRPZVC No. 87.) ld. alak 'id.'

42. ami [ami < ama+i] 'nőstény' (25.o.) | A ama 'nő, nőstény, anya' < ób *amā ld. még Eg., Räs. p. 42.

- и (uo.) 3. sz. birt. sz.r.

- мннъ (uo.) 3. sz. birt. sz.r.agos forma e. sz. Birt. e.

43. amut in: kopra mut [amōš] 'anya' (26.o.) | A, V amas^{uvu}, amase^{uvu} 'anyja' < ób *amisi < ami+si (3. sz. birt. sz. r.) < amā+i (3. sz. birt. sz.r.)

44. an- [an-] 'leereszkezik-, leszáll-' (58.o.) A, V an- 'id.' < ób *ān- - öt ēn- 'to descend, come down' (Clauson p. 168.) ld. még Eg.

- аданъ (uo.) Jt. m., jel. i., e. sz. l. sz. á.

- на (14. o.) M.i. mn. in.

45. ання [anné] 'anya' (10., 15.o., SRPZVC No. 107.) | A,V anne 'id.' < об *ānā ~ от ana: 'mother' (Clauson p. 169.)
ld. még Eg., Doerfer II. Räs. p. 44.

- нѣня (10.o.) E. sz. Birt. e.

- ня (10.o.) E. sz. T-R. e.

- бя (10.o.) E. sz. Eszk.e.

- зѣнь (10.o.) T. sz. A. e.

- зѣмень 10.o. T. sz. Birt. e.

- зѣня 10.o. T.sz. T-R. e.

- зѣнь бя 10.o. T. sz. Eszk.e.

46. анчакъ [ancáx] 'csak' (64.o.) | A,V ancax 'id.' ←
tat. nyj. ancak < от ancak (< anca:ok) 'just that amount,
only, but' (Clauson p. 174.) ld. még Poppe 1927, p. 165.,
Doerfer II. p. 127., Räs. p. 20.

47. апла in: апла балинь [apla] 'ügy' (67.o.) | A,V apla
'igy, ügy' < a+pla vő. yerle 'milyen', kapla 'olyan'; балинь
ld. бал- 'lesz-'.
48. апламаръ [apla már] 'másképp' (66.o.) ld. апла 'ügy'
маръ 'ne'.

50. апъ [ap'] 'én' (41., 51.o.) ld. абе

51. арака [araka] 'gabonapálinka' (23.o.) | A erex, erek,
ereke, V arak 'bor, pálinka' ← tat. araka 'pálinka' ←
ar. arak ld. Eg., Räs. p. 23.

- гянѣня (uo.) E. sz. Birt. e.

52. арамъ [áram] 'feleség' (15.o., SRPZVC No. 90/a.) |
A,V aram 'férjes asszony, feleség'. Eg etimológiája (ar+ama)
az ama első a redukciója és a szóvégi -aó eltűnésének hipo-
tézise miatt nem meggyőző. Scherner érvelésének gyenge pont-
ja, hogy nincs más példája az ar. a KB ā-vel való átvételé-
re (ar. harim > *ārim > csuv. aram p. 57.) Az ar. a KB át-
vételére ld. ugyanő p. 28.

53. аран¹ [ar¹án] 'alig, erőltetve' (63.o.) | A aran 'id.'
← tat. nyj. aran < OT *aran 'id.' Paasonen p. 6. Róna-Tas
I. 313-315.

54. арга¹ [arG¹á] 'szegély, szél' (30.o.) | A arka^u, arak^u
'id.' ← Kmo. ergi 'meredek part' ld. még Räs. p. 47.

- арыны (uo.) E. sz. Birt. e.

55. арча¹ [arD¹čá] 'doboz' (30.o.) | A, V arca^y 'doboz, lá-
dikó' ← tat. nyj. ärjä^y 'id.' < OT *arja ? ld. még Paasonen
p. 6., Poppe 1927, p. 165., Eg., Levitskaja 1967/a p. 144.,
Räs. p. 24.

- арлан (uo.) E. sz. Birt. e.

56. арлан¹ [ar¹lán] 'vakondok' (26.o.) | A arlan 'hörcsög,
vakondok' < OB *ärlän ~ OT *erlen vö. bask. irlän, tob. irlän,
(Radl. I./2 1469.) alt., tel. ärlän (Radl. I/1. 788.), tat.
ärlän 'hörcsög' (← csuv.) ld. még Paasonen p. 6., Räs. 1920,
p. 73., Levitskaja 1967/a, p. 144.

- армы (uo.) E. sz. Birt. e.

57. арм in: армуды¹ [arm] 'öröm' (21.o.) | A aram^u, erem^u 'id.';
< OB *ärim 'id.', az erem^u a tat. ärem 'id.' átvétele; A, V
aram^u uti, armuti, A aram^u viti, aram^u vuti 'öröm', uDi ld. уды
Paasonen p. 6., BTLw p. 136., Németh p. 527., Eg., Räs. p. 48.,
TESZ III. p. 1055.

58. арня¹ [ar¹nyá] 'hét' (13.o.) | A, V erne 'péntek, hét'.
Az арня és erne különbözőségének oka középbolgár nyelvjá-
rási különbség: per. nyj. ārīna 'id.' → KB₁ *ārīna > *ar'nā >
csuv. er'ne

→ KB₂ *ārīna > arna →

csuv. арня ld. Ramstedt p. 25., Poppe 1926-32 p. 74., Fedotov
1962 p. 245-46., Eg., Räs. p. 6., Róna-Tas 1976 p. 175., Scherner
p. 62. és sajtó alatt lévő cikkem in: Chuvash Studies.

- асла (uo.) E. sz. birt.e.

59. асла in: асла кимь¹ [ás¹lā] 'nagy' (33.o.) | A, V asla
'nagy, tágas, fő-' A szót Fedotov (p. 97.) és Egorov (p. 35)

az arab asl 'gyökér, alap, kezdet' kölcsönzésének tartja, de ez a szókezdő csuv. a- miatt nem fogadható el. Levitskaja (1974, p.81) az < ób *äs+li 'okos, eszes' etimológiát javasolja, ennek viszont jelentéstani nehézségei vannak.

60. аслатъ, аслате [aslat^te] 'mennydörgés' (13.o., SRPZVC No. 74.) | A aslatte, aslati 'nagyapa; mennydörgés'; < asla+atte, ld. асла, аття. Eg.

- тѣнь (13.o.) E. sz. Birt. e.

61. асъ [as'] 'te' (42. o.) ld. азе

62. атпорѣ [atpōri] 'ár' (32.o.) | A atā-pāri, at-pāri, aptāri, aptār, V eptēr, eptri 'id.' < atā+pōri, ld. ада 'csizma', порѣ. Eg.

- рынѣ (uo.) 3. sz. birt. sz. ragos alak E. sz. Birt. e.

63. аття [attē] 'apa' (15.o., SRPZVC No. 113.) | A, V atte, atey, ati, atti 'id.' < ób *āti < ātā+i ld. még Eg.

- янь (15.o.) E. sz. Birt. e.

64. амлѣ [a^llā] 'húsoz' (37.o.) | A asla 'id.' < aš+lā (< ób *liγ, Levitskaja p. 126.). ld. амѣ

65. амлѣ in: курка амлѣ [a^llē] 'himje' (26.o.) | A, V ašsē 'apja, himje' < *ašsē < *ašasē < *ašasē < ób *ācāsi, ld. Benzing p. 712., Eg

- хънь (uo.) 3. sz. birt. sz. ragos alak E. sz. Birt. e.

66. амъ [a^l] 'hú' (23.o.) 'marhahú' (SRPZVC No. 59.) | A, V aš 'hú' < tat. aš 'étel' < ób aš, 'food' (Clauson p. 253) ld. Paasonen p. 8., Eg., Doerfer II. p. 59., Räs. p. 29.

- ъ (26.o.) 3. sz. birt. sz.r.

- хънь (uo.) E. sz. Birt. e.

67. ача [a^lča] 'unoka' (16.o.) ld. ача

- мъ (uo.) E. sz. 1. sz. birt. sz.r.

- мынь (uo.) E. sz. 1. sz. birt. sz.ragos alak E. sz. Birt.e.

68. ая [ay+a] 'lejjebb' (68.o.) ld. ая

- а (uo.) E. sz. T-R. e.

69. аякъ [ajak] 'oldal, borda' (19.o.) | A ayak, V ayak 'id.'; < ób *äyägü vö. Radl. I. col. 721. ld. még Eg., Räs. p. 38.

- гыннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

70. аялда [ayaldá] 'lent' (64.o.) | A ayalta 'id.' < ayal+Dá (Helyh. e.) ld. Levitskaja p. 20. A ayal 'alsó rész'.

71. аяраласъ [ayaralax] 'lejjebb' (68.o.) | A ayaralax 'id.' < ayal+rax (mn. középfok, Levitskaja p. 147.). A szóvégi -съ valószínűleg sajtóhiba. ayal ld. előző szócikk.

72. балла in: баллатвалапъ [Ballä] 'jel' (52.o.) | A, V pallä, palä 'id.'; < ób *bälig ~ ót belgü: 'sign, mark' (Clauson p. 340.) ld. BTLw p. 43., Poppe 1926-32 p. 67., Doerfer I. p. 216., Eg., Ligeti 1967., Räs. p. 69. TESZ I. p. 277.

73. *бат [Bat] 'oldal' (68.o.) < ób *bät. Egorov a törökség többi ágában meglévő gat 'id.' alakkal veti egybe. E származtatás hangtanilag lehetetlen.

- ня (uo.) 'hoz, -hez, -höz' 3. sz. birt. sz.ragos alak T-R.e.

- илчъ (uo.) 'hoz, -hez, -höz' 3. sz. birt. sz.ragos alak Helyh. e.

74. бол- [Bol-] (51., 52.o.), пол- [pol-] (57., 62., 63. etc.) 'lesz-, fog-, válik vmivé' A pul- V pol- 'id.' < ób *bol- ~ ót bol- 'to become (something)' (Clauson p. 331.) ld. Eg., Doerfer II. p. 358., Räs. p. 79.

- адапъ (57.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz.á.

- адыпъ (62.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz.á.

- атъ (52.o.) Jel. m. jel. i., e. sz. 3. sz.á.

- аганъ (63.o.) Jel. i. mn. igenév

- инъ (65., 67.o.) Megeng. m. e. sz. 3. sz.

- инъ (52.o.) Megeng. m. e. sz. 3. sz.

- заттамырь (51.o.) Jel. m. régm. i., t. sz. 1. sz. á.

- заттырь (51.o.) Jel. m. régm. i., t. sz. 2. sz. á.

- затчесь (51.o.) Jel. m. régm. i., t. sz. 3. sz. á

- анъ (51.o.) Jel. m. jöv. i., e. sz. 1. sz. á.
- анъ (51.o.) Jel. m. jöv. i., e. sz. 2. sz. á.
- ѣ (51.o.) Jel. m. jöv. i., e. sz. 3. sz. á.
- абаръ (51.o.) Jel. m. jöv. i., t. sz. 1. sz. á.
- аръ (51.o.) Jel. m. jöv. i., t. sz. 2. sz. á.
- ѣзъ (51.o.) Jel. m. jöv. i., t. sz. 3. sz. á.
- аръ (52.o.) Felsz. m., t. sz. 2. sz. á.
- ма (52.o.) főnévi igenév
- занъ (52.o.) Feltételes hat. igenév
- дара (52.o.)
- ась (52.o.) Jöv.i. mn. igenév

75. боръ [Bor], поръ [por] 'van' (50.o.) | A pur, V por 'id.'; < óB *bar ~ óT ba:r 'a word connoting existence or presence in a particular place' (Clauson p. 353.) ld. Eg., Levitskaja 1967/b p. 138., Doerfer IV. p. 41., Räs. p. 62.

76. буй [Buy] 'gazdagság' (15.o.) 'gazdag' (SRPZVC No. 8/a) < óB *bay ~ óT ba:y 'rich; a rich man' (Clauson p. 384.) ld. még Eg., Doerfer II. p. 259., Räs. p. 56., Róna-Tas 1978 pp. 163-64.

- ѣинъ (15.o.) E. sz. Birt. e.

77. буланъ [Bölán] 'szarvas' (26.o.) | A pālan, V pōlan 'szarvas, bölény'; < óB *būlen ~ óT bula:n 'the elk' (Clauson p. 343.), BTLw p. 55., Eg., Doerfer II. p. 357., Räs. p. 87., TESZ I. p. 361.

- ѣинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

78. бусъ [Bus] (20.o.), бусъ [Bus] (SRPZVC No. 143) 'kopejka' | A, V pus 'id.' Räsänen (p. 387.) etimológiája - ← cser. puš 'adó' - a szóvégi -š és jelentéstani okokból nem elfogadható. Fedotov (p. 117.) és Egorov (p. 116.) a per. pust 'állatbőr' szóból származtatja. Közvetlen átvétel esetén más vokalizmust várnánk.

79. буянъ [Buyán] 'gazdag' (37.o., SRPZVC No. 8/b) | A puyan, V royan 'id.'; < óB *bayan ← KMo. bayan ld. Poppe 1926-32 p. 75., Eg., Doerfer II. p. 259., Räs. p. 56., Scherner p. 22., Róna-Tas 1978 pp. 163-64.

80. бѣрѣасѣ [B^uarás] 'gerenda' (33.o.) | A parás, parás 'id.' ← or. brus 'id.' (Fasmer I. p. 220.) ld. Paasonen p. 100., Asm. X. p. 136., Eg.

- рѣзаннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

81. вада [vaD^ua] 'öreg' (38.o., SRPZVC No. 30.) вадѣ [vaD] 'öregség, öreg' (14.o.), варѣ [vat] 'öreg' (16.o.) | A, V vatā, vat 'öreg'; < KB *vatig < ÓB *ötig ← KMo. *ötüg 'öreg' vö. ötegü 'id.' A szót pPoppe (1926-32 p. 74., 1960. p. 108.) és Egorov a mo. ötegü-ből származtatják, Ramstedt (p. 14.) *ötüg alakot feltételez. A csuvas szó csak egy *ötüg vagy *ötig alakra mehet vissza.

82. вадл- [vaD^ual] 'öregszik' (55.o.) | A, V vatāl- 'id.' < vatā+l (denominális verbunkképző, Levitskaja p. 178.) ld. вада

- аданѣ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

83. вадморā [vaD^umorā] 'ősz' (38.o.) ld. вада, морā.

84. вадѣ [vaD] 'öregség, öreg' (14.o.) ld. вада.

85. валез- [valež-] 'oszt-' (61.o.) | A валēs-, V valās-, valis- 'id.' < vale+s (reciprokképző, Levitskaja p. 167.). vale- < ÓB *üle- ~ ÓT üle:- 'to divide into shares and distribute' (Clauson p. 127.), üles- 'to divide equally among' (Clauson p. 154.) ld. még. Eg., Räs. p. 520. Róna-Tas 1971 p. 391.

86. валѣмь [válēm] 'rész' (19.o.) | A valēm, valem 'gabo-nakereszt, kalangya', V valyam 'id.' valē, val 'rész, adag' < valē+m (deverbális nomenképző, Levitskaja p. 157.) valē- < ÓB *üle- ~ ÓT üle:- ld. előző szócikk.

87. варā [varā], варя [varyā] 'no, hát, már' (67.o.) | A, V vara 'aztán, id.' vö. A ara 'hát, hiszen' ere 'id.' Ramstedt az < örā ~ ÓT özā 'fent'szóval egyezteti (p. 14.), Fedotov (1965 p. 76.) az < ÓT varaa ← ar. etimológiát ajánlja. Egyik sem fogadható el jelentéstani és hangtani nehézségek miatt.

88. варлѣ [varlā] 'pocakos' (37.o.) | A varlā 'hasas, id.' < var+lā (< ÓB *lir ellátottság képző). ld. варѣ

89. варѣ [vár] 'has' (19.o.) | A, V var 'közép; has, gyomor'; < ÓB öz ~ ÓT ö:z 'a live body; flesh and spirit; self' (Clauson p. 278.) ld. Ramstedt p. 14., Ligeti 1938., Poppe 1960 p. 81.,

109., Eg., Räs. p. 376., Róna-Tas II. p. 537-40.

- рыннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

90. варя [varya] 'szintén, aztán' (66.o.) ld. варя.

91. васка- [vaská-] 'siet-' (58.o.) | A,V vaska- 'id.'
Egorov a ← cser. vaska- 'id.', Räsänen (1920 p. 57) a ? kas.
asyk etimológiát javasolja. Mindkettő ellen hangtani érvek
szólnak.

92. ватъ карчекъ [vat karcäk] 'öregasszony' (16.o.) ld.
вада, карчекъ.

93. ватъ синъ [vat sin] 'öregember' (15.o.) ld. вада, синъ.

94. вид- [viD-] 'betakar-, befed-' (59.o.) | A,V vit- 'id.';
< óB *öt- < ört- ~ óT ört- 'to cover, conceal' (Clauson p. 202.)
ld. még Levitskaja 1967/b p. 138.

- ядѣнь (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

95. видя [viDe] 'istálló' (32.o.) < óB *öteg ← KMo. *öteg.
Ramstedt (p. 14.) a mo. ötüg alakból származtatja, az a csu-
vasban vitē-t adna. Eg.

- дянѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

96. виз [vēž], висъ [vēs] 'vég, hegy' (14.o., SRPZVC No.
99.) | A,V vēs 'id.'; < óB *uc ~ óT u:c 'extremity, end, tip'
(Clauson p. 17.) ld. Ramstedt 1914-15 p. 138., Ramstedt p.
14., Ligeti 1938., Benzing p. 713., Eg., Doerfer II. p. 135.,
Räs. p. 508.

- ѣ (14.o.) 3. sz. birt. sz. r.

- зѣнь (14.o.) E. sz. Birt. e.

97. визя [viZe] 'mérleg' (32.o.) | A,V visē 'id.' < óB
*ölčeg ~ óT *ölč- 'mér-' ld. Benzing p. 707., Eg., Doerfer
II. p. 160., Räs. p. 371., Poppe 1974. p. 139.

98. вил- [vil-] 'haldoklik-, meghal-' (60.o.) | A,V vil-
'id.'; < óB *öl- ~ óT öl- 'to die' (Clauson p. 125.) ld.
Ramstedt p. 14., Eg., Räs. p. 371., Róna-Tas 1976 p. 167.

- ядѣнь (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

- яска 37.o. Jöv. i. mn. igenév T-R. e.

99. вильмлей [vilem^ll^éy] 'halálos' (37.o.) | A vilemle^ü 'id.' < vilem+l^éy (=l^é < *lig. Levitskaja p. 126) ld.

A szóvégi -y tatáros ejtést tükröz. A tatárban ha magánhangzóra végződő szót magánhangzóval kezdődő szó követ, a két szó között -y-t ejtenek, pl. ni alasın kiejtésben ni^yalasın 'mit veszel', itle aš kiejtésben itle^yaš 'húsos étel' ld. Kurbatov 1969 p. 105. De a -y- előfordul a kiejtésben nem csak sandhi helyzetben, pl. -i tövű igék felsz. m. e. sz. 2. személyű alakjában is: ki 'vedd fel!' kiejtésben ki^y!

100. вилемь [vilem^ü] 'halál' (15.o.) | A, V vilem 'id.'; < óv *ölüm ~ ót ölüm 'death' (Clauson p. 146.) Eg.

101. вире-, вя- [v^üre-, v^üre-] 'forr-' (59.o.) | A, V v^üre- 'id.' Török nyelvi megfelelőket nem sikerült találni. A Paasonen (p. 199) által javasolt tel. alt üzü (< izi+ü) 'meleg, forró' (Radl. 1/2. col. 1894) nem tartozik ide. Egorov az ószl. v^üreti 'id.' szóból vezeti le, ennek az etimológiának nincs akadálya.

- дѣнь (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

102. виред- [v^üreD-] 'melegit-' (55.o.) | A v^üret- 'forral-' < v^üre+t (< *t műveltetőképző ld. Clauson p. XIVI.) ld. вире

- едень (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

103. вирен- [v^üren-] 'melegit-' (55.o.) < v^üre+n (szenvedő igealak képzője, < *n, Clauson p. XIVII). Az -n képzős alak a mai csuvasban nem fordul elő. ld. вире-

- едень (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

104. вирен- [v^üren-] 'tanul-' (35.o.) | A, V v^üren-, vren- 'id.'; < óv *ögren- ~ ót ögren- 'to learn' (Clauson p. 114.) ld. Benzing p. 707., Eg., Räs. p. 369.

- ны uo. 'tudós' Mult i. mn. i.n.

105. вирим in: виримь холы [vire^m] 'fűz' (24.o.) | A, V vire^m 'fűz; csuvas népi ünnep neve' < óv *öđin ? V vire^m

kolli parašnake 'virágvasárnap', ld. холы 'vessző'

106. вирь [vir'] 'köles, mag' (21.o.) | A,V vir, ver 'id.'; < ób *ör ~ ót ür (Clauson p. 193.), üyür 'millet' (Clauson p. 275). Ramstedt etimológiája (← mo. üre 'gyümölcs' p. 14) téves, ld. még Eg., Räs. p. 370.

- рѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

107. виря посла- [ʔ pośla-] 'savanyít-' (54.o.) ld. посла- 'kezd-'.

108. виссе 'háromszor' (66.o.), висьсе 'három' (40.o., SRPZVC No. 118) висьны 'harmadik' (39.o.) [viśse] вись [viś] 'háromszorosan' (66.o.) | A,V viśse, viśe, viś 'három, harmadik, háromszor' < ób *ūc ~ ót ūc 'three' (Clauson p. 18.) ld. Ramstedt p. 14., Ramstedt 1914-15 p. 138., Poppe 1927 p. 162., Ligeti 1938., Eg., Doerfer II. p. 136., Räs. p. 518., Róna-Tas 1976 p. 173.

109. висьсе [viśse] 'három' (40.o., SRPZVC No. 118.) ld. виссе

- сѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

- ся (uo.) E. sz. T-R. e.

- бя (uo.) E. sz. Eszk. e.

110. вись [viś] 'háromszorosan' (66. o.) ld. виссе

- марь (uo.) osztószámnévképző ld. Levitskaja p. 52.

111. висьны [viśse] 'harmadik' (39.o.) ld. виссе

112. вис, вись [vės] 'vég' (14.o., SRPZVC No. 99.) ld.

визь

- и (uo.) 3. sz. birt. sz. r.

- силчи (36.o.) 3. sz. birt. sz. r. Helyh. e. + i (melléknévképző ld. Asm. Mat. p. 156.)

113. витерь [viter] 'keresztül' (65.o.) | A,V viter, vitter 'id.'; < ób *ötirü < öt- ~ ót ötrü ~ ötürü 'then, thereupon, because of, following on' (Clauson p. 64.), öt- 'to cross' (Clauson p. 39.) ld. Ramstedt p. 14., Benzing p. 107., Räs. p. 376.

114. витряхь (65.o.), витряхь (68.o.) [vitrэх] 'keresztül'

| A, V vitrex, vitērex 'id.' < vitēr+ex erősítő particula. ld. внтеръ

115. внть [v^uet'] (63.o.), внть in: внть мина [v^uōt'] (26.o.) 'apró' | A vēt, vētē 'id.'

116. внть ала [v^uet' ála] 'szita' (29.o.) | A vēt ала 'lő-szörszita' ld. внть, ала.

117. внть пола [v^uet' pōlá] 'apróhal' (33.o.) ld. внть, пола

118. внанадапъ 'szégyenkezem' (§7.o.)

119. влемлахъ [v^ualemláx] 'részenként' (65.o.) < valem+lá (határozóképző, Levitskaja p. 115.) + x (erősítő particula). ld. валъмъ

120. влер- [v^ueler-] 'kiirt-' (59.o.) | A, V vēler- 'megöl-; megsemmisít-'; < ōv *ōler- ~ ōt ōlūr- 'to kill' (Clauson p. 151.) ld. Benzing p. 707., Eg.

- едпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

121. вол [v^uol], выл [v^ual] 'ő' (44., 50.o.) | A vāl, vu, ulā, ul, u, V vo, olā, o 'id.' < ōv *ol ~ ōt ol 'that; he, she, it' (Clauson p. 123.) ld. Eg., Doerfer II. p. 93., Levitskaja 1967/b p. 136., Räs. p. 360., Levitskaja p. 30.

- самъ (44.o.) T. sz. A. e.

122. вола- [vola-] 'olvas-' (54.o.) | A vulaγ, vala-, V vola-, volo- 'id.' Egorov etimológiája: csuv. ula- 'űvölt' > vula- 'morog' > 'olvas-' sem hangtani sem jelentéstani szempontból nem fogadható el.

123. воламка [voláška] 'teknő' (29.o.) | A valak, valak, vulak, valaska, vlaska, V vōlak, volaska 'id.' A valak forma az ōv *ōlāk szabályszerű megfelelése, a többi a VK *olag kölcsönzése + ška (kicsinyítő képző, Levitskaja p. 149.) vő. ōt olug 'a hollowed - out tree trunk, trough, boat; gutter' (Clauson p. 136.) ld. még Benzing p. 707.

124. волозантер- [volōza p^ueter-] 'átolvasgat-' (54.o.) ld. вола-, птер-.

125. волча [v^uolča] 'ikra' (34.o.) | A, V vālca, vālca, V vālca, vēlcē 'id.' Egorov szerint < īval 'fiú' + -ca (kicsinyítő képző). Kevés csuvas szóban van meg (ld. még кнчча).

idegen eredetűnek látszik. A tatárban előfordul, de Sabirov szerint (p. 150.) ott e denominális nomenképző rokonságot jelentő szavakat és különböző tárgyak neveit képzí, pl. bağca 'kert', tuγan - tumača 'rokonság' stb.

- чанынь (uo.) E. sz. Birt. e.

126. вонна [vonna^u] (40.o., SRPZVC No. 125.), вонь in: воньберь, воньикке [von] 'tiz, tizedik' (41.o.) A vunna^u, vuna^u, vun V vonna^u, vona^u, von 'id.'; < óB *ōn ~ óT o:n 'tən' (Clauson p. 156.) ld. Ramstedt p. 14., Poppe 1926-32 p. 70., Ligeti 1938., Eg., Doerfer II. p. 163., Räs. p. 362., Róna-Tas 1976 p. 173.

127. вонна бусь [vonna^u Bus] 'tizkopejkás érme' (20.o., SRPZVC No. 142.) ld. вонна, бусь

128. воньберь [von Bēr] 'tizenegy, tizenegyedik' (41.o.) | A vun pēr 'id.' ld. вонна, перь.

129. воньикке [von ikkē] 'tizenkettő, tizenkettedik' (41.o.) | A vunikkē, vunikkē, vunik, V vonik 'id.' ld. вонна, икке.

130. вотчоль [vót colē] 'tűzkő' (20.o.) | A vut culē, vut cul, V vot colē, vot col 'id.' ld. воть 'tűz', чоль

131. воть [vót] вуть [vut] 'tűz' (13., 28.o.) воть [vot] 'id.' (SRPZVC No. 111/b.) | A vut V vot, vāt 'id.'; < óB *ōt ~ óT o:t 'fire' (Clauson p. 34.) ld. Poppe 1926-32. p. 70., Ligeti 1938., Benzing p. 704., Eg., Räs. p. 366.

- дынь (13., 28.o.) E. sz. Birt. e.

132. воть [vót] 'tűzifa' (24.o.) воть vot 'id.' (SRPZVC No. 85.) | A vutā, vut, V votā, vot, vāt 'id.' < óB *ōtiγ & *ōtiγ ~ óT otuγ 'dry firewood' (Clauson p. 60.) ld. Eg., Doerfer II. p. 141.

- дынь (24.o.) E. sz. Birt. e.

133. воть посси [vot possi] 'űszök' (28.o.), воть посси 'id.' (SRPZVC No. 61.) | A vut-pussi, V vot-poss 'id.' ld. воть 'tűz', пось

134. воть хилгями [vot xēlGemē] 'láng' (28.o.) ld. воть 'tűz' хилгям.

135. вр- [v^ur-] 'ugat-' (59.o.) | A vér- 'id.' < óB *ūr- ~ óT ūr- '(of a dog) to bark, howl' (Clauson p. 196.) ld még Räs. p. 522.

136. вр- [v^ur-] 'fuj-' (60.o.) | A, V vér- 'id.' < óB *ūr- ~ óT ūr- 'to blow' (Clauson p. 195) ld. még Paasonen p. 199., Eg., Räs. p. 522.

137. вреня [v^urene] 'juhar' (24.o.) | A, V vérene 'id.'; < óB *ürene vö. tat. öränge 'id.'. ld. Paasonen p. 199., Eg.

138. вя- [v^ure-] 'forr-' (60.o.) ld. вире-

139. вянд- [v^urend-] 'tanit-' (61.o.) | A vérent- A, V véret- 'id.' < véren- 'tanul' +t(< *t műveltetőképző . ld. вирен- 'tanul-'.

- ядьнь (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

140. вьнь [vren'] 'kötél, ostor' (22.o., SRPZVC No. 26.) | A véren, vren 'id.'; < óB *örgen ~ óT örgen 'plaited rope, oord' (Clauson p. 225.) ld. Paasonen p. 199., Eg., Räs. p. 374.

- нънь (22.o.) E. sz. Birt. e.

141. вс- [v^us-] 'repül-' (59.o.) | A, V vész- 'id.'; óB *uc- ~ óT uc- 'to fly' (Clauson p. 19.) ld. Benzing p. 707., Eg., Räs. p. 509.

- едьнь (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. l. sz. á.

142. вудá in: вудá сирди [vöDa] 'középső' (35.o.) A vata 'id.'; < óB *orta ~ óT ortu: 'the middle, or centre of anything' (Clauson p. 203.) ld. Ramstedt p. 365., Eg., Doerfer II. p. 141., Levitskaja 1967/b p. 139., Räs. p. 365.; A vata sérti 'középső', ld. съръ.

143. вуль [völ] 'ő' (44.o.) ld. вол

144. вурз- [vörž-] 'lázađ-' (62.o.) | A várš- V vörš- 'veszekszik-, verekszik-, üt-, ver-, lázađ-' < vor- 'üt' + s (reciprokképző, Levitskaja p. 167.); vör- < óB *ur- ~ óT ur- 'to put, to strike' (Clauson p. 194) urus- 'to strike one another, fight, quarrel' (Clauson p. 239.) ld. Paasonen p. 201., Poppe 1926-32 p. 78., Eg., Räs. p. 515., Poppe 1974 p. 140.

- ядынь (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

145. вурла- [võrla-] 'lop-, rabol-' (53.o.) | A vãrla-, V võrla- 'id.'; < óB *orila- < *oŕila- ~ óT oŕurla- 'to steal' (Clauson p. 94.) ld. Eg., Räs. p. 357.

- дапъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

146. вурлы [võrlä] 'magos' (37. o.) < võr 'mag' + lä (ellátottságképző ld. fentebb.) ld. выры. A вурлы alak mester-séges képzés, vö. vãrã korobockisem 'magos dobozok' (RCS p. 700.), 'magos [növény]' vãrãran üseken (tkp. 'magról növő - uo.)

147. вурманлы [võrmanlä] 'erdős' (36.o.) | A vãrmanlä 'id.' < võrman + lä ellátottságképző . ld. вурманъ

148. вурманъ кайкъ [võrman ka^Yäk] 'császármadár' ld. вурманъ, кайкъ.

149. вурсъ [võrs] 'verekedés' (15.o.), вурсъ [võrs] 'csa-ta, ütközet' SRPZVC No. 5. | A vãrsã V вурсъ 'id.' (Zol. p. 28.) võrsã 'id.' < óB *urulc ~ óT urus 'fighting' (Clauson p. 239.) ld. Paasonen p. 201., Eg.

- зъѣннь (15.o.) E. sz. Birt. e.

150. вуртãнъ [vurtãn] 'titokban, tolvaj módra' (65.o.) | A vãrtãn, vurtãn 'id.' < óB *ortin vö. tat urtin 'id.' ld. Paasonen p. 201., Eg.

151. вурý [võrõ], вырõ [vãrõ] 'tolvaj' (16.o., SRPZVC No. 43.) | A vãrã, V võrõ, vurã 'id.'; < óB *ori < *oŕi ~ óT oŕri 'thief' (Clauson p. 90.) ld. Paasonen p. 201., BTLw p. 109., Benzing p. §707., Eg., Dörfer II. p. 77., Räs. p. 357., TESZ II. p. 1096.

- оннь (uo.) E. sz. Birt. e.

152. вурум [võrõm] 'hosszan, hosszában' (63.o.) | A vãrãm V võrõm 'hosszú'; < óB *urun ~ óT uzun 'long' (Clauson p. 288.) ld. Paasonen p. 201., Poppe 1926-32 p. 77., Eg., Räs. p. 518., Poppe 1960 p. 81., 100., Róna-Tas II. p. 781-82., Poppe 1974 p. 137.

- пахъ (uo.) mn. középfok (Levitskaja p. 147.)

153. вусъ [vus] ивисъ [y^aväs], ивисъ [yäväs'] ивисъ [iväs]
in: ивисъ 'viasi' (26.o., SRPZVC No. 44., 36.o.) | A äväs,
iväs V vus; — or. vosk 'id.' < ósl. voskъ (Fasmer I. p. 357.)
A mai vsuväs adatok a kölcsönzés két kronológiai rétegét mu-
tatják, ahol az äväs és iväs középbolgár-kori, a vus kései
átvétel. Eg.

154. вуть [vut] (13.o.) вуть (SRPZVC No. 111/a) 'tűz' ld.
вотъ

- диннь (13.o.) E. sz. Birt. e.

155. вурманъ, вурман in: вурманъ [vörmän] 'erdő' (24.o.)
| A vürman, V vörmän 'id.'; < ób *orman vö. tat. urman
'id.' ld. Paasonen p. 201. Benzing p. 713., Doerfer II. p.
142., Räs. p. 365., Róna-Tas 1976 p. 182.

- ниннь (uo.) E. sz. Birt. e.

156. выры [värä] 'mag' (21.o.), вур [vörö] in вурлы 'id.'
| A värä, V vörö 'id.'; < ób *uruy ~ ót uruy 'seed, pip,
kernel' (Clauson p. 214.) ld. Paasonen p. 201., Eg., Doerfer
II. p. 47., Räs. p. 516.

157. выгуръ [väGör] 'ökör' (26.o.) выгуръ [väGör] 'id.'
(SRPZVC No. 19.) | A väkar, mäkar 'id.' < ób *ökür ~ ót öküz
'ox' (Clauson p. 120.) ld. BTLw p. 111., Ligeti 1935., Poppe
1960 p. 56., 108., Doerfer I. p. 538., Eg., Räs. p. 370.,
Róna-Tas I. 460-67., TESZ III. p. 23.

- грыннь (26.o.) E. sz. Birt. e.

158. выгытлы [väGätlā] 'időszerű' (37.o.) | A vaxätlā
'id.' < vaxät+lā (ellátottságképző). ld. выгыть.

159. выгыть, выгыть [väGät] 'idő' (14.o., SRPZVC No. 46.)
| A, V vaxät 'id.' ← tat. vaqit 'id.' ← ar. waqt. ld.
Paasonen p. 200., Fedotov p. 98., Eg., Ligeti 1966., Räs. p.
525., Scherner p. 86.

- диннь (14.o.) E. sz. Birt. e.

160. вый [vāy] 'erő' (19.o.) | A vāy, V vōy 'id.' < óB *uyu < *u- ~ óT u:- 'to be capable' (Clauson p. 2.) ld. R Ramstedt p. 14., Eg.

- йыннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

161. выл [vāl] 'ő' (44., 50.o.) ld. вол

- замъ (44.o.) T. sz. A. e.

- замыинъ (44.o.) T. sz. Birt. e.

- зама (44.o.) T. sz. T-R. e.

- замъ ба (44.o.) T. sz. Eszk. e.

162. вѣтъ 'zene' (14.o.)

- лыннъ (uo.) E. sz. Birt.e.

163. выдѣння [vāl Dēnnē] 'tehát, éppen' (63.o.) ld. бол, де-.

164. вылихъ [vil'ūx], вылыг [vil'vāg] 'jószág' (26., 36.o.) | A vil'ūx, vāylāx, V vol'ūx, vol'āk 'id.' Három etimológia merült fel e szóval kapcsolatban: Asm. szerint viy 'erő'+lāx denominális nomenképző, Räsänen (1920.p. 59.) szerint < óT ulag 'málhászló', Scherner pedig (p. 110.) az óT ūōlilig 'szarvasmarhagulya' szóból származtatja, > csuv. *uyliq > *vāylāx fokokon keresztül. Az első két megoldás jelentéstani és hangtani okokból nem fogadható el. Scherner etimológiájában szintén van hangtani nehézség. Az óT -ō- a esuvasban -r--t ad, nem -y--t. Ha azonban feltételezzük, hogy a szó a korai VK közvetítésével került a KB-ba, ez elhárítható. Kérdéses marad továbbra is a VK u- megfelelése a csuvasban.

- лигыннъ (26.o.) E. sz. Birt. e.

- ынъ (36.o.) E. sz. Birt. e.

165. выля- [vilya-] 'játszik-' (53.o.) | A vilya-, vila-, V vula- vul'1'a- 'id.'; < óB *oyla- ~ óT oyna:- 'to play' (Clauson p. 275.) ld. Ramstedt 1914-15 p. 147., Ramstedt p. 19., Benzing p. 707., Eg., Räs. p. 359.

- дапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

166. вылямынь 'zene' (14.o.)

- ныннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

167. выляттер [vēlet̥t̥er-] 'irt-' (61.o.) | A velertter 'megölet-'; < velertt+ter (műveltetőképző, Egorov 1957 p. 172-176.); velert < velertt (művelhetőképző ld. fentebb); veler - ld. влер -

168. вырд [vīrD-] 'fekszik-, lefekszik-' (56.o.) | A virt- V vurt- 'id.'; < őB *ort-

169. вырұсь in: сала вырұсь [vīrōs], вырұсь [vīrās] 'orosz' (17., 38.o.) | A viras V urās 'id.' < őB *orus ← or. rus' (Fasmer III. p. 522.) ld. Ramstedt p. 11., Benzing p. 707., Eg., Räs. p. 365.

- ныннѣ (17.o.) E. sz. Birt. e.

170. вырыннѣ [vīran] 'ágy, hely' (30.o.) | A viran V urān 'id.' < őB *orun - őT orun 'place' (Clauson p. 233.) ld. Ramstedt p. 11., Benzing p. 707., Doerfer I. p. 163., Eg., Levitskaja 1967/b p. 137., Räs. p. 365., Róna-Tas 1976 p. 182.

- ныннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

171. вытринтурры [vētrēntorri] 'csiz' (25.o.) | A vetren-tarri 'ökörseme', ld. вюльдрень, турры.

172. вытурь [vātor] (41.o.), вытурь [vātor] (SRPZVC No. 130.) 'harminc' | A vatar, V voťor 'id.'; < őB *otur - őT ottuz 'thirty' (Clauson p. 74.) ld. Benzing p. 707., Eg., Róna-Tas II. pp. 531-32., Scherner p. 73.

173. выикаль [vīskal] 'milyen' (35.o.) | A viskal, vaskal, -skal 'hasonló'. Valószínűleg egy *osqa - oqsa alak bolgárkori kölcsönzése valamelyik török nyelvből vő. oszm. oksak 'hasonló', oksāl 'hasonlít', tat. osaš, oksas 'hasonló', tuv. iskaš, bask. oqsaš 'id.' Fedotov (p. 113) ← per. sekl 'forma' és Egorov ← ar. askal etimológiája hangtani okok miatt nem jöhet számításba. ld. még Räs. p. 358.

174. уавъ [äv], увъ [uv] 'tapló' (20.o.) | A u, vu, äv, ava, V iv, ivā 'id.' < őB *au Räs. p. 508.

- выннь (uo.) E. sz. Birt. e.

175. вьляля [val'1'á] 'méhkas' (26.o.) | A vëlle V val'a, valla 'id.'; < KB * vale ← or. ulej (Fasmer IV. p. 158.), Benzinger p. 707.

176. вьро [váró] 'tolvaj' (16.o., SRPZVC No. 43/a) ld. вурү

- оннь (16.o.) E. sz. Birt. e.

177. вьльдрень [völdren'] (21.o.), вьтрин in: вьтринтурры [vëtrén] (25.o.) 'csalán' | A vëtren, vëltren, vëltëren; < óB * ütiren < üt- ~ óT üt- 'to singe' Clauson p. 40. Eg.

- нъннь (21.o.) E. sz. Birt. e.

178. вьть шина [vöt' šana] 'muslica' (26.o.) | A vët - šana 'légyféle', ld. вить, шина.

179. дарь in: плдарь [Dar] 'fedél' (28.o.); турры [törri] in: носътурры, пъурть турры (17.o.) | A tārā, tār, V tōrō 'tető, csucs, fedél'; & óB * turu. A rokon nyelvek között csak a törökben van megfelelője, oszm. duruk 'csucs' (Radl. III/2 col. 1788.). ld. Asm. Mat. p. 221., Paasonen p. 166., Eg.

180. де- in: вьднення [De-] 'mond-' (63.o.) | A, V te- 'id.'; < óB * te- ~ óT té: 'to say' (Clauson p. 433.) ld. Eg., Räs. p. 467.

- ня (uo.) Mult i. mn. igenév

181. догась in: хвѣль догась, хвѣльдогась [DoGas] 'kelet' (14.o., SRPZVC No. 45.) | A tuxas, V toxas 'napkelet; to_x-+ ā+s (deverbális nomenképző < *nō, Levitskaja p. 163.). Egorov a *to- 'felemelkedik, születik' igére vezeti vissza. Idézi Ramstedt etimológiáját: óT tasīq > csuv. tu_lx > tux. A csuvas szó csak egy *tag- féle alakra mehet vissza, melynek egyedül a jakutban van megfelelője: ta_jis- 'kijön-'. Paasonen p. 171.

182. дось [Dos] 'barát, ismerős' (16.o.) | A tus, V tos 'ld.' ← tat. dus 'ld.' ← per. ld. Paasonen p. 175., Fedotov p. 120., Eg., Räs. 139., Scherner p. 41.

- зѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

183. ебле [yeBlé] 'milyen' (35.o.) | A, V yeple 'hogyan, milyen' ld. анла. Ramstedt p. 20.

184. хи in: алзхи, кардзхи [āžē < āž+ē] 'belső rész' (30.o., 27.o.) | A āz, V ōs 'belső, gyomor; emlékezet, ész' ← tat. nyj. us — per. hus 'gondolat, emlékezet' ld. Paasonen p. 15., Róna-Tas 1976 p. 163.

- и (uo.) 3. sz. birt. sz.r.

- ѣнь (uo.) 3. sz. birt. sz.ragos forma 3.sz. Birt. e.

185. хи [ʒi] си [si] 'felső rész' (68.o.) | A, V si 'id.'; < 0B *yeg ~ seg ~ 0T *yūk in yūgerū; yūkse:- 'upward' (Clauson p. 915.) ld. Ramstedt 1914-15 p. 148.

- идця (uo.) 3. sz. birt. sz.ragos forma e. sz. helyh. e.

186. зихи in: пилзихи, пырзихи [ʒix^xi < ʒixa+i] 'zsínór' (30.o.) | A, V sixa 'id.' < six- 'megköt' + a (< *i deverbális nomenképző, Levitskaja p. 153.) ld. сир-

187. зюль 'sor' (17.o.)

- зѣнь (uo.) E. sz. birt. e.

188. зѣнгарь in: хмлязѣнгарь [ʒenGér] 'gálic, szlfát; vitriol' (20.o.) | A, V senker 'kék, rézgálic-színű' ← tat. zāngār 'rézrozsda' ← per. ld. Eg., Räs. p. 531., Skvorcov p. 147., Scherner p. 32.

- рѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

189. ибла [YeBlé] 'ág, vessző' (24.o.) | A yupala, yupalla, yūple, yūppelle, V yuplě 'ágas'; < yeB+le (< *lig ellátott-ágképző ld. fentebb). Paasonen p. 31.

- ланьнь (uo.) E. sz. Birt. e.

190. ибя [YeBé] 'nedvesség' (33.o.), 'nedves' (35.o.) | A, V yepe 'id.' < KB *yibeg — VK *yibig ~ 0T yūbūk 'moist' (Clauson p. 875.) Az átadó alak párhuzamai csak a szibériai nyelvekben vannak: leb. yibig, tel. yibik, alt. bar. yibū 'nedves' (Radl. III/1. col. 532., alt. tel leb. yibi- 'átnedvesedik' (uo. p. 531.) Paasonen p. 25.

- ивннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

191. ивѣнѣ- [YēBen-] 'ázik-' (60.o.) | A, V yēpen- 'id.' < yēBe+n (< *denominális verbunképző, Levitskaja p. 166.) ld. ивѣ

- идѣнѣ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

192. ивала- [Yāvala-] 'görget-' (57.o.) | A yāvala-, 'id.' V yūalan- 'gördül-'; < yāva^r+la (denominális verbunképző, ld. fentebb); *yāvar < KB yūvar ← *yūvar. A KB-ba került szó pontos eredete nem állapítható meg. Párhuzamos alakok: oszm. yūvar 'gömb', yūvarla- 'görget-' csag. yūvala- 'id.' krm. yūvarla- 'gördül-' tob. yūvar- 'kinyújt (tészta)' (Radl. III/1. col. 570-571.) ld. Paasonen p. 29., Eg., Räs. p. 212.

- иварѣ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

193. иварѣ [Yivar] иварѣ [Yivar] 'szekérnyi rakomány' (32.o., SRPZVC No. 34.) 'nehéz' (36.o.) | A yivar, yāvar, V yūvar, yōvōr, yurā, yur 'nehéz, súly, rakomány'; < ŐB *ir ~ ŐT aⁱir 'heavy' (Clauson p. 88.) ld. Paasonen p. 29., Benzing p. 707., Eg., Räs. p. 8.

- ивисѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

194. ивасѣлан- [Yivaslan-] 'fásul-' (55.o.) < yivas 'fa' +lan (denominális verbunképző, Levitskaja p. 165.) ld. ивисѣ.

- ивадѣ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

195. ивд- [iv^ad-] 'hajit-' (56.o.) A, V ivat- 'id.'; < ŐB *aⁱit- ~ ŐT aⁱit- caus. f. of aⁱ- 'to climb' (Clauson p. 76., 80) ld. Räs. p. 7.

- ивадѣ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

196. ивисѣ, ивасѣ in: ивасѣлан- [Yivas] 'fa' (23., 24.o., 55.o.) | A yvas, V yavas, yūvas, yūs 'id.'; < ŐB *i^aac < *ac < *a^aac ~ ŐT i^aac 'tree' (Clauson p. 79.) Paasonen p. 29., Benzing p. 708., Eg., Doerfer II. p. 73., Róna-Tas 1967 p. 175., Räs. p. 7., Scherner p. 18.

- зъннѣ (23.o.) E. sz. Birt. e.

- и (24.o.) 3. sz. birt. sz.r.

197. ивянь [Yevén'] 'kantár' (32.o.) | A yeven 'id.' < KB *yüven ← VK *yügen < OT yügen - yügün (Clauson p. 913.) ld. Benzing p. 712., Räs. p. 212., Scherner p. 20.

- вянѣннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

198. игѣль [iGél'] 'makk?' (a желудок желудъ helyett áll?) (23.o.) | A yekel, ikel 'makk'. Egorov a tat. igĕlĕ 'id.' szóval hasonlítja. A két szó közvetlenül nem függ össze.

- лѣннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

199. игѣть [YéGét] 'legény' (16.o.) | A, V yeket 'id.' ← tat. yeget 'id.' < OT yikit 'a young man, strong and vigorous' (Clauson p. 911.) ld. Paasonen p. 24., Poppe 1927 p. 160., Eg., Doerfer IV. p. 185., Räs. p. 203., Scherner p. 37.

- диннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

200. игя [YéGé] 'orsó' (31.o.) | A, V yéke 'id.'; < OB *ike - OT i:k 'spindle, distaff' (Clauson p. 99.), ld. Paasonen p. 24., Eg., Räs. p. 170., Ligeti 1970.

- гляннѣннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

201. игярча [iGercé] 'palacsinta' (23.o.) | A, V ikerče 'étel, palacsinta' ← tat. igärce 'id.' ← per. ld. Radl. I/1. col. 697., Levitskaja 1967/a p. 141., Räsänen (p. 37.) a szót végső fokon a mo. ege alakra vezeti vissza, téves etimológia.

- чаннѣннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

202. игяхүрә [YéGe-xüre] 'patkány' (24.o.) | A yéke xüre 'id.'; иге-хуре 'крыса=хвостъ вертеномъ' (Zol. p. 15.) ld. игя, хүрә.

203. ид- [iD-] 'kérdőzködik-, kérdez-' (53., 61.o.) | A iyt-, it-, it' 'id.'; < OB *ayit- - OT ayit- 'to make speak; to ask' (Clauson p. 268.) ld. Paasonen p. 18., Ramstedt p. 12., Poppe 1926-32. p. 69., Eg., Scherner p. 166.

- адапъ (53.о.) Jt. m. jel. i. e. sz. l. sz. á.

- ядъпъ (61.о.)

204. идъ [YiDá], ид [YiD] (27.о.), итъ [Yitá] (25.о.) 'kutya' | A yitá, yit, V yitá, yatá 'id.'; < ób *iyt ~ ót it 'dog' (Clauson p. 34.) ld. Paasonen p. 29., Ramstedt p. 12., Poppe 1926-32. p. 71., Benzing p. 706., Eg., Doerfer II. p. 173., Räs. p. 168., 174.

- данъинъ (27.о.)

- дынъ (27.о.) E. sz. Birt. e.

205. иденъ [YiDën'] 'len' (22.о.) | A yitën, yeten 'id.'; ← tat. nyj. yiten 'id.' vö. tat. yiten, bask. yeten 'id.' ld. Paasonen p. 26., Poppe 1927. p. 160.

206. икъ in: икъликъ [iž] 'gazda' (27.о.) | A yis 'id.' ← tat. is 'társ, pár, barát' < ót é:s 'companion, comrade, spouse' (Clauson p. 253.) Ramstedt p. 13., Eg., Räs. p. 50.

- иъ (uo.) 3. sz. birt. sz.r.

207. иъ [iž-] 'uszik-' (60.о.) | A, V is 'id.' ← tat. is 'evez-' < ót es 'to dig; to row' (i.e. dig water)' (Clauson p. 255.) ld. Paasonen p. 18., Eg., Räs. p. 51.

- адъпъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. l. sz. á.

208. икенъ, икимъ, икше, икъ [ikëš] 'mindkettő' (40.о.) | A ikkëš, ikkëš, ikkëš, ikkëš; < ikë+š (< *si, Levitskaja p. 50-51.) ld. икке.

- инъ (uo)

- ненъ (uo.) E. sz. birt. e.

- ня (uo.) 3. sz. birt. sz. ragos alak E. sz. T-R. e.

- нидъ (39.ф.) E. sz. Birt. e. + te kötőszó

- нидъ, нидъ (39.о.) E. sz. T-R. e. + te kötőszó

- мъбъ (39.о.) E. sz. Eszk. e.

209. икке [ikë] (40.о., SRPZVC No. 117.), икъ in: икъларъ (65.о.) икъ in: икъларъ (66.о.) 'kettő, második' | A, V ikkë, ikë, ik 'id.' < ób *eki ~ ót iki: ~ ékki 'two' (Clauson p. 100., 101.) ld. Paasonen p. 16., Poppe 1960 p. 105., Eg., Räs. p. 39., Levitskaja p. 39.

- бя (40.o.) E. sz. Eszk. e.

210. икъсаръ [ik^usár] 'kétszeresen' (65.o.) | A ik^vser 'kettesével'; < ike+sar (osztóképző, Levitskaja p. 52) ld. икке.

211. икъсаръ [ik^vser] 'kétszeresen' (66.o.) < ik+s^ver ld. előző szócikk.

212. ил- [il-] 'vesz-' (59., 60., 61.o.) | A, V il- 'id' < óv^{*}al- ~ ót al- 'to take' (Clauson p. 124.) ld. Paasonen p. 16., Ramstedt p. 14., Poppe 1926-32 p. 69., Poppe 1960 p. 75., Eg., Levitskaja 1967/b p. 136., Räs. p. 14., Scherner p. 148.

- илънъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

213. иликъ [élék] (64.o.), иликъ [élék] (66., 67.o.) 'előbb, elsőként' | A, V elék 'id.'; < óv^{*}ilk ~ ót ilk 'first' (Clauson p. 140.) Eg.

214. иликъхъ [élékéx] 'legelőbb' (64.o.) | A elékex 'még előbb, régen' < élék+ex (erősítő particula, Levitskaja p. 124.) ld. иликъ.

215. имъ [Yem] 'nadrág' (30.o.) | A, V yem 'id.'; < óv^{*}im ~ ót im 'trousers; drawers' (Clauson p. 155.) Eg., Räs. p. 520.

- инънъ (uo.) E. sz. Birt. e.

216. инъча in: сиръинъча [Yëndžé] 'barlang' (20.o.) | A yenē 'odu, medvebarlang'; < yen+če (kicsinyítőképző); yen < óv^{*}in ~ ót i:n 'the hole, or lair, of a wild animal' (Clauson p. 166.) ld. még Benzing p. 704., Eg., Räs. p. 172.

- инъчънъ (uo.) E. sz. Birt. e.

217. индъ [ëndé] 'már' (64.o.) | A, V ënt, ënté, ente 'most, már'; < óv^{*}imti < ót amti 'now' (Clauson p. 156.) Paasonen p. 12., Eg.

218. инъзя [ënže] 'nyakszirt' (17.o.) | A ense, ense 'id.' Paasonen a szót a miser ijsä 'id.' alkból származtatja. Ha jó az etimológia, az A szókezdő e ~ ë másodlagos.

- иѣниѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

219. иѣзѣт [inʒet] 'messzeség' (65.o.) | A, V inset 'id.'
Ismeretlen eredetű.

- рѣ (uo.) E. sz. Helyh. e.

220. иѣя [ēne] 'tehén' (26.o.) | A, V ēne 'id.'; < ŐB *ineg
~ ŐT ingek 'cow' (Clauson p. 184.) ld. Paasonen p. 11.,
BTLw p. 136., Poppe 1926-32. p. 77., Eg., Räs. p. 172., Róna-
Tas 1971. p. 390., TESZ III. p. 1053.

- иѣниѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

221. иѣярѣ [Yēner'] 'nyereg' (32.o.) | A, V yēner 'id.' < ŐB
*iger, vö. azeri yānār, tat. in̄ir̄caq, jak. in̄ir̄. A többi
török nyelvben a 'nyereg' jelentésű szó az ŐT eđer 'id.' fej-
leménye (Clauson p. 63.) ld. Ramstedt p. 21., Poppe 1926-32
p. 71., Benzing p. 707., Eg., Rédei-Róna-Tas 1973 p. 283.

- рѣниѣ (uo.) e. sz. Birt. e.

222. иѣярѣ [ēnēr] 'tegnap' (64.o.) | A, V ēner 'id.'; <
ŐB *iger ~ ŐT in̄ir 'dusk' (Clauson p. 188.) A 'szürkület >
este > tegnap' jelentésfejlődés csak a csuvasban zajlott le.
ld. Paasonen p. 12., Räs. p. 172.

223. иѣярѣпохми [Yēner'poxmi] 'kengyel' (32.o.) | A yēner
puskacse 'id.'; < yēner+? ld. иѣярѣ 'nyereg'.

- минѣиѣ (uo.) e. sz. birt. sz. ragos forma E. sz. Birt. e.

224. иѣба [yoβ] 'oszlop' (27.o.) | A yupa, V yopa 'id.'.
Paasonen (p. 30.) a kipcsak nyelvek oba, oba, obo alakjaival
veti egybe. A szókezdő o-t a csuvas y protézissel venné át,
nem y-vel. Eg.

225. иѣбахаданѣ 'felhalmozok, összehordok' 58.o.

226. иѣг- [yoG-] 'folyik-' (56.o.) | A yux-, V yox- 'id.'
< ŐB *laq - < aq ~ ŐT aig 'to flow' (Clauson p. 77.) ld. Paasonen
p. 29., Poppe 1926-32 p. 71., Benzing p. 707., Eg., Róna-Tas
1967 p. 175., Räs. p. 12.

- аданѣ уо. Jt. m. jel. i. e. sz. l. sz. á.

227. iosa- [yozá-] 'igazit-' (58.o.) | A yusa-, V yosa- 'id.' < KB *yasa- ← VK *yasa- < OT yasa- 'to construct, arrange, set in order' (Clauson p. 974.) ld. Poppe 1926 p. 161., Doerfer IV., p. 92., Räs. p. 191.

- дапъ уо. Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

228. iol- [yol-] 'marad-' (53.o.) | A yul- V yol- 'id.'; < OB *gial < gāl ~ OT gal- 'to remain' Clauson p. 615. ld. Paasonen p. 29., Poppe 1926-32 p. 71., Poppe 1927 p. 154., Ligeti 1935/a p. 219., Ligeti 1938., Benzing p. 712., Eg., Doerfer III. p. 395., Räs. p. 224.

- адамъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

229. iolanъ [yolan] 'lovas' (17.o.) | A yulan 'lovas' V yolan (összetételekben) < KB *yalan ← VK *yalan vö. tat. yalan at 'nyereg nélküli ló' A VK átadóalak valószínűleg azonos a tar. yalan, kas. krm. yalan 'meztelen' (Radl. III/1. col. 158., 160.) szóval: tat. 'nyereg nélküli ló' = 'meztelen hátú ló'. A tat. yalan 'meztelen' jelentése más összetételekben egyértelmű: yalanayaq 'meztel láb', yalanbaš 'fedetlen fejű'. A csuvas V yolan 'lovas' jelentése másodlagos, elvonás a V yolanat 'lovas' szóból. A yolanat (< VK yalanat) eredetileg a csuvasban is: hátraslovat jelentett, yulanutla sin 'verhovoij' (Asm. W. p. 317.), yolanatpa 'verhom', yulanatlan 'sest' verhom na lošcaš' (uo.)

230. iomanlъ [yomanla] 'tölgy-' (36.o.) < yoman+la (ellátottságképző, ld. fentebb.) Mesterséges képzés vö. 'tölgyes': yuman rašci, yumanlax (RCS p. 176.) ld. iomanъ.

231. iomanъ [yomán] 'tölgy-' (36.o.) | A yuman V yoman 'id.'; < OB *aman ~ OT *emen vö. tat. imān, kkalp emen 'id.' ld. Paasonen p. 30., Benzing p. 707., Eg., Räs. p. 42.

232. iomъb, iomъ [yomъa], iomъc [yomās] 'varázsló' (SRPZVC No. 38., 16.o., 52.o.) | A yumas, yumsa, V yomsa 'id.'; yom+sa (< *ci, Levitskaja p. 130.); yom ← VK *yum 'ráolvasás, varázsigé' vö. tat. im-yom 'id.' Ramstedt (p. 20.) Egorov és (Räsänen p. 206.) szerint a szó az OB *qamci 'sámán'

alakra megy vissza. Az általunk elfogadott új etimológiát Szalontai Judit fejtette ki nyomtatás alatt álló cikkében in: Chuvash Studies .

- сьинь (16.o.) E. sz. Birt. e.

233. йомыспхадань [yomäs p^äxaDap] 'varázslólok' (57.o.)
ld. йомзъ, пг-

234. йонь [yon] 'vér' (18.o.) | A yun, V yon 'id.'; < óB *qian < qān ~ óT qa:n 'blood' (Clauson p. 629.) ld. Paasonen p. 30., Poppe 1926-32 p. 71., Poppe 1927 p. 154., Ligeti 1935/a p. 219., Ligeti 1938., Eg., Doerfer III. p. 360., Róna-Tas 1967 p. 175., Räs. p. 230., Poppe 1974 p. 139., Róna-Tas 1976 p. 183.

- ныннь уо. E. sz. Birt. e.

235. йона- [yona-] 'fenyeget-' (57.o.) | A yuna-, V yona- 'id.'; < KB *yana- ← VK *yana- vö. tat., bask. yana- 'id.'

- дапъ уо. Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

236. йорад- [yoraD-] (39.o.), йорат- [yorat-] (62.o.)
A yurat- 'id.'; < KB yarat- 'id.' ← VK yarat- < óT yarat- 'to make, or find suitable, convenient' Clauson p. 959. ld. Paasonen p. 31., Ramstedt p. 9., Poppe 1927 p. 161., Eg.

- адань (57.o.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

- мастынь (62.o.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. t.

237. йорла, йорлы [yorla] 'szegény' (35., 38.o.) 'szegénység' (SRPZVC No. 20.) | A yurla 'szegény'; < KB *yarli ← VK *yarli < óT yarli 'poor, destitute' (Clauson p. 967.) ld. Paasonen p. 32., Poppe 1927 p. 161., Eg., Doerfer IV. p. 153., Räs. p. 190.

238. йорла-, йорла- [yorlá-] 'énekel-' (54., 18.o.) | A yurla- V yorla- 'id.'; < yor 'dal'+la (denominális verbunkép-ző, Levitskaja p. 165.). yor < óB *lar < *ār ~ óT yir, i:r 'song' (Clauson p. 954., 192.)

- дзпъ (54.o.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

239. йоръ [yor] 'szegénység' (15.o.) | A yur, V yor 'id.'
A szót Räsänen p. 190. egy ki nem mutatható kipszak *yar

alakra vezeti vissza. Valószínűbb, hogy elvonás a yurlä ~ yorlä
(← VK yarli) tőből a -lä (<*li) képzős szavak analógiájára.
ld. iorlä

- рини (uo.) E. sz. Birt. e.

240. ior [yor] 'hó' (13.o.) | A yur, V yor 'id.'; < ör
gair < *gar ~ öt gair 'snow' (Clauson p. 641.) ld. Paasonen,
p. 31., Ramstedt p. 20., Poppe 1926-32 p. 71., Poppe 1927 p.
154., Ligeti 1935/a p. 219., Ligeti 1938., Benzing p. 704.,
Eg., Doerfer IV. p. 293., Räs. p. 235., Scherner p. 10.

- рини (uo.) E. sz. Birt. e.

241. ior [yös] 'hermelin' (26.o.) | A yus, V yos 'id.';
< ör *ias < *äs ~ öt a:s 'ermine' (Clauson p. 240.) ld. Paasonen
p. 32., Ramstedt p. 15., Poppe 1926-32 p. 71, Poppe 1927 p.
159., Ligeti 1938., Benzing p. 707., Eg., Doerfer II. p. 57.,
Räs. p. 28.

- отлан (uo.) E. sz. Birt. e.

242. отлан-in: отланзасрядон [yotlan-] 'vándorol-'
(60.o.) < yot + lan (denominális verbumképző, Levitskaja p.
165.); yot 'idegen' < KB *yat ← VK *yat < öt ya:t 'stranger,
foreigner; strange, foreign' (Clauson p. 882.) ld. Poppe 1927
p. 162., Eg., Räs. p. 192. A szó igeképzős alakját nem sikerült
kimutatni a mai nyelvjárásokból.

- за (uo.) hat. igenév

243. иплихолы [yēplē kolā] 'csipkebokor' (22.o.) | A yēplē
xulā 'id.' ld. ипли, холы.

244. ипли [yēplē] 'tűs' (36.o.) | A yēplē 'éd.'; < yēp 'tű'
+ lē (<*li ld. fentebb.) ld. ипь.

245. ипь [yēp] 'tű' (30.o.) | A, V yēp 'id.' Párhuzamokat
nem sikerült találni, ismeretlen eredetű.

- бъни (uo.) E. sz. Birt. e.

246. ирги [irGi] 'korai, reggeli' (37.o.) | A irxi 'id.';
< ir 'reggel'+xi (határozóképző, Levitskaja p. 132.)

247. ирикль [irēklē] 'szabad' (36.o.) | A irēklē 'id.'; < irēk+lē (< *liq ld. fentebb.) ld. ирикъ.

248. ирикъ [irēk] 'szabadság, hatalom' (14.o.) | A, V irēk 'id.'; < óv *erik ~ ót erk 'authority; free-will, independence' (Clauson p. 220.) ld. BTLw p. 72., Räs. p. 48., Róna-Tas 1971 p. 390.

- гъня (uo.) E. sz. Birt. e.

249. ирикъ пар- [irēk par-] 'szabadságot ad-' | A irēk par- 'id.' ld. ирикъ, пар-

250. ирикъсеръ ил- [irēksēr il-] 'feszítogat-' (61.o.) | A irēksēr 'erőszakosan'; < irēk+sēr (< óv*-sír ~ ót *-síz feszítőképző, Levitskaja p. 24.) ld. ирикъ, ил-

251. ирилъ [irēlē] 'követ-' (60.o.) | A yerle- 'id.'; < yer 'nyom' +le (denominális verbunképző, ld. fentebb.); yer < óv *ir ~ ót i:z 'footprint, track, trace' (Clauson p. 277.) ld. Benzing p. 707., Poppe 1960 p. 81., Eg., Doerfer II. p. 53., Räs. p. 175., Róna-Tas I. 470-71.

252. ирлѣхъ [irlēx] 'korábban' (67.o.) | A irle 'reggel, korán'; < ir+le (határozórag, Levitskaja p. 114.) +x (erősítő particula, Levitskaja p. 124.) . A -x erősítő particula ragos formákhoz is járulhat ld. Asm. Mat. pp. 240-41.

253. иръ [ir'] 'korán, reggel' иръ [ir] 'reggel' (64.o., 13.o.) | A, V ir 'id.'; < óv *er ~ ót *er in ertē (DTS), érte: 'the early morning' (Clauson p. 202.) ld. Poppe 1960 p. 106., Doerfer IV. p. 257., Räs. p. 46.

- ръня (13.o.) E. sz. Birt. e.

254. иръ маръ [ir' már] 'késő' (64.o.) ld. иръ, маръ.

255. ир- [yēr-] 'sir-' (61.o.) | A, V yer- 'id.' Egorov a per. geryä 'sirás' alakkal veti egybe, Paasonen kérdőjellel a jak. itā, itibin alakokat kapcsolja ide. A szónak nincs etimológiája.

- ядъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. l. sz. á.

256. ис- [es-] 'iszik' (59.o.) | A, V es- 'id.'; < óv *ic- ~ ót ic 'to drink' (Clauson p. 19.) ld. Paasonen p. 12., Eg.,

Räs. p. 168.

- ядѣнь (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

257. исле- [^uesle-] 'dolgozik-' (59.o.) | A,V esle- 'id.'
< ^ues 'munka'+le (denominális verbunképző, Levitskaja p. 165.)
ld. исъ. Eg.

- дѣнь (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

- гѣнь (38.o.) Jel. i. mn. in.

258. исна [^uisnā] 'vő' (16.o., SRPZVC No. 97.) | A,V yisna 'id.'; ← tat. yiznā 'id.' < OT yezne: 'the husband of one's elder sister, or of one's father's younger sister' (Clauson p. 988.) ld. Ramstedt p. 13., Poppe 1926-32 p. 70., Poppe 1927 p. 161., Eg., Räs. p. 199.

- анынъ (uo.) E. sz. Birt. e.

259. истер- [^uester-] 'itat-' (61.o.) | A,V ester- 'id.';
< ^ues- 'iszik-'+ter (műveltetőképző, ld. fentebb); ld. ис-

260. исъ [^ues] 'dolog' (13., 63.o., SRPZVC No. 81.) | A,V es 'id.'; < OB *ilc ~ OT i:s 'work, labour' (Clauson p. 254.)
ld. Paasonen p. 12., Eg., Räs. p. 174., Poppe 1974 p. 140.

- зѣнь (13.o.) E. sz. Birt. e.

- сыръ (63.o.) E. sz. Fosztó e.

261. исъ [^ues] 'zöld réz' (20.o.) | A yēs, A,V yās 'sárgaréz'; ← tat. yiz 'id.' < OT yez 'brass' (Clauson p. 982.)
ld. Paasonen p. 26., Poppe 1927 p. 160., Eg., Räs. p. 199.,
Róna-Tas I. 412-15., Róna-Tas 1976/a p. 170.

- зѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

262. исъикъ [^ueske] 'ivás' (23.o.) | A,V eske 'ital'; <
OB *icki ~ OT icgū 'drink' (Clauson p. 24.) Paasonen p. 12.,
Eg.

- кѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

263. ися 'orsó' (SR ZVC No. 27.)

264. рыз- [^uiz-] 'növekedik-' (61.o.) | A,V üs- 'id.'; ←
tat. üs- 'id.' < OT ös- 'to grow' (Clauson p. 241.) ld.

Paasonen p. 196., Eg., Räs. p. 376.

- адъль (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

265. иуэюрлен [üzörlen-] 'részegekedik-' (54.o.) | A üserel- 'id.'; < üsör+len (denominális verbunképző, ld. fentebb.)
ld. иусре.

- еданъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. k. sz. á.

266. iyg- [üg-] 'esik-' - az orosz "падать" helyett "подаю" áll - (59.o.) | A ük- 'id.' Ismeretlen eredetű.

- адъль (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

267. иусре [üsre], иуэюр [üzör] 'részeg' (37., 54.o.) | A üsre, üser 'id.'; ← tat *üser 'id.' vö. от ösür- 'pjanet' (DTS) ~ esür- 'to be or become, drunk, intoxicated' (Clauson p. 251.) Paasonen p. 197., Eg.

268. иутюрдятыль 'bosszankodom' (59.o.)

269. iyъ, нь, ий [äyä, äyā, äyā] 'véső' (31.o.) | A iyē, äyā, äyūi, äyūā, V oya 'id.'; < äy- + ä (deverbális nomenképző, Levitskaja p. 153.) äy- 'kiváj-' ← VK oy- < от o:y 'to hollow out' (Clauson p. 266.) vö. tat. uy- 'id.' ld. Paasonen p. 13., Eg., Räs. p. 359.

- иуъинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

270. ьрь [yer] 'sirás' (14.o.) | A, V yer 'id.'

- рьинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

271. ивысь [yiväs] 'viasz' (SRPZVC No. 44/a) ld. вусь.

272. юрла [yorlá] 'dalok' (18.o.) | A yurla-, V yorla- 'énekel-' A címszóba valószínűleg tévesen került igei alak, ezt a yor névszói tőhöz járuló birtokos eset bizonyítja. ld. юрла-.

- ранинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

273. ивысь [yiväs] 'viasz' (26.o.) ld. вусь.

274- кав [kav], кай in кайрян, кайлы [kay] 'vissza' (65.o., 66., 36.o.) | A kaya, kayalla, kal'la, kalla V kayalla 'visszafelé'; < об *kāi < *kā ~ от *ké: in ké:di 'behind' (Clauson p. 704.) ld. Paasonen p. 55., Eg., Räs. p. 246.

- алла (uo.) Helyhatározórag, ld. Levitskaja p. 114.

275. кабань [kaBán] 'asztag' (21.o.) | A,V капан 'id.'; < óB *kābān ~ óT *keben vö. kurg. kebān, tat. kibān, bask. kābān, bar. kom. kābān 'id.' Radl. II/2. col. 1191-92. Eg.

- ныннь (uo.) E. sz. Birt. e.

276. качка [kaDžaká] 'kecske' (26.o.) | A,V качка 'id.' ← tat. kājākā < kājā+kā. kāja ← KB *kāci < óB *kāci ~ óT keci, ečkii 'goat' (Clauson p. 695, 24.) ld. Paasonen p. 62., Eg., Räs. p. 246., Rédei-Tóna-Tas 1973 p. 285., Róna-Tas 1976/a p. 172.

- ганыннь (uo.) E. sz. Birt. e.

277. кажикъ [kážak] 'kanál' (29.o.) | A,V кашак 'id.'; ← tat. gašiq 'kanál' < óT gašug 'spoon' (Clauson p. 671.) ld. Paasonen p. 61., Poppe 1927 p. 158., Eg., Doerfer III. p. 390., Räs. p. 241., Róna-Tas II. pp. 553-555., Scherner p. 70.

- жигыннь (uo.) E. sz. Birt. e.

278. каз- [kaZ-] 'vág-, szel-, hasit-' (56.o.) | A,V кас- 'id.'; < óB *kās- ~ óT kes- 'to cut, cut off' (Clauson p. 748.) ld. Paasonen p. 60., Eg., Räs. p. 257.

- алапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

279. казялан- [kašalan-] 'pihen éjjel' (62.o.) < kas-a-lan (denominális verbunképző, Levitskaja p. 165.); kas ld. кась. A mai nyelvjárásokban a kas 'este' -lan képzős származéka nincs meg. A казялан- forma még azért is feltűnő, mert a -lan képző az esetek nagy többségében kötőhang nélkül járul a névszói tőhöz.

- адыпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

280. казяль [kašál] 'észak' (14.o.) A szót Ašmarin is csak Višnevskij (1836) nyelvtanából idézi "somm." 'kétes' megjegyzéssel. Sirotkinnál "ritka" kitétellel fordul elő. A jelentése mindkét esetben 'nyugat'. Ha ezt a jelentést fogadjuk el, akkor talán kas + al határozórag, Levitskaja

p. 28.) ld. кась.

281. казяр- [kažar-] 'elbocsát-' (47., 50., 54.o.) | A,V
kasár- 'id'.; < 6B *käcär- ~ 6T kečür- 'to make (someone)
 cross (something), to pass through; to pass (time), to forgive
 (sins)' (Clauson p. 698.) ld. Räs. p. 245.

- адынъ (47.o.) } Jt. m. ej. i., e. sz. 1. sz. á.
- адапъ (50., 54.o.) }
- адынъ (47.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 2. sz. á.
- атъ (47.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 3. sz. á.
- атпырь (48.o.) Jt. m. je. i. t. sz. 1. sz. á.
- адырь (48.o.) Jt. m. jel. i., t. sz. 2. sz. á.
- ассъ (48.o.) Jt. m. je. i. t. sz. 3. sz. á.
- мастапъ (50.o.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. t.
- мастынь (50.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 2. sz. t.
- масть (50.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 3. sz. t.
- дымъ (48.o.) Jt. m. bef. mult, e. sz. 1. sz. á
- дынъ (48.o.) Jt. m. bef. mult, e. sz. 2. sz. á.
- чъ (48.o.) Jt. m. bef. mult, e. sz. 3. sz. á.
- дымырь (48.o.) Jt. m. bef. mult, t. sz. 1. sz. á.
- дырь (48.o.) Jt. m. bef. mult, t. sz. 2. sz. á.
- чъсь (48., 50.o.) } Jt. m. bef. mult, t. sz. 3. sz. á.
- тресъ (48.o.) }
- апъ (48.o.) Jt. m. jöv. i., e. sz. 1. sz. á.
- ынъ (48.o.) Jt. m. jöv. i. e. sz. 2. sz. á.
- е (48.o.) Jt. m. jöv. i. e. sz. 3. sz. á.
- нбырь (48.o.) Jt. m. jöv. i., t. sz. 1. sz. á.
- ыръ (48.o.) Jt. m. jöv. i., t. sz. 2. sz. á.
- нсь (48., 50.o.) Jt. m. jöv. i., t. sz. 3. sz. á.
- даръ (48.o.) Felsz. m. e. sz. 3. sz. á.
- ыр (49.o.) Felsz. m. t. sz. 2. sz. á.
- черъ, - чера (49.o.) Felsz. m. t. sz. 3. sz. á.
- ась (49.o.) Jöv. i. mn. igenév
- аганъ (49.o.) Jel. i. mn. igenév
- заттымъ (49.o.) Jt. m. régm. i., e. sz. 1. sz. á.
- заттынъ (49.o.) Jt. m. régm. i., e. sz. 2. sz. á.
- затче (49.o.) Jt. m. régm. i., e. sz. 3. sz. á.

- заттымырь (49.o.) Jt. m. régm. i., t. sz. 1. sz. á.

- заттырь (49.o.) Jt. m. régm. i., t. sz. 2. sz. á.

- затчесь (49.o.) Jt. m. régm. i., t. sz. 3. sz. á.

282. каикъ [ka^yak] 'madár' (25.o.) | A,V kayak 'vad, madár'; < ОВ *käyik ~ ОТ *keyik 'id.', vö. oszm. geyik 'szarvas', tat. kiyek, bask. keyek 'madár', tar., alt., tel., leb., sor., sag., kojb., kirg., karacs. kik (Radl. II/2. col. 1340.) ld. még Paasonen p. 55., Eg., Räs. p. 247.

- кыинь (uo.) } E. sz. Birt. e.
- гыинь (uo.) }

283. каикъ тытаганъ [ka^yak titaGán] 'madarász' (33.o.)
ld. каикъ, тыд-.

284. кайранъ [kayran] 'aztán, később' (66.o.) < kay+ran (E. sz. Abl.), ld. кав.

285. кала- [kala-] 'beszél' (52., 54., 62.o.) | A,V kala- 'id.'; < ОВ *kälä- vö. ОТ kele:cü 'talk, conversation' (Clauson p. 716.) ld. Paasonen p. 56., Poppe 1927 p. 156., Poppe 1926-32 p. 67., Ligeti 1935/c., Doerfer I. p. 471., Eg., Räs. p. 248.

- дапъ (52.o.) } Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.
- гыпъ (62.o.) }
- за (54.o.) hat. igenév

286. каласакутардадапъ [kalasa kōtarDáDap] 'magyarázok' (54.o.) ld. кала-, ктард-

287. калас- [kalaʒ-] 'beszélget-' (54.o.) | A,V kalas- 'id.' < kala- + s (reciprokképző, ld. Levitskaja p. 167. ld. кала-.

- ядапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

288. калда [kalDá] 'gyik' (24.o.), 'kigyó-' (36.o.) | A,V kalta ← tat. kältä 'gyik' ld. Paasonen p. 56., Eg.

- даньинь (uo.) E. sz. Birt. e.

289. каллъ, маллъ [kallē-mallē] 'ide-oda' (65.o.) | A kayalla-malalla, kalla-malla, kallē-mallē < kay+la, may+la (határozórag, Levitskaja p. 114.) ld. кав, мал.

290. калякъ [kalék] 'keverőlapát' (29.o.) | A kalak, kalek 'id.'; ← ^{lat.} galag 'id.' < OT *galag vö. kirg. kalak, nog. kalak ld. Paasonen p. 56., Poppe 1927 p. 157., Eg., Räs. p. 225.

- льгъннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

291. камъ [kam] 'ki, mi' (42., 46.o.) | A, V kam 'ki'; < OB *kām ~ OT kim 'who' (Clauson p. 720.) ld. Paasonen p. 56., Eg., Doerfer III. p. 668., Räs. p. 271.

- ыннъ (42., 46.o.) E. sz. Birt. e.

- а (42.o.) E. sz. T-R. e.

- ба (42.o.) E. sz. Eszk. e.

- ыннѧ (46.o.) Birt. névm. A. e. (Asm. Mat. p. 191.)

- ынне ба (46.o.) Birt. névm. Eszk. e.

292. кан- [kan-] 'pihen-, nyugszik-' (53.o.) | A, V kan- 'id.' < OB *kān- ld. még Paasonen p. 56., Eg., Räs. p. 251.

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

293. кандаръ [kánDār] 'kender' (22.o.) | A, V kantār 'id.'; < OB *kāntir ~ OT kentir 'hemp' (Clauson p. 729.) ld. BTLw p. 92., Paasonen p. 57., Eg., Doerfer III. p. 608., Räs. p. 252., TESZ II. p. 441.

- рыннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

294. кандра [kanDrā] 'madzag' (22.o.) | A, V kantra, kantāra 'vékony zsineg'; < OB *kāntirā ~ OT *kentirā vö. tat. kinderā 'zsinór', Eg.

- раныннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

295. кацзяла [kaśala?] 'késő' (64.o.) | A kasla, V kasalla 'estefelé' < kaś+la (határozórag, ld. fentebb) ld. касъ.

296. капся [kapsa] 'női nemiszerv' (19.o.) | A, V kapsa 'id.'

- нъннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

297. карандыкъ [karānDak] 'ablakkeret' (28.o.) | карындык, кандык 'стекло' (натянутый вм. стекла пузырь въ окнѣ?) (Zol. p. 31.); ← tat garindiq 'hashártya' < garin+diq (deverb., denom. nomenképző, Sabirov p. 150.); garin OT garin 'belly,

abdomen' (Clauson p. 661.), ld. Paasonen p. 58., Poppe 1926-32 p. 83., Poppe 1927 p. 157., Räs. p. 237., Scherner p. 80.

- дьдъиниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

298. карда [karDá] 'határsövény' (27.o.) | A, V karta 'sövény'; < ÖB *kärtä ld. Paasonen p. 60., Eg., Räs. p. 257., Rédei-Róna-Tas 1973 p. 284.

- дащиниъ уо. E. sz. Birt. e.

299. карцаки [karDá^äžé] 'udvar' (27.o.) | A karta ^{üvü} ase, kartas, kartis 'id.' ld. карда, жн.

300. кардикъ ивисъ [ʔ+^Yivás] 'hímzőráma' (31.o.) ld. ивисъ.

301. карчекъ in: ватъ карчекъ [karčák] 'öregasszony' (16.o.) | A karčák 'id.'; < tat. qarčiq < qart+čiq (denominális nomenképző, Sabirov p. 151.); qart < КТ *qart (Clauson p. 647.) ld. Paasonen p. 60., Poppe 1927 p. 158., Eg., Scherner p. 16.

- ксинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

302. касинъ-силь [kēsēn' sul] 'ösvény' (31. .) ld. ксинъ, сьоль.

303. касія [kasaya] 'cinke' (25.o.) | A kasaya, kəsiye, kəsiye, V kəsiya, kasya 'id.'; Paasonen (p. 69.) a tel. qucuuag alakkal veti egybe, ez a csuvas szóval nem függ össze.

- кинъинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

304. каснам in: каснампораданъ [kanaš] 'tanács' (54.o.). Az -c- jelentéte sajtóhiba. A, V kanaš 'id.'; < KB kānāš < VK kānās ~ OT kēnēs 'advice' (Clauson p. 734.), ld. Paasonen p. 57., Eg., Doerfer III. p. 613., Räs. p. 253., Scherner p. 21.

305. касхиабасиадънъ [kasχiabaš^t siéDēp] 'vacsorázok' (59.o.) ld. касхиабатъ, ci-

306. касхиабатъ [kasχi aBat] 'vacsora' (22.o.) | A kasχi apat 'id.'; kasχi < kas+χi (határozóképző, Levitakaja p. 132.), ld. касъ, абатъ.

- банынь (uo.) E. sz. Birt.e.

307. касялхи [kasalxi] 'esti' (36.o.) | A kasallaxi 'id.'; kaš+al (határozórag, Levitskaja p. 28.) +xi (ld. előző szócikk), ld. кась.

308. кась [kaś] 'este' (13.o.), кась [kaś] 'id.' (SRPZVC No. 31.) | A,V kaś 'id.'; < őb *kāč ~ őt ké:c 'late, lateness' (Clauson p. 692.) ld. BTLw p. 95., Paasonen p. 61., Poppe 1927 p. 156., Poppe 1926.-32 p. 77., Németh p. 525., Eg., Ligeti 1966., Räs. p. 245., TESZ II.p. 469.

- пала 'szürkület' (13.o.) E. sz. Eszk. e.

- паланынь (13.o.) E. sz. Eszk. esetű forma Birt. esete.

- зънь (13.o.)

309. кашкаръ, кашкыр [kaškär] 'farkas' (8., 26.o., SRPZVC No. 36.) | A,V kaškär 'id.'; ← tat. qasqir 'id.' vö. kir. qasqir (Radl. II/1. col. 354.) kkirg. qaršqir, bar. qaršqur 'id.' (Radl. II/1. col. 212.) ld. Paasonen p. 61., Poppe 1927 p. 158., Eg.

- ринь (26.o.) E. sz. Birt. e.

310. кашкарлы [kaškärläy] 'farkas' (39.o.) < kaškär+läy (< *li_γ ellátottság képző.) A szóvégi -y tatáros ejtést tükröz ld. вилимлы cimszó latt. Mesterséges képzés, vö. kaškär kětēvē 'farkascorda', kaškär tirē 'farkasbőr' (RCS p. 89.)

311. кашь in акашь [kaś] 'madár' (25.o.) ← tat. koś 'madár' < őt kuś 'bird' (Clauson p. 670.) ld. Doerfer III. p. 547., Räs. p. 305.,

312. качъ [kaččē] 'legény' (12.o.) 'vőlegény' (16.o.) | A,V kaččā 'id.'; ← cser. kače 'id.' ld. Räs. 1920 p. 245., Eg.

- ынъ (16.o.) E. sz. Birt. e.

313. кая- [kay-a] 'utazik-' (62.o.) | A,V kay- 'megy-' ← cser. nyj. kay- 'id.' (SKES II. p. 264.) ld. Räs. 1920 p. 244., Eg.

- адынь (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

314. кайаллы-тавырмаалы [kayalli-tavärmalli] 'visszajáró' (36.o.) | A kayalla tavär- 'visszaad-'. kayalli < kay+alli (Helyhatározórag, mely utolsó magánhangzója az utótag - malli szükségességet kifejező mn. igenév, Asm. Mat. pp. 311-12. - hatására asszimilálódott). ld. кав, тавыр-.

315. кваргал [k^ävaGal] 'kacsa' (25.o.) | A kävakal 'id.'; < ób *kökäl ~ ót *kökäl vö. kkirg. kögöl 'gácsér' (RadL. II/2. col. 1232.), tat. bask. kügäl 'id.' ld. Paasonen p. 71., Poppe 1926-32 p. 68., Eg.

- лыннь (uo.) E. sz. Birt. e.

316. кваргар [k^ävaGar] 'zöldül-' (58.o.) | A kävakar- 'kékül-'; < ób *köker- ~ ót kö:ker- 'to be, or become, sky coloured, blue, grey' (Clauson p. 713.), Eg. Räs. p. 287.

- адап (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

317. кваргарзинь, кваргарзинь [k^ävaGarZin] 'galamb' (25.o., SRPZVC No. 63.) | A kävakarçän, kävakarsin, kävakarsän 'id.' < ób *kökärçin ~ *kökärsin ~ ót kögürçü:n 'pigeon, dove' (Clauson p. 713.), ld. Paasonen p. 71., Poppe 1926-32 p. 68., Eg., Räs. p. 287.

- зининь (25.o.) E. sz. Birt. e.

318. квакъ [k^ävak] 'kék' (35.o.) | A, V kävak 'id.'; < ób *kükök < kök ~ ót kö:k 'the sky; skycoloured, blue, blue-grey' (Clauson p. 708.) ld. Paasonen p. 71., BTLw p. 91., Ramstedt p. 15., Poppe 1926-32 p. 68., Poppe 1927 p. 155., Németh p. 530., Ligeti 1938., Benzing p. 704., Eg., Doerfer III. p. 640., Róna-Tas 1967 p. 175., Räs. p. 287., TESZ II. p. 426., Róna-Tas 1971 p. 390., Róna-Tas 1976 p. 182.,

319. квактувадап [k^ävak töváDap] 'kékitek-' (59.o.) ld. квакъ, тв-.

320. кварадап 'mozgatok' (53.o.)

321. квасъ in: квасъ черязъ [kvas] 'kovász' (29.o.) | A, V kavas, kvas 'id.'; ← or. kvas (Fasmer II. p. 218.); A kavas céresé 'dagasztóteknő, ld. чепез

322. квянди [kvenDi < kvenDe+i] 'vizhordó rud' (29.o.) | A kévente, kvente 'id.'; < KB küyente ← VK *küyente 'id.'

vő. tat köyäntä 'id.' Ramstedt (p. 18.) a szót *köb > kiv > kev
tőből magyarázza, Räsänen (p. 306.) *küb- alakból. Egyik eti-
mológia sem magyarázza meg az ide tartozó tatár alakot, ezért
nem fogadható el. ld. még Eg., Scherner pp. 156-57.

- дънь (uo.) E. sz. Birt. e.

323. кизэн in кизэныиладь [kivZen] 'kölcson' (59.o.)
| A kivsen, V küsen 'id.'; < öb *kelcen ~ *külcen ld. BTLw
p. 103., Ligeti 1935/c., Eg., TESZ II. p. 605., Róna-Tas 1971-72
p. 83., A kivsenil- 'kölcsonöz-', ld. ил-.

- и (uo.) E. sz. T-R. e.

324. кижерь [kižer] 'sárgarépa' (22.o.) | A kišir, kišer
'id.'; ← tat. kišer 'id.' ← per. ld. Paasonen p. 73., Eg.,
Skvorcov.

- жеринь (uo.) E. sz. Birt. e.

325. кизятры 'szomszédos' (36.o.)

326. кидди-порнатрань [kildī por^ān?] 'otthoni' (36.o.) ld.
киль, порн-.

327. [кидця] ларагань [kildé laraGán] 'otthoni' ld. киль,
лар-.

328. кидця турагане [kildé tóraGané] 'otthoni' ld.
киль, тур-.

329. килтер-[kil^ēster-] 'kiegyenlít-, megegyezik-' (61.o.)
| A kilester- 'beleegyezik-'; < kilēs-+ter (műveltetőképző.
Asm. Mat p. 271.) ld. кильж-

- едьпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

330. киль, киль [kil'] 'ház' (27.o., SRPZVC No. 86.) |
A, V kil 'id.'; < öb *kel ld. Ramstedt p. 13., Eg., Räs.p.270.

- ди (36.o.) E. sz. Helyh. e. + i melléknévképző

- дя (37.o.) E. sz. Helyh. e.

- льннь (27.o.) E. sz. Birt. e.

331. кильж- [kil^ēž-], кили- [kil^ēs-] 'beleegyezik' (54.o.,
61.o.) | A, V kilēs- 'id.'; ← tat. kilēs- < öb kelis- 'to come
together' (Clauson p. 720.) ld. Paasonen p. 72., Benzing p.
711., Eg.

-адапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

332. кильиш [kil'Yi^uš] 'házigazda' (27.o.) | A kil yi^uš, kilyi^uš 'id.' ld. киль, иж.

333. кил- [kil-] 'akarózik' (56.o.) | A kil- 'jön; akar (segédige)'; < ób *kel- ~ ót kel- 'to come' (Clauson p. 715.) ld. Paasonen p. 72., Eg., Räs. p. 248.

- ять (56., 62.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 3. sz. á.

334. килемъ туватапъ [? tövädäp] 'kedvére tesz-' (54.o.) ld. ТВ-

335. киляпъ 'fonal, motolla' (31.o.)

- лябъннь (uo.) E. sz. Birt. e.

336. килѣ [kil^uě] 'mozsár' (29.o.) | A kil^uě, kil 'id.' ← tat. kile 'id.' < ót *keli vö. bask. kile, jak. kelii 'id.' ld. Paasonen p. 72., Eg., Räs. p. 249.

- лъннь (uo.) E. sz. Birt. e.

337. киммя котъ [kim^umē kot] 'hajótat' (34.o.) ld. кимъ, котъ.

338. кимъ [kim'] 'csónak' (33.o.), кимя [kim^uě] 'árboс' (33.o.), киммя [kim^umē] 'hajó' (34.o.) | A, V kim^uě, kim 'hajó, csónak'; < ób *kemi ~ ót kemi: 'ship, or boat' (Clauson p. 721.) ld. még Paasonen p. 72., Eg., Doerfer III. p. 668., Räs. p. 251.

- мъннь (33.o.) E. sz. Birt. e.

339. кимя [kim^uě] 'árboс' (33.o.) ld. кимът

340. кинъ [kin'] 'meny' (15.o.) | A, V kin 'id.'; < kin^uě < kb *keni < *kelni < ób *kelini < kelintⁱ (3. sz. birt. sz.r.) ~ ót kelin 'one who comes in to the family the wife of one's younger brother or son' (Clauson p. 719.) ld. Paasonen p. 72., Eg., Doerfer III. p. 666., Räs. p. 250., Rédei-Róna-Tas 1975 p. 34.

- нъннь (uo.) E. sz. Birt. e.

341. кирж- in: хорагакирж- [k^uerž-] 'beáll-' (53.o.) | A

kérés^u-^v, V kērš^u- 'elszegődik-' beáll'; ← tat. kereš^v- 'id.'
< őT kiris^v- 'to penetrate; to intervene; to meddle, interfere;
to undertake, set about (a task)' (Clauson p. 747.) Räs. p.
271.

- едапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

342. кирякъ in: кирякъ, тяминя [kirek] 'kell' (66.o.) | A
kirek, V kirak 'id.'; < őB *kergek ~ őT kergek 'necessity,
necessary' (Clauson p. 742.) ld. Paasonen p. 72., Doerfer III.
p. 593.; ld. тя, минь.

343. кирякынтакъ 'куды ниестъ, аможе' (65.o.)

344. киске, къськя луылу 'kövid'; < őB *kiske ~ őT qisqa
'short' (Clauson p. 667.) . Scherner (p. 36.) a tat. qisqa
'id.' átvételének tartja; a tat. qisqa semmilyen kronológiai
rétegben nem ad késke-t a csuvasban. ld. még Eg.

- ряхъ (64.o.) mn. közép.

345. кичкаръ [käckar] 'kiabál-' (58.o.) | A käckar,
käckar-, käckar- V köskär- 'id.'; ← tat. qicqir- 'id.' ld.
Paasonen p. 70., Poppe 1927 p. 158., Eg., Räs. p. 261.

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

346. ккул я- [köl'e] 'kilugoz' (61.o.) | A kelle-, V kölle-
'id.'; < kél+le (denominális verbunképző ld. fentebb) ld.
кюль.

- дъпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

347. клар- [kälär] 'kiejt-, kihuz-' (58.o.) A, V kälär-
'elővesz-, levesz-' 'id.' < KB *kilär- < őB *kelär-, ~ őT
kelür the earliest Caus. f. of kel- 'to come' (Clauson p.
719., 715.) ld. Ramstedt p. 13., Poppe 1926-32 p. 70., Eg.,
Räs. p. 248.

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

348. клемзъ in: клемзъюрлы [k'elēmžē] 'nyomoruságos'
(39.o.) | A k'elēmšē 'szegény, kéregető'; < őB *kilinči ~ őT
*tilenči ~ kilenči vö. őT tilen- 'to ask for (something) for
oneself, to beg' (Clauson p. 501.) vö. oszm. tilenji, kcalp.

tilensi^v, tat. telänce^v, kelänce^v (Bálint p. 50.) bask. telänse, csag. tilänci^v (Radl. III/2. col. 1384), turki tilänci^v (Radl. III/2. col. 1383.), tuv. dilenci^v, hak kilencik^v, bar. tilänji^v (Radl. III/2. col. 1383.) 'szegény, kéregető', Eg. ld. iorla^v.

349. кляндча [klandža] 'üveg' (28.o.) | A, V kelence^v 'id.'; ← or. skljanica 'kis üveg, palack' (Fasmer III. p. 643.) ld. Paasonen p. 63., Eg.

- дчанинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

350. кыжылъ [kažal] 'abroncs' (29.o.) | A, V kašal^v 'id.' Paasonen a tat. kösöl^v 'gabonakupac' alakkal veti egybe, ez jelentéstani okokból nem tartozhat össze a csuv. alakkal. Egorov *gurcaq^v, *gurcaγ^v 'abroncs', oguz, kipszak, szibériai nyelvekben meglévő fejleményeivel, valamint a *gursa^v 'övez' ige oguz és turki megfelelőivel hasonlítja. A csuv. kašal^v valamely török (kipszak) *gursa^v igéből való származtatásának hangtani akadályja nincs, de nem lehet kimutatni a csuv. -l deverbális nomenképzőt, ezért kétes az etimológia.

- лъинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

351. клятки [k^uletki, k^uletki < k^uletke+i] 'portré' (17.o.) | A keletke, V köletke 'test, alak, külső, portré' < őb *köletke 'árnyék' vő. tar. kölöki (Radl. II/2. col. 1269.) krm. kölötki (Radl. II/2. col. 1270.), kölyi, kom. Ad. kölqä (Radl. II/2. col. 1273.), kom., kar. T. kölöqä (Radl. II/2. col. 1269.), kkir. kölöki (Radl. II/2. col. 1271.), bar. kölöcki (Radl. II/2. col. 1272), koib., sag. sor. kölötki (uo. col. 1270.), sag. sor kölöki (uo. col. 1269), alt. leb. küir. kölötki 'árnyék' (uo. col. 1272). ld. Paasonen p. 63., Eg., Räs. p. 288.

- и (uo.) 3. sz. birt. sz. r.

- ѡинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

352. кнеадъль 'hiszek' (61.o.)

353. коба [koBá] 'halom, boglya' (21.o.) | A kupa, V kopa 'öd.'; ← or. kupa 'halom' (Fasmer II. p. 316.) ld. Paasonen p. 76., Eg.

- нынь (uo.) E. sz. Birt. e.

354. когазей, korazej [koGažey] 'nagybácsi' (15.o., SRPZVC No. 84.) | A kukasey, kukasi, kukasē, V kokasi 'anyai nagyapa'; < koG+ažey; ld. кок, ažey ~ asa mint attey ~ ata, ld. азя.

- нынь (15.o.) E. sz. Birt. e.

355. когамай [koGaмай] 'nagyénéi' (15.o.) | A kukamay, V kokamay 'anyai nagyanya; öreg nők megszólítása'; < koG+amay; ld. кок, оми, amay ~ ama mint attey ~ ata.

- нынь (u.o.) E. sz. Birt. e.

356. кохакъ in: кохакъ ази [kožák] 'kandur' (26.o.) | A kusak, V košak '(nőstény)macska'; ← or. koska 'nősténymacska' (Fasmer II. p. 360.), ld. азя. Paasonen p. 78., Eg.

357. коз- [kož-], кос- [kos-] 'fut-' (53.o., 54.o.) | A kus- 'átmegy-, átköltözik-, helyet változtat-'; < об *kūc- ~ от kūc- 'to change one's abode, migrate' (Clauson p. 694.), ld. még Poppe 1927 p. 156., Eg., Doerfer III. p. 633., Räs. p. 285.

- адапъ (53.o.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. á.

- са (54.o.) Mat. igenév

358. кокард- [kokarD] 'elgörbit-' (57.o.) | A kukart-, V kokart- 'id.'; a kokaral- műveltetű formája (Asm. Mat. p. 269), < kokartt. ld. кокыр.

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. á.

359. кок [kok] 'rokon' (15.o.) | A kuk V kok 'gyökér' 'id.'; < об *kūk ~ от kök 'root, origin' (Clauson p. 708.) ld. Benzing p. 704., Eg., Räs. p. 287.

- и (uo.) 3. sz. birt, sz. r.

- кынь (uo.) E. sz. Birt. e.

360. коклъ [kokle] 'pirog' (23.o.) | A kukal', V kokal' 'id.'; ← cser. nyj. когъло, Budenz 1864 p. 416., Paasonen p. 74., Räs. 1920 p. 248., Eg.

- лъинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

361. кокаръ, кокар [kókar] 'görbe' (38.o., 57.o.) | A kukar,
V kokar 'id.'; < ÓB *kūkir. Hangutánzó szó, már az ÓT-ben
több változata lehetett, vö. őzb. tat. kēlere, bask.
kākere, tel. alt., leb., koib. giyir (Radl. II/2. col. 697.),
ld. Paasonen p. 74., Eg.

362. кол- [kol-] 'nevet-, hahotázik-' (55.o.) | A kul-,
V kol- 'id.'; < ÓB *kūl- ~ ÓT kūl- 'to laugh; to laugh at'
(Clauson p. 715.) ld. Paasonen p. 75., Poppe 1926-32 p. 68.,
Poppe 1927 p. 156., Eg., Räs. p. 307.

- адаъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

363. конда [konDá] 'itt, ide' (64., 65.o.) | A kunta,
V konta 'id.'; < ko +n+Da (Helyh. e., Levitskaja p. 20.) ld
ky. Eg.

- лла (65.o.) Határozórag (Levitskaja p. 114., Asm. Mat. p.
227.)

364. кондана 'has' (19.o.)

365. конданъ [konDán] 'innen' (65.o.) | A kuntan, V kontan
'id.'; < ko+n+Dan (Ablativus, Levitskaja p. 21.) ld. ky.

366. кондурла [konDorla] 'dél' (13.o.) | A kantarla, V
kontorla 'dél, déiben'; < konDor+la (Határozórag, ld. előbb)
< ÓB *kūntūr ~ ÓT kūntūz 'daytime' (Clauson p. 729.) ld. Paa-
sonen p. 68., Poppe 1926-32 p. 70., 75., Poppe 1927 p. 156.,
Eg., Róna-Tas 1967 p. 175., Räs. p. 309., Róna-Tas II pp.
509-511.

- анынъ (uo.) E. sz. Birt. e.

367. конъ, конъ [kón] 'nap' (13.o., 34.o., SRPZVC No. 80.)
| A kun, V kon 'id.'; < ÓB *kūn ~ ÓT kūn 'the sun; day'
(Clauson p. 725.) ld. Paasonen p. 76., Ramstedt p. 13., Poppe
1926-32 p. 68., Poppe 1927 p. 156., Eg., Doerfer III.p. 656.,
Räs. p. 309., Róna-Tas 1976 pp. 174-75.

- на (34.o.) E. sz. T-R. e.

- нинъ (13.o.) E. sz. Birt. e.

368. kor- [kor-] 'lát' (56.o.) | A kur- V kor- 'id.'; < óv *kōr ~ ót kōr- 'to see' (Clauson p. 736.) ld. Paasonen p. 77., Poppe 1926-32 p. 68., Poppe 1927 p. 156., Benzing p. 706., Eg., Räs. p. 292., Róna-Tas II. 500-501.

- алапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. e. sz. á.

369. korakъ, корык [kōrāk] 'fű' (21., 36.o.) | A kurak, V korak 'id.' Ismeretlen eredetű. Eg.

- гыниъ (uo.) E.sz. Birt. e.

370. korakъ, керак [korāk] 'fekete varju' (25.o., SRPZVC No. 40) | A kurak, V korak 'vetési varju'; A török nyelvekben garğa alakban van meg, a csuv. szó nem függ össze vele. Hangtónzó eredetű. Paasonen p. 77., Eg.

- рагыниъ (25.o.) E. sz. Birt. e.

371. korakъ сьру [korāk suri] 'fűka' (27.o.) ld. korakъ, сьри

372. корга [korGá] 'merítőkanál' (29.o.) | A kurka, V korka 'id.'; < óv *kūrgeg ~ ót kūrge:k 'spade, shovel; oar' (Clauson p. 742.) ld. Paasonen p. 77., Eg., Räs. p. 311.

- ганыниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

373. корыкля [korākla] 'fűves' (36.o.) | A kurākla 'id.' < korāk+la (< *liγ ellátottságképző ld. fentebb); ld. korakъ.

374. косля [kosla] 'szemes' (38.o.) | A kusla 'szemes; látó'; < kos+la (< *liγ ld. fentebb)

375. коспахобаданъ [kospa xobáDap] 'kacsint' (53.o.) A kus xur- 'lehunyja a szemét; ld. косъ, хоб-.

376. косса сьряданъ [kossá sűrédap] 'fut-' (54.o.) ld. кос-

377. косъ [kos], косъ [kos] 'szem' (17.o., SRPZVC No. 56.) | A kus, V kos 'id.'; < óv kōrc ~ ót kō:z 'eye' (Clauson p. 756.) ld. Paasonen p. 78., Benzing p. 711., Eg., Doerfer IV. p. 305., Räs. p. 295., Róna-Tas I. p. 499.

- зыниъ (17.o.) E. sz. Birt. e.

- си (19.o.) 3. sz. birt. sz.r.

- на (53.o.) E. sz. Eszk. e.

378. кось тѣхи [k^os t^ox^oe] 'szempilla' (17.o.) | A kus t^ok^oe,
V kos t^ok 'id.' ld. кось, тѣхъ.

379. кось харѣи [k^os x^oar^oi] 'szemöldök' (17.o.) | A kus x^oar^oi,
V kos x^oar^oi 'id.'; ld. кось, харѣи

380. кось хоры [k^os x^oor^oi] 'szemgolyó' (17.o.) | A kus x^our^oi,
V kos x^oor^oi 'pupilla'; ld. кось, хора.

381. кось шарѣи [k^os ŝ^or^oŝ^oi] 'pupilla' (17.o.) | A kus ŝ^oar^oi,
kus ŝ^oar^oi, V kos ŝ^oar^oi 'id.' ld. кось, шарѣи.

382. кось шоры [k^os ŝ^or^oŝ^oi] 'szemfehér' (18.o.) | A kus ŝ^our^oi,
V kos ŝ^oor^oi 'id.' ld. кось, шора.

383. косыськи [k^os^kŝ^oski] 'tükör' (28.o.) | A kusk^oaski, kusk^oŝ^oski
'id.' ld. кось, шсьски.

384. котляхъ [kotlax] 'szügyelő' (32.o.) | A kutlax, V
kotlax 'id.'; kot+lax (< *llq, Levitskaja p. 127.) Egorov a
kut 'hátsó, ülep' szóból származtatja, a jelentés miatt nem
elfogadható.

- дѣньи (uo.) E. sz. Birt. e.

385. котъ [kot] 'ülep' (19.o.) | A kut, V kot 'id.' < óB
*kūt - óT kōt 'backside, buttocks' (Clauson p. 700.) ld. Paasonen
p. 78., Eg., Doerfer III. p. 618., Räs. p. 294.

- дѣньи (uo.) E. sz. Birt. e.

386. крдъ in: смлѣръзакрдъ [k^oŝ^or^oD-, k^oŝ^or^oD-], кюрдъ in: шива
кюрдъ [k^oŝ^or^ot-, k^oŝ^or^ot-] 'bevisz-' (59.o.) | A k^oŝ^or^ot-, k^oŝ^or^ot- 'be-
visz-, beenged-, elhelyez-'; < k^oŝ^or-, k^oŝ^or-, k^oŝ^or- +t (műveltető-
képző ld. fentebb); < óB *kir- - óT kir - 'to enter' (Clauson
p. 735.) ld. Eg., Räs p. 271.

- едѣль (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

387. крѣзѣ [k^oŝ^oreŝ^oe, k^oŝ^oreŝ^oé], крѣозѣ [k^oŝ^or^oŝ^oé] 'lapát' (21.o.)
| A k^oŝ^oreŝ^oe, k^oŝ^oreŝ^oe, V k^oŝ^oreŝ^oe 'id.'; < k^oŝ^ore- ~ k^oŝ^ore- + e (< *ŝ^oeg,
Levitskaja p. 165.) < óB *k^oŝ^ore- vő. oszm. k^oŝ^orek 'lapát', jak.
k^oŝ^or^ot- 'fellapátol-' ld. Paasonen p. 65. Eg., Räs. p. 310.

- зѣньи (uo.) E. sz. Birt. e.

388. крѣозѣ [k^oŝ^or^oŝ^oé] 'lapát' (21.o.) ld. крѣзѣ.

389. кряк [^uk^orök] 'bunda' (30.o.) | A kerek, V körök 'id.'; < об *kürk - от kürk 'fur' (Clauson p. 741.) ld. Paasonen p. 65., Eg., Doerfer III. p. 591.

- рүгънъ (uo.) E. sz. Birt. e.

390. кряк [^uk^orež-, ^ok^orež-] 'harcol-' (60.o.) | A kérés-, V köres- 'id.'; ← tat. körös- 'harcol-, birkózik-, küzd-' < от küres- 'to shovel together; to wrestle' (Clauson p. 747.) ld. Paasonen p. 65., Räs. p. 310.

- адънъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

391. ксинъ [^uk^osen^u], касинъ [^uk^osen^u ?] 'kicsi' (38., 31.o.) | A, V kesen 'id.' < об *kcin vő. от kicig 'small' (Clauson p. 696.) ld. Paasonen p. 66., BTLw p. 96., Eg., Doerfer III. p. 628., Räs. p. 269.

392. кся [^uk^ose], кся [^uk^osse] 'nemez' (30.o., SRPZVC No. 35.) | A, V kesse 'id.' < об *kice - от kece 'felt' (Clauson p. 694.) ld. Paasonen p. 66., Eg., Räs. p. 245.

- нънъ (30.o.) E. sz. Birt. e.

393. ктаръ [^uk^otarD-, ^ok^otarD-], кутаръ [^uk^otarD-] 'mutat-előállít-, bizonyít-' (52., 16.o.) | A kātart-, V kotar-; < kur + tar+ (kétszeres műveltetőképző. Asm. Mat. p. 271) ld. кор-

- аданъ (uo.) Jt. m., jel. i., e. sz. 1. sz. á.

394. ку [ku], ко in: конда, конданъ [ko] 'az' (47.o.) 'ez' (64.o., 65.o.) ld. Eg., Levitskaja p. 32.

395. куварланъ [^uk^ova^{ka}rlan- ?] 'sápad-, kékül-' (62.o.)

- адаръ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. 1. sz. á.

396. купро [^uk^oyro ?] 'mell' (18.o.) ld. кукро

- ронъ (uo.) E. sz. Birt. e.

397. кукар [^uk^okar-] 'hozzáköt-' (53.o.) | A kakar-, V kókar- 'id.' < об *kökär- vő. alt., tel., kir., csag. kök 'varrás' csag. 'szög' (Radl. II/2. col. 1221.) ld. Paasonen p. 67., Eg.

- аданъ (uo.) Jt., m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

398. кукро [^uk^ocro], купро [^uk^oyro] 'mell' (8., SRPZVC No. 77.)

| A kákar, V kökör 'id.'; < ób * kökür ~ ót köküz 'chest, breast' (Clauson p. 714.) ld. Paasonen p. 67., Poppe 1926-32 p. 70., Poppe 1927 p. 156., Poppe 1960 p. 108., Eg., Räs. p. 288., Réna-Tas I. 491-493.

-
- инь (8.о.) E. sz. Birt. e.
 - а (8.о.) E. sz. T-R-e.
 - ба (8.о.) E. sz. Eszk.e.
 - замь (8.о.) T. sz. A.e.
 - замьинь (8.о.) T. sz. Birt. e.
 - зама (8.о.) T. sz. T-R. e.
 - замь ба (8.о.) T. sz. Eszk.e.

399. куль, кыл [kúl'] 't6' (33., 35.о.) | A, V külö, kül 'id.'
← tat. kül < ót köl:l 'pool, lake' (Clauson p. 715.) ld. Paasonen p. 79., Ligeti 1938., Benzing p. 704., Eg., Doerfer III. p. 645., Räs. p. 288.

-
- лъинь (33.о.) E. sz. Birt. e.

400. кумага [kómaGa] 'kemence' (28.о.) | A kámaka, V kómaka 'id.'; ← or. kamenka 'köves kemence fürdőben' (Fasmer II. p. 173.) ld. Paasonen p. 68., Ramstedt p. 7., Eg., Räs. p. 250.

-
- ганинь (uo.) E. sz. Birt. e.

401. кумагахонь [kómaGa хонь] 'kemenceajtó' (28.о.) ld. кумага, хонь

402. кумага сямга [kómaGa samGi] 'kemencesnyílás' (29.о.) ld. кумага, сямга.

403. кумба [kómba] 'gomba' (20.о., SRPZVC No. 72.) | A kámpa, V kómpa 'id.' < KB gümbä ← ósl. goba 'id.' (Fasmer. I. p. 468.) ld. Paasonen p. 68., Eg., Räs. p. 151., Rédei-Réna-Tas 1973 p. 283., Scherner p. 83.

404. кумрукъ [kómruk] 'szén' (28.о.) | A kámruk, V kómruk 'id.'; < ób * kómrük < * kómrük ~ ót kómür 'charcoal; (mineral) coal' (Clauson p. 723.) ld. Paasonen p. 68., Benzing p. 712., Eg., Räs. p. 289.

-
- родинь (uo.) E. sz. Birt. e.

405. купухъ [^uko^upok] 'hab' (33.o.) | A kapak, V kopok 'id.';
< Ѡв *kōpūk ~ Ѡт kōpūk 'froth, foam' (Clauson p. 689.) ld.
Paasonen p. 68., Eg., Doerfer III. p. 617.

- погыниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

406. курка [^ukurka] 'pulyka' (26.o.) | A karkka, V korkka,
kurkka 'id.' = tat. kurka mis. kürkä 'id.' (Paasonen p. 69.)

- каныниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

407. курка ашши [^ukur^ka as^vse] 'pulykakakas' (26.o.) | A
karkka asi 'id.' ld. курка, ашши.

408. куртырмачъ 'круж къ' (29.o.)

- мадчыниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

409. кутардъ [^ukotarD-] 'mutat-, magyaráz-' (16.o.) ld.
ктардъ.

- аганъ (uo) Jel. i. mn. igenév

- агавиниъ (uo.) Jel. i. mn. igenév e. sz. Birt. e.

410. кутку [^ukotko] 'hangya' (24.o.) | A katkā, V kotko 'id.'
< cser. kutko 'id.' ld. Budenz 1864 p. 416., Budenz 1867 p.
397., Räs. 1920 p. 247., Eg. TESZ II. p. 47.

- куниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

411. кхорнададапъ 'csikorgatok' (56.o.)

412. кыманъ [^uk^usmān, k^o^vsmān] 'retek' (22.o.) | A kasman,
V kōsmān 'id.'; ← tat. kusman 'id.' ← KB *xusman ld. Eg., Rédei-
Róna-Tas 1975 p. 32., Róna-Tas 1976/a p. 172.

- ныниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

413. късьмянъ [^uk^usmen] 'evező' (34.o.) | A kesmen, V kōsmen
'id.'; < Ѡв *kūsmen < *kürsmen ld. Paasonen p. 66., Eg., Räs.
p. 311.

- нъниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

414. късьря [^uk^usre] 'kanca' (27.o.) | A, V kesre 'id.'; < Ѡв
*kisreg ~ Ѡт gisra:g 'a young mare which has not foaled'
(Clauson p. 668.) ld. Paasonen p. 66., Eg., Doerfer IV. p.
297., Räs. p. 268.

- рянинь (uo.) E. sz. Birt. e.

415. кысянь [k^usen] 'pattanás' (19.o.) | A, V kasen 'bőrbetegség, id.' Ismeretlen eredetű.

- итнинь (uo.) E. sz. Birt. e.

416. кышля- [kišl^uš-] 'rág-' (56.o.) | A, V kašla-, kišla- 'id.' Ismeretlen eredetű. Eg.

- дапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

417. къськя [k^uske] 'rövidítés' (14.o.) ld. киске.

- кытннь (uo.) E. sz. Birt. e.

418. кышкаръ, кышкар [k^uškar] 'sóska' (21.o.) | A, V kaskar 'id.' Ismeretlen eredetű.

- рынинь (uo.) E. sz. Birt. e.

419. кюбя [k^ubé] 'ing' (30.o.) | A kēpe, V kōpe 'id.'; < óv *kūpe ~ ót kūpe: 'a small metal ring; chain mail' (Clauson p. 687.) ld. Paasonen p. 64., Doerfer I. p. 483., Eg.

- бянинь (uo.) E. sz. Birt. e.

420. кюбярь [k^ubér] 'hid' (33.o.) | A kēper, V kēver 'id.'; < óv *kōper ~ ót kōprüg 'a bridge' (Clauson p. 690.) ld. Paasonen p. 64., Poppe 1926-32 p. 70., Poppe 1927 p. 156., Eg., Doerfer III. p. 585., Räs. p. 292.

- рънинь (uo.) E. sz. Birt. e.

421. кюд- [k^uōd-] 'várakozik-' (52.o.) | A kēt-, V kōt- 'id.'; < óv kūt- ~ kū:δ- 'to wait' (Clauson p. 701.) ld. Paasonen p. 66., Eg., Räs. p. 312.

- ядзпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

422. кюл [k^ul] 'tő' (35.o.) ld. куль

- ди (uo.) [< de+i] helyh. eset + i mn. képző.

423. кюлдя [k^ul^udé] 'kéve' (21.o.) | A kēlte, V kōlte 'id.' ← tat. kōltä < vk *kūltä vő. nog. kūlte, karaim kūltä, ku^m, tob. kūltä, kom. kūltä - bāg 'kéve' (Radl. II/2. col. 1476.) ld. Paasonen p. 63., Eg. Räs. p. 308.

- дѣньнѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

424. кѣль [köl] 'hamu' (28.o.) | A köl, V köl 'id.'; < óv *köl - ót köl 'ashes, cinders' (Clauson p. 715.) ld. Paasonen p. 63., Poppe 1927 p. 156., Eg., Räs. p. 307.

- лѣньнѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

425. кѣльнѣ [kölle-] 'hamu' (28.o.) | A kellen 'behamuzdik-'; < köl+len (denominális verbmuképző, ld. fentebb.) ld. кѣль. A főnévi jelentés valószínűleg tévedés.

- нѣ (uo.) Mult i. mn.igenév

- нѣньнѣ (uo.) Mult i. mn. igenév e. sz. Birt. e., mesterséges

426. кѣмелѣ [kémelle-] 'ezüstöz-' (61.o.) | A kémelle 'id.', V kömöl 'ezüst'; < kémel+le (denominális verbmuképző ld. fentebb), ld. кѣмѣль.

- дѣньнѣ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

427. кѣмѣль [kémel] 'ezüst' (20.o.) | A kémel, V kömöl 'id.' < óv *kümül - ót kümül 'silver' (Clauson p. 723.) ld. Paasonen p. 63., Poppe 1926-32. p. 73., Poppe 1927 p. 155., Eg., Róna-Tas 1967 p. 175., Räs. p. 308., Róna-Tas II. pp. 506-508.

- лѣньнѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

428. кѣнделѣнѣ, кѣндѣлѣнѣ [kőndelen, kőndelén] 'tanuskodik' (62.o.) 'tanu' (16.o.) | A kentelen, kentelem 'tanu'.

- нѣньнѣ (16.o.) E. sz. Birt. e.

429. кѣпчѣкѣ [kőpcék] 'párna' (30.o.) | A kēpcék 'id.'; < VK *kőpcūk < ót kőpcūk 'under - saddle horse - cloth' (Clauson p. 688.) vő. kkalp. kőpsik 'párna' ld. Räs. p. 291.

- чѣдиннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

430. кѣрдѣ in: нѣва кѣрдѣ [kōrd-] 'bevisz-' (59.o.) ld. крдѣ

- ядѣньнѣ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

431. кѣркѣнѣ [kōrkonnja] 'ősz' (14.o. SRPZVC No. 112.) | A kērkunne, V kērkona 'id.'; < kōr+konnja; kōr < óv *kūr - ót

küz 'autumn' (Clauson p. 757.) ld. Paasonen p. 64., Poppe 1926-32 p. 70., Poppe 1927 p. 155., Doerfer IV. p. 10., Räs. p. 312., Róna-Tas II. p. 512. konnya < kon + na (Levitskaja p. 115.) ld. конь.

432. күрүктү [kürözü] 'szomszéd' (16.o.) | A, V kürös, kürse 'id.'; ← tat. küröse, kürse < kürös- + e (< *ig) < öt kürüs- 'to see one another, to meet' (Clauson p. 748.) ld. Paasonen p. 80., Eg.

- жѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

433. кѣтъмѣ in: кѣтъмѣ сирлѣ [kötme] 'vörösfonya' (22.o.) | A kétme 'id.'; < köt+me; köt < öb *kürt ~ öt kürt 'a kind of tree' (Clauson p. 738.) . A kipszak és oguz nyelvek egy részében az öt *kürt megfelelője van meg (ld. Räsänen p. 257.) ingadozó jelentéssel. ld. még Paasonen p. 67., BTLw p. 106., Eg.

434. кѣтъсѣ [kötes] 'sarok' (27.o.) | A kétes, V kötes 'id.' < cser. nyj. köz 'id.'

435. лаха [laḥa], лама [laṣa] '16' (27.o.) | A, V laṣa 'id.' ← VK *alasa 'id.' ← mong., vö. tat alasa 'id.' ld. Paasonen p. 82., Ramstedt p. 15., Benzing p. 705., Eg., Doerfer IV. p. 262., Levitskaja 1967/b p. 135., Räs. p. 16., Scherner p. 70.

- жанынь (uo.) E. sz. Birt. e.

436. лаха-жирня [laḥa-černe] 'pata' (27.o.) | A laṣa černe 'id.' ld. лаха, жирня

437. лаихъ [laḥa] 'szép, jó' (35.o.) | A, V layax 'id.'; ← tat. layiq 'érdemes, megfelelő' ← per. ld. Paasonen p. 80., Fedotov p. 100., Eg., Levitskaja 1967/b p. 136., Scherner p. 47.

437/a. лаихъ-жирня [laḥax sars] 'jó illat' (13.o.) ld. лаихъ, жирня.

438. лар- [lar-] 'ül-' (57.o.) | A, V lar- 'id.'; < öb *olar- ~ öt olur- 'to sit' (Clauson p. 150.) ld. Paasonen p. 81., Ramstedt p. 15., Poppe 1960 p. 142., Eg., Levitskaja 1967/b p. 135., Räs. p. 361.

- адамъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

- адамъ (37.o.) Jel. i. mn. igenév

439. лард- [larD-] 'ültet-' (37.o.) | A, V lart- 'id.'; < lar+t (műveltetőképző, ld. fentebb).

- адамъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

440. ларя [lara] 'ott' (64.o.) | A, V lere 'id.'; < la+ra (Helyh. e.), Levitskaja p. 33.

441. лама [lása] 'l6' (27.o.) ld. лама.

442. лаѣхъ [la^uax] 'j6l, kellemesen' (65.o.) ld. лаѣхъ.

443. либѣнь [le^ubes] 'pillang6' (26.o.) | A лѣпѣс, V лѣпѣс 'id.' Ismeretlen eredetű.

- лѣпѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

444. лобашка [loBaska], лобашка [loBaska] 'mélyed6s, göd6r' (20., 33.o.) | A lupaska, V lopaska 'id.' Ismeretlen eredetű.

- лѣпѣнь (20.o.) E. sz. Birt. e.

445. лобашка лѣпѣнь [loBaska s^uiv^u] 'pocsolya' (33.o.) ld. лобашка, лѣпѣнь.

446. лотри [lotri] 'alacsony' (39.o.) | A lutra, V lotra 'id.'; < lotra+ri (Helyh. e. + i mn.képző); lotra < cser. la^ura 'mélyen fekv6, id.' ld. Räs. 1920. p. 253., Levitskaja 1967/b p. 136., Eg.

447. лѣз- [lez-] 'vezet-' (60.o.), 'visz-' (61.o.) | A, V les-, yes- 'elvisz-, elkisér-' (Paasonen p. 82.) az 6T elet- eltis- (ld. Clauson p. 134, 132.) mai megfeleléseivel veti egybe. A csuv. szó egy 6B *ile- reciprokképzős alakjára lehet vissza.

448. ляндасъ [lenGes] 'kis v6d6r' (29.o.) | A, V lenkes 'f6b6l faragott edény; v6d6r'; < cser. le^ues 'id.' ld. Munkácsi 1884 p. 119., Paasonen p. 82., Räs. 1920. p. 253.

- газѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

449. лѣнь [les^u] 'ime az, ime ez' (47.o.) | A, V les^u; < let+si (3. sz. birt. sz.r.) Levitskaja p. 33. Ramstedt (p. 16.) *elcsi alakb6l vezetile.

450. лѣренъ [ler6n] 'onnan' (64o.) | A, V leren 'id.'; < le+ren (Ablativus, Levitskaja p. 21.)

451. майра [majra] 'orosz asszony' (16.o.) | A mayra, V marya 'id.', 'Mária'; ← or. Marija (Fasmer II. p. 577.) ld. Paasonen p. 84., Eg.

- ялѣниѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

452. малда [malda] 'elől' (65.o.) | A, V malta 'id.'; < mal+ta (Helyh. e., Levitskaja p. 20.). Ramstedt (p. 16.) *ōl-ūl alakból vezeti le, Egorov < um+al etimológiát javasol - mindkettő ellen hangtani érvek szólnak. Valószínűbb Levitskaja megoldása: mal - *val < *ōl+al (p.28.) vő. vākār = makar, ha feltesszük, hogy őb *ōl+al > *vamal > *mamal > mal vő. őt ōl 'the front' (Clauson p. 167.)

453. мамкля [mamäklä] 'pelyhes' (36.o.) | A mamäklä 'id.'; < mamäklä (< *lil ld. fentebb.) A szóvégi -y tatáros ejtést tükröz.

454. мамкя [mämä] 'pehely' (25.o.) | A, V mamä 'pehely, pamut, gyapot'; ← tat. mamäq 'id.' < őt mamug = banug 'cotton' (Clauson p. 766., 345.) ld. Eg., Räs. p. 324.

- мнѣниѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

455. ман [man] az e. sz. 1. sz. személynévmás ragozási tove; (45., 50.o.) | A, V man < őb *mān < *bān ~ őt ben 'I' (Clauson p. 346.) ld. még Levitskaja p. 30.

- а (50.o.) } E. sz. T-R.e.

- ня (45.o.) }

- ниѣ (45.o.) E. sz. Birt. e.

- ниѣня (45.o.) Birt. névm. e. sz. T-R.e.

- не бѣ (45.o.) Birt. névm. e. sz. Eszk.e.

- бѣ замѣ (45.o.) Birt. névm. t. sz. A.e.

- бѣ замѣниѣ (45.o.) Birt. névm. t. sz. Birt. e.

- бѣ зама (45.o.) Birt. névm. t. sz. T-R.e.

- бѣ замба (45.o.) Birt. névm. t. sz. Eszk. e.

456. манга [manGá] 'takony' (18.o.) | A, V manka 'id.'; ← tat. manka 'id.' ld. Paasonen p. 84., Eg., Räs. p. 327.

- ганниѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

457. маннъ нумай [man^un numaj] 'bővelkedek-' (59.o.) ld. ман, нумай.

458. маннъ аття [manan atte] 'apám' (15.o.) ld. ман, аття.

459. маннъ килтъ [manan kilet] 'óhajtok-' (59.o.) ld. ман, кил-. Hiányos szerkezet, a кил- 'jön-' ige 'akar-' jelentésű segédigéként -as ~ -es végű jöv.i. mn. igenév mellett fordul elő (Sirotkin p. 165.).

460. маръ [már] 'ne, sehogy' (63.o.) | A,V mar 'nem'; < *imär < óv *ermär ld. Levitskaja p. 59.

461. матча [matc^ua] 'mennyezet, mestergerenda' (27.o.) | A,V матча 'id.'; ← or. natiwa (Fasmer II. p. 581.), ld. Paasonen p. 85.

- мичанинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

462. милікъ, милинь [mil^uek] 'vesszőnyaláb' (28.o., SRPZVC No. 50.), милъця [mil^uce] 'vesszőseprő' (28.o.) | A mil^uek, milke, milke 'id.'; ← or. venik 'vesszőnyaláb' (Fasmer I. p. 291.)

- милънъ (28.o.) E. sz. Birt. e.

463. милъце [mil^uce] 'vesszőseprő' (28.o.) ld. милікъ.

- мимънъ (uo.) E. sz. Birt. e.

464. мими [mim^ue] 'velő' (18.o.) | A mime, nime, mim^ue 'id.'; < óv *megi, меге < *beni - ót *beni:, меге 'brain' (Clauson p. 348., 767.) ld. Eg., Rös. p. 70.

- минъ (uo.) E. sz. Birt. e.

465. минъ [m^uen], миня [m^uene] 'mi' (42.o.) 'mit óhajt?' (67.o.) 'miféle' (35.o.) | A,V m^uen, m^uene 'mi, mit, milyen, miféle'. Ismeretlen eredetű, ld. Levitskaja p. 35.

- чень (64.o.) Határozórag

- жинъ (66.o.) E. sz. O-C hat.e.

- ма (66.o.) kérdőparticula

466. миньчолъ [mēn' čól] 'mennyi' (62.o.) | A mēn' čulē,
V mēn' colē, mēn' col 'id.' ld. минь, чолъ.

467. миня [mēnē] 'mi' (35.o.) ld. минь.

468. мирага, мырага [mā'raGa] 'szarv' 'vadászlánczsa' (27.,
31.o.) | A, V māy'raKa 'id.'; < māy'ar+aka; māy'ar < óv *mūhūr
< būhūr - ót *būnūz (Clauson p. 352.) ld. Paasonen p. 86.,
Poppe 1926-32. p. 77., Eg. Róan-Tas I. p. 371-74.

- гашинь (uo.) E. sz. Birt. e.

469. мискенъ [mēsken] 'szegény' (38.o.) 'szegénység'
(SRPZVC No. 20/a.) | A, V mēsken 'szegény' ← tat. mesken 'id.'
← ar. ld. Paasonen p. 86., Fedotov p. 101., Eg., Räs. p. 339.,
Schermer p. 37.

470. могад- [mōGaD-] 'tompit-' (57.o.) | A makat- 'id.';
A mōkal- 'tompul-' műveltetőképzős alakja. ld. fentebb. mōkal
< mōka+l (denominális verbunképző) ld. mōka.

- адапъ (uo.) Jt. m.jel. i., e. sz. 1. sz. á.

471. могалан- [mōGalan-] 'tompul-' (55.o.) < mōka+lan (de-
nominális verbunképző, ld. fentebb.), ld. mōka.

472. mōka [mōka], mōra in: mōrad-, mōgalan- [mōGa] 'tompá'
(38., 57., 55.o.) | A māka, muka, V mōka, mōka 'id.'; ←
Kmo. *mōqa, ld. Paasonen p. 87., Eg., Róna-Tas 1973-74 p. 128.

473. молгаць [mōlGac] 'nyul' (26.o.) | A mulkac, mulkas,
mālkac, V mōlkac, mōlkas. Egorov a votj. mu 'föld' + lud
'mező' + kes 'kecske' átvételének tartja. Ha lenne ilyen votj.
összetétel, akkor sem adna mōlkac - mulkac alakot a csuvasban.

- гадчѣнъ (uo.) E. sz. Birt. e.

474. молча [mōlča], мондча [monDča], мондця [monDča] 'für-
dőház' (32.o., SRPZVC No. 1., 32.o.) | A mūnča, mūlča, mīnča,
V mōnča, mōlča 'id.' < kv *manja - *banja ← or. bánja 'id.'
(Fasmer I. p. 121.)

475. мондча [monDča] 'fürdőház' (SRPZVC No. 1.) ld. молча.

476. мондця [monDča] 'fürdőház' (32.o.) ld.

молча.

- чинънъ (uo.) E. sz. Birt. e.

477. мохта- [moxtá-] 'dicsér-' (57.o.) | A muxta-, V
moxta- 'id.'; < óv magta- vő. kurg. makta-, kkalp., nog.,

tat. bask. magta- 'dicsér-'. ld. Paasonen p. 88., Eg., Räs. p. 321.

- дапъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

478. муклъ [mök^lə] 'dudor' (23.o.) | A makal, makkal, makli, makle, makle, V moklo 'id.'; = cser. mukle 'id.' ld. Räs. 1920 p. 254., Eg.

- лъннь (uo.) E. sz. Birt. e.

479. мундырь [mōndar] 'zsir' (18.o.) | A māntār 'zsiros'. Ismeretlen eredetű.

- рыннь (uo.) E. sz. Birt. e.

480. мунконь тибъ, мунконъ тибе [mōnkon tībē] 'husvéti böjt' (14.o. SRPZVC No. 25.) vö. A munkun, V mānkon 'husvét' ld. мунъ, конъ, тибъ.

481. мунхяръ [mun x^hyar] 'tök' (22.o.) ld. мунъ, хяръ.

482. мунъ [mun] 'előljáró' (37.o.) | A mānā, mān, mun, V mōn 'nagy, fő-, idősebb'; < őb *bun ~ őt bun 'basis, foundation' (Clauson p. 347.). Benzing szerint (p. 713.) < *mag (in: Maḡ qislaq) - a vokalizmus miatt nem elfogadható. ld. még Paasonen p. 89., Eg.

483. мурья [mārya] 'kemény' (28.o.) | A mārye, mārya, mārya, mērye, murye V mōrye 'id.' < KB murya ~ murja < or. mur'ja (Fasmer III. p. 15.). Egorov és Fedotov (p. 116.) a per. muri 'agyag vízvezetékcső' szóból származtatja - szövégi -i soha nem lesz -ya/-ye, -ca/-ce a csuvasban. ld. Paasonen p. 87., Räs. p. 345., Scherner p. 90.

484. мырь jelentés nélkül (8.o.)

485. мырлы [māy^hrlā] 'mogyorós' (36.o.) < māy^hrlā (< *lly^h ellátottság képző, ld. fentebb. ld. мырь).

486. мындырлан- [māndārlan-] 'zsirosodik-' (55.o.) | A māntarlan- 'id.'; < māntar+lan (denominális verbunképző ld. fentebb.) ld. мындырь.

- ацапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

487. мыл [māy] 'nyak' (11., 18.o.) | A, V māy 'id.'; < őb

*moy < boy ~ ót boyin, boyun 'the neck; the back of the neck' (Clauson p. 386.) ld. Paasonen p. 86., Eg., Rhs. p. 80., Scherner p. 22. A b- > m- változás miatt labiális vokálist kell feltételeznünk, feltűnő viszont, hogy ez nem tükröződik a virjalban.

- бѣнь (11., 18.o.) E. sz. Birt. e.

- я (11.o.) E. sz. T-R. e.

- бѣ (11.o.) E. sz. Eszk. e.

- зѣнь (11.o.) T. sz. A.e.

- зѣмь (11.o.) T. sz. Birt. e.

- зѣмѣ (11.o.) T. sz. T-R.e.

- зѣмѣ бѣ (11.o.) T. sz. Eszk. e.

488. мындарь [māṇḍar] 'zsiros' (36.o.) | A māntar 'ld.' Ismeretlen eredetű.

489. мырага [miraGa] 'vadászláncza' (31.o.) | A māvraka 'szarv' ld. мирага.

- ганьинь (uo.) E. sz. Birt. e.

490. мыряга [miraGa] 'mogyoróvessző' (24.o.) | A mīrvaka 'ld.' (Asmarin is Višnevskijtől idézi, mai példája nincs.); < mīr+aGá. mīr < māyar, ld. мыръ

- ганьинь (uo.) E. sz. Birt. e.

491. мыскладань 'kinozok' (58.o.)

492. мынь [māyan] 'laboda' (21.o.) | A māyan 'ld.' Ismeretlen eredetű.

- мынь (uo.) E. sz. Birt. e.

493. мырь [mā^uar], мыръ in: мырълы [mā^ur] 'mogyoró' (23., 36.o.) | A māyar, mīyrā, mīyar, muyar, V mōyör 'ld.'; < ób *moyur, ld. Ramstedt p. 19. Más török nyelvből nem sikerült kimutatni. Gombocz bizonytalanul a magy. mogyoró szót az ób szó kölcsönzésének tartja, Paasonen viszont a csuvas szót az ómagyarból eredezteti (← ómagy. *mogyorox). Az ómagyar rekonstrukció téves (TESZ II. p. 941) A csuvas szónak nincs etimológiája.

- рѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

494. мѣрь ивѣсь [mā^uYar Yivās] 'mogyorócsereje' (23.o.) ld.

мѣрь, ивѣсь

495. намаѣ 'méreg' (15.o.)

- жѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

496. нимѣня [nimēn De] 'egyáltalán' (63.o.) | A nimēn te, nim te 'semmi sem'; ld. ни, тѣ.

497. ни in: ни-минѣ [ni] 'semmi' (63.o.) | A, V ni 'sem, semmi'; ← or. ni 'id.' ld. Eg., Levitskaja p. 36.; A, V nimēn, nim 'semmi' ld. минѣ.

498. нимѣчѣ in: нимѣчѣпорѣн [nimēč^v] 'német' (22.o., SRPZVC No. 7.) | A nimēš, V nimēš 'id.'; ← or. nemec 'id.' (Fasmer III. p. 62.); A nimēš pārsi, V nimēš pōrsi 'bab', ld. пурзѣ.

499. ни эплѣ [ni Yēple] 'sehogy' (63.o.) | A, V ni yeple 'id.' ld. ни, эплѣ.

500. номаѣ [nomay] 'elégység, sokaság' (14.o.) | A numay, V nomay 'sok, soká'. Párhuzamai csak a tkm. lomay 'nagyban' és őzb. numay 'bőséges'. Ismeretlen eredetű. Eg.

- ѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

500. нохта [noxtá] 'kötőfém' (32.o.) | A naxta 'id.'; ← VK noqta 'id.'; vő. azeri noxta tkm. noqta, kzk. noqta, kkalp. noqta, őzb. nuxta, kirg. nokto, bask., tat. nugta, alt. nokto. Eg.

- таинѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

501. нумаѣ [numáy] 'elégység, sokaság, sok' (14.o., 63.o.) ld. намаѣ.

- ѣнь (14.o.) E. sz. B.e.

- ѣнь (65.o.) archaikus E. sz. Eszk. e.

- рахѣ (63.o.) mn. középfok

- жарѣ (65.o.) osztó számnévképző ld. fentebb.

503. нумаѣтуваданѣ [numay továDap] 'szorzok' (57.o.) ld. номаѣ, тѣ

504. нюхряпъ [nūxrep] 'pince' (31.o.) | A, V nūxrep 'id.'
< *mūxrep < *muxrep < or. pogreb 'id.' ld. Paasonen p. 91.,
Eg., Räs. p. 386.

- ядыннь (uo.) E. sz. Birt. e. A -g- valószínűleg sajtóhiba
-б- helyett.

505. оба [obá] 'medve' (26.o.) | A upa, V opa 'id.'; < óB
*apa ~ óT apa 'bear' (Clauson p. 5.) ld. Paasonen p. 192., Eg.

- баыннь (uo.) E. sz. Birt. e.

506. огл- [oG^äl-] 'felmászik-' (57.o.) | A ux-, ulāx-,
V ox-, olāx-, 'id.'; < ox+l (visszahatóképző, Asm. Mat. p. 258.);
ox- < óB *aq- ~ óT a:q- 'to rise, to climb' (Clauson p. 77.)

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz.á.

507. одажадапъ 'tombolok' (59.o.)

508. ажу, ужу [o^užo] , ушу [o^ušo] ужжи [u^uža] 'hőség, meleg'
(13.o., SRPZVC No. 89.) 'forró' (36.o.) | A āsa, ās, u^usa V ōso
'id.'; < óB *isig ~ óT isig 'hot, heat' (Clauson p. 246.),
ld. Paasonen p. 15., Ramstedt p. 13., Poppe 1926-32. p. 70.,
Benzing p. 710., Eg., Scherner p.10.

- жуннь (13.o.) E. sz. Birt. e.

509. озалан- [oZal^lan-] 'lefogy-' (55.o.) | A usallan-,
V osallan- 'id.'; < oZal+lan (denominális verbunképző, ld.
fentebb.); ld. узаль.

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

510. озаль тываганъ [oZál t^uvaGan] , озаль тываганъ [oZal
t^uvaGan] 'gonosztevő' (16.o., SRPZVC No. 96.), ld. узаль,
ТВ-

511. озанъ [oZan] 'nyirfajdkakas' (25.o.) | A āsan, ōsan
'id.'. ← VK *osan vö. tat., tob. usan (Radl. 1/2. col. 1744),
bar. uzan (Radl. 1/2. col. 1758.) 'id.' ld. Paasonen p. 15.,
Eg.

512. ош [oy] 'mező' (20.o., SRPZVC No. 114/b) | A uy, V

oy 'id.'; ← tat. nyj. uy 'völgy, mélyedés' < ót o:y 'hole, cavity' (Clauson p. 265.) ld. Paasonen p. 190., Eg., Räs. p. 358.

- ойнь (20.o.) E. sz. Birt. e.

513. ойхъ [oy^hx] 'hold, hónap' (13.o., SRPZVC No. 102.) | A уухъ, ууха, V оуах 'id.'; < ób *ayiq - ót a:y 'the moon' (Clauson p. 265.) ld. Paasonen p. 190., Eg., Räs. p. 10., Róna-Tas 1971 p. 390., Róna-Tas 1976 p. 163.

- игъинь (13.o.) E. sz. Birt. e.

514. оксахла- [oksaxlá-] 'sántit-' (52.o.) | A uxsaxla-, uksaxla- ussaxla-, V oksaxla-, oksaxla- 'id.'; < oksax+la (denominális verbunképző, ld. fentebb.); oksax < ób *aksag - ót aksa:g 'lame' (Clauson p. 95.) ld. Paasonen 191., Eg., Räs. p. 9., Scherner p. 101.

- дасъ (uo.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. á.

515. оксу [oksu] 'kis íj' (31.o.) | A uksu, V oksu 'gyapjuverő íj'; elhomályosult összetétel: ok+su. ok 'íj' ← tat. uk 'id.' < ót og 'arrow' (Clauson p. 76.). *su ld. csu ld. még Paasonen p. 191., Doerfer II. p. 153.

- окаъинь (uo.) E. sz. Birt. e.

5166 ола in: олаканъ, оланга [ola] 'tarka' (25., 33.o.) | A ula, V ola 'id.'; < ób *ala - ót a:la: 'parti-coloured, dappled, mottled, spotted, blotchy' (Clauson p. 126.); A ula kayak, V ola kayak 'harkály', ld. калкъ. ld. még Paasonen p. 191., Poppe 1927 p. 166., Eg., Doerfer II. p. 95., Räs p. 15.

517. оламъ [olam] 'szalma' (21.o.) | A ulam, V olam 'id.'. Paasonen a tat. nyj. salam (< or. soloma 'id.') etimológiát javasolja (p. 192.), Egorov szerint a szó vagy a mong. ölüng vagy az or. soloma átvétele. Egyik megoldás sem jó; az or. tat. s- a csuvasban vokális előtt nem tűnik el vő. or. samovar → csuv. samavar, or. solod → csuv. salat. Mong. szókezdő ö- nem o-t ad a csuvasban.

- манинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

518. оланга [olanGa] 'folyami sügér' (33.o.) | A ulana, ulank, ulanka, ulanka 'ld.'; < ola+? ld. ола . Paasonen p. 191., Eg.

- ныниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

519. олбарсъ [olbárs] 'oroszlán' (26.o.) Valószínűleg romlott forma yolbars helyett. A mai csuv. nyelvújításokból nem került elő. vö. tat. yulbaris 'tigris' < OT yolbars 'tiger' < yo:l 'streak, stripe' + bars 'leopard' (Clauson p. 368.) Doerfer II.

- рэыниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

520. олбутъ [olbut] 'ur, urnő' (16.o.) | A ulput V olput 'ld.'; < OB *alpa:ut ~ OT alpa:ut 'warrior' (Clauson p. 128.) ld. Paasonen p. 192., Eg., Räs. p. 18. vö. анбутъ-

- будыниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

521. олдала- [oldala-] 'hamisit-, becsap-' (52.o., 59.o.) | A ultala-, V oltala- 'ld.'; < olda+la (denominális verbumképző, ld. fentebb.); olta < OB *alta:γ ~ OT alta:γ 'device, method of doing something' (Clauson p. 130.) < a:l + ta:γ, ld. Paasonen p. 192., BTLw p. 36., Eg., TESZ I. p. 122.

- данъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

-ганъ (37.o.) 'Álszent' Jel. i. mn. igenév

522. олма in: олма ивыси [olmá] 'alma' (24.o.) | A ulma, umma, V olma, omla, omma 'alma; krumplici'; < OB *alma ~ OT alma 'apple' (Clauson p. 146.) ; A ulmuksi, umuksi, umuksi-yavaksi, V olmuksi, omuksi, omuksi, omlas, omksi 'almafa' ld. ивысь. Paasonen p. 192., BTLw p. 36., Eg., TESZ I. p. 140., Rédei-Róna-Tas 1975 p. 36.

523. олта [olta] 'hat, hatodik' (40.o., SRPZVC No. 121.) | A ultta, ulta, ult, V oltta, olta, olt 'ld.'; < OB *alti ~ OT alti: (Clauson p. 130.) ld. Paasonen p. 192., Räs. p. 18., Levitskaja p. 40., Scherner p. 73., Réna-Tas 1976 p. 162., 173.

524. олытар- [ol^ästar-] 'vált-' (55.o.) | A ul^ästar-, V ol^ästar- 'id.'; < ol^äs+tar (műveltetőképző, ld. fentebb.); ol^äs ← VK *al^äs- < OT al^äs- 'to take, or receive from one another' (Clauson p. 153.) ld. Eg., Doerfer II. p. 122.

- адап (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

525. о-мында [öm^ända] 'előtt' (68.o.) | A um^änta 'előtte'; < om+an+da (2. sz. birt. sz. ragos forma E. sz. Helyh.e.); A um, V om 'mell, elülső rész'. Paasonen (p. 192.), Ramstedt (p. 15.), Poppe (1926-32 p. 68.) és Eg. az OT ö alakból magyarázza. Szókezdő *ö- a csuvasban vä-/v^ä-/vi--t eredményez, ö > va. ld. малда.

526. о-мындэ [öm^änd^äze] 'előtt' (68.o.) | A (un) um^änce 'előtte'; < öm+e+nd^äze (3. sz. birt. sz. ragos forma e. sz. Helyh. e.). um ld. előző szócikk.

527. он [on] 'övé' (65.o.) | A un, V on; < OB *an - OT an stem for the oblique ases of ol.

- да (65.o.) 'oda' } E. sz. Helyh. e.

- далла (65.o.) 'oda' }

- дань (65.o.) 'onnan' E. sz. Ablativus.

- инь (47., 15.o.) 'övé' E. sz. Birt. e.

528. онга [on^äga] 'gyűrű' (32.o.) | A unk^ä, unk, V onk^ä 'id.'; ← Cser ong^äo 'id.'

ld. Räs. 1920. p. 272., Eg., Scherner p. 116.

- гань (uo.) E. sz. Birt. e.

529. онинь ани [on^än as^äse] 'apja' (15.o.) ld. он, ани

530. онь чохня [on^ä c^äoxne] 'akkor' (66.o.) | A un^ä c^äoxne, V on^ä c^äox 'id.' ld. он, чох.

531. опыка [op^äška] 'férj, házastárs' (15.o.) | A up^äška, V op^äška 'id.'; ← VK *abus^äga < OT abus^äga - av^äč^äya 'an old man' (Clauson p. 16., 6.) ld. Paasonen p. 193., Eg.

- анинь (uo.) E. sz. Birt. e.

532. ор- [or-] 'tombol-' (59.o.) | A ur- 'id.'; Paasonen (p. 193.) a tat az- 'elzúllik-' igével veti egybe, a két szó a jelentés miatt nem függ össze.

- адань (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

533. opa [orá] 'báb' (19.o.) | A ura, V ora 'id.'; < óB *aḡa ~ óT aḡa 'leg, foot' (Clauson p. 45.) ld. Paasonen p. 193., Ramstedt p. 25., Poppe 1926-32 p. 66., Poppe 1960. p. 52., Eg., Doerfer IV p. 265., Räs. p. 5., Róna-Tas 1971 p. 390., Róna-Tas 1976 p. 178.

- раининь (uo.) E. sz. Birt. e.

534. opaḡa [oraḡa] 'szekér, kerék' (32.o.) | A urapa, V orapa 'id.'; < óB *araba ~ óT *araba 'id.' vö. oszm. azeri, tkm., kirg. araba, krm. tat., bask. arḡba (Radl. I/l. col. 335.) 'id.', ld. Paasonen p. 193., Eg., Doerfer II. p. 19., Scherner p. 17.

- баннинь (uo.) E. sz. Birt. e.

535. opaḡa puḡi [oraḡa puḡi] 'tengelyszeg' (32.o.) | A urapa pāti 'id.' ld. opaḡa, ппа.

536. opaḡa ḡiḡi [oraḡa ḡiḡi] 'küllő' (32.o.) | A urapa ḡiḡi 'id.' ld. opaḡa, ḡiḡi.

537. oradi in: caḡai oradi [oraḡi < oraḡa+i] 'a padló keresztgerendája' | A urata irata, V orata, 'tartógerenda'; < óB *arata vö. tat. arata, Räs. p. 22.

- ḡiḡi (uo) E. sz. Birt. e. A-g- valószínűleg -d- helyett áll.

538. ora toḡan [orá toḡan] 'talp' (19.o.) | A ura tupanē, ora topanē 'id.' ld. ora, тобан.

539. oraay [oraay] 'padló' (28.o.) | A uray, V oray 'id.' < ora+ay, ld. ora, ay. Paasonen p. 193.

- айтинь (uo.) E. sz. Birt. e.

540. orba [orBá] 'árpa' (21.o.) | A urpa, V orpa 'id.'; < óB *arpa ~ óT arpa: 'barley' (Clauson p. 198.) ld. BTLw p. 38., Eg., TESZ I. p. 180., Doerfer II. p. 24., Räs. p. 27.

- баннинь (uo.) E. sz. Birt. e.

541. orlax [orlax] 'átmérő' (32.o.) | A urlā, V orlā 'át, keresztül'; A urlās 'átmérő'; Az urlā ~ orlā (< *arli)

többször a ^{*}li^q képzősek mintájára elvont or alak ^{*}li^q képző változata. orlá ld. Räs. p. 26., Levitskaja p. 117.

- личини (uo.) E. sz. Birt. e.

542. осра- [osrá-] 'öriz-' (55.o.) | A usra- 'tart-, öriz-, nevel-'; ← tat. asra- 'id.' ← Kmo. asra 'id.' ld. Paasonen p. 194., Eg., Róna-Tas 1973-74 p. 133.

- гашь (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á. A -g- -h- helyett áll.

543. отмал [ót^umál], отмал [ot^umál] 'hatvan' (41.o., SRPZVC No. 133.) | A utmal, V otmal 'id.'; < ób ^{*}altmál ~ ót ^{*}altmál 'sixty' (Clauson p. 130.) ld. Paasonen p. 195., Eg., Róna-Tas 1967 p. 175., Róna-Tas I. pp. 296-98.

544. палак [paDák] 'sétabot, emelőkar' (28.o.) | A, V patak 'bot'; ← or. batog 'pálca, bot' Paasonen p. 94., Eg.

- дагынни (uo.) E. sz. Birt. e.

545. пайдяхь 'elég' (65.o.)

546. пакса [paksa], пакса [paksa] 'mókus' (26.o., SRPZVC No. 21.) | A paksa, V vaksa 'id.'; ← or. nyj. véksa 'id.' Paasonen p. 93. Nem lehet régi kölcsönzés, mint ahogy Egorov gondolja, az első szótag vokalizmusa miatt.

- паланни (26.o.) E. sz. Birt. e.

547. палан in: палань ивыси [palan] 'kányafa' (24.o.) | A, V palan 'id.'; ← tat. balan 'id.' vö. bask. balan, alt. balan, tel., sor palan 'id.' (Radl. IV/2 col. 1163.); ld. ивысь.

548. палла- [pallá-] 'találgat-, felismer-, elismer-' (53.o.) | A, V palla- 'id.'; < pala+la (denominális verbunképző, ld. fentebb.), ld. балла.

- дапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

549. паллатуваданъ [pallá tovaDap] 'megjelöl-, kijelöl-' (53.o.) | A pallá tu- 'id.', ld. балла, тв-.

550. памаполаданъ [pama poláDap] 'ígér-' (57.o.) ld. пар-, пол-.

551. пар-, пор- in: каснэпороданъ [pax]- ба- [ba-] па- [pa-]

'ad-' (52.o., 54., 36.o.) | A,V par- 'id.'; < 6B *bār- -
 6T ba:r- 'to give' (Clauson p. 354.) ld. Paasonen p. 93., Eg.,
 Doerfer IV. p. 42., 46., Ligeti 1967., Räs. p. 70.

- аданъ (52.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.
- дчъ (34.o.) Jt. m. foly. mult e. sz. 13. sz. á.
- ма (57.o.) Főnévi igenév
- ны (36.o.) Mult i. mn. igenév
- ъ (34.o.) Felsz. m. e. sz. 2. sz.

552. парня [parna] 'ajándék' (15.o.) | A parne, V parna,
parne 'ajándék, hozomány' vő. tat. birnā 'id.'; < par- + na
 (deverbális nomenképző, eredete nem világos). par- ld. nap-.
 Benzing p. 703., Eg.

- ятынь (uo.) E. sz. Birt. e.

553. парня-баны [parna bana] 'ajándékozott' (36.o.) ld.
парня, пар-.

554. пару [paru] 'alamizsna' (15.o.) | A,V paru 'adó, ado-
 mány, alamizsna'; < par- + u (< tat. -u deverbális nomenkép-
 ző, Levitskaja p. 162.)

- вынну (uo.) E. sz. Birt. e.

555. паръ сюсю [par sösö] 'add a kést' (34.o.) ld.
пар-, сюсю.

556. паттырь [pattar] 'erős' (35.o.) | A,V pattar 'erős,
 bátor, vitéz'; < tat. batir 'id.' < 6T ba:tu:r 'picked
 warrior' (Clauson p. 313.) ld. Paasonen p. 95., Ramstedt p. 17.,
 Eg., Doerfer II. p. 366., Räs. p. 55.

557. патша [patsa] 'cár, cárnő, uralkodó' (16.o.) | A,V
patsa 'id.'; < tat. patsa 'id.' < per. ld. Paasonen p. 95.,
 Fedotov p. 117., Eg., Räs. p. 377.

- анынь (uo.) E. sz. Birt. e.

558. пахча [paxca] 'kert, veteményeskert' (23., 27.o.) 'kerti'
 (36.o.) | A,V paxca 'id.'; < tat. bagca 'id.' < 6T ba:γ 'garden'
 (Clauson p. 311.) ld. Paasonen p. 92., Eg., Räs. p. 55.

- чаньинъ (23., 27.o.) E. sz. Birt. e.

559. пачиконн 'kevesenként' (63.o.) vő. A, V päcekken 'id.'

560. паяган [payáGan] 'most, ma' (64.o.) | V pavakan 'id.' Egorov a ← tat. bayaŋaŋ 'csak nemrég' etimológiát javasolja. Az utótag miatt nem fogadható el vő. tat gīna → csuv. kāna

561. паян [payán] 'ma' (34., 64.o.) | A, V payan 'id.'; Egorov előző etimológiáját erre a szóra is vonatkoztatja. Valószínűbb Ramstedt megoldása (p. 20.) < *bu kūn. A csuv. talán egy kipcsak buŋūn alakot vett át. A mai vokalizmust előidéző asszimilációs vagy analógias folyamatok további vizsgálatot igényelnek.

562. пг- [p^gg-], пх- [p^hh] in: пгъхъхъхъхъ 'néz-' (58., 57.o.) | A, V пax- 'id.'; < óv *biq- - ót bag- 'to look at' (Clauson p. 311.) ld. Paasonen p. 99., Poppe 1926-32 p. 72., Eg., Räs. p. 58.

- аданъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. l. sz. á.

563. пда [p^äda, p^öda], пуда [p^öda], пуди in: ораба пуди [p^ödi < p^öda+i], 'szög' (31., 32.o., SRPZVC No. 55.) | A pata, V pota 'id.' Ismeretlen eredetű. Paasonen p. 101., Eg.

- данниъ (31.o.) E. sz. Birt. e.

- и (32.o.) 3. sz. Birt. sz.r.

564. пел- [p^{el}-], пл- [p^{el}-] 'tud-' (59., 55.o.) | A, V pel- 'id.'; < óv *bil- - ót bil- 'to know' (Clauson p. 330.) ld. Paasonen p. 96., Poppe 1926-32 p. 69., Eg., Räs. p. 75.

- местанъ (59.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. t.

- еданъ (55.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

565. перля, пирля [p^{er}le] 'együtt, általában, csoportosan' (63., 36.o.) | A, V perle 'együtt'; < óv *birle - ót birle 'with' (Clauson p. 364.) ld. Paasonen p. 96., Eg.

566. перъ [p^{er}], перъ, пиръ [p^{er}], беръ in: зонъберъ [B^{er}], пр in: прахъ [p^{er}] 'egy' (40., 66.o., SRPZVC No. 116., 41.o., 66.o.) 'első' (40.o.) | A, V perre, pere, për 'egy, első, egyedül(i)'; < óv *bir - ót bi:r 'one' (Clauson p. 353.) ld.

Paasonen p. 96., Ramstedt p. 13., Poppe 1926-32 p. 69., Eg., Doerfer II. p. 383., Räs. p. 76., Levitskaja p. 38., Scherner p. 29., Róna-Tas 1976 p. 173.

567. пилзихи [pilʒixi] 'čv' (30.o.) | A pisixxi, pisixi, pisexxi, V pisikki, pisi 'id'; < pilse+i+sixa+i; pilse < pice < beje ← ar. beze. A csuvas szó -l-je másodlagos. Paasonen bizonytalanul a pü+sixe összetételként magyarázza (p. 104.), Eg., Róna-Tas I. pp. 364-370. ld. зихи.

- хѣниъ (uo.) 3. sz. birt. sz. ragos forma e. sz. Birt. e.

568. пилику сѣгѣдѣ [pilekũ ? sĕgǎdǎp] 'felcsatolok' (55.o.) | A pileke six 'id.' ld. пиликъ, сѣг-.

569. пиликъ, пилиг [pilek, pileg] 'derék' (19., 30.o.) | A, V pilek 'id.'; < óv *belik ~ ót lé:l 'waist' (Clauson p. 330. ld. Paasonen p. 103., Poppe 1926-32 p. 73., Poppe 1960. p. 76., Eg., Doerfer II. p. 415., Levitskaja 1967/b p. 136., Räs. p. 69., Róna-Tas 1971 p. 390., Róna-Tas 1976 p. 173., Scherner p. 12.

- гѣниъ (30.o.) E. sz. Birt. e.

- и (30.o.) 3. sz. Birt. sz.r.

570. пиллекъ, пиллѣкъ [pillek, pillék] 'öt' (40.o., SRPZVC No. 120.) 'ötödik' (40.o.) 'ötször' (66.o.) | A, V pillek, pilek 'id.'; < óv *belik ~ ót bé:s 'five' (Clauson p. 376.) ld. Paasonen p. 103., Poppe 1926-32 p. 67., Eg., Róna-Tas 1967 p. 175., Doerfer IV. p. 271., Räs. p. 71., Róna-Tas I. pp. 332-33., Levitskaja p. 39.

- гѣниъ (40.o.) E. sz. Birt. e.

- гѣ (40.o.) E. sz. T-R. e.

- пи (40.o.) E. sz. Eszk. e.

571. пилян [pilés] 'berkenye' (24.o.) | A, V pileš 'id.' < pp *pelij. Párhuzamai a permi nyelvekben ld. Paasonen p. 103., Eg., Rédei-Róna-Tas 1975 p. 41.

- жиниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

572. пинъ [pin] 'ezer' (SRPZVC No. 138.) | A, V pin 'id.'; < óv bej ót bi 'a thousand' (Clauson p. 346.) ld. Paasonen p. 103., Ramstedt p. 21., Eg., Doerfer IV. p. 31., Räs. p. 76., Levitskaja p. 44.

573. пирень [pɪrɐn] 'mienk' (46., 47.o.) | A,V piren 'id.'; < OB *birinj ld. még абирь.

- иѣниѣ (46.o.) E. sz. Birt. e.
- ния (46.o.) E. sz. T-R. e.
- бя (46.o.) E. Sz. Eszk. e.
- замь (47.o.) T. sz. A. e.
- замыниѣ (47.o.) T. sz. Bir. e.
- зама (47.o.) T. sz. T-R. e.
- замь бя (47.o.) T. sz. Eszk. e.

574. пирля тураганъ [pɪrlɐ tɔrɐgɐn] 'szövetséges' (36.o.) ld. перля, тур-.

575. пирь [pɪr] 'lenvászon' (30.o.) | A,V pir 'id.'; < OB *beð ← ar. ld. Paasonen p. 103., Ramstedt p. 25., Eg., Räs. p. 72., Róna-Tas I. pp. 364-369., Scherner p. 67.

- рѣниѣ (ou.) E. sz. Birt. e.

576. пирь [pɪr] 'egyedül' (66.o.) ld. перь

577. пирьлѣй [pɪrlɛj] 'lenvászon-, vászon-' (37.o.) | A, V pir 'vászon, vászon-' < pir+ley (< *lig ld. fentebb).
Mesterséges képzés, vö. pir képe 'vászonkép' (RCS p. 548.)
A szóvégi -y tatáros ejtést tükröz.

578. пите [pitɛ], пить [pit] 'nagyon, teljesen' (63.o.) | A,V pitɛ, pit 'erős, id.' Paasonen (p. 104.) a tat. bik 'id.' szóval hasonlítja, Egorov is az OT berk alakból vezeti le. Szóvégi k ~ t váltakozást nem ismerünk a csuvasban - hacsak az алыгъ esete nem tartozik ide. Kétes etimológia.

579. питр- [pitʲr-] 'megerősít-' (57.o.) < pitɛ+r (denominalis verbunképző, Levitskaja p. 177) ld. пите.

- яденъ (uo.) Jt.m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

580. питтыдады [pit tɪdɐdɐ] 'bőjtől-' (62.o.) | A tipɛ tɪt- 'id.' ld. тибъ, тид-

581. пить [pit] 'nagyon, teljesen' (63.o.) ld. пите.

582. пить [pit] 'arc' (12., 17.o.) | A,V pit 'id.'; < OB *bet ~ OT bát 'the (human) face' (Clauson p. 296.) ld. Paasonen p. 104., Eg., Räs. p. 72.

-
- дѣнь (12., 17.о.) Е. sz. Birt. е.
 - дя (12.о.) Е. sz. T-R. е.
 - ня (12.о.) Е. sz. Ezsk. е.
 - сѣнь (12.о.) Т. sz. A.e.
 - сѣнь (12.о.) Т. sz. Birt. е.
 - сѣня (12.о.) Т. sz. T-R. е.
 - сѣнь бя (12.о.) Т. sz. Ezsk. е.

583. пѣтьхаярь [pit' aɣar] 'leggonoszabb' (39.о.) ld.
пѣть 'пагуон', хаярь.

584. пѣть чобагань [pit' cɔbaɣan] 'gyors' (38.о.) ld.
пѣть 'пагуон', чоб-.

585. пѣть-мрѣзнь [pit' ɪrə ʒin] 'méltó' (37.о.) ld.
пѣть 'пагуон', мрѣ, сѣнь.

586. пѣчень [pěcʲen] 'egyedül' (64.о.) | A, V pěcʲen
'egyedül, magányos' < pěr'cʲen (névutó, Levitskaja p. 119.)
ld. перь. Paasonen p. 98.

587. пѣчка [pěčká] 'hordó' (29.о., SRPzVC NO. 15.) | A
piceke, pěcke 'id.'; ← tat. nyj. pěčkā ← or. bočka 'id.'
(Fasmer I. p. 202.). or. b- → tat. p. ld. or brus → tat. nyj.
porus, poris 'gerenda', or. boloto → tat. pilata 'mocsár', or.
bot → tat. nyj. pot 'borda'. ld. még Eg., Róna-Tas 1978. p.
163.

-
- капѣнь (29.о.) Е. sz. Birt. е.

588. пк- [pěk-, pěk-] 'meghajlit-' (60.о.) | A pěk-, pők-
V pők- 'id.'; < 6В būk- ~ 6Т būk- 'to bend, bow' (Clauson
p. 324.) ld. Paasonen p. 95., Eg., Räs. p. 91.

-
- ядѣль (uo.) Јт. м. јел. i., е. sz. l. sz. á.

589. пл in: плцарь [pɛl] 'kémény' (28.о.) | A pál 'a fa-
házban a mennyezettől a tetőig vezető deszkakémény' | A paltar
'madárodu a kémény tetjén; vetkőzőhelyiség (fürdőházban); pit-
var; nyáfikonyha' ld. дарь. Ismeretlen eredetű. ld. Asm.
X. p. 108., Eg.

-
- рынь (uo.) Е. sz. Birt. е.

590. пл- [p^ul] 'ért-' (55.o.) ld. пел-

- едатъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

591. плѣтъ [p^ul^ut] , пелтъ [p^ul^ut] 'felhő' (13.o.) | A pelet, V p^ul^ut 'id.'; < óv *bulit ~ ót bulit 'cloud' (Clauson p. 333.) ld. Paasonen p. 96., Poppe 1927 p. 157., Eg., Doerfer II. p. 323., Räs. p. 88.

- дѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

592. плѣвъ [p^ul^uv] 'fenőkő' (31.o.) | A pelev 'id.'; < tat. belü 'id.' < belü- + ü (deverbális nomenképző, Sabirov p. 148.); belü < ót bile:- 'to sharpen' (Clauson p. 332.) Eg.

- вннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

593. поганъ [poGán] 'szék' (31.o.) | A pukan, V pokan 'id.' Paasonen (p. 106.) a tat. bükün alakkal veti egybe. Valószínűbb a cseremész v. votják eredet ld. Munkácsi 1884 p. 447., Paasonen 1902 p. 270., Eg.

- ганннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

594. под- [poD-] 'besüpped-' (56.o.) | A put-, V pot- 'elsüllyed-'; < óv *bat- ~ ót bat- 'to descend and disappear; to sink' (Clauson p. 298.) ld. Paasonen p. 110., Eg.

аданъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

595. поленъ [poDén] 'fürj' (25.o.) | A putene, pütene, V potana 'id.'; < kmo bödene 'id.', vagy < tat. büdüni < kmo bödene 'id.' ld. Paasonen p. 110., Benzing p. 703., Eg., Räs. p. 82., Róna-Tas 1971-72 p. 84.

- нѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

596. подѣкъ [poDék] 'bárány' (27.o.) | A putek, pütek 'állatkölyök, bárány'. A sauv. szó előzménye egy *bovdaq alak lehet, ez, ill. ennek szabályos megfelelései a kirg., kazak, kkalp., bask. és tat nyelvben 'agglegény'-t jelent. E jelentéstani nehézség miatt kétes az etimológia. Paasonen p. 110., Eg.

- дягвинь (uo.) E. sz. Birt. e.

597. поз- [pož-], пос- [pos-] 'nyom-, tapos-, présel-' (56., 53.o.) 'letipor-' (62.o.) | A pus-, V pos- 'id.'; < ób *bas- - ót bas- 'to press, crush, oppress, make a surprise' (Clauson p. 370.) ld. Paasonen p. 108., BTLw p. 41., Poppe 1927 p. 166., Eg., Doerfer II. p. 245., TESZ I. p. 256., Räs. p. 64.

- адапъ (56.o.) } Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.
- адипъ (62.o.) }

598. позы [poža], пос [pos] 'kut' (31.o., 35.o.) | A pusa 'gödör, verem, kut'; ← VK *baz vő. bask. tat baz 'pince' ld. Paasonen p. 109., Eg.

- зыниъ (31.o.) E.sz. Birt. e.

- ры (35.o.) helyh. e.+i melléknévképző ld. fentebb.

599. поже [pōža] 'üres' - a простой найтóhiba пустой helyett - (38.o.) | A pus, pusa, V pož, poža 'üres, puszta'; ← tat. pus 'id.' < ót poš 'not subject to external control, free empty' (Clauson p. 376.) ld. Paasonen p. 110., Eg., Räs. p. 82.

600. пол- [pol-] 'lesz-' (63.o.) ld. бол-

601. пола [pōlā] 'hal (33.o.) | A pulā, V polā 'id.'; < ób *halī - ót halīq 'fish' (Clauson p. 335.) ld. Paasonen p. 107., Eg., Doerfer II. p. 96., Räs. p. 61., RónaTas 1971 p. 390.

- ланиъ (uo.) E. sz. Birt. e.

602. поламанари [pōlā sānari] 'hátszin' ld.
пола, манар.

603. полашуми [pōlā šomi] 'halszálka' (34.o.) ld.
пола, шумо

604. поитытаганъ [pōlā titaGan] 'horgász' (33.o.) ld.
пола, тыд-

605. порда [porDā] 'balta, fejsze' (31.o.) | A purtā, V porta 'id.'; < ób *baltu - ót baltu: 'an axe' (Clauson p. 333.) ld. BTLw p. 40., Doerfer I. p. 199., Eg., TESZ I. p.

233., Räs. p. 61.

даниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

606. пордаври [porD^ä avri] 'baħanyél' (31.o.) ld.
порда, авр.

607. порде [pórDe], порда [porDa] 'mind' (39.o.) 'teljesen' (63.o.) | A purte, V porte 'id.'; < por+te, ld. поръ, тя.

608. порманиъ [por manan] 'van nekem' (62.o.) ld.
поръ, ман.

609. поринъ [por^än + ?] 'lakos' (17.o.)

610. порн- in: кинди-порнатранъ [por^än-] 'él-, lakik-' (36.o.) | A poran-, V poran- 'id.'; < por + n (visszahatóképző, ld. Asm.Mat. pp. 258-60.) ld. боръ. Eg.

611. порняскъ in: аллапорняскъ [porneské] 'gyűszű' (30.o.) | A purneske, V porneske 'id.'; < porne + ske (kicsinyítőképző, Levitskaja p. 149.) ld. порня.

- кѣннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

612. портири [portä t^är^äi] 'fejszefok' (31.o.) ld.
порда, тири.

613. порн in: атпорн [pōri < pōra+i] 'ár' (32.o.) | A para, V paro 'id.'; < KB ^aburav ← or. burav 'furó' (Fasmer I. p. 242.) ld. Paasonen p. 100., Eg.

614. поръ [por] 'van' (39., 50.1.) ld. боръ.

- миндя (39.o.) E. sz. Birt. e. + te kötőszó

- ня (39.o.) E. sz. T-R. e.

- неде (39.o.) E. sz. T-R. e. + te kötőszó

- имъ бя (39.o.) E. sz. Eszk. e.

615. порячанда [por yancan Da] 'mindenhonnan' (65.o.) A vokalizmus az első szótaghoz asszimilálódott. ld. боръ, ни, тя.

616. пос- [pos-] 'rálép-' (53.o.) ld. прз-

- апанъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

617. посла- [posla-] 'kezd-' (53., 54.o.) | A pusla- V posla- 'id.'; < pos + la (denominális verbunképző, ld.

fentebb) ld. посъ.

- данъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

618. посланъ 'kányafa' (22.o.)

- ныниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

619. посла [posla] 'fejes' (36.o.) | A pusla 'id.'; < pos + la (< *li^u ellátottságképző, ld. fentebb) ld. посъ.

620. посма [posma] 'lépcső, hágcsó' (28.o.) | A pusma 'id.'; pos + ma (deverbális nomenképző, Levitskaja p. 159.) ld. поз-.

- манниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

621. постар- [postar-] 'összegyűjt-' (52.o.) | A pustar- V postar- 'id.'; < *pos + tar (műveltetőképző, ld. fentebb.) Ismeretlen eredetű.

- аданъ (uo.) Jt.m. jel. i. e. sz. l. sz. á.

622. посъ [pos], посъ [pos] 'fej' (17.o., SRPZVC No. 60.) 'kezdet' (17.o.) посси in: вотъ посси [possi < pos^ua + i] 'vég' (28.o.) | A pus, V pos 'id.'; < óv *balc - ót ba 'head' (Clanson p. 375.) ld. Paasonen p. 109., Eg., Räs. p. 65., Róna-Tas I- pp. 320-24., Róna-Tas 1976 p. 176.

- зѣниъ (17.o.) E. sz. Birt. e.

623. посътурри [pos törri] 'felső rész, tető' (17.o.) ld. посъ, турри.

624. посябадиъ [pos ^saváDap] 'meghajlok előtted' (62.o.) | A pus сар- 'meghajol-' V посъси 'челамъ битъ, покланяться, молиться' (Zol. p. 51.), ld. посъ, сяб-

625. похи [po^xi < po^ux^a + i] 'gyűlés, összejövétel' (15.o.) | A pu^ux^a, V po^ux^a 'fiatalok összejövetele'; < pox- 'gyűjt' + a (deverbális nomenképző, Levitskaja p. 153.) A po^x- 'gyűjt' ismeretlen eredetű.

- вичиъ (uo.) E. sz. Birt. e.

626. похиба [po^xiBa] 'csapatosan' (64.o.) < po^xi + Ba (E. sz. Eszk. e.); po^xi < po^ux^a + i (3. sz. birt. sz. r.) ld.

поки.

627. попѣтъ [posat] 'faháncs' (28.o.) | A pusat, V posat 'id.'. Räsänen (p. 387.) a cser.piet 'id.' kölcsönzésének tartja. Nem lehet az első szótag vokalizmusa miatt.

- хиппѣннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

628. поян- [poyan-] 'gazdagodik-' (55.o.) | A puy-, puyanlan-, V poy-, puyanlan- 'id.' A szó igei jelentése valószínűleg másodlagos. ld. Суннѣ.

- ацапѣ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

629. пр- [p^ur-, p^or-] 'sodor-' (61.o.) | A päter- V pötör- 'gombolyit-, sodor-'

- дѣпѣ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

630. праг- [p^urag-] 'vet-, hajit-' (58.o.) | A, V pārah- 'id.'; < об *bīrag- ~ от *bīrag- vő. oszm. bīrak-, alt., tel. leb., sor pīrka- (Radl. IV/2 col. 1311.), jak. bīrax- 'dob-' ld. Paasonen p. 100., Eg., Räs. p. 74.

- адапѣ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

631. пренѣ [p^urené], пурнѣ [p^orené] 'gerenda' (24.o., SRPZVC No. 16., 27.o.) | A, V pärne 'id.' < or. brevno 'id.' (Fasmer I. p. 209.) ld. Paasonen p. 96., Eg.

- нянѣннѣ (24., 27.o.) E. sz. Birt. e.

632. прѣя, прѣзя [p^urza, p^orza], пурѣя [p^orza], порѣя in: нѣмичьпорѣя [p^orzi < p^orza+i] 'borsó' (SRPZVC No. 67., 21., 22.o.) | A pārša, V porsa 'id.'; < *об burcaγ ~ от burcaγ 'bean, pea' (Clouston p. 357.) ld. Paasonen p. 100., BTLw p. 52., Eg., Doerfer II. p. 281., TESZ I. p. 349., Räs. p. 89.

- зѣннѣ (22.o.)

- зѣнѣннѣ (21.o.) } E. sz. Birt. e.

- и (22.o.) 3. sz. Birt. sz.r.

633. пру [p^uru] 'borju' (27.o.) | A, V pāru 'id.'; < об *bīraγ ~ от buza:γu: 'a calf' (Clouston p. 391.) ld. Paasonen p. 101, BTLw p. 51., Poppe 1926-32 p. 69., Poppe 1960. p. 21.

Eg., TESZ I. p. 345., Róna-Tas 1967 p. 175., Rhs. p. 74., Róna-Tas I. pp. 350-354., Róna-Tas 1971 p. 391.

- увынь (uo.) E. sz. Birt. e.

634. прусъ [p^oros] 'bors' (23.o.) | A pāras, V pōros 'id.' < OB *burc ~ OT burc ~ mirc ~ murc 'pepper' (Clauson p. 356., 771.) ld. BTLw p. 51., Eg., TESZ I. p. 349., Rhs. p. 345.

- зънь (uo.) E. sz. Birt. e.

635. пръ [p^ar, p^or], пуръ [p^or] пуръ, [p^or] 'jégeső' (14.o. SRPZVC No. 70.) | A pār, V pōr 'jég'; < OB *bur ~ OT bu:z 'ice' (Clauson p. 389.) ld. Paasonen p. 100., Ramstedt p. 27., Poppe 1926-32 p. 70., Ligeti 1938., Benzing p. 704., Eg., Doerfer II. p. 336., Róna-Tas 1967. p. 175., Rhs. p. 91., Róna-Tas I. pp. 382-87., Scherner p. 10., Róna-Tas 1978 p. 163.

- рънь (14.o.) E. sz. Birt. e.

636. пръя [p^arza, p^orza] 'borsó' (21.o.) ld. пръя.

637. пряхъ [p^orex] 'egyedül' (66.o.) | A pērex 'csak egy'; < p^or + ex (erősítő particula ld. fentebb) ld. перъ.

638. псэр- [p^oser-] 'süt-, főz-' (60., 36., SRPZVC No. 69.) | A, V pēser- 'id.'; < OB *bileer- ~ OT blsur- 'to cause to mature; to cook' (Clauson p. 383.) ld. Paasonen p. 104., Eg., Rhs. p. 76.

- ядьль (60.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

- егекъ 'forró' (36.o.)

- егекъ 'forró' (SRPZVC No. 69.) } Jel.i. mn. igenév

639. птер- in: волозантер-, твэзантер- [p^oter-] 'véghezvisz-' (54.o., 60.o.) | A pter- 'befejez, id.'; < OB *biter- ~ OT bütir- 'to perform, carry out' (Clauson p. 308.), vö. oszm. bitir-, tat. bater-, jak. büter- 'befejez-' ld. Eg.

- едьль (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

640. пугу [puGu] 'gyűlés' (15.o.) | A puxu 'id.'; < puG+u (deverbális nomenképző, ld. fentebb.) ld. поху.

- пынь (uo.) E. sz. Birt. e.

641. пуда [pʊdʌ] 'szűg' (31.o., SRPZVC No. 55.) ld. пда.

642. пуды [pʊdʌ] 'kása' (23.o.) | A pátʌ, v opótʌ 'id.'; < 0B *botuʌ vő. kirg. botko, bask. tat. butqa, tuv. bidaa, hak. potxi 'id.' ld. Paasonen p. 101., Ramstedt p. 19. Eg., Räs. p. 62.

- пузь (uo.) E. sz. Birt. e.

643. пузь [puʒʌ] 'korbács' (32.o.) | A puʒʌ 'id.' Ismeretlen eredetű.

- пук (uo.) E. sz. Birt. e.

644. пук [pʊkʌ] пука [pʊka, pʊka] 'dugasz' (29.o.) | A pʊka, v pʊko; < 0B bükü vő. őzb. pukak, bask. bükö, tat. bücke, alt. bök 'id.' ld. Paasonen p. 99. Eg.

- пурза (uo.) E. sz. Birt. e.

645. пурза [pʊrʒʌ] 'borsó' (21.o., SRPZVC No. 67.) ld. прза.

646. пурза [pʊrʒʌ] 'bolha' (24.o., SRPZVC No. 6.) | A pʊrʒʌ, v pʊrʒʌ 'id.'; < 0B *burca vő. karacs balk. bürce, tat. borca, bürca, bask. bürsü 'id.' ld. Paasonen p. 101., Réa-Tas 1978 p. 163.

- пурь (24.o.) E. sz. Birt. e.

647. пурь [pʊr] пурь [pʊr] 'jégeső' (14.o., SRPZVC No. 70.) ld. прь

648. пурья [pʊrɛnɛ] 'gerenda' (27.o.) ld. прня.

649. пус- [pʊs-] 'árt-' (57.o.) | A pʊs-, v pʊs- 'ront'; < KB *bus- ← VK *bux- < 0T buz- 'to destroy, damage' (Clauson p. 389.) Eg.

- пурь (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

650. пурь [pʊxʌr] 'vörösréz' (20.o.) | A, v pʊxʌr 'id.'; < 0B *bigir ~ 0T bagir 'copper' (Clauson p. 317.) Paasonen p. 99., Eg., Scherner p. 59.

- рыниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

651. пича [p^äčaGä] 'fűrész' (31o.) | A päčakä, päčkä, V počko 'id.'; ← tat. picqi < őT bicju: 'saw' (Clauson p. 294.) ld. Paasonen p. 102., Eg., Scherner p. 53.

гачиниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

652. пчикси [p^ččeksä] пчикси in: пчиксинь [p^ččeksën] 'kicsi' (38.o.) | A pččeksä 'id.'; < pčček + sē (kicsinyi-tőkésző, Levitskaja p. 150.) ; ← KB *bicik < őB *bicik vő. jak. bicik 'kevés'. A szó abból a KB nyelvjárásból került a csuvasba, ahol a č ~ s nem játszódott le, és akkor, amikor a csuvas előzményében ez a fejlődés már lezajlott.

653. пъварь [p^čver] , пъварь [p^čver] māj' (19.o.) | A pčver 'id.'; < őB *bačir - őT bačir 'the liver' (Clauson p. 317.) ld. Paasonen p. 98., Poppe 1927 p. 157., Benzing p. 705., Eg.

- рѣниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

654. пѣортъ [p^čört] , пѣуртъ [p^čürt] 'kunyhó' (27., 28.o.) | A pčürt, V pčürt 'ház' = cser. pčürt 'id.' ld. Bundenz 1884 p. 417., Gombocz 1906 p. 145., Räs. 1920 p. 259.

- рѣниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

655. пѣурлигѣнъ [p^čörleGén] 'szeder' (22.o.) | A pčörleken, V pčörleken 'id.'; < őB *burligan vő. tat. (qizil) börleqän 'id.' ld. Paasonen p. 97., Eg.

- ениъ (uo.) E. sz. Birt. e.

656. пѣуртъ турры [p^čürt törri] 'tető' (28.o.) ld. пѣортъ, турры.

657. пиде [piDä] 'tető' (24.o.) | A piytä, päytä, pitä 'id.'; < őB *biyt - őT bit 'louse; bug' (Clauson p. 296.) ld. Paasonen p. 106., Ramstedt p. 15., Eg., Scherner p. 166.

- дѣниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

658. пизакъ [pižak] 'nagy' (35.o., SRPZVC No. 11.) | A pisak, pusak, V posak 'id.' Egy kipszak *baziq alak korai

kölcsönzése lehet, vö. karacs. balk., kum. baziq 'kövér, vas-
tag' ld. Paasonen p. 105. Ramstedt p. 11., Eg.

659. пылчыкы [pɪlcəkɪ] 'sáros' (35.o.) < pɪlcək+lā (el-
látottságképző, ld. fentebb) ld. пылчык.

660. пылчык [pɪlcək], пылчык [pɪlcək] 'sár' (33.o.,
SRPZVC No. 76.) | A pɪlcək 'ld.'; < KB balcɪq ← VK balcɪq <
ÓT balcɪq 'mud' (Clauson p. 333.) ld. Paasonen p. 105., Poppe
1927 p. 166., Eg., Scherner p. 27.

- чигинь (33.o.) E. sz. Birt. e.

661. пыль [pɪl] 'méz' (26.o.) | A pɪl, V pul 'ld.'; < ÓB
*bal ~ ÓT ba:l 'honey' (Clauson p. 330.) ld. Paasonen p. 105.,
Ramstedt p. 11., Eg.

- лынй (uo.) E. sz. Birt. e.

622. пылар [pɪlɑr] 'temet-' пырад [pɪrɑd] 'elrejt'
(58., 56.o.) | A, V pɪlɑr 'eldug-, elrejt-, eltemet-'; <
ÓB *batar ~ ÓT batur 'nerbergen' (Gabain p. 301.) Eg.

- адап (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

663. пыр [pɪr] 'megy-' (56.o.) | A pɪr-, V pur- 'ld.';
< ÓB *bar- ~ ÓT bar- 'to go' (Clauson p. 354.) ld. Paasonen
p. 105., Ramstedt p. 17., Ligeti 1938., Benzing p. 705., Eg.,
Doerfer IV. p. 41, Róna-Tas 1976 p. 167.

- адап (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

664. пыржи [pɪrʒə] 'bél' (19.o.) | A pɪrʒə, V pɪrʒə 'ld.';
< ÓB *baɣɪrsɪ vö. oszm. baɣɪrsak, barsak, azeri baɣɪrsaq
'ld.' Eg.

- жинь (uo.) E. sz. Birt. e.

665. пырѣнхи [pɪr'zɪxɪ] 'gomb' (30.o.) | A pɪr-sɪxɪ,
V pɪr sɪxɪ 'ingnyakat összefogó zsinór' ld. пыр, зих.

666. пыр [pɪr], пыр [pɪr] 'torok' (18.o., SRPZVC No. 66.)
| A, V pɪr 'ld.'; < ÓB *boɣar ~ ÓT boɣuz 'throat' (Clauson p.
322.) ld. Paasonen p. 105., Poppe 1960 p. 21., Eg., Doerfer
II. p. 344., Róna-Tas I. pp. 355-59., Scherner p. 18.

- рыннѣ (18.o.) E. sz. Birt. e.

667. рыца [r^uCa, p^oCa] 'dugasz' (29.o.) ld. пуця.

- ганыннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

668. пъварь [p^uver] 'máj' (19.o.) ld. пъварь.

669. пъгъ, пъгъ [p^uGe] 'hajlitott járom' (32.o., SRPEVC No. 88.) | A p^uke, V p^uk^o 'id.'; & p^uk- + e (< *ig, Levitskaja p. 153.); p^uk- 'hajlit-' & oB b^uk- - oT b^uk- 'to bend, bow' (Clauson p. 324.) Paasonen p. 96.

- гъннѣ (32.o.) E. sz. Birt. e.

670. пюдѣмбѣхъ [p^uödm^ub^ux] 'egészen' (63.o.) | A p^ut^uempe, V p^ut^uempe 'id.'; < p^ut^uemBe + x (erősítő particula ld. g^untebb) < p^uödm + Be E. sz. Eszk. e.; p^uödm < oB *b^ut^un - oT b^ut^un 'complete, entire' (Clauson p. 306.) ld. Benzing p. 713., Eg., Doerfer II. p. 267.

671. пюдѣнѣ 'lessz' (22.o.)

- днѣннѣ (uo.) E. sz. Eszk. e.

672. пюлма [p^ulm^u] 'elkerített rész a hombárban' (32.o.) | A, V p^ulme, p^ul^um 'id.', szoba' ← tat. b^ulm^u < b^ul- + m^u (deverbális nomenképző, Sabirov p. 147.); b^ul- < oT b^ul- 'to divide, separate, distinguish' (Clauson p. 332.) Paasonen p. 111., Eg.

- мяннѣннѣ (uo.) E. sz. Birt. e.

673. пъльть [p^ul^ut] 'felhő' (13.o.) ld. пльотъ.

674. пърня [p^ur^une], порня in: порняскѣ 'ujj' (18., 30.o.) | A p^ur^une, p^ur^une, V p^ur^une 'id.'; Elvonás a 3. sz. birt. személyragos alakból: < p^ur^uni < p^ur^una + i; p^ur^una < oB *bar-ma^u - oT *barmaq 'id.' vö. oszm. parmak tkm. barmak, szb. barmog, kirg. barmak, bask., tat. barmag, tel., bar. parmak 'ujj' (Radl. IV/2. col. 1160.) ld. Paasonen p. 108., Poppe 1926-32 p. 75., Eg., Scherner p. 41.

- яннѣннѣ (18.o.) E. sz. Birt. e.

675. пърня сылы [p^ur^une + ?] 'boka' (19.o.) | A p^ur^une sippi 'id.'. ld. пърня.

676. пүр [pür] 'genny' (19.o.) | A pür, V pövr 'id.'
Ismeretlen eredetű. Eg.

- печник (uo.) E. sz. Birt. e.

677. печник [psecsen] 'kevesenként' (63.o.) | A, V
psecsen 'id.'; < psecs + n (archaikus Eszk. e.), Levitskaja
p. 27. ld. печник.

678. растав in: растав тиб [rastav] 'karácsony' (14.o.)
| A, V rastav 'id.'; < or. rozdestvo 'id.' (Fasmer III. p. 493.)
Paasonen p. 112.; ld. тиб.

679. реть [ret] 'rend' (14.o.) | A eret, ret, V rete 'rend,
sor'; < or. rjad 'id.' (Fasmer III. p. 536.) Paasonen p. 12.,
Eg.

680. рять [ret] 'sor' (66.o.) ld. реть.

- рядник (14.o.) E. sz. Birt. e.

- ря (66.o.) E. sz. Eszk. e.

681. рямянь [resmen] 'pók' (24.o.) | A resmen, eresmen
'id.'; A szó előtagja valószínűleg az özb. uris 'alap anyag'
kiry. eris 'szövet' alt. örüs 'fonat' szavakkal rokon. Az u-
tőtag nem világos Egorov magyarázata ellenére sem, aki nomen
agentis képzőt lát benne. A kölcsönzés forrását sem sikerült
kimutatni.

- рянь (uo.) E. sz. Birt. e.

682. саб- [sab-] 'szór-, fröcsköl-' (56.o.) | A sap-
'id.'; < ób *sāp- ~ ót sāp- vö. azeri sāp-, özb. sep-, kirg.
sep-, kkalp. sep-, tel. alt. sāp- 'szótszór-, fröcsköl-'
(Radl. IV/1. col. p. 493.), ld. Paasonen p. 114., Eg., Rhs.
p. 410.

- адап (uo.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. á.

683. савадань 'faragok' (58.o.)

684. саваль [saval] 'ék' (32.o.) | A saval 'id.'; < ób
*sāgil ~ ót sigil ~ sögöl 'wart; nipple; piles' (Clauson
p. 820.). Paasonen p. 116. és Egorov a leb. siyis, alt cūis

'faszög' alakokkal vetik egybe, ezek nem tartoznak egybe a csuvas szóval.

- лынь (uo.) E. sz. Birt. e.

685. савынчоль [savān cōl] 'annyi, néhány' (62.o.) | A savān суклѣ, savān cūl, V san cōl 'id.', ld. сява, чоль.

686. савыт [sávāt] 'edény' (29.o.) | A savāt 'id.'; ← tat. savīt 'id.', ld. Paasonen p. 116. A szót Egorov az ar. s^ag^at 'kosárka' alakkal veti egybe, ez sem hangtani, sem jelentéstani okból nem tartozik ide.

- выдыннь (uo.) E. sz. Birt. e.

687. сара, сяга, сяк [sáGa] 'ez' (45., 44.o.) | A sakā 'id.'; < *^uas + a + ku. Részletesebben és további irodalmat ld. Levitskaja pp. 33-34.

- каннь (44.o.) E. sz. Birt. e.

- ка (44.o.) E. sz. T-R. e.

- ымь ба (44.o.) E. sz. Eszk. e.

- самь, замь (45.o.) T. sz. A. e.

- самыннь (45.o.) T. sz. Birt. e.

- сама (45.o.) T. sz. T-R. e.

- самба (45.o.) T. sz. Eszk. e.

688. сараñ in: сараñ орады [saGay] 'padló' (28.o.) | A sakay, saxay, sakayē 'padalja, földalatti helyiség, pince'; < sak + ayē, ld. сарь, аñ; V sakay orati 'a padló keresztgerendája, palló'; ld. орады. Eg.

689. сараль [saGál] 'kevés' (63.o.) | A saxal 'id.' Räs. (1920., p. 259.) szerint ← cser. sagal 'id.'. A kölcsönzés fordított iránya. Egorov a magy. sekély és csekély alakokkal veti egybe, a magyar szavak nem tartoznak ide. A szó eredete nem világos.

- дарахь (uo.) mn. középfolk

- ыннь (uo.) 'kevesenként' archaikus E. sz. Eszk. e.

690. саза [saZa], сас in: саслы, сасы 'hang' (18., 36.o.) | A sasā 'id.'; < óB *sās ~ óT *sās vö. oszm. ses, azeri

säs, gag. ses, tkm. ses, kcalp. ses, 'id.' ld. Paasonen p. 115., Eg., Räs. p. 413.

- заннъ (18.o.) E. sz. Birt. e.

691. сайранъ [sayrán] 'ritkán' (65.o.) | A sayra 'ritka', sayratán 'nagyritkán, néha'; & sayra+ran; sayra & KB säyrä ← VK *säyrä < OT seōrāk 'rare, scarce' (Clauson p. 802.) ld. Benzing p. 712., Eg., Doerfer III. p. 308., Räs. p. 407., S Scherner p. 165.

- гыннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

695. сала in: сала выпусъ [salá] 'falu' (17.o.) | A sala 'id.'; ← or. selo 'falu' (Fasmer III. p. 596); A sala viräse, sala viräse 'orosz település lakója', ld. выпусъ. Paasonen p. 113., Radlov IV/1. col. 349., Eg.

696. салаг- [salaD-] 'tönkretesz-' (55.o.) A -g ciril -г helyett áll. | A, V салат- 'szétver, szétosztogat-; elherdál-, tönkretesz-' Eg. Ismeretlen eredetű.

- агапъ (uo.) -г cirill-г helyett. Jt.m. jel. i., e. sz. 1.sz.á.

697. салаг- [salaD-] 'elherdál-' (58.o.) ld. салаг-.

- алапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

698. салатъ [salát] 'maláta' (Fasmer III. p. 712.) ld. Paasonen p. 113., EG.

- ладннъ (uo.) E.sz. Birt.e.

699. саллы in: алыкъ саллы [solli] - az -a- valószínűleg sajtóhiba -o- helyett-, 'szárfa, ajtófélfá' (27.o.) | A sula 'keresztfa' V sola 'id.' Török párhuzamokat nem sikerült kimutatni, ismeretlen eredetű.

- лмннъ (uo.) 3. sz. birt. sz. ragos forma e. sz. Birt. e.

700. самаръ [samar] 'zsir' (18.o.) | A samar 'usiros, kövér'; < OB *sāmīr ~ OT semiz 'fat' (Clauson p. 830.) ld. Paasonen p. 114., Poppe 1926-32 p. 67., Poppe 1960. p. 29., Eg., Räs. p. 409., Róna-Tas II. pp. 657-658.

- маринь (uo.) E. sz. Birt. e.

701. *сан [san] *'te' (15.o.); < ób *sān ~ ót sen the 2nd Pers, Sing. Pron. 'thou' (Clauson p. 831.) ld. Doerfer III. p. 267., Räs. p. 409.

- инь (15.o.) E. sz. Birt. e.

- жинь (62.o.) E. sz. Ok-Célh. e.

702. санжинь посябацить [sansan pos^sabáDap] 'érted könyör-gők' (62.o.) | A pus sar- 'könyörög-, imádkozik-'V посьсян- 'челомъ бить, покланяться, масться' (Zol. p. 51.) ; ld.

*сан, пось, сяб-.

703. санзинь посябацить [san ziné pos^sabáDap] 'rád kö-nyörgők' (?) ld. *сан, жи, пось, сяб-.

704. санынъ азю [sánan ažu] 'apád' (15. o.) ld.

сан, азю 2. sz. birt. sz. ragos alak ld. азя, амини.

705. сапламаръ халде [sapla+ ? xaldé] 'nem csak' (63.o.) ld. сяпла, хал.

706. sar- [sar-] 'terit-' (56.o.) | A sar- 'id.'; < ób *sār- vő. oszm. ser-, azeri sār-, krm. sār- (Radl. IV/1. col. 457.) ld. Paasonen p. 115., Eg., Räs. p. 411.

- апань (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

707. сара, сар [sára,] sár 'sárga' (39., 22.o.) | A, V sarā, sar 'id.'; < tat. sari 'id.' < ót sari 'yellow' (Clauson p. 848.) ld. Paasonen p. 115., Eg., Räs. p. 403.

708. саркыманъ [sar k^usmán] 'sárgaréga' (22.o.) | A sarā kāsmān, sar kāsman, V sar kōsman 'karórépa' ld. сара, кыман.

709. сасца 'határozottan' (64.o.)

710. насы [sasa] 'hang' (18.o.) ld. саза.

711. саслы [sasla] 'hangos' (36.o.) | A sasallā 'id.'; < sas+la (ellátottságképző, ld. fentebb), ld. саза.

712. св- [s^av-] 'fej-' (56.o.) | A su- 'id.'; < ób *sax- ~ ót sax- 'to milk (an animal)' (Clauson p. 804.) ld. Paasonen p. 124., Eg., Räs. p. 393.

- адань (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

713. секлен- in: секлензатурадап [^useklen-] 'lóg-' (59.o.)
| A секлен- 'felemelkedik-'; < sekle- 'felemel-' + n (vissza-
hatóképző, ld. fentebb). sekle < őB *jukle- ~ sukle- ~ őT
yukle-: 'to load' (Clauson p. 912.) ld. тип-.

- за (uo.) hat. igenév

714. самзи [ⁱsemzi < ⁱsemse+i] 'kenyérbél' самзя [ⁱsamza]
in: самзяляп- 'lágú-' (23., 60.o.) | A самсе, V samsa; <
őB *jimsäg ~ simsäg ~ őT yumsa:q ~ yimsa:q 'soft' (Clauson
p. 938.) ld. Paasonen p. 131., Eg., Räs. p. 201., Poppe 1974
p. 140., Ramstedt (p. 19.) csag. jaini alakkal veti egybe,
ez a csuvas szóval nem függ össze.

- эвниъ (23.o.) E. sz. Birt. e.

- и (23.o.) 3. sz. birt. sz.rag.

715. сески [^useske] 'virág' (21.o.) | A, V sesek, seske, seske
'id.'; < őB *cicek ~ őT cecek 'flower' (Clauson p. 400.) ld.
Paasonen p. 132., Eg., Räs. p. 102., Ramstedt (p. 19.) *jaičga
alakból eredeztetni, ennek az etimológiának súlyos hangtani
akadályai vannak.

- книъ (uo.) E. sz. Birt. e.

716. си [ⁱsi] 'felület' (67., 68.o.) ld. жи.

- иче (68.o.) 3. sz. birt. sz. ragos forma E. sz. Helyh. e.

- дченъ (67.o.) E. sz. Abl.

717. си-, си- in: сидяр- [ⁱsi-] 'eszik-' (62., 61.o.) | A, V
си- 'id.'; < őB *je- ~ se- ~ őT yé: 'to eat' (Clauson p. 869.)
ld. Paasonen p. 136., Ramstedt 1914-15 p. 142., Poppe 1960
p. 27., Eg., Räs. p. 194.

- ядепъ (62.o.)

- адъпъ (59.o.) } Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

- ясъ (62.o.) Jövv. i. mn. igenév

719. сивахлан- [ⁱsivaxlan-] 'kezdődik-' (57.o.) | A сивахлан-
'id.'; < sivax 'közel' +lan (denominális verbunképző, ld.
fentebb), ld. сивых.

- адань (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

720. сивви [sivv^é], сивъ [siv^é], сив [siv] in: сиви-, сивчирь 'fagyos' (35., 60., 20.o.) | A, V siv^é, siv 'hideg, fagyos, haragos'; < óB *saxi ~ óT soyig 'cold' (Clauson p. 808.) ld. Raasonen p. 123., Benzing p. 710., Eg., Räs. p. 425.

718. си in: сьораси [s^ui < usa+i] 'kulcs' (31.o.) | A usse (< usase), usa, V osa 'id.'; < óB *aci ~ óT acug 'open' (Clauson p. 22.) ld. Paasonen p. 195., Eg., Räs. p. 3.

- сивнъ (uo.) E. sz. Birt. e.

721. сивъ [sivv^é] 'forradás, sebhely' (18.o.) | A seve 'varrás, varrat, forradás'; < óB *yigi ~ *sigi ~ óT yigi 'close, compact; a (tightly sewn) seam' Clauson p. 911. ld. Paasonen p. 133., Eg., TESZ III. p. 810., Räs. p. 202.

- сивнъ (uo.) E. sz. Birt. e.

722. сивдчъ [sivDž^é], сивче [sivč^é] 'éles, bátor' (31., 38.o.) | A sivč^é, sivče, sivč^é V sivč^é 'id.'; < óB *yegtig ~ *segtig ~ óT yitig 'sharp' (Clauson p. 889.) ld. Paasonen p. 138., Räs. p. 204.

- дчънъ (uo.) E. sz. Birt. e.

723. сиварь караданъ [savar kara^udar] 'ásit-' (53.o.) | A savar kar- 'eltátja a száját' ld. сьоварь, кар-.

724. сиви- [siv^én-] 'elhidegül-, reszket-, hül-' (60.o.) | A siven- 'id.'; < *sive- 'kihül-' +n (visszahatóképző. ld. fentebb) Levitskaja p. 166-167.

- ядъпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

725. сивр- [sav^ar-] 'szór-' (55.o.) | A savar- 'id.'; < óB *sovar- ~ óT savur- 'to scatter; to winnow' (Clauson p. 791.) ld. BTLw p. 125., Paasonen p. 121., Eg., TESZ III. p. 783.

- аданъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

726. сивр- [siv^ar-] 'alszik-' (57.o.) | A sivar- 'id.'; < óB *ja'ir- ~ sa'ir ?

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

727. сивче [sivčē] 'bátor' (38.o.) ld. сивчѣ.

728. сивчирь [siv čir] 'furunkulus' (20.o.) | A, V siv čir 'láz' ld. сивчи, чѣрь.

729. сивех, сивах in: сивахлан-[sivax] 'közelség' (68.o.) | A sivax 'közel, közeli, közelség'; < ób *ja yug + *sa yug - ót ya yug 'near' (Clauson p. 901.) ld. Paasonen p. 139., Poppe 1926-32 p. 76., Poppe 1927 p. 159., Ligeti 1938., Benzing p. 711., Eg., Räs. p. 178., Róna-Tas 1971 p. 390., Róna-Tas 1976 p. 183.

- ра (64.o.) E. sz. helyh. e.

- рахъ (68.o.) E. sz. helyh. e. + x erősítő particula

730. сивъ [sivē] 'nagy hideg' (11., 13.o.) сивви.

- винь (uo.) E. sz. Birt. e.

731. сиг- [siG-] 'köt-' (55., 56., 61.o.) | A six- 'id.'; < ób *jaG- - *saG- - ót yaG- 'to approach, or be near to (something)' (Clauson p. 896.)

адапъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

732. сид- [siD-] 'érkezik-' (60.o.) | A, V sit- 'elérkezik-, elér-, ráér-, hozzáér-'; < ób *jet- - *set- - ót yet- 'to overtake, catch up with (someone)' (Clauson p. 884.) ld. Paasonen p. 137., Eg., Räs. p. 199.

- едъпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

- ни (36.o.) Mult i., mn. igenév

- е (65.o.) Jt. m. jöv. i. e. sz. 3. sz. á.

733. сидарь [siDár] 'nagy párna' (30.o.) | A sitar, satar 'nagy háromszögletű párna' < ób *jatar - *satar vő. ót yat- 'to lie down' (Clauson p. 884.) ld. Paasonen p. 135., Eg., Räs. p. 192.

- ринь (uo.) E. sz. Birt. e.

734. сидекъ, сидикъ [seDēk] 'sovány' (35.o.) | A, V setek

'rongyos, szakadt; sovány'; < 6B *^yjirtik ~ *ⁱsirtik ~ 6T *^yirtik
< yirt- 'to tear, to pull to pieces' (Clauson p. 958.) vö. oszm.,
gag. yirtik, kirg., kkalp. zirtig 'szakadt' ld. Paasonen p.
133., Eg.

735. сидер- in: сидер- [siDer-] 'elvezet-' (61.o.)
| A, V siter- 'id.'; < sid+er (műveltetőképző, ld. Asa. Mat.
p. 268.) ld. сид-.

- едъпъ (uo.) Jt. m. jel. i. e. sz. 1. sz. á.

736. сидяр- [siDer-] 'etet-' (61.o.) | A siter- 'id.'; <
si- + ter (műveltetőképző, ld. fentebb.) ld. сй-

- ядъпъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

737. сизимъ [siⁱsem] 'villám' (13.o., SRPZVC No. 105.) |
A sisem 'id.'; < 6B *^yjalcin ~ *^ssalsin ~ 6T yasin 'lightning'
(Clauson p. 979.) ld. Paasonen p. 137., Eg., Rhs. p. 192.,
Poppe 1974 p. 140.

сикъинъ (13.o.) E. sz. Birt. e.

738. сик- [sik-] 'ugrik-' (61.o.) | A, V sik- 'id.'; <
6B *^ssek- ~ 6T sekri- 'to jump' (Clauson p. 822.) ld. BTLw
p. 125., Paasonen p. 121., Eg., TESZ III. p. 793., Rhs. p.
408.

- ѣтанъ (uo.) }
- адъпъ (uo.) } Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

739. сиктер- [sikter-] 'elmozdit-, mozgat-' (59.o., 60.o.)
| A, V sikter- 'id.'; < sik + ter (műveltetőképző, ld. fen-
tebb) ld. сик-

- едъпъ (59.o.) }
- ядъпъ (60.o.) } Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

740. сикадянядъпъ 'reszketek' (61.o.)

741. силгя [silGé] 'sűrűny' (27.o., SRPZVC No. 73.) | A
silke, V silke 'id.'; < 6B *^yjalgā ~ salga ~ 6T ya:l 'a
horse's mane' (Clauson p. 916.) ld. Paasonen p. 136., Poppe
1926-32 p. 76., Poppe 1960. p. 22., Eg., Doerfer IV. p. 105.,

Räs. p. 181. A Poppe által javasolt *jelkei *silki-t adna a csuvasban.

- гяньнь 27.о. Е. sz. Birt. е.

742. силемъ килять ? kilét 'szunyókál' 58.о. ld.

кил~.

743. силинь silēm 'asztalosenyv' 33.о. A,V silēm 'id.';
< ОВ *jelim ~ selim ~ ОТ yelim 'glue, paste' Clauson p. 929. ld. Paasonen p. 136., Eg., Doerfer IV. p. 189., Räs. p. 196.

- мынь 40. Е. sz. Birt. е.

744. сидимъ silēm 'kerítőháló' 33.о. A silēm 'id.';
< ОВ *jelim ~ selim ~ ОТ *yilim vő. nog. yilim, házlp. zilim tat. jilim 'id.' ld. BTLw p. 74., Paasonen p. 136., TESZ I. p. 1118., Eg., Räs. p. 200.

- мынь 40. Е. sz. Birt. е.

745. силх in: силяхтваданъ sil^ax 'vétek' 58.о. A silax 'bűn, vétek'. A Egorov által idevont alt. d'azik 'bűn' a -z- miatt nem tartozik ide, ismeretlen eredetű a szó. ld. még тв-

746. силь sil 'szél' 14.о., SRPZVC No. 51. A,V sil 'id.'; < ОВ *jel ~ sel ~ ОТ yé:l 'wind' Clauson p. 916. ld. BTLw p. 121., Paasonen p. 136., Eg., TESZ III. p. 705., Räs. p. 195., Róna-Tas 1976. p. 186., Róna-Tas 1976/a pp. 169-70.

- лънь 14.о. Е. sz. Birt. е.

747. силькъ selek 'sapka' 30.о. A selek, eslek 'id.';
< ОВ *jilik ~ *silik, ld. Paasonen p. 132., Eg.

- лънь 14.о. Е. sz. Birt. е.

748. симарда samarDá, смарды s^amarDi s^amarDa+i 'tojás' 25., 10., 17.о. A,V samarta 'id.'; < ОВ *jimarta ~ *simarta ~ ОТ yumurt a: 'egg' Clauson p. 938. ld. Paasonen p. 134., Poppe 1926-32 p. 76., Eg., Räs. p. 211., Scherner p. 89.

- данынь (25.o.) E. sz. Birt. e.

749. симесь [simēs] 'élelem' (22.o.) | A,V simēs 'id.';
< об *jemilc ~ semilc ~ от yemis 'fruit' (Clauson p. 938.)
ld. BTLw p. 90., Ramstedt p. 10., Benzing p. 711., TESZ I.
p. 1140., Doerfer IV. p. 194., Räs. p. 197., Poppe 1974 p.
140., Róna-Tas 1976/a p. 170.

- зѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

750. симисъ [simēs] 'zöld' (39.o.) | A,V simēs 'id.'.
Imseretlen eredetű. Paasonen p. 122.

751. син- [sēn-] 'leküzd-, legyőz-' (59.o.) | A sēn-
'id.'; < об *jin- ~ *sin- ~ от yeg- 'to conquer' (Clauson
p. 942.) ld. Paasonen p. 132., Eg., Räs. p. 197.

752. синь [sīn] 'ember' (15.o.) зинь in: пить-ыризинь
[zīn] 'fiatalember' (16.o.) | A,V sīn 'id.'; < KB *jan ~ *san
← per. jan 'id.' ld. Paasonen p. 138., Benzing p. 705., Eg.,
Schermer p. 52.

- нынъ (15.o.) E. sz. Birt. e.

753. синъ умрахъ 'nyilván'

754. сипка [sāpka] 'bölcső' (28.o.) | A sāpka 'id.'; < or.
zybka 'bölcső' (Fasmer II. p. 109.) ld. Paasonen p. 120.,
Eg.

- пканынь (uo.) E. sz. Birt. e.

755. сипъ [sip] 'cérna' (30.o.) | A,V sip 'id.'; < об *lep
~ sep ~ от yip 'cord, thread, string' (Clauson p. 870.) ld.
BTLw p. 78., Paasonen p. 137., TESZ I. p. 1127., Eg., Räs. p.
204.

- бѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

756. сир- [sir-] 'ir-' (17., 37., 56.o.) | A,V sir- 'id.';
< об *jar- ~ *sar- ~ от yaz- 'to write' (Clauson p. 984.)
ld. BTLw p. 87., Paasonen p. 138., Ramstedt 1914-15 p. 144.,
Ramstedt p. 7., Ligeti 1933. p. 276., Poppe 1960 p. 28.,
Ligeti 1963., Eg., TESZ II. p. 227., Róna-Tas 1967 p. 175,
Räs. p. 193., Róna-Tas I. pp. 400-404., Scherner p. 11.

- адаць (56.o.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.
- агаць (17.o.) Jel. i. mn. igenév
- агаинны (17.o.) Jel. i. mn. igenév e. sz. Birt. e.
- ны (37.o.) Mult i. mn. igenév
- за (54.o.) Hat igenév

757. сиратхонъ 'titatartó' (17.o.)

- ниннь (uo.) E. sz. Birt. e.

758. сирбямъ [sirbém] 'permet' (34.o.) | A, V sirpën 'szétfröcskölődik-, szétpermeteződik-', A sirpët 'fröcsköl-, permetez-' < sirp- + m (deverbális nomenképző, ld. Levitskaja p. 157.); sirp- < ób *serp- vö. oszm. serp- 'szétszór-, fröcsköl-, tat. sirp- 'id.', ld. Paasonen p. 122., Räs. p. 412.

- бядыннь (uo.) A -д- sajtóhiba -м- helyett. E. sz. Birt. e.

759. сирдъ [sirD-] 'harag-, rág-' (54.o.) | A sirt- 'id.'; ← tat. nyj. jirt- 'szaggat-' < ót yirt- 'to tear' (Clauson p. 958.) ld. Paasonen p. 139., Eg., Räs. p. 202.

- адаць (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

760. сирдя 'másfelől'

761. сирзахаданъ [sirza xožadap] 'hozzáírok' (54.o.) | A xussa sir- 'id.' ld. sir-, xox-

762. сирикъ [sirék] 'égerfa' (24.o.) | A, V sirék 'id.'; < ób *yerik - *serik - ót *yerik vö. tat. zirek, yirek 'id.' ld. Paasonen p. 137., Eg., Räs. p. 204., Róna-Tas I. pp. 416-17. (Bálint p. 84.) bask. yerek 'id.';

763. сиримъ [sirém] 'husz' (41.o., SRPZVC No. 128.) 'huszadik' (41.o.) | A, sirém, V serém 'husz'; < ób *rigirmi - *sigirmi - ót yegirmi: 'twenty' (Clauson p. 915.), ld. Paasonen p. 137., Ramstedt p. 17., Eg., Räs. p. 203., Róna-Tas 1976 p. 173., Scherner p. 10.

764. сиримъ беръ [sirém Ber], сиримъ беръ [sirém Ber] 'huszonegy' (41.o., SRPZVC No. 129.) 'huszonegyedik' (41.o.) ld. сиримъ, перъ.

765. сирла [sirlá] 'bogyó' (7., 22.o.) | A, V sirla 'id.';
< 6B *jeóläg - seóläg - 6T *yläk vö. bask. tat. yeläk, alt.
villek 'id.' ld. BTLw p. 125., Paasonen p. 138., Ligeti
1933 p. 275., Benzing p. 712., Poppe 1960 p. 28., Eg., TESZ
III. p. 794., Räs. p. 202., Tóna-Tas 1976/a p. 169.

- нынъ (7.o.) E. sz. Birt. e.

- на (7.o.) E. sz. T-R. e.

- ба (7.o.) E. sz. Eszk. e.

- замъ (7.o.) T. sz. A. e.

- заминъ (7.o.) T. sz. Birt. e.

- зама (7.o.) T. sz. T-R. e.

- замъ ба (7.o.) T. sz. Eszk. e.

- н (22.o.) 3. sz. birt. sz.rag.

- нинъ (22.o.) 3. sz. birt. sz. ragos alak e. sz. Birt. e.

766. сирма [sirmá] 'gödör, vizmosás' (20.o.) 'folyó' (33.o.)
| A, V sirma 'id.'; < 6B *jarma *sarma vö. 6T yar- 'to split'
(Clauson p. 954.) ld. Paasonen p. 139., Eg., Róna-Tas 1976
p. 165.

- нынъ (uo.) E. sz. Birt. e.

767. сирсирлы [ser sirlí < sirla+i] 'számóca' (22.o.) |
A ser sirlí, V sör sirlí 'id.', ld. съръ, сирла.

768. сирү, сырү [siru] 'levél' (17.o.) | A síru 'id.' <
sír- 'ír-' + -u (deverbális nomenképző, ld. fentebb) ld. сир-

- нынъ (uo.) E. sz. Birt. e.

768/a. сиря [siré] 'titeket, őnt' (SRPZVC No. 24.) | A
sire 'id.' sir + e (E. sz. T-R. e.) ld. азиръ.

769. сирьиндча [ser Yencé] 'barlang' (20.o.) ld. съръ,
индча.

770. сисъ [sis] 'érzés' (19.o.) | A, V sis- 'érz-'; ←
tat. siz- < 6T séz- 'to perceive, feel, discern, understand,
conjecture' (Clauson p. 860.) A csuvas szó főnévi jelentése
vagy másodlagos, vagy ha eredeti, akkor a szó egy VK *sezgü
korai kölcsönzése. Ez utóbbi alak folytatását a mai volgai
kppcsak nyelvekből nem sikerült kimutatni. ld. még Paasonen
p. 132., Eg., Räs. p. 413., Róna-Tas II. pp. 662-64.

- сѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

771. ситмелъ [sitmél] 'hetven' (41.o., SRPZVC No. 134.)
| A, V sitmél 'id.'; óB *jetmil ~ *setmil ~ óT yetmis 'seventy'
(Clauson p. 891.) ld. Paasoen p. 138., Eg., Róna-Tas I. pp.
410-11.

772. сикр- [sík^ur-] 'alszik-' (57.o.) | A sivár- 'id.'.

773. сичче [sicce] 'hét, hetedik' (40.o., SRPZVC No. 122.)
| A, V sicce, sice, sic 'hét'; < óB *jeti ~ *seti ~ óT yeti
(DTS) ~ yetti: 'seven' (Clauson p. 886.) ld. Paasonen p. 137.,
Ramstedt p. 13., Poppe 1926-32 p. 67., Poppe 1927 p. 162.,
Benzing p. 706., Eg., Doerfer IV. p. 139., Räs. p. 199.,
Róna-Tas 1976 p. 161.

774. сїсѣ кїлѣть [sies kilet'] 'sóvárog' (62.o.) ld. cí-
'eszik-', кїл-

775. смарды [s^umarDi < samarda+i] 'arc' (10., 17.o.) | A,
V samarta 'tojás', pít samarti 'arc'; ld. симарда-.

- ынь (10., 17.o.) E. sz. Birt. e.

- а, -рда (10.o.) E. sz. T-R. e.

- ба (10.o.) E. sz. Eszk. e.

- замъ (10.o.) T. sz. A. e.

- заминъ (10.o.) T. sz. Birt. e.

- зама (10.o.) T. sz. T-R. e.

- замъ ба (10.o.) T. sz. Eszk. e.

776. собынь [soban] 'szappan' (29.o.) | A supan', supan,
supen, süpen, V sopan', soypan 'id.'; < óB *sabini vö. oszm.
sabun, tkm. sabın, özb. soyun, kirg. samın, kkalp. sabın, tat.
sabın, tuv. savaŋ 'id.' A szó már az óT korban is vándorszó
volt, pontos eredetét nehéz meghatározni. ld. Paasoen p.
127., Eg.

- ынь (uo.) E. sz. Birt. e.

777. сoga [soGá] 'eke, faeke' (21.o.) | A suxa, V soxa
id.; <— soha 'id.' (Fasmer III. p. 729.) ld. Paasonen p.
125., Eg.

- ганынь (uo.) E. sz. Birt. e.

778. согалъ [soGál] 'szakáll' (18.o., SRPZVČ No. 13.) | A suxal, V soral 'id.'; < ÓB sagal saga:l 'something hanging down; beard' (Clauson p. 808.) ld. BFLw p. 119. Paasonen p. 125., Eg., TESZ III. p. 652., RMs. p. 396.

779. соганъ [soGán] су анъ [suGán] 'vöröshagyma' (22.o.) | A suxan, V soxan 'id.'; < tat. suxan 'id.' vö. ÓT so:um 'onion' (Clauson p. 812.) ld. Paasonen p. 125., Eg., Rédei-Róna-Fas 1975 p. 34.

- тинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

780. со атимиръ [soGá timēr] 'ekevas' (21.o.) | A suxa timēr suxa timēre, suxa timēri, suxa timērri, suxa timri 'id.' ld.

со а, тимеръ.

781. со ахиръ [soGa xir] 'szántóföld' (21.o.) ld. со а, хиръ.

782. соп - [soD-] 'elad-' (53.o.) | A sut-, V sot- 'id.'; < ÓB * sat- ~ ÓT sat- 'to sell' (Clauson p. 798.) ld. Paasonen p. 128., Eg., RMs. p. 405.

- аданъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

783. сойла - [soyl'a-] 'válogat-' (64.o.) | A suyla-, V soyla- 'id.'; < ÓB * syla- ÓT sayla- vö. tkm., özb. sayla-, kkalp. sayla-, kirg. sayla-, bask. hayla-, tat. sayla- 'id.' ld. Paasonen p. 125., Eg.

- мазаръ (uo.) fosztóképzős főnévi igenév

784. сол - [sol-] 'lenget-' (53.o.) | A sul- V sol- 'id.'; < ÓB * sal- ~ ÓT sal- 'to move; to put into motion' (Clauson p. 824.)

- аланъ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

785. сола [solá] 'vizitutaj' (34.o.) | A sulá, V solá 'tutaj'; ÓB * sal ~ ÓT sal:l 'a raft' (Clauson p. 824.) BFLw p. 119. Paasonen p. 125., Eg., Tesz III. p. 655., (a magy. szál török eredetét nem fogadja el), RMs. p. 397.

- ланьинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

786. солондъ [solonDZa] 'sótartó' (29.o.) | A sulanca, sulanca V solanca, solanca 'id.'; < or. solónica 'id.' < sol 'só' (Fasmer III. p. 715.)

- дъинъ (uo.) E. sz. Birt. e.

787. COM , СЪОМ in: СЪОМАНДА, СЪОМ [^{son}] 'szomszédos' (36., 63.o.) | А СЪОМ, V СЪОМ 'oldal'; < ОБ * СЪОМ ~ СЪОМ ~ ОТ СЪОМ 'the hip; the side, flank' (Clauson p. 940.) ld. Paasonen p. 141., Rasmstedt p. 22., Poppe 1927 p. 161., Eg., Hls. p. 184.

- РЫ (36.o.) E. sz. Helyh. e. + i melléknévképző

788. COMЪ [^{son}], COMЪ [^{son}] 'rubel' (20.o., SRPZVC No. 140.) | А СЪОМ, V СЪОМ 'rubel, érme' Nehéz megmondani, hogy a szó ОБ * СЪОМ fejleménye-e vagy a tat. СЪОМ 'rubel' kései kölcsönzése, vö. kkalp. СЪОМ 'rubel', kirg. СЪОМ 'darab'; érme' bask. СЪОМ 'rubel', alt., tel., leb. СЪОМ 'darab' (Radl. IV/1. col. 562.) ld. Paasonen p. 126., Eg., Doerfer III. p. 305., Hls. p. 427.

789. СОРЧИКЪ [^{sorciak}] 'nyúl' - az orosz jelentésben az и ю helyett nyilván sajtóhiba - (18.o.) | А СЪОМ 'id.'. Ismeretlen eredetű.

- СЪОМНЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

790. СЪОТТОРВАДАПЪ [^{sot törváp}] 'kereskedek' (54.o.) | А СЪОТ ТА, СЪОТ ТА 'id.'. A СЪОТ - té valószínűleg a ТА - ОБ СЪОТ - СЪОТ képzőkhöz keveredésnek eredménye. ld.

791. СЪОТЪ [^{sot}] 'eladás' (15.o.) | А СЪОТ, СЪОТ, V СЪОТЪ 'id.'; < ОБ СЪОТ ~ ОТ СЪОТ 'selling' (Clauson p. 799.)

- СЪОМНЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

792. СЪОЯ [^{soya}] 'kitalálás, becsapás, hazugság' (14.o.) | А СЪОЯ, СЪОЯ, СЪОЯ 'id.'; < ОБ СЪОЯ ~ ОТ * СЪОЯ vö. СЪОЯ. СЪОЯ 'félrebecsélés', tel. СЪОЯ 'hazugság' (Radl. IV/1. col. 294., 289.) ld. Paasonen p. 125., Eg.

- СЪОМНЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

793. СЪОЯ in: СЪОЯЗИМАРЪ 'hazugság' (38.o.) | А СЪОЯ, СЪОЯ, СЪОЯ 'id.'; < СЪОЯ + СЪОЯ 'kicsinyítőképző, ld. Levitskaja p. 150.) ld.

794. СЪОЯ ОРИ [^{soya + ?}] 'hazugság' (66.o.) ld.

795. СЪОЯ ОРИ [^{soya + ?}] 'hazugság' (60.o.) ld.

796. СЪОЯ ОРИ [^{soya + ?}] 'hazugság' (16.o.) | А СЪОЯ, СЪОЯ, СЪОЯ 'id.'; < СЪОЯ + СЪОЯ (vö. * ОБ * ОБ foglalkoztatás, ld. fentebb); ld.

- СЪОМНЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

797. ср - [^uс^uр-] 'szél-' (60.o.) | А ср 'id.'; < об ср -
~ об ср - 'to drive away, to drive on; to plough, to follow;
to spend (time)' (Gimmon p. 844.) ld. Pannonen p. 117.,
Bg., Hls. p.437.

-ядепъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.

798. стопка [stopka] 'pokár' (29.o.) | A, V stopka 'kis pokár';
← ор. stopka 'pálinsképokár' (Barnes)

-к аниннь (uo.) E. sz. Birt. e.

799. суб - [^uс^uв-] 'számol-' (54.o.) | А суб 'id.'; < об *суб -
~ об суб - 'to count' (Gimmon p. 781.) ld. Pannonen p. 124.,
Porro 1963. p. 29., Bg., Hls. p. 390.

-атапъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.

800. су анъ [sufán] 'vöröshagyma' (22.o.) ld. со анъ

-ныннь (uo.) E. sz. Birt. e.

801. сукманъ [sokmán] 'kürtén' (30.o.) | А сукманъ, сукманъ,
V сукманъ, сукманъ ор. сукманъ * (Barnes III. p. 798.)
ld. Pannonen p. 119., Doerfer III. p. 296., Rédei-Zóna-Tas
1975 p. 41.

-ныннь (uo.) E. sz. Birt. e.

802. сукманъ сьоди [sokmán sódí] 'gallér' (30.o.) ld. сукманъ,
сьоди.

803. сукманъ сянны [sokmán szenni] 'ruhaíj' (30.o.) ld.
сукм анъ, сянны.

804. сумахъ [^uс^uмах] 'szó, beszéd' (19.o.) | А сумахъ, V сумахъ
'id.' Ráczkó * sevad alektra vezetí viasza (p. 13.), Borsing
* szé szé etimológiát javasol (p. 705), Agorov az от сум tárgy-
egetőből származtatja. Hangtani szempontból mindhárom megoldás
erősen kifogásolható, a szót ismeretlen eredetűnek kell tekin-
tenünk.

-г (uo.) E. sz. Birt. e.

805. сумза [^uс^uмзá], [^uс^uмзá] 'orr' (18.o., SRPZVJ
No. 110., 18.o.) | А сумза, * сумза 'id.'. Szinte általános vé-
lemény az irodalomban, hogy a mong. сумза 'id.' kölcsönzés

(Rasmstedt p. 24., Poppe 1926-32 p. 69., Ligeti 1935/c p. ,
Eg., Hls. p. 399.) . az azonban nem lehet az első szótag voka-
lizáció miatt. Denning (p. 712.) az ujs. tuŋgja alakból indul
ki, itt a t- okos nehézséget. A szónak nincs biztos etimológi-
ája.

- анынъ (uo.) B. sz. Birt. o.

806. сунны [suni < suno +i], суну [suno] 'pengő, kopja'
(24., 31.o.) | A suna, V suno 'id.'; < ób * slig ~ ót slig 'a
lance, spear' (Clauson p. 834.) ld. Paasonen p. 119., Eg., Hls.
p. 437.

- н (24.o.) B. sz. Birt. sz.r.

- нннъ (24.o.) B. sz. Birt. sz.r. az. az. Birt. o.

- ноннъ (31.o.) B. sz. Birt. o.

807. суксла - [suka ^{ok} 'id.'] 'inidkzik-' (57.o.) | A сукла -
сукла сукла 'koreztollak-', inidkzik-, csipeget- /madár/ ;
сукла 'koreztoll' ld. Eg.

- дапъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.

808. суя - in: суясуядапъ [suja] 'henceg' (53.o.) | A суя -
V суя - суя 'hazudik'; < ób * suja ~ ót suja vs. alt. суя суя
'rivalom' ld. Eg., Hls. p. 395. ld. még .

- дапъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.

809. сѣв - [s'v], сѣв - [s'v] 'mos-' (54.o.) | A, V сѣв -
'id.'; < ób сѣв ~ ót сѣв 'to wash' (Clauson p. 870.) ld. Eg.,
Hls. p. 209.

- адапъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.

- ать (61.o.) Jt., n. jel. i., e. sz. 3. sz. á.

810. сѣде - in: соясѣде - [s'ed] 'hosszítás-, kibővit-'
(60.o.) | A сѣде 'id.' < ób * slite ~ * slite ~ ót slite - 'to
add an additional piece to, to increase' (Clauson p. 243.),
ld. még Eg.

- льпъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.

811. сѣру [sliru] 'levél' (17.o.) ld.

812. сѣваръ [s'var], in: сѣваръ [s'var] 'száj, nyílás, fog'
[savar] сѣваръ (18.o., 29.o.) | A сѣваръ 'száj, nyílás, fog'

veresb terkelete'. Az általánosabb vélemény szerint etimológiailag összefügg az ót yal alakkal (Paasonen, p. 136., Eg.), Poppe * jal ir etimont ajánl (1960, p. 95). A cauvas szó egy * joar ~ juar főle alakból vezethető le, mely párhuzamait nem sikerült kimutatni a török nyelvekben.

- ДИНИЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

- 843. сбо абога [soða] 'nyelkvég' (30.o.) | A ja ya, V joa 'id.', *;
< ób * ja ~ joa ~ ót ya ai 'the edge, or border; one collar' (Clauson p. 898.) ld. Paasonen p. 140., Ramstedt p. 6., Eg., Hls. p. 180.

- З анниъ (uo.) E. sz. Birt. e.

814. содаръ [soðar] 'csallag' (13.o., SRPZVC No. 93.) | A galtar, V goltor 'id.', *; < ób * jultur * jultur ~ ót valtut 'atar' (Clauson p. 922.) ld. Paasonen p. 134., Poppe 1926-32. p. 70., Eg., Doerfer III. p. 260., Hls. p. 210., Róna-Tas I. pp. 420-21., Róna-Tas 1978 p. 164.

- даринъ (uo.) E. sz. Birt. e.

815. соди in: сукманъ соди [sodi] 'gallér' (30.o.) | A silti 'kölse' ld. сод й

816. содъ [sok] 'nem, nincs' (63.o.) | A duk, V dek 'id.', *;
< ób * joa ~ joa ~ ót yo ia 'having nothing' (Clauson p. 895.) ld. Paasonen p. 140., Nyeti 1938 Eg., Hls. p. 205.

817. содыкъ [sodak] 'seprő' (28.o.) | A gulak, sulka, V solak 'veszseprő'. Paasonen a tat. sol i 'kassa' szóval veti egybe, a két szó összetartozásának jelentéstani akadály van. ld. még Eg.

- лъс инъ (uo.) E. sz. Birt. e.

818. соль [sol] 'év' (13.o.) | A gul, V sol 'id.', *;
< ób * jal ~ jal ~ ót yal ai 'fresh every year; a year of one's life' (Clauson p. 975.) ld. Paasonen p. 140., Poppe 1926-32 p. 66., Poppe 1927 p. 159., Benzing p. 711., Eg., Doerfer IV. p. 97., Hls. p. 192., Róna-Tas I. pp. 397-99., Róna-Tas 1976 p. 162.

- лннъ (uo.) E. sz. Birt. e.

819. соль [sol], соль [sul] 'ut' (20., 31.o.) | A gul, V sol 'id.', *;
< ób * jal ~ jal ~ ót yo il 'road, way' (Clauson p. 917.)

ld. Paasonen p. 140., Ramstedt 1914-15 p. 144., Ligeti 1938; Eg., Doerfer IV. p. 226., Häs. p. 205., Réna-Tas 1976 p. 182.

- ЛЫННЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

820. СЪОЛЪ, СЪУЛЪ, СЮЛЪ [¹sol] 'kat, forrás' (31., 33.o.) | А ¹sol, V ¹sol 'id.'; < ¹ob * ¹ul ~ ¹ul ~ ¹ot ¹ul 'a spring, fountain' (Clauson p. 917.) ld. Paasonen p. 134., Eg., Häs. p. 209.

- ЛЫННЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

821. СЪОМЪ [¹om] 'oldal' (68.o.) ld. com.

- НЪ (uo.) 3. sz. birt. sz. rages alak e. sz. T-R.o

- АНДА (uo.) 3. sz. birt. sz. rages alak e. sz. Helyh. e.

822. СЪОМАНДИ [¹omandi] 'halánték' (17.o.) < ¹om+¹an+Dz+1 (?) ld. com.

- НЫННЪ (uo.) E. sz. Birt. e.

823. СЪОМАРЪ [¹omar] 'eső' (14.o., SRPZVC No. 82.) | А ¹umar, ¹umar, V ¹umar, ¹umar 'id.'; < ¹ob * ¹ajmar ~ ¹ajmar ~ ¹ot ¹umar 'rain' (Clauson p. 903.) ld. Paasonen p. 134., Poppe 1926-32 p. 69., Eg., Häs. p. 177., Réna-Tas 1976/a p. 171., Schermer p. 33.

- РЫННЪ (14.o.) E. sz. Birt. e.

824. СЪОМАРЪ СЮВАТЬ [¹omar ¹ovat] 'esik az eső' (61.o.) ld. СЪОМАРЪ, СЪВ-.

825. СЪОМЗА [¹omza] 'orr' (18.o., SRPZVC No. 110.) ld.

сумза.

826. СЪОМЗА ШИДЫКИ [¹omza ¹adake] 'orrlyuk' (18.o.) ld.

сумза, ШИДЫКЪ.

827. СЪОН - [¹on] 'ég.' (58.o.) | А ¹on-, V ¹on- 'id.'; < ¹ob * ¹on ~ * ¹on ~ ¹ot ¹on- 'to burn, blaze up' (Clauson p. 942.) ld. Paasonen p. 141., Eg., Häs. p. 184.

- АДАПЪ (uo.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. 4.

828. СЪОНАТЛЫЙ [¹onatla] 'származ' (37.o.) | А ¹onatla, V ¹onatla 'id.'; < ¹onat+la (ellátottságképző, ld. fentebb). А -y tatáros ejtést tükröz. ld.

СЪОНАТЬ

829. СЪОНАТЬ [sonát] 'szárny' (25.o.) | А junat, V sonat 'id.'; < ОВ * janat ~ * junat ~ ОТ janat 'a bird's wing' (Clauson p. 635.), Id. Paasonen p. 141., Ligeti 1938., Eg., Räs. p. 230.

— НАДЫННЪ (uo.) E. sz. Birt. o.

830. СЪОНАХЪ [sonáx] 'szár' (32.o.) | А juna, V sona 'id.' < ОВ sana ~ * sana ОТ * sana vö. šab., kirg. sana, kkaly., kazah., исг. sana, tat. sana, bask. sana 'id.'. А -х kicsinyitő képző? Id. Paasonen p. 141., Ramstedt p. 8., Banning p. 713., Eg., Doerfer III. p. 105., Räs. p. 98., Scherner p. 10.

— НАДЫННЪ (uo.) E. sz. Birt. o.

831. СЪОНДАЛЫКЪ [sondalak] 'ég' (13.o., SRPZVC No. 108.) Id. сяндалыкъ.

— ЛЫ НННЪ (uo.) E. sz. Birt. o.

832. СЪОНУХЪ [sonox] 'liszt' (22.o.) | А donox, V sonox 'id.'; ОВ lunna ~ junna ~ ОТ un 'flour' (Clauson p. 166.) Id. Eg., Räs. p. 514.

— НУ НННЪ (uo.) E. sz. Birt. o.

833. СЪОР- [sor-] 'hasít-' (56.o.) | А dux-, V dux- 'id.'; ОВ * dux- ~ * dux- ~ ОТ dux- 'to split, or cleave' (Clauson p. 954.) Id. Paasonen p. 142., Eg.

— АЛА ПЪ (uo.) Jt. n. jel. 1., e. sz. 1. sz. á.

834. СЪОРА [sora] 'sár' (31.o.) | А sara, V sora, soro 'id.' < ОВ * lara ~ * sara ~ ОТ * unna vö. karam unak, bask., tat. uonak 'id.' Id. Paasonen p. 135., Eg., Räs. p. 212., Róna-Tas I. p. 423., Róna-Tas 1971 p. 390.

— РАНЫННЪ (uo.) E. sz. Birt. o.

835. СЪОРАКЪ [sorak], СЪОРКЪ [sorak] 'rés' (28.o.) | А durak V durak 'id.'; < ОВ * larak ~ * larak ~ ОТ unna 'a split, crack, breach; cracked, split' (Clauson p. 962.) А -к szórvány szórvány, övb. duk < lor 'áncs'. Paasonen p. 142.

— РА НННЪ (uo.) E. sz. Birt. o.

836. СЪОРАМЪ [ˈsɔrɒm] 'hát' (19.o.) | A súrám, V sórám 'id.'; < ób * járín ~ * súrín ~ ót yárín ~ yárín 'shoulder - blade' (Clauson p. 905., 370.) ld. Paasonen p. 142., Eg., RMs. p. 178.

837. СЪОРАНЪ [ˈsɔrɒn] 'gyalogos' (39.o.) | A súrán 'id.'; súrén 'gyalog'; < ób * járín < jár + in ~ súrín ~ ót yárín 'on foot' (Clauson p. 887.) ld. Paasonen p. 142., Poppe 1926-32 p. 66., Poppe 1960 p. 32., Eg., RMs. p. 177.

838. СЪОРАСИ [ˈsɔrɒsi] 'kulcs' (31.o.) | A súrassi, V sórassi < sóra+assi. ld. сѡра, си 'kulcs'.

839. СЪОРДА [ˈsɔrdɒ] 'gyertya' (29.o.) | A súrta, V sórta 'id.'; < ób * járta ~ * súrta v.o. ót yárta:- 'to be, or become bright; to shine' (Clauson p. 956.) ld. BFLw p. 78., Paasonen p. 143., TESZ I. p. 1128., Eg., Róna-Tas 1976 p. 160., Róna-Tas 1976/a p. 170.

- ДАННИНЪ (но.) Б. яз. Birt. с.

840. СЪОРКОНГИ [ˈsɔrkɒŋi] 'tavaszi' (36.o.) | A súrkoncki 'id.'; < sorkon + xi (időhatározótag, ld. fentebb.), ld.

СЪОРКОННЯ.

841. СЪОРКОННЯ [ˈsɔrkɒnnɒ] 'tavasz' (14.o.) СЪОРКОННЯ [ˈsɔrkɒnnɒ] 'id.' (SRPZVC No. 29.) | A súrkonnye, V sórkonnye 'tavaszmal'; < sor+konnye; sor < ób * jár ~ * súr ~ ót yárta 'spring; spring' (Clauson p. 982.); ld. ; Paasonen p. 142., Poppe 1926-32 p. 71., Poppe 1927 p. 159., Ligeti 1938, Poppe 1960. p. 38., Ligeti 1963., Eg., Decker IV p. 66., RMs. p. 193., Róna-Tas II. pp. 524-27.

- НИНЪНЪ (но.) Б. яз. Birt. с.

842. СЪОРА [ˈsɔrɒ] 'sarló' (21.o.) | A súr, V sór 'id.'; < ób * súrta ~ súrta 'id.' ld. BFLw p. 114., Remstedt p. 10., TESZ III. p. 494., Rédei-Róna-Tas 1973 p. 282., Róna-Tas 1976/a p. 170.

- ДАННИНЪ (но.) Б. яз. Birt. с.

843. СЪОРОМЪ [ˈsɔrɒm] in: СЪОРОМЪ-ПОЗИ [ˈsɔrɒm] (13.o.) СЪОРОМЪ [ˈsɔrɒm] (SRPZVC No. 94.) 'hajnal'; < ób járta ~ súrta v.o. ót yárta:- 'to be, or become bright; to shine' (Clauson p. 956.); A súrta-pozi

V сорен-рис, сорен-рос 'hajnal', ld.

844. сорттувадапъ [sort továdap] 'letalepülés' (57.o.) ld.
сортъ, тв-.

845. сортъ [sort] 'ház' (27.o.) | A sort, V sort 'id.'; <
об * sort ~ sort ~ от sort 'an abandoned campsite; dwelling-
place, abode, etc.' (Clouston p. 958.) ld. Paasonen p. 143.,
Peppe 1926-32 p. 68., Eg., Doerfer IV. p. 212., Ras. p. 211.,
Róna-Tas 1976 p. 182., Róna-Tas 1976/a p. 172

- рдынъ (uo.) Б. из. Birt. с.

846. сзохрымъ [sokham] 'verosta' (20.o.) | A sokham, V
sokham 'id.'; < об * sokham ~ sokham vö. kirg. sagirim, khalp.
sagirim, tat. sagirim, от sagir 'to calk out, shout' (Clouston
p. 410.) ld. Paasonen p. 140., Eg., Doerfer III. p. 78., Ras.
p. 96.

- мынъ (uo.) Б. из. Birt. с.

847. сынада [s'pala] 'háromboscok' (30.o.) | A, V sybata
'id.' Egorov, Ras. (p. 94.) Scherner (p. 29) с per. sybata ~
sybata kölcsönzésnek tartja. Bismyrtalan az első szótag
vokalizmus miatt.

- данынъ (uo.) Б. из. Birt. с.

848. съ съста [s'atá] 'művés' (16.o.) A съ - a képzéses a
főleolvasással működött. ld. уста.

849. сьюксьо [sokso] 'kiszesség' (17.o.) | A sokso 'id.',
sok 'teher, kizesség'; < об * sokso ~ sokso ~ от sok 'a load,
burden' (Clouston p. 910.) Eg.

- онъ (uo.) Б. из. Birt. с.

850. сьюль [s'ol] 'forrás' (23.o.) ld.

851. сьюлю [s'olú] 'hab' (21.o.) | A sölö, V sölö 'id.'; <
об * soli vö. khalp. soli, tat. soli, bask. holo 'id.' ld.
Paasonen p. 117., Egstedt p. 14., Ras. p. 432.

- (uo.) Б. из. Birt. с.

сьюмаръ [s'omaz] 'ököl' (18.o.) | A somaz, somaz,
V somaz 'id.'; < об * somaz ~ somaz ~ от somaz ~ somaz
'fist' (Clouston p. 892.) ld. Paasonen p. 135., Ras. p. 210.

- РЫННЬ (uo.) E. sz. Birt. e.

853. СЫУМЬ, СЫМЬ [sóm] 'gyapju' (26.o.) | A sám, V sóm 'id.'; < ÓB * jun ~ sun ~ ÓT yun 'wool; cotton' (Clauson p. 941.) ld. Paasonen p. 145., Eg., Räs. p. 211.

- МЫННЬ (uo.) E. sz. Birt. e.

854. СЫМӨРТЬ, СЫМӨРТЬ [sömör't] 'zelnicemeggy' (22., 24.o.) | A sämert, sämret, V sömört, sömört 'id.'; < ÓB * jumirt ~ sumirt vö. özb. sumurt, tat. somirt, bask. somort 'id.', ld. Paasonen p. 132., Ramstedt 1914-15 p. 144., Eg., Róna-Tas 1976 p. 165., Róna-Tas 1976/a p. 171.

- ДЫННЬ (uo.)

- ДЫННЬ (24.o.) E. sz. Birt. e.

855. СЫУРА, СЫРА in: сиралан- [sörá 'sürü' (38.o.) | A sára, V sóra 'id.'; < ÓB * čuray ~ * suray vö. tel., alt. čirak 'id.' (Radl. III/2 col. 2 123.) Paasonen p. 135.

856. СЫҮРӨ [sörö] 'köves gyűrű' (18.o.) | A sērē, V sörö 'id.'; < ÓB * jürüg ~ * sürüg ~ ÓT yüzük 'finger-ring' (Clauson p. 986.) ld. BTLw p. 82., Paasonen p. 133., Ramstedt p. 17., Poppe 1926-32 p. 75., TESZ I. p. 1141., Eg., Doerfer II. p. 146., Räs. p. 214., Róna-Tas I. pp. 426-29.

- РЫННЬ (uo.) E. sz. Birt. e.

857. СЬОКА [sóká] 'hársfa' (23.o.) | A sáka, V soka 'id.'; ÓB * jökä ~ sökä ~ ÓT * yökä vö. karcs. jöge, kazah žöke, nog. yöke, tat., bask. yükä 'id.' ld. Paasonen p. 134., Eg., Räs. p. 207.

- КАННННЬ (uo.) E. sz. Birt. e.

858. СНӨ- [sIB-] 'kanalaz-, szürcsöl-' (54.o.) | A sip- 'id.' Ismeretlen eredetű. Paasonen p. 123.

- АДАНЬ (uo.) Jt. m. jel. i., e. sz. l. sz. á.

859. СЫВЗЫРЛАН- - [sivZär-lan-] 'megbetegszik-' (54.o.) | A sivsärlan- 'id.'; < sivsärlan (denominális verbunképző ld. fentebb) ld.

- АДАНЬ (uo.) Jt. m. jel. il, e. sz. l. sz. á.

860. СЫВЗЫРЬ [sivZär] 'beteg' (37.o.) 'fáj' (SRPZVČ No. 10.)

об * guala- ~ от gualar- 'to watch over guard, protect' (Clauson p. 810.) Eg.

- дапъ (uo.) Jt. n. jel. i., o. sz. l. sz. á.

871. сю in оксю [su] '1j' (31.o.) < об * ga ~ * ga vö. tuv. ga 'id.' ld. Paasonen p. 139., Eg., Hls. p. 359.

872. сюбя [sübe] 'szemét' (29.o.) | A, V gip, A gipe 'id.'; < tat. gip < от gü:b 'sediment, dregs; something worthless, rubbish' (Clauson p. 394.) ld. Paasonen p. 143., Eg.

- бяньнь (uo.) E. sz. Birt. o.

873. сюв- [sov-] 'nos-' (54.o.) ld.

874. сюв- [sov-] 'hus-; cibál-' (60.o.) | A gij- 'id.'; < об * soy- ~ от oy- 'to skin' (Clauson p. 858.) ld. Paasonen p. 128., Eg., Hls. p. 425.

- адъпъ (uo.) Jt. n. jel. i., o. sz. l. sz. á.

875. сюваръ [sovár] 'száj' (18.o.) ld.

876. сювъ [sov] сью [su] 'vaj' (18., 22.o.) | A guy, A, V gu 'vaj, zsíradék'; < об * ja ~ ga ~ от yaj 'grease, fat, oil' (Clauson p. 895.) ld. Paasonen p. 139., Poppe 1926-32 p. 73., Eg., Hls. p. 177., Róna-Tas 1371 p. 391., Schotner p. 18.

- вунъ (uo.) E. sz. Birt. o.

877. сюл- [söl-] 'nyel-' (62.o.) | A gut-, V gut- 'id.';

< об * lut- ~ * gut- ~ от yut- 'to swallow' (Clauson p. 865.) ld. Paasonen p. 135., Eg.

- алъпъ (uo.) Jt. n. jel. i., o. sz. l. sz. á.

878. сюна [süna] in: сут [sut] 'világos' (13., 36., 56.o.) | A sut, suta, V sot 'fény, világosság, világos';

< об * yati ~ yati ~ от * yati vö. tm. yati, khalp. yati, tat. bask. yati 'id.' ld. Paasonen p. 143., Eg., Doerfer IV. p. 201.

879. сюдал- [südal-] 'világít-' (58.o.) | A, V sutal-

'id.' A sutal- 'fénylik-' ige műveltető alakja. ld. Ann. Mat. p. 269.

- апъ (uo.) Jt. n. jel. i., o. sz. l. sz. á.

890. судла [suda] 'világos' (36.o.) < sut-la (ellátott-
nőképző, ld. fentebb.) Nesterovszkij képzés, vö. sutu-revel
'fényes nap', sutu-pillem 'világos szoba' (HCS p. 692.) ld.
суда.

891. судль 'meredek' (38.o.)

892. судь [sua] 'len, szősz, csapd' (22.o.) | A sua
'14.'; ← tat. sua '14.' vö. hark. sua '14.' ld. BILAS p. 222.,
Pannonen p. 128., Bg.

- зьянь (uo.) E. sz. Birt. e.

893. сюкля - in: сюклязасюклянь [sükle-] 'felemel-'
(59.o.) | A sükle-, V sükle- 'felvessz-, felemel-, hord-'; <
ób * sükle- ~ * sükle- ~ ót sükle- 'to load; to carry a burden'
(Clauson p. 912.) ld. Pannonen p. 132., Ramstedt 1914-15 p. 145.
Bg., ld. még сюря - 'jár'

- за (uo.) hat. igenév

894. сюкрю [sokro] 'kenyér' (22.o.) | A sokro, sokkro,
sokkri, V sokro, sokkro '14.' Pannonen onom. sokkri alakkal
veti egybe, ő is kérdőjellel. Valószínűbb, hogy az ót sokro-
'to knead' (Clauson p. 906.) szóval van kapcsolatban, de kő-
vetlenül за * sokkro a sokkri alakot kell feltenni.

- рынь (uo.) E. sz. Birt. e.

895. сула [sula] 'nyár' (14.o., SRPZVC No. 103.) | A, V
sula, sulla 'nyár, nyáron'; < su-la (határozórag, ld. fentebb);
< ób * su ~ sa ~ ót su:u 'spring, summer' (Clauson p. 980.) ld.
Pannonen p. 139., Bg., BILAS p. 179.

- анынь (uo.) E. sz. Birt. e.

896. сула - [sulá-] 'nyal-' (56.o.) | A sula-, sulla-, V
sula-, solla- '14.'; < ób * sula- ~ sulla- ~ ót sula- 'to
lick' (Clauson p. 926.) ld. Poppe 1960 p. 74., Levitskaja
1967/8 p. 136., BILAS p. 182.

- дапъ (uo.) 3t. m. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

897. судль 'bűnt' (64.o.)

898. сюлерь - in: сюлерьзакредель [süler-]
'Megszedek-' (59.o.); süler (denominális verbunkképző, Levits-
kaja p. 177.), ld. сула й, крд-

- sa (uo.) határozói igenév

889. сѣлѣнь [söllén] 'kigyó' (24.o.) | A sēlen, V sōlen 'id.'; < ÓB * jīlan ~ sīlan ~ ÓT yile:n 'snake' (Clauson p. 930.) ld. Paasonen p. 132., Ramstedt p. 9., Poppe 1926-32 p. 77., Poppe 1927 p. 159., Benzing p. 710., Eg., Doerfer IV. p. 254., Räs. p. 200.

- сьнѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

890. сѣлѣ [süllē] сѣлѣ [sülē] 'magas' (39., 68.o.) | A, V sülē, süllē 'id.' Ramstedt (1914-15 p.) * jö-lig alak-
ra vezeti vissza. Nem magyarázza az -ü-t, kétes etimológia.

891. сѣлѣзь [sülz^ö] 'falevél' (24.o.) | A sülse, sülēs, sulsa, saválca 'id.' Ismeretlen eredetű. Eg.

- сьнѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

892. сѣлѣ [söl] 'kut' (31.o.) ld. сѣлѣ 'kut'

893. сѣлѣ [sülē] 'magas' (68.o.) ld. сѣлѣ

- ряхъ (uo.) m. középfoka

894. сѣмля [sömlä] 'gyapjas' (36.o.) | A sämlä 'id.'; < söm+lä (ellátottságképző, ld. fentebb) ld.

895. сѣмолтвадани [sömol t^övádäp] 'könnyitek' (52.o.) ld. сѣмолли, те-.

896. сѣмолли [sömöllä], сѣмол in сѣмолтвадани [sömöl] 'könnyű' (39.52.o.) | A sämäl, V sömöl 'id.'; sömöl+lä (ellátottságképző, ld. fentebb.) Mesterséges képzés, vö. sämäl zadaca 'könnyű feladat' sämäl apat 'könnyű étel' (RCS p. 315.); < ÓB * jūgūl ~ * sūgūl ~ ÓT yégil 'light (not heavy) ; easy' (Clauson p. 950.) ld. Paasonen p. 134., Ramstedt p. 22., Benzing p. 713., Eg., Räs. p. 198.

897. сѣмѣ [som] 'gyapjas' (36.o.) ld. сѣмѣ

898. сѣмѣртъ вѣси [sömört 'viväs^{si}] 'zelnicemeggyfa' (24.o.) ld. сѣмѣртъ, ивѣсь.

899. сѣпзѣ [süpZé] 'kád' (29.o.) | A süipse, V söpse 'fa-kád'; ÓB * ciapca ~ * siapca vö. noğ. şapşaq, tat. çapçaq, bask. şapşaq, hak. şapçax 'id.' ld. Paasonen p. 144., Eg., Räs. p. 99.

- зяньнѣнь (uo.) E. sz. Birt. e.

900. сюралан [sɔralan] *sɔralan* (55.о.) | А сюрлан *id.*; < sɔre+lan (dennindálir verðuningspæð); id. сьура

901. сюрги [sɔrgi] *sɔrgi* (38.о.) | А сург *id.*; < sɔr+gi (döhatározásrag, id. fentebb) id. сюрля.

902. сюрлаг [sɔrlaɟ] *sɔrlaɟ* (33.о.) | А сюрляг *id.*; < sɔrle+gi (döhatározásrag, id. fentebb) id. сюрля.

903. сюрля [sɔrlɔ] *sɔrlɔ* (13.о., SRPZVC No. 309) | А сюрля V сюрля *sɔrlɔ* < sɔr+le (döhatározásrag, id. fentebb). Ismeretlen eredetű.

- яньнь (13.о.) В. н. Birt. о.

904. сюрля кайк [sɔrlɔ kɔk] *sɔrlɔ kɔk* (25.о.) id. сюрля, кайк.

905. сюртан [sɔrtan] *sɔrtan* (33.о.) | А сюртан, сюртан *id.*; < sɔr * sɔrtan ~ sɔrtan vö. öb. kɔrg. sɔrtan, kɔrtan. sɔrtan, tɔt. sɔrtan, bask. sɔrtan, tɔv. sɔrtan, jak. sɔrdeŋ id. Pannonen p. 135., Eg., Hs. p. 116.

- аньнь (uo.) В. н. Birt. о.

906. сюри id. сысна сюри, корак сюри, шиж сюри [sɔri] < sɔr + i *sɔrɔna, kɔlyok* (24.о., 27.о.) | А сюри *id.*; < sɔr * sɔri ~ sɔri vö. öb. sɔri, sɔri. V sɔrɔk *id.*; < sɔr * sɔri ~ sɔri vö. öb. sɔri, sɔri. sɔrɔk, sɔrɔk. sɔrɔk *fintal állat* (Radl. III./I. col. 18.) id. Pannonen p. 142., Eg., Hs. p. 178.

- и (uo.) J. н. Birt. н.н.

- рьнь (24.о.) В. н. Birt. о.

907. сюр [sɔr] *sɔr* (42.о., SRPZVC No 137.) | А сюр V сюр *id.* < sɔr * sɔr ~ sɔr ~ sɔr *a hundred* (Glennan p. 983.) id. Pannonen p. 138., Gorge 1926--32 p. 70., Gorge 1927 p. 159., Eg., Doerfer IV. p. 221., Hs. p. 213., Rényi-Esz I. pp. 424-25., Rényi-Esz 1976 p. 162.

908. сюрхуть [sɔr xut] *sɔr xut* (66.о.) | А сюрхуть V сюрхуть *sɔr xut* id. сюр, хуть

909. сюр [sɔr] *sɔr* (21.о., SRPZVC No. 14.) | А, V сюр *id.* Ismeretlen eredetű.

- рюньнь (uo.) В. н. Birt. о.

910. сюръ - [sür-] 'jár-, sétál-' (50., 60.o.) | A, V
 'id.' Immortien eredetű Eg.

- дьпъ , - дапъ (50., 59., 60.o.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. 6.
- мастапъ (50.o.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. t.
- мастанъ (50.o.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 2. sz. t.
- масть (50.o.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 3. sz. t.

911. сюръга [sür-] 'gyaloghal-' (33.o.) | A gureke
 'id.'; = mis. tat. gureke 'id.' (Rausanen p. 117.)

- зынынь (uo.) E. sz. Birt. o.

912. сюръд - [sür-] 'szállítat-' (54.o.) | A güret-
 'hard-, szállít-'; < sür- + t (sziveltetőképű, ld. fentebb)
 ld. сюръ-

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. 6.

913. сюсь [süs] сюсь [süs] 'haj' (17.o., 60.o., SRPZVC
 No. 37.) | A, V süs 'id.'; < öb * jule ~ sula ~ öt yoilie ~
yoile 'fine goat's hair' (Glouson p. 921., 876.), Rausanen
 (p. 144.) öb Rausetti (p. 14.) a köztörök haj 'id.', alkból
 vezetett, az hangtani nehézségekbe ütközik, ld. még Róna-Tas
 1971-72 p. 83.

- зынь (uo.) E. sz. Birt. o.

914. сюсьлы [süsle] 'hajar' (36.o.) | A süle 'hosszu ha-
 ja, id.'; < süs + le (sziveltetőképű, ld. fentebb) ld. сусь.

915. сюсю [süsü] 'hár' (11., 34.o.) | A gure, V gure 'id.';
 < öb * jule ~ * sule vö. azori ülkü, balk. jule 'borot-
 va' ld. Rausanen p. 710, Eg., Mis. p. 213.

- сьнь, -зънь (uo.) E. sz. Birt. o.

- ся + -зя (uo.) E. sz. T-H. o.

- ба (11.o.) E. sz. Birt. o.

- зьмъ (11.o.) E. sz. A. o.

- зьмынь (11.o.) E. sz. Birt. o.

- зьмя (11.o.) E. sz. T-H. o.

- зьмъ бя (11.o.) E. sz. Birt. o.

916. сютл- [süt-] 'fénylik-, csillog-' (56.o.) | A
 'id.'; < süta + l (denominális verbunképű, Levitskaja
 p. 178.) ld. сюда

-адапъ (uo.) Jt. m. je. 1., o. sz. 1. sz. á.

917. сютр- [süt^o r-] 'muz-, vonssol-' (60.o.), 'oórnát sodor-' (53.o.) | A gater-, V gütör- 'id.' Ismeretlen eredetű. Eg.

- едыпъ (60.o.) } Jt. m. jel. 1., o. sz. 1. sz. á.
- ядапъ (53.o.) }

918. сюттѣ [süt] 'fukar' (35.o.) | A satax, A, V satā, satax 'id.'. Ismeretlen eredetű.

919. сютѣ [süt] 'tej' (23., 26.o.) | A set, V süt 'id.'; < óv * silt ~ ót silt 'milk' (Clauson p. 798.) ld. Paasonen p. 118., Bensing p. 710., Eg., Hsc. p. 438.

- дыннѣ (23.o.) } E. sz. Birt. o.
- дьннѣ (26.o.) }

920. сютѣ [süt] 'főny, sugar' (13.o.) ld. сюда.

- дьннѣ (uo.) E. sz. Birt. o.

921. сюханѣ [soxán] 'varju' (25.o., SRPZVC No 41.) | A saħan, V soħan 'id.'; < óv * jutaen ~ jutaen ~ ót * jutaen, ld. Eg., Róna-Fas 1978 p. 164. Scherner (p. 173.) perasa saħan alakból vezet. le. Szőkezdő sa- soha nem ad a csu-vasban sa- ~ so-t. Az általa idézett csuv. seħantā ← or. seħanda, csuv. sinovi ← or. Zinovij esetekben a g a g-t követő palatális magánhangzókhatására másodlagosan alakult ki a csu-vasban. Közvetlen kölcsönzés esetén a per. g- a közöpholgár-ba kerülve i-vé vagy u-vá fejlődik. Az -g- típusú kétszó-tag fejlődésére ld. óv * gag > csuv. ivāg 'fa'

- ныннѣ (uo.) E. sz. Birt. o.

922. in [saβ] 'lánc' (21.o.) ← or. nyj. cep (Dal' IV. col. 1306.) 'id.' (Fasmer IV. p. 299.). Ha jó az etimológia, egy óor. nyj. -i-t kell feltételeznünk. | A gar - yivassi, V garpassi, garvassi 'csőphadáró' ld. Asm. XII. pp. 51-53., Paasonen p. 130. Hsc. p. 104.

- базьннѣ (uo.) E. sz. Birt. o.

923. сяб - [sab-], сяп in авансяпадапъ [sap- 'ut-,
bevor-, tilol-' (58.o.)

ld. Faasonon p. 141., Eg., Hls. p. 99.

- адапъ (58., 62.o.) } Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.
- адъпъ (6.o.) }

924. сябахъ [sabax] 'hasznló' (35.o.) 'szintén, ugyan-
akkor' | A ~~савъхъ~~ ~~савъхъ~~ 'mégis, ugyanakkor'

925. сыва [sava] 'kassa' (21.o.) | A, V ~~сыва~~ 'id.'; < ób
savig ~ savig vö. alt. hak. ~~савъи~~ 'id.' ld. Remstedt
p. 8., Eg.

- нынъ (uo.) E. sz. Birt. e.

926. сыва, сав in: савынчоль [sava] 'sz' (44., 62.o.)
| A, V ~~сыва~~ ~~сав~~ 'id.'; < * ~~as+bu~~ ld. Levitskaja p. 34.

- вынъ (44.o.) E. sz. Birt. e.

- вна (44.o.) E. sz. T-R. e.

- вавъ ба (44.o.) E. sz. Egk. e.

927. сывар [savar] 'ágyutörök' 29.o. ld. сьоваръ.

- н (uo.) E. sz. Birt. sz. r.

- рыннъ (uo.) E. sz. Birt. sz. ragoz forma E. sz. Birt. e.

928. сыварзахона [savarza xona] 'levelezés' (28.o.) |
A ~~сываръа~~ ~~хоръ~~, V ~~сываръа~~ ~~хоръ~~ 'megfordít-', ld. сывр-, хор-.

- наныннъ (uo.) mult. i. m. igenév e. sz. Birt. e.
Ez a forma a mai olvasásban nem ragozható.

929. сывд- [sav d-] 'vezet-' (57., 61.o.) | A ~~сывдъ~~
~~сывдъ~~ 'id.'; < ób * ~~сывдъ~~ ~ * ~~сывдъ~~. Más rokon nyelvből
nem sikerült kimutatni. Faasonon (p. 131.) a köztörök ~~сывдъ~~
tével hasonlítja, Egorov a jak. ~~сывдъ~~ szóval veti egybe.
Egyik sem tartozik össze a olvasás szóval.

- адапъ (57.o.) Jt. n. jel. i., e. sz. l. sz. á.

- са (61.o.) hat. igenév

930. сывдса сидередыпъ [sav dsa sideródyap] 'elvezeték' (61.o.)

931. сывд- [sav d-], сидер- in: сыварзахона [savar-]
'fordít-' (50.o.) | A, V ~~сываръ~~ ~~савъ~~ 'id.'; < ób ~~сывдъ~~ ~~сывдъ~~

* савир- ~ от савир- 'to twist, or turn' (Clauson p. 398.) 1d. BEL p. 58., Paasonen p. 130, THSZ I. p. 488., Eg., Hs. p. 102.

- адапъ (50., 58.о.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. 4.

- зя (28.о.) hat. igenév.

- мастапъ (50.о.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. t.

- мастанъ (50.о.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 2. sz. t.

- масть (50.о.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 3. sz. t.

932. савра in: савра силь [savra] 'kerék, forgó' (13.о.) | A, V savra, savra, savra 'id.'; < от * савра ~ савра vó. азери савра 'kör' | A savra sil, V savra sil 'forgósél', 1d. силь.

933. саврага [savraga] 'kerék' (36.о.) | A savraga, savrag, savreke, savragka 'id.' < savag + aka (melléknévkező, Hs. Hat. p. 155) 1d. савр-. Paasonen p. 131., Eg.

934. саврахныра [savra xura] 'kerék feleke, malomke' 1d. савра, хныра.

935. саврашивъ [savra siv] 'örvény' (34.о.) 1d. савра, шивъ.

936. сяга [saga] 'sz' (44.о.) 1d. сага.

937. сяганъ [sagan] 'fontott kerítés' (27.о.) | A gatan, catan 'id.'; < от * catan ~ gatan ~ от * catan vó. баск. gitan, tat. gitan, alt. ceden, lok. giden 'kerítés' 1d. Paasonen p. 130., Eg., Hs. p. 106.

- ны нъ (но.) H. sz. Birt. e.

938. сяк [sak] 'sz' (66.о.) 1d. сага

- канъ (но.) H. sz. Birt. e.

- анжень (но.) H. sz. Ok-66th. e.

939. сяк - [sak] 'akaszt-' (59.о.) | A, V sak 'id.'; < от * sak ~ sak ~ от * sak vó. азери sak, tan sak 'id.' 1d. Remstedt 1914-15 p. 144., Eg., Scherner p. 12.

- адапъ (но.) Jt. m. jel. 1., e. sz. 1. sz. 4.

940. сякканъ хисинъ [sakan xis'in] 'esszerint' (66.о.) 1d.

сяк, хиз.

941. сяклан - in: сякланзатрадапъ [saklan] 'akaszt-' (59.о.) | < sakla + lan (denominális verbumkező, 1d. fontebb), 1d.

сякль,

тур-.

- за (uo.) hat. igenév

942. СЯКЪ [səkʲə] 'kampó, horog' (28.o.) | А səkəl, səkil, səkʲə, səkʲəl, səkʲəl, səkʲəl, səkʲəl, səkʲəl 'id.'; < ób * səkʲil ~ səkʲil ? vs. osam. sengel 'id.' ld. Pearson p. 131., Eg., Hs. p. 99.

- ЛЬННЬ (uo.) Б. sz. Birt. e.

943. СЯКН- [səkʲan-] 'lóg-' (56.o.) | А, V səkʲan- 'id.'; < sək + n (visszahatókörző, ld. fentebb), ld. СЯК-.

- алапъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

944. СЯМ а, СЯМГА [səmə, səmə] 'honlok' (17.o., SRPZVC No. 104.), 'halánték' (17.o.) | А səmə, səmə, səmə 'honlok'. Ismeretlen eredetű. Eg.

- анынъ (17.o.) Б. sz. Birt. e.

- и (29.o.) 3. sz. Birt. sz. rag

945. СЯМЗЯЛАН- [səməzələn-] 'lágyl-' (60.o.) | А səməzəl-, V səməzəl- 'id.'; < səmə + len (denominális verbunkörző, ld. fentebb), ld. сямзи.

- ядъпъ (uo.) Jt. n. jel. i., e. sz. 1. sz. á.

946. СЯМРЯКЪ [səmrək] 'fiatalság' (17.o.) 'fiatal' (37.o.) | А, V səmrək, səmrək 'id.'; < ób * səmrək ~ * səmrək, ld. Hs. p. 198.

- сьнынъ (17.o.) Б. sz. Birt. e.

947. СЯНДАЛЫКЪ [səndələk], СЯНДАЛЫКЪ [səndələk], СЬОНДАЛЫКЪ [səndələk] 'időjárás, klíma, világszínvonal' (13.o., SRPZVC No. 108.); < səvənta + lək (helykörző, ld. Levitskaja, p. 127); səvənta < səvə + n + ta (helyhat. e.) ld. сява . ld. Eg., Róna-Esz 1978 p. 164.

- сьнынъ (13. o.) Б. sz. Birt. e.

948. СЯННЫ in: сукманъ сянны [sənni < sənə+i] 'ruhanj' (30.o.) | А sənə, sənə, sənə 'id.'; < ób * sənə ~ sənə ~ ób sənə 'the sleeve' (Clauson p. 940.) ld. Pearson p. 129., Eg., Hs. p. 197.

- ннынъ (uo.) Б. sz. Birt. e.

- и (uo.) 3. sz. Birt. sz. r.

949. САНЬ [san] 'test' (19.o.) | A san 'id.' Egorov a per. šana 'id.' alakból származtatja. Hibás a szokásos í- miatt. Ismeretlen eredetű.

- НИНЬ (uo.) E. sz. Birt. o.

950. САНЬКЪ [sanek] 'vasvilla' (21.o.) | A gonok, gonox, gonik, gonix, gonmek, gonnik, gonnek, gonnox, gonmek 'tornác'. Egorov az orosz góni 'tornác' szóból magyarásza. A csuvas szó többeli -h-ja miatt kevésbé valószínű. Kérdés, hogy a 'vasvilla' jelentés nem tévedés-e. Ha a jelentés hiteles, kérdés, hogy üsszartartozik-e a 'tornác' jelentéssel az adatokkal.

- НЬ САНЬ (uo.) E. sz. Birt. o.

951. САТНА [satna] 'serpenyő' (29.o.) | A satna, satna 'id.' Ismeretlen eredetű. Eg.

- НАНИНЬ (uo.) E. sz. Birt. o.

952. САПС [sap's-] 'harcol-' (16.o.) | A šapaz 'id.'; < šap+s (reciproképaš, ld. fentebb), ld. срб-.

- ЯГАНЬ (uo.) Jel. i. nm. igenév

- ЯГ АНИНЬ (uo.) Jel. i. nm. igenév o. sz. Birt. o.

953. САПЛА, САПЛА in: саплагар [sapla] 'igy' (62., 63.o.) | A šapla, šaplag, šapa 'id.'; < sa+pla vő.

954. САРА [sara] 'hadserög' (64.o.) | A šara, šar 'id.'; < 63 šarig ~* šarig ~ 62 šarig 'troops drawn up in battle order; army' (Glenson p. 428.) ld. BFLw p. 116., Paasonen p. 130., Remstedt 1914-15 p. 136., Remstedt p. 17., Bensing p. 712., Eg., Decker III. p. 65., TESZ III. p. 521., Bas. p. 105.

- СА (uo.) E. sz. Birt. o.

955. САРАКЪ [sarak] 'répa' (22.o.) | A šarak. Ismeretlen eredetű.

- г НИНЬ (uo.) E. sz. Birt. o.

956. САРАНЪ [saran] 'rét' (21.o.) | A, V šaran 'id.'; < 63 šarig ~* šarig ~ 62 šarig vő. tat. šarig 'id.' ld. Paasonen p. 130., Poppe 1927 p. 162., Bas. p. 105.

- НИНЬ (uo.) E. sz. Birt. o.

957. сързи [sɛrɐi] 'veréb' (25.o., SRPZVC No. 39.) | А сързи 'id.'; < св * сърце ~ * сърце v8. oзнм. сърце, сърце сърце, сърце 'id.' ld. Paasonen p. 131., Eg., Räs. p. 412.

- рзынь (uo.) E. sz. Birt. o.

958. сърь , сир in: вуда сирди [sɛr] 'föld, hely' (20., 35.o.) | А сир v сир 'id.'; < св * сир ~ * сир ~ сир сир 'ground, earth, land, soil, place' (Clauson p. 954.) ld. Paasonen p. 133., Remstedt 1914-15 p. 144., Remstedt p. 13., Poppe 1987 p. 156., Poppe 1926-32 p. 69., Benzing p. 706., Eg., Levitskaja 1967/a p. 140., Levitskaja 1967/b p. 138., Doerfer IV. p. 311., Räs. p. 198.

- рзынь (20.o.) E. sz. Birt. o.

- ди (35.o.) E. sz. Helyh. o. + i melléknévképző

959. тавра [tavra] 'körülötte' (65.o.) | А, V тавра 'id.' < св * тавра ~ св тавра: 'all) around' (Clauson p. 485.) ld. Paasonen p. 159., Eg., Räs. p. 469.

960. таврац [tavrad-] 'megbösszul-' (59.o.) | А, V таврац 'visszasz, megbösszul-'; < тавар + ld. тавар -.

- адапъ (uo.) Jt. m. jel. 1., o. sz. 1. sz. á.

961. таврашка [tavraszka] 'kör' (29.o.) | А таврашка 'körök'; < тавра + шка (kicsinyítőképző, Levitskaja p. 149.) ld. тавра.

- канынь (uo.) E. sz. Birt. o.

962. тавра [tavra] 'mellét' (68.o.) | А тавра, тавра 'körben, körül'; < тавра + ла (helyhatározórag, ld. fentebb), ld. тавра.

963. тавар - in: кавалы-тавармалы [tavar-] 'visszatér-' (36.o.) | А тавар 'id.'; < св * тавар ~ св * тавар (Clauson p. 485.) ld. Eg., Räs. p. 470.

- мал ли (uo.) szűkebbeséget kifejező melléknévi igenév. Tatarság képzés, ld. Levitskaja p. 96.

964. тага [taga] 'bárány' (26.o., SRPZVC No. 2.) | А тага, тага 'id.'; < св * тага ~ св * тага 'he goat' (Clauson